

**Управління культури у туризму
Кіровоградської обласної державної
адміністрації**

**Обласна універсальна наукова бібліотека
ім.Д.І.Чижевського**

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ КІРОВОГРАДЩИНИ

Кіровоград 2010

УДК 023(477.65)(058)
ББК 78.34(4УКР–4КІР)я54
Б 59

Публічні бібліотеки Кіровоградщини: Зб.ст. / Обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського; упоряд. Козлова В.А. – Кіровоград, 2010. - 218 с.

Збірник включає аналітичні та консультативні матеріали провідних спеціалістів обласних бібліотек: ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, ОЮБ ім.О.Бойченка, ОДБ ім.А.Гайдара щодо пріоритетних напрямків діяльності публічних бібліотек Кіровоградщини.

У збірнику висвітлений інноваційний досвід роботи районних та сільських бібліотек області, враження спеціалістів ОУНБ ім.Д.І.Чижевського від практичного ознайомлення з досвідом роботи бібліотек світу.

До збірника включені науково-краєзнавчі дослідження відомих краєзнавців та науковців про розвиток та напрямки діяльності бібліотек окремих регіонів.

Збірник розрахований на бібліотечних фахівців та всіх, кому близькі проблеми розвитку бібліотечної галузі, а також буде цікавим краєзнавцям.

Упорядник та редактор випуску:

Козлова В.А. – заступник директора з наукової роботи ОУНБ ім.Д.І.Чижевського

Відповідальна за випуск:

Гарашенко О.М. – директор ОУНБ ім.Д.І.Чижевського

ISBN 978-966-1588-46-1

© Публічні бібліотеки Кіровоградщини:
Збірник статей, 2010

Зміст

<i>Гаращенко О.М.</i> Бібліотечна справа Кіровоградщини: рік 2010-й	6
<i>Циганкова Л.О.</i> Публічні бібліотеки Кіровоградщини: рік 2009-й	18
<i>Расторгуєва Н., Босюк Л.</i> Діяльність бібліотек, що обслуговували дитяче населення області у 2009 році.....	40
<i>Дубина Л.О.</i> Шляхи саморозвитку сільських бібліотек.....	45
Програма „ Бібліоміст	
<i>Нікітіна Г., Приймак С.</i> З гарним почином!	59
Краєзнавчі дослідження	
<i>Олександр Чорний</i> Бібліотеки-читальні в селах Олександрійського повіту наприкінці ХІХ –на початку ХХ століття	61
<i>Василь Білошапка</i> З досвіду видання, пропаганди і розповсюдження краєзнавчої науково-популярної літератури та шкільних підручників про рідний край в Олександрівському районі на Кіровоградщині.....	67
З досвіду бібліотек світу	
<i>Олена Гаращенко, Наталія Морозова</i> Про Американські бібліотеки - нотатки в телеграфному стилі.....	77
<i>Оксана Ткаченко, Любов Дубина</i> Солнечные библиотеки Риги.....	85
<i>Оксана Ткаченко</i> Библиотеки Вроцлава. Зарисовки кировоградского библиотекаря....	91

З досвіду роботи бібліотек області

<i>Ушакова С.А., Сидорова Л.М.</i> Майстер-клас у Григорівській сільській бібліотеці.....	97
<i>Настояща Л.І.</i> Берегиня людської душі, скарбниця знань.....	98
<i>Н.Левченко, Н.Настояща</i> Знати, поважати, виконувати: бібліотека і правове виховання населення. З досвіду роботи Олександрійської ЦРБ.....	102
<i>Павелко Л.Є.</i> Творча поїздка.....	111
<i>Недашковська Т.О., Чуприна Н.К., Дубина Л.О.</i> Надаємо допомогу.....	112
<i>Білаш Н.М., Стрілець О.М, Абгарян А.А.</i> Наша поїздка до бібліотек Онуфріївського району.....	113
<i>Чуприна Н.К.</i> Новоархангельські перлини.....	116
<i>Макарова Т.П.</i> Подорож до Гайворона.....	119
<i>Недашковська Т.О.</i> Мої враження від бібліотек Новгородківщини.....	122
<i>Позняк Л.</i> "Я поняв життя ціль" до 120-річчя від дня народження Бориса Пастернака.....	124
<i>Чуприна Н.К.</i> "Моя Ліна Костенко"	126
<i>Приймак С.В.</i> День Соборності України, або Унікальні знахідки у відкритому доступі.....	128
<i>Приймак С.В.</i> Запрошуємо на різдвяну казку!	130

<i>Мищенко М.І.</i> „Ниточка” веде... в бібліотеку.....	132
--	-----

Обласний семінар “Комфортність обслуговування користувачів у публічних бібліотеках”

<i>Циганкова Л.О.</i> Складові комфортності обслуговування користувачів. Консультація.....	140
--	-----

<i>Ткаченко О.В.</i> Трансформація бібліотечного простору – шлях до відкритого читання.....	152
--	-----

<i>Нестеркова О.М.</i> Інноваційні форми обслуговування користувачів як чинник забезпечення комфортності. Методичні поради.	164
---	-----

<i>Расторгуєва Н.І.</i> Елемент успіху в роботі сільської бібліотеки. З досвіду роботи.....	174
--	-----

**Обласна міжвідомча рада з питань бібліотечної роботи
Круглий стіл “Бібліотека – територія толерантності”**

<i>Федорова Т.Ю.</i> Толерантність як елемент європейського світогляду та культури.....	191
--	-----

<i>Настояща Л.І.</i> Робота бібліотек по формуванню толерантності у молодіжному середовищі.....	195
--	-----

<i>Расторгуєва Н.І.</i> Дитяча бібліотека – вихователь культури толерантності у користувачів-дітей (з досвіду роботи бібліотек області)	202
--	-----

До 65-річчя Великої Перемоги

<i>Мищенко М.І.</i> Незабутнє... ..	209
--	-----

Книжкова полиця

<i>Мищенко М.І.</i> „Вірш-вітер, загадка, впіймайте його...”	211
---	-----

Додаток: фото

Бібліотечна справа Кіровоградщини: рік 2010-й

Виступ на колегії управління культури і туризму облдержадміністрації

*Олена Гаращенко,
директор ОУНБ ім. Д.І.Чижевського
Заслужений працівник культури України*

Протягом першого півріччя 2010 року бібліотеки області спрямовували свою роботу відповідно до завдань, визначених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2009 року № 1226-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи на період до 2011 року”. Розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 27 листопада 2009 року № 910-р затверджений план заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки.

Аналіз виконання плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки свідчить про наступне.

Станом на 1 липня 2010 року бібліотечне обслуговування населення області здійснювали 588 бібліотек, з них 585 – публічних бібліотек регіонів області та 3 обласні бібліотеки. 475 бібліотек знаходяться у сільській місцевості. В області продовжують функціонувати 15 централізованих бібліотечних систем, 10 бібліотечних систем – децентралізовані. Це бібліотечні системи Бобринецького, Петрівського, Кіровоградського, Олександрівського, Долинського, Новоукраїнського, Голованівського, Добровеличківського, Новомиргородського, Маловисківського районів. Позитивним є факт, що з 2005 року процес децентралізації в області призупинено. У вище перелічених районах мережу бібліотечних закладів збережено, крім Петрівського району, в якому закрито одну бібліотеку в сільській місцевості.

На виконання Плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 рр. продовжувалась робота щодо зміцнення матеріально – технічної бази бібліотек.

У Маловисківському, Добровеличківському районах зроблено косметичний ремонт районних бібліотек для дорослих. У Гайворон-

ському районі проведено поточний ремонт центральної районної бібліотеки та 5 сільських бібліотек.

В Олександрійському районі у приміщенні центральної районної бібліотеки замінено вікна на сучасні. У Новоукраїнському районі розпочато капітальний ремонт районної бібліотеки для дітей, зроблено поточні ремонти у центральній районній бібліотеці та 7 сільських бібліотеках відповідно до вимог проекту „Бібліоміст”.

З метою посилення охорони бібліотечного фонду та майна у 2010 році здійснюється обладнання та підключення обласної бібліотеки для юнацтва ім. О.М.Бойченка до охоронної сигналізації.

У той же час 83 бібліотеки (14 %), в т.ч. 63 (13%) у сільській місцевості, потребують капітального ремонту, а 3 (Бобринецька районна бібліотека для дорослих, Іскрівська сільська бібліотека Петрівського району, Луполівська бібліотека Ульяновського району) перебувають в аварійному стані. Потребує капітального ремонту приміщення Новоархангельської ЦРБ.

Не опалюються 200 бібліотек області (34,1%). Найбільш критичний стан у Вільшанському та Ульяновському районах, де жодна бібліотека не опалюється. Не готові до опалення бібліотеки у таких районах: Бобринецькому (16 із 37), Гайворонському (10 із 22), Голованівському (29 із 31), Добровеличківському (25 із 29), Долинському (19 із 23), Знам'янському (17 із 24), Кіровоградському (34 із 44), Компаніївському (16 із 21), Маловисківському (22 із 25), Новгородківському (16 із 18), Новоукраїнському (16 із 34), Новоархангельському (22 із 25), Новомиргородському (22 із 28), Олександрійському (15 із 33), Олександрівському (12 із 27), Онуфріївському (8 із 16), Петровському (19 із 26), Світловодському (9 із 17), Устинівському (14 із 20).

Бібліотечні послуги населенню Кіровоградської області в I півріччі 2010 року надавали 1093 бібліотечних працівники (разом з обласними бібліотеками), у т.ч. 942 працівники – у бібліотеках регіонів. Всього з освітою - 894 працівники (95%). Плинність кадрів по галузі складає 5,3 %.

Протягом останніх років в області спостерігається тенденція до скорочення кількості кадрів бібліотечних працівників, переведення їх у режим неповної робочої зайнятості, особливо у сільській місцевості.

На 1 липня 2010 року у бібліотеках області працювало в режимі неповної зайнятості 107 (11,3%) осіб. За останнє півріччя відсоток працюючих в режимі неповної зайнятості збільшився на 0,7%. Найбільше бібліотекарів працюють в режимі неповної зайнятості у Кіровоградському (49%), Новгородківському (52%), Світловодському (59,1%) районах.

Основною характеристикою діяльності бібліотек є планові показники.

За I півріччя 2010 року всі бібліотеки області виконали основні планові завдання.

Виконання основних показників на рівні минулого року спостерігається у бібліотеках Олександрійського, Компаніївського, Олександрівського районів.

Порівняно з аналогічним періодом минулого року відбулося значне зменшення показників у Гайворонському, Голованівському, Добровеличківському, Кіровоградському, Онуфріївському районах, м. Кіровограді.

Тенденція до зниження основних показників діяльності бібліотек пояснюється такими причинами: зменшенням населення, незадовільним станом матеріально-технічної бази закладів, низьким відсотком оновлення бібліотечних фондів (0,3% при нормативі 10%), відсутністю належного рівня комп'ютеризації та доступу до мережі Інтернет в бібліотеках, переведенням працівників бібліотек з повних ставок у режим неповної зайнятості.

Комплектування бібліотечних фондів є основним напрямком роботи бібліотек. У бібліотеках області на 1 липня 2010 року зберігається 7375850 документів, за перше півріччя 2010 року загальний бібліотечний фонд зменшився на 52080 документів.

Постійно здійснюється робота щодо поповнення бібліотечних фондів області новими періодичними виданнями, книгами та іншими носіями інформації. Планові призначення 2010 року на придбання літератури та передплати періодичних видань становлять 785,6 тис. грн., збільшені в порівнянні із минулим роком на 39,5%, у тому числі за рахунок обласного бюджету - 443,0 тис. грн.

Ситуація з поповненням фондів новою літературою є незадовільною. На I півріччя поточного року на придбання літератури в регіонах було заплановано 20 тис. грн., у т.ч. для сільських бібліотек - 7,6 тис. грн. але, фактично, профінансовано тільки у 2 районах: Долинському (2,5 тис. грн.) та Кіровоградському (3,1 тис. грн.), у т.ч. для сільських бібліотек 2,1 тис. грн.

В переважній більшості бібліотек регіонів поповнення новою літературою здійснювалось з обмінних фондів обласних бібліотек, за рахунок коштів, отриманих від надання додаткових платних послуг, подарунків користувачів, спонсорів.

Загальний обсяг фонду щорічно зменшується у зв'язку із низьким рівнем бюджетного фінансування, значним подорожчанням літе-

ратури та періодичних видань (середня вартість української книжки складає 50-100 грн. залежно від типу видання), вилученням із фондів бібліотек застарілої та зношеної літератури.

За I півріччя поточного року до бібліотек області надійшло 22589 документів (без обласних бібліотек), що на 8857 примірників менше, ніж у минулому році. В середньому кожна бібліотека області отримала по 39 документів, проти 53 у минулому році (рекомендований норматив – 300 примірників щорічно має отримувати 1 сільська бібліотека). Протягом I півріччя поточного року фонди обласних бібліотек поповнились на 7900 примірників документів.

У I півріччі 2010 року до обмінно-резервного фонду обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського надійшло 12583 документи. До бібліотек області перерозподілено 8100 документів, що на 5 000 документів менше, ніж за аналогічний період 2009 року.

Отримання сучасних періодичних видань є одним із пріоритетів у роботі бібліотек.

На I півріччя поточного року на передплату періодичних видань (без обласних бібліотек) було заплановано 79,4 тис. грн. бюджетних коштів, у т.ч. на сільські бібліотеки – 13,8 тис. грн. Профінансовано фактично 71,0 тис. грн., у т.ч. на сільські бібліотеки - 12,8 тис. грн., що порівняно з минулим роком більше на 10,3 тис. грн.

Через відсутність бюджетного фінансування залишились без передплати на I півріччя 2010 року сільські бібліотеки: 9 - у Кіровоградському районі (Гаївська, Грузька, Калинівська, Могутнянська, Назарівська, Обознівська, Овсяниківська, Покровська, Катеринівська), 7 – у Маловисківському районі (Злинська №2, Кіровська, Лозуватська, Лутківська, Нововознесенська, Оникіївська, Розсохуватська), по 2 у Добровеличківському (Андріївська, Братолюбівська) та Петрівському (Богданівська та Петрівська селищна) районах.

У середньому 1 бібліотека області передплачувала 4 - 5 назв, у т.ч. 1 сільська 3 - 4 назви.

Протягом поточного року з бібліотечних фондів вилучено 74669 примірників. Про несистематичність роботи з вилучення зношеної і застарілої літератури свідчать показники обертаності бібліотечного фонду. Середній показник по області - 1,1, при міжнародному стандарті - 5. Бібліотекам, які мають низький показник обертаності, зокрема, у Новомиргородському, Онуфріївському, Світловодському районах – 0,7; Бобринецькому, Гайворонському, Добровеличківському, Маловисківському, Новоархангельському районах – 0,9, необхідно звернути увагу на планомірну організацію цих технологічних процесів.

З метою забезпечення збереження бібліотечних фондів, рідкісних і цінних видань та на виконання наказу управління культури і туризму Кіровоградської обласної державної адміністрації № 469 від 11 серпня 2009 року, продовжується робота зі створення обласного реєстру рідкісних і цінних документів, визначені учасники та робоча група. На першому етапі до цієї роботи залучені: обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.Чижевського, обласний художній музей, обласний краєзнавчий музей, обласна бібліотека для юнацтва ім. О.М.Бойченка, обласна бібліотека для дітей ім. А.П. Гайдара, Кіровоградське музичне училище, Олександрійське училище культури. Станом на 1 липня 2010 року до обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І.Чижевського надійшла інформація від обласного художнього музею, обласного краєзнавчого музею, обласної бібліотеки для юнацтва ім.О.М.Бойченка та обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара. Необхідно розпочати роботу зі створення обласного реєстру рідкісних і цінних документів Кіровоградському музичному училищу, Олександрійському училищу культури.

Відділом рідкісних і цінних документів Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського здійснюється робота щодо створення електронних копій рідкісних документів, в електронних базах даних представлено 235 повнотекстових документів, що надає можливість зробити унікальні видання доступними користувачам та обмежити використання оригіналів. Обласні бібліотеки для юнацтва ім.О.М.Бойченка та для дітей ім.А.П.Гайдара роблять перші кроки щодо створення баз даних повнотекстових документів і представлення їх на своїх сайтах.

У бібліотеках області продовжується впровадження сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій в практику роботи.

Комп'ютерну техніку мають 66 (11,3%) бібліотек (разом з обласними бібліотеками), у т.ч. 8 бібліотек – у сільській місцевості, у кількості 267 одиниць. На виконання наказу управління культури і туризму облдержадміністрації від 3 червня 2008 року № 372 „Про виконання рішення колегії „Про стан автоматизації бібліотек області”, рішення колегії від 24 лютого 2010 року „Про підсумки виконання програми соціально-економічного розвитку по галузі „культура” за 2009 рік” керівникам закладів культури ставилось завдання у місцевих бюджетах передбачити видатки на придбання програмного забезпечення САБ „ІРБІС”. Програмне забезпечення Система Автоматизації Бібліотек „ІРБІС”, як і в минулому році, на сьогодні мають 11 центральних районних та міських бібліотек області (Вільшанський, Гайворонський,

Голованівський, Долинський, Новомиргородський, Новоукраїнський, Олександрійський, Петрівський райони та міста Кіровоград, Олександрія, Світловодськ).

Система Автоматизації Бібліотек (САБ) ІРБІС відповідає всім міжнародним вимогам, що висуваються до сучасних систем автоматизації бібліотек, у системі реалізовані всі типові бібліотечні технології, включаючи технології комплектування, систематизації, каталогізації, читацького пошуку, книговидачі і адміністрування.

У зв'язку з новою дистриб'юторською політикою виробника програмного комплексу ДПНТБ Росії вже другий рік припинено розповсюдження найбільш дешевого варіанту системи — версії Міні-ІРБІС, яка найкращим чином відповідала потребам невеликих, районних бібліотек області.

Найбільш прийнятним кроком у даних умовах є придбання системи ІРБІС-32 окремими модулями у кількості, що забезпечує повноцінну каталогізацію власних фондів та надання можливостей пошуку інформації користувачам бібліотеки. Мінімальна кількість таких модулів складається з трьох: автоматизоване робоче місце (АРМ) КАТАЛОГІЗАТОР, АРМ ЧИТАЧ та АРМ АДМІНІСТРАТОР сумарною вартістю на липень 2010 року — 18 900 гривень.

Вхід бібліотек до Всесвітньої мережі – це один з перших кроків на шляху тенденції, що намітилася по вирівнюванню ступеня доступності інформації для населення на рівні регіонів. Доступ до мережі Інтернет мають 37 бібліотек, з них 6 – дитячих бібліотек, у тому числі всі центральні районні (міські) бібліотеки.

Вільний доступ до мережі Інтернет забезпечують 30 Інтернет-центрів, які функціонують у бібліотеках області. В обласних бібліотеках надають послуги користувачам 3 центри: в обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.І.Чижевського центр має 22 автоматизованих місця, в обласній бібліотеці для юнацтва ім. О.М.Бойченка - 5 автоматизованих місць, в обласній бібліотеці для дітей ім. А.П. Гайдара функціонує Інтернет – клас на 9 автоматизованих місць. Послуги Інтернет-центрів безкоштовні. В цих бібліотеках виділені робочі місця для користувачів з особливими потребами.

У сільських бібліотеках Новоукраїнського району в рамках проекту будуть створені 5 Інтернет-центрів. У м. Олександрії для жителів мікрорайону Кіровський буде відкрито 4-й Інтернет - центр.

Завдяки реалізації масштабного проекту обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського і громадської організації обласної інформаційної служби з актуальних питань жіноцтва “Мережа громадянської освіти” на сьогодні всі центральні районні і міські бібліоте-

ки підключені до мережі Інтернет. На їх базі створені інформаційно-ресурсні центри. Громадяни безкоштовно можуть використовувати ці ресурси. Останніми до цієї роботи долучилися бібліотеки Голованівського, Знам'янського, Компаніївського, Ульяновського, Устинівського районів. На 1 липня 2010 року інформаційно-ресурсні центри відвідали 29100 осіб. У сільських бібліотеках тільки 8 (1,7%) мають комп'ютерну техніку і жодна з них не підключена до мережі Інтернет.

11 центральних районних та міських бібліотек області, які мають фахове програмне забезпечення, створюють власні електронні каталоги і беруть участь у створенні Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу. Сьогодні в цьому кооперативному Інтернет – проекті працюють – 14 учасників - 3 обласних бібліотеки та 11 бібліотек регіонів: Кіровоградська, Олександрійська, Світловодська центральна міська бібліотека, Вільшанська, Гайворонська, Голованівська, Долинська, Новоукраїнська, Новомиргородська, Олександрійська, Петрівська центральні районні бібліотеки. Кількість газет, які обробляються учасниками проекту, - 24.

До Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу за перше півріччя 2010 року введено 6234 описи статей. Загальна база даних цього ресурсу налічує 30984 описи.

Всі бібліотеки надсилають описи вчасно з дотриманням вимог та рекомендацій. Є зауваження щодо виконання правил опису документів до Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу Гайворонською та Новомиргородською центральними районними бібліотеками.

Необхідно зазначити, що основною метою Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу є створення бази даних он-лайн, яка представляє нашу область в Інтернет-мережі, забезпечує прискорення процесів бібліографічної обробки документів, виключення дублювання процесів та отримання реальних переваг спільного використання ресурсів. Не всі усвідомили переваги кооперативної діяльності. Деякі районні бібліотеки-учасниці постачають описи власних районних газет до центрального каталогу, але не завантажують звідти описи обласних газет Кіровоградщини. Всім бібліотекам – учасникам Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу необхідно систематично завантажувати еталонні записи із централізованого сховища Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу і надавати вільний доступ місцевим громадам до ресурсу.

Рівень роботи сучасної бібліотечної установи можна визначити за якістю веб-сайту в мережі Інтернет.

З 1 січня по 1 липня 2010 року сайт Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського відвідали 122 444 користувачі, ними переглянуто 352 644 сторінок. Середньодобова відвідуваність сайту за 2010 рік складає 609 відвідувачів на добу.

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. Чижевського як методичний центр сприяє створенню і розвитку сайтів бібліотек області. Сайт обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського є одним з найпотужніших сайтів бібліотек України. Крім обласних бібліотек, сайти мають ще 22 бібліотеки області.

Порівняно з іншими сайтами категорії „Музеї і бібліотеки” подібного обсягу сайт Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського має значно кращі показники за параметрами „Кількість відвідувачів за добу” та „Кількість переглянутих сторінок за добу”. В кількісному вимірі перевищення коливається в діапазоні 162%-230%.

З 2005 року Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського започаткувала проект: створення веб-сайтів для районних бібліотек. Протягом декількох останніх років практично кожна районна бібліотека пройшла навчання і отримала конструктор для створення власного веб-сайту в мережі Інтернет. Не всі районні бібліотеки мали однаковий стартовий потенціал, але на 1 червня 2010 року 22 з 25 районних бібліотек мають свої сайти, 2 бібліотеки (Ульяновська та Знам'янська районна) зробили перші невдалі спроби, а Устинівська районна бібліотека не розпочала створення власного сайту.

У галузі бібліотечного сайтобудування області є явні лідери цієї справи. Кіровоградська центральна міська бібліотека, Олександрійська центральна міська бібліотека, Світловодська центральна міська бібліотека, Долинська і Олександрійська центральні районні бібліотеки доклали значних зусиль та велику кількість часу для створення та наповнення контентом власних сайтів. Частина бібліотечних сайтів існує тільки у якості візитівок.

Директорам центральних районних бібліотек Вільшанського, Голованівського, Добровеличківського, Знам'янського, Кіровоградського, Компаніївського, Новгородківського, Новомиргородського, Онufrіївського, Світловодського, Ульяновського, Устинівського районів необхідно забезпечити створення і систематичне наповнення власних веб-сайтів.

Запровадження новітніх інформаційних технологій у бібліотечну роботу вимагає розвитку системи професійної підготовки бібліотекарів області.

Обласні бібліотеки, як методичні центри, забезпечують безперервну освіту фахівців області. Так, обласними бібліотеками протягом першого півріччя 2010 року було проведено обласні семінари-практикуми для директорів та методистів централізованих бібліотечних систем, районних бібліотек для дорослих „Комфортність обслуговування користувачів”, „Бібліотека – територія толерантності” та надано консультації з різних напрямків бібліотечної роботи спеціалістам сільських бібліотек області.

Фахівцями трьох обласних бібліотек надані консультації з різних напрямків бібліотечної роботи бібліотекарям сільських бібліотек під час проведення методичного десанту до Устинівського району, майстер-класів для бібліотекарів Петрівського та Світловодського районів.

У рамках проекту „Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти” фахівцями обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського проведені тренінги з правової тематики: „Право на працю. Безробіття”, „Третій сектор. Волонтерство”, „Толерантність”.

З метою надання методичної та практичної допомоги фахівцями обласних бібліотек протягом I півріччя здійснено 47 виїздів, відвідано всі центральні районні та міські бібліотеки та 41 сільську бібліотеку, на районному рівні здійснено 228 виїздів, в т.ч. 33 – з метою комплексного вивчення роботи установ. Для фахівців сільських (міських) бібліотек, бібліотек-філій працівники районних методичних центрів провели 34 семінари. Для бібліотекарів області підготовлено і видано 36 методико-бібліографічних видань.

Діяльність бібліотек широко висвітлювалась у місцевих ЗМІ. За I півріччя до ЗМІ було подано понад 350 інформацій.

Новим кроком в організації системи підвищення професійної освіти бібліотекарів стала реалізація в області Всеукраїнського проекту „Бібліоміст”.

У червні 2010 року в Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.І.Чижевського відбулося урочисте відкриття Регіонального тренінгового центру (РТЦ) за Всеукраїнським проектом „Бібліоміст”. Регіональний тренувальний центр має на меті підвищення кваліфікації бібліотекарів області згідно з навчальними модулями „Основи комп’ютерної грамотності”, „Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек”.

У РТЦ проводитимуться адаптовані безкоштовні тренінги для користувачів бібліотеки і мешканців міста, індивідуальні консультації за темою „Основи роботи з персональним комп’ютером та в Інтернет” для різних категорій громадян: неповносправних, похилого віку, дітей, лю-

дей, вражених фінансово-економічною кризою, навчально-пізнавальні веб-екскурсії для школярів та студентів вузів. Обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського є ланкою, яка розширює вільний доступ до потрібної інформації у Всесвітній Мережі Інтернет людям різних соціальних прошарків та вікових категорій. Протягом першого місяця роботи послугами вільного доступу до мережі Інтернет скористалися 415 громадян міста і області. Для користувачів проведено 11 тренінгів з основ комп'ютерної грамотності та пошуку в Інтернет.

Працівники Новоукраїнської центральної районної та Олександрійської міської центральної бібліотек, які перемогли в конкурсі проєкту „Бібліоміст”, стали першими учнями Регіонального тренувального центру. Наступна група із 10 бібліотекарів з м. Олександрії почне навчання в Регіональному тренувальному центрі у серпні 2010 року.

Відповідно до Плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки бібліотеками області забезпечується пріоритетне обслуговування окремих категорій користувачів.

2010 рік проголошено в Україні Роком ветеранів Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років. Бібліотеки значну увагу приділяють обслуговуванню ветеранів та людей поважного віку. Тих, хто не може прийти в бібліотеку, бібліотекарі на замовлення обслуговують удома. Для ветеранів створюються інформаційні стенди, які містять фактографічні дані, необхідну інформацію щодо пенсійного забезпечення, субсидій тощо. Такі послуги для ветеранів організовані на першому поверсі Маловисківської районної бібліотеки, працівники якої намагаються створити комфортні умови для ветеранів, літніх людей та задовольнити їхні інформаційні запити.

В обласній універсальній науковій бібліотеці ім.Д.І.Чижевського створено сприятливі умови для обслуговування осіб з обмеженими фізичними можливостями. Пандус бібліотеки – один з небагатьох, що відповідає будівельним нормам і стандартам. Пандуси також мають Долинська, Новоукраїнська центральні районні бібліотеки.

Важливою допомогою для людей з обмеженими можливостями є надання безкоштовних юридичних консультацій спеціалістами „Юридичної клініки”, що постійно діє при обласній універсальній науковій бібліотеці ім.Д.І.Чижевського та правових громадських приймалень, що діють на базі центральних районних (міських) бібліотек.

У 2010 році ветеранам та людям з обмеженими фізичними можливостями забезпечено надання послуг з доступу до глобальної інфор-

маційної мережі Інтернет безкоштовно. В Інтернет-центрі обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського облаштовано два робочих місця спеціально для роботи людей з обмеженими фізичними можливостями. В Інтернет-центрі обласної бібліотеки для юнацтва ім.О.М.Бойченка виділено 1 робоче місце для користувачів з особливими потребами.

У рамках реалізації проекту „Бібліоміст”, який буде продовжуватись кілька наступних років, заплановано навчання людей з обмеженими можливостями комп’ютерній грамотності в Тренінговому центрі обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського.

Для забезпечення користувачів регіону актуальною, повною та оперативною інформацією з питань правової освіти, європейської інтеграції, сприяння розширенню культурного співробітництва із зарубіжними країнами, підвищенню обізнаності громадськості Кіровоградщини про глобальні та регіональні екологічні проблеми в обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д. Чижевського функціонують наступні інформаційно - ресурсні центри:

Кіровоградський обласний інформаційно-консультативний гендерний центр (створений спільно з обласним управлінням у справах сім’ї та молоді обласної державної адміністрації);

Центр Європейської інформації (створений за підтримки Міжнародного фонду “Відродження”);

Інформаційно-ресурсний центр „Вікно в Америку” (відповідно до „Угоди про взаєморозуміння” про співробітництво між Відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні та обласною універсальною науковою бібліотекою ім.Д.І.Чижевського);

Орхуський інформаційний центр в Кіровоградській області (спільно з Державним управлінням екології та охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області);

Канадсько-український бібліотечний центр (створений за підтримки Канадського товариства Приятелів України в Канаді (осередок Торонто);

Польський культурний центр в обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.І. Чижевського урочисто відкрито в квітні 2010 року завдяки співпраці обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського з громадською організацією - Об’єднанням поляків Кіровоградщини „Полонія” ім. К.Шимановського. Користувачі Центру отримали від консулів посольства Польща в Україні Дороти Дмуховської та Яна Здановські у дар сучасний потужний комп’ютер, за яким можна буде працювати в мережі Інтернет.

З метою підтримки і розвитку діяльності сільських бібліотек та на виконання наказу управління культури і туризму облдержадміністрації від 12 квітня № 197 „Про проведення обласного огляду-конкурсу „Краща сільська бібліотека Кіровоградщини” з 15 квітня по 30 вересня 2010 року в області відбувається обласний огляд-конкурс. З 15 квітня по 1 липня відбувся перший тур огляду - конкурсу в регіонах області, де були визначені кращі сільські бібліотеки. Районні (міські) методичні центри готують і подають документи на другий тур огляду-конкурсу. Станом на 15 липня 2010 року матеріали на обласний конкурс подали центральні районні бібліотеки таких регіонів: Бобринецького, Вільшанського, Добровеличківського, Знам’янського, Кіровоградського, Компаніївського, Маловисківського, Новгородківського, Новоархангельського, Новоукраїнського, Олександрійського, Онуфріївського, Петрівського, Світловодського, Ульяновського.

У липні-серпні 2010 журі конкурсу в складі: Овчаренко Наталії Юріївни, Животовської Валентини Григорівни, Гаращенко Олени Миколаївни, Циганкової Любові Олексіївни, Бондаря Василя Васильовича, Кадук Зої Миколаївни, Манжули Таїсії Сергіївни, Погрібного Віктора Олексійовича, Савенко Лариси Миколаївни - буде працювати над визначенням переможців.

30 вересня у Всеукраїнський День бібліотек відбудеться обласний Форум сільських бібліотекарів, під час якого будуть оголошені переможці обласного конкурсу „Краща сільська бібліотека Кіровоградщини”. На форумі будуть обговорені пропозиції щодо вирішення проблем та створення сучасних моделей сільських бібліотек Кіровоградської області.

Делегація від кожного району має складатися із переможців районного конкурсу „Краща сільська бібліотека”, представників районної та сільської влади, керівництва районних бібліотек.

Аналіз виконання Плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки свідчить, що в бібліотеках області здійснено певні напрацювання щодо реалізації Плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки.

Незважаючи на існуючі проблеми, бібліотеки області забезпечили виконання основних планових показників, надання культурних, інформаційних та просвітницьких послуг громадянам області для задоволення інформаційних, освітніх, духовних та інформаційних потреб.

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ КІРОВОГРАДЩИНИ: РІК 2009-й

*Циганкова Л.О., завідувача відділом
науково-методичної роботи і
соціологічних досліджень обласної
універсальної наукової бібліотеки
ім. Д.І.Чижевського*

Інформаційно-аналітична довідка про роботу бібліотек області

**„Зберігаючи традиції,
шукати нове...”**

В сучасних умовах ці слова найбільш точно визначають місію бібліотек. Сьогодні впевнено можна сказати: тільки ті бібліотеки, які змогли перебудуватися, трансформувати свою діяльність з урахуванням змін в економіці, суспільстві, оточуючому середовищі, мають перспективи розвитку, перспективи вижити і бути потрібними громаді. Місія сучасної бібліотеки полягає не тільки в усвідомленні своєї значущості нами – працівниками бібліотек, але і в усвідомленні значущості бібліотечної справи суспільством. Вагомим у піднятті престижу бібліотек і бібліотечної діяльності є визнання важливості нашої праці владними органами. Підтвердженням того, що бібліотеки нарешті були визнані важливою складовою української культури, зберігачами її культурного та духовного надбання, стали Розпорядження КМУ від 30 вересня 2009 року №1226-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи на період до 2011 року”, Розпорядження КМУ від 23 грудня 2009р. №1579-р „Про схвалення Концепції Державної цільової національно – культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи „Бібліотека XXI” та Розпорядження голови Кіровоградської ОДА від 27 листопада 2009 року № 910-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010 – 2015 рр.”

Згідно із Законом України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, основою державної політики у бібліотечній сфері є реалізація прав громадян на бібліотечне обслуговування, забезпечення загальної доступності інформації та культурних цінностей, які збираються, збері-

гаються і надаються громадянам у тимчасове користування бібліотеками.

У 2009 році основні зусилля бібліотек були сконцентровані на вирішенні 3-х ключових проблем: збереження мережі бібліотек; поповнення їхніх фондів; кадрового забезпечення цих закладів.

Основними напрямками роботи бібліотек протягом поточного року були:

- обслуговування користувачів через надання традиційних та впровадження нових бібліотечних послуг;
- впровадження нових інформаційних технологій шляхом створення інформаційних баз даних, веб-сайтів бібліотек;
- поповнення бібліотечних фондів;
- пошук альтернативних джерел фінансування;
- надання методичної та практичної допомоги бібліотекам своїх регіонів.

Мережа бібліотек області

В області функціонує 589 публічних бібліотек, з них 3 - обласні, та 586 публічних бібліотек.

Віховими подіями для ОУНБ ім.Д.І.Чижевського у звітному році були:

- 110-річчя бібліотеки та проведення Міжнародної науково-практичної конференції „Бібліотека XXI століття: історія, трансформація, подолання стереотипів”;
- участь у конкурсі, оголошеному УБА, та отримання від Української бібліотечної асоціації почесного звання „Бібліотека року – 2009” за розробку та впровадження низки інноваційних проектів у 2009 році;
- серед останніх нових запроваджень – технології Web-2.0: блог бібліотеки, канал новин у форматі RSS, організація власного серверу „Відкритий доступ” (сервіс самоархівування для накопичення наукових статей, дипломних робіт, рефератів, монографій, досліджень науковців та студентів регіональних ВНЗ з метою безкоштовного доступу всім бажаючим), а також безкоштовний доступ до Інтернет за технологією Wi-Fi у бібліотеці. Всі ці інновації сприяють залученню користувачів та віртуальних відвідувачів з усіх куточків світу. Протягом 2009 року інформаційними сервісами на веб-сайті бібліотеки скористалися понад 267 тисяч осіб, які переглянули понад 690 тис. сторінок.

Бібліотечне обслуговування населення місцевих громад регіонів у звітному році забезпечувало 586 бібліотечних установ, з них 474 бібліотеки- у сільській місцевості.

В області продовжують функціонувати 15 ЦБС, до складу яких входять 280 бібліотек (48%), 10 ЦБС – децентралізовані (306 (52%) бібліотек).

Позитивним є те, що мережа бібліотек області за 2009 рік збережена, разом з тим відбулись незначні зміни в мережі бібліотечних закладів Бобринецького, Вільшанського, Онуфріївського районів.

Рішенням Витязівської сільської ради Бобринецького району від 8.12.2009 р. № 193 була відкрита Витязівська сільська бібліотека для дітей (Свідectво про реєстрацію: серія АОО № 730185).

У Вільшанському районі було об'єднано дві сільські бібліотеки-філії в одну: Сухоташлицьку сільську бібліотеку №1 та Сухоташлицьку сільську бібліотеку №2. (Наказ відділу культури і туризму Вільшанської райдержадміністрації від 12.12.2008 р. „Про об'єднання сільської бібліотеки №2 із Сухоташлицькою бібліотекою №1”; наказ по Вільшанській ЦБС від 19.12.2008 р.№31 „Про об'єднання Сухоташлицької сільської бібліотеки №2 із Сухоташлицькою сільською бібліотекою №1).

Рішенням сесії Онуфріївської районної ради від 15.01.09 р. №250 „Про оптимізацію мережі закладів культури району” закриті 2 поліфункціональні заклади: Байдаківська та Петрівська сільські бібліотеки-клуби.

Згідно зі ст.15 Закону України від 16 березня 2000 року №1561 „Про внесення змін до Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” спеціальні бібліотеки, у т.ч. бібліотеки підприємств, установ, організацій, ліквідуються за рішенням власника.

Публічні бібліотеки Кіровоградщини перебувають у постійному пошуку сучасних ефективних форм обслуговування користувачів, активно впроваджують нові інформаційні технології, прагнучи відповідати вимогам часу. Як свідчать результати дослідження “Публічні бібліотеки в соціокультурному просторі регіону”, саме загальнодоступні бібліотеки очолюють рейтинг установ культури.

Протягом 2009 року до послуг публічних бібліотек звернулося 482,5 тис. відвідувачів або кожен другий житель області. Користувачам було видано 9531.01 тис. документів. Кількість відвідувань публічних бібліотек у 2009 році склала 3 993,4 тис., на 90,8 тис. більше порівняно з 2008 роком, тому можна стверджувати, що публічні бібліотеки відіграють важливу роль у житті місцевих громад.

Кадри

Бібліотечне обслуговування населення області здійснювали 944 бібліотечних фахівці (без обласних бібліотек). Загальна кількість бібліотечних працівників порівняно з 2008 роком скоротилася на 8 осіб (2008р.- 952 фахівці).

У Світловодському районі відповідно до наказу відділу культури і туризму Світловодської РДА на 0,75 ставки переведено 14 працівників сільських бібліотек-філій, зокрема - заступника директора ЦБС по роботі з дітьми, провідного бібліотекаря методичного відділу ЦРБ, бібліотекаря II категорії ЦРБ. На ставку залишились працювати лише працівники передпенсійного віку.

Відповідно до розпорядження голови Світловодської РДА з 1 червня 2009 року на 0,5 ставки переведено 9 працівників сільських бібліотек-філій; на 0,25 - 4 сільських бібліотекарі, скорочено 0,25 ставки бібліотекаря у Григорівській сільській бібліотеці.

В Онуфріївському районі відповідно до Листа погодження з Міністерством культури і туризму України наказом відділу культури і туризму Онуфріївської РДА скорочено 5 працівників, бібліотекарів 4-х сільських бібліотек-філій перевели на 0,5 ставки; переведено на 0,5 ставки методиста ЦРБ, на 0,75 ставки - бібліотекаря I категорії.

На повну ставку протягом 2009 року працювали 665 працівників, порівняно з 2008 роком менше на 18 осіб, неповний робочий день працюють 279 працівників, порівняно з 2008 роком їхня кількість збільшилась на 60 осіб. Найбільше в режимі неповної зайнятості працює бібліотекарів у Бобринецькому (26), Голованівському (24), Гайворонському (22), Кіровоградському (21), Добровеличківському (20), Новоукраїнському (18) районах.

Освіта. Переважна більшість бібліотечних працівників мають спеціальну бібліотечну освіту. Повну вищу бібліотечну освіту мають 189 фахівців. базову вищу освіту - 522 працівники, всього з освітою — 894 особи; без спеціальної освіти -50 осіб. Найбільше працівників без спеціальної бібліотечної освіти по 7 осіб у Добровеличківському, Новоархангельському районах, Новомиргородському - 6, по 4 у Голованівському, Гайворонському, Устинівському районах. Навчаються 26 працівників, більшість з них працюють у бібліотеках районів області.

Керівникам бібліотек необхідно звернути увагу на якісний склад кадрів, на підвищення фахової освіти бібліотекарів.

Стаж роботи. Більшість бібліотекарів працюють понад 20 років - 406 осіб (43%), у т.ч. у сільській місцевості - 170 осіб (34%). Працівників зі стажем від 3 до 9 років -200 осіб (21%), у т.ч. в сільській міс-

цевості - 126 осіб (26%); до 3-х років - 99 осіб (10%), в т.ч. в сільській місцевості 74 особи (15%).

Бібліотекарі відчують підтримку з боку влади, професія бібліотекаря в селі є престижною. Адже вона одна з небагатьох, котра гарантовано оплачується.

55 бібліотечних працівників є депутатами сільських і селищних рад. З них: 6- у Кіровоградському, 8 - в Олександрівському, по 4 - у Бобринецькому, Світловодському, Олександрійському, Новоукраїнському, Добровеличківському районах.

За віковим складом переважають бібліотечні працівники віком від 35 до 55 років - 761 особа (63,31%), до 35 років - 260 осіб (21,63%), понад 55 років - 181 особа (15,06%). Високий процент бібліотекарів (понад 55 років) - це суттєвий показник, на який треба зважати при розробці плану стратегічного розвитку бібліотечної галузі.

Переважає кількість бібліотечних працівників - це люди від 35 до 55 років. У регіонах ця вікова категорія є домінуючою і складає в середньому 62 % від загальної кількості бібліотечних працівників (за даними дослідження "Публічні бібліотеки України як місце доступу громадян до інформаційних технологій та Інтернету").

Виконання основних планових показників

Публічні бібліотеки є соціокультурними центрами для місцевих громад і виконують найважливіші комунікативні та інформаційні функції. На жаль, сьогодні існує тенденція до скорочення цих закладів. Демографічна ситуація внесла свої корективи в діяльність бібліотек, особливо сільських. Паралельно зі зменшенням чисельності жителів України в цілому, зменшується і кількість сільських мешканців області. А це означає, що скорочується число бібліотечних закладів у сільській місцевості, сільські жителі не отримують належних бібліотечних послуг.

У виконанні основних планових показників роботи бібліотек з обслуговування користувачів та кількості використання бібліотечного фонду спостерігається тенденція до зменшення.

Бібліотеками області протягом 2009 року обслужено 420,9 тис. користувачів різного віку, що на 14,5 тис. користувачів менше, ніж у попередньому році. Кількість обслужених користувачів на рівні минулого року в Новгородківському, Олександрійському районах. Значно зменшилось їх число порівняно з 2008 роком у Добровеличківському (1657), Онуфріївському (3564), Світловодському (2063) районах. На 7,1 тис. осіб зменшилась загальна кількість користувачів у сільських бібліотеках і становить 214,4 тис. користувачів.

За підсумками року загальна кількість відвідувань склала 4721,0 тис., що на 818,4 тис. більше порівняно з 2008 роком.

Але показник середнього відвідування, який характеризує активність відвідування користувачами бібліотеки, є дуже строкатим. Він коливається від 6,4 у Компаніївському, Новомиргородському, Петрівському, Ульяновському районах, м.Кіровограді, Світловодську, Знам'янці до 10,7 - у Вільшанському, Кіровоградському, Новоархангельському районах. Середній показник відвідування по районах області становить 8,2, а по області в цілому - 8,0.

В області спостерігається тенденція до зниження документовидачі і станом на 1.01.10 р. вона складає 9510,40 тис. документів (з них державною мовою - 5125,46 тис. прим, або 53,9 %.), порівняно з 2008 роком зменшилась на 331,38 тис. документів. На рівні минулого року залишилась документовидача у Вільшанському, Новоархангельському, Олександрійському районах.

Значно зменшилась у порівнянні з 2008 роком у Голованівському (17805), Добровеличківському (12662), Знам'янському (22595), Новомиргородському (11372), Новоукраїнському (16275), Олександрівському (20613), Онуфріївському (72717), Світловодському (38399) районах, містах Олександрії (38404), Знам'янці (27897).

Причинами зниження основних показників роботи бібліотек є демографічні зміни у регіонах області (кількість постійного населення за останні 2 роки зменшилась на 13,4 тис. осіб); скорочення бібліотечних працівників, переведення у режим вимушеної неповної зайнятості, на нижчі ставки, перебування працівників у відпустках за свій рахунок.

Бібліотекам - методичним центрам необхідно контролювати та аналізувати виконання основних планових показників. Зменшення планових показників підтверджувати відповідними документами.

Бібліотечні фонди

Значна увага протягом року приділялась питанням формування сучасних документних ресурсів бібліотек.

Обсяг бібліотечного фонду бібліотек області на 1.01.2010 року складає 7375,85 тис. документів. Обсяг бібліотечного фонду зменшився на 189,29 тис. прим. порівняно з 2008 роком. Зменшення обсягу загального бібліотечного фонду пояснюється значним вилученням із фондів бібліотек застарілої та зношеної літератури, низьким рівнем бюджетного фінансування; значним подорожчанням книг та періодичних видань.

Обсяг бібліотечного фонду українською мовою за 2009 рік зменшився на 52,06 тис. документів порівняно з 2008 роком.

До бібліотек області надійшло 89,61 тис. документів, що на 5,69 тис. документів менше, ніж у попередньому році.

Найменше книг протягом 2009 року отримали бібліотеки Вільшанського (1,5 тис. прим.), Новгородківського (1,3 тис. прим.), Світловодського (1,8 тис. прим.), Маловисківського, Компаніївського (по 1,9 тис. прим.) Новоархангельського (1,4 тис. прим.) районів.

Найвищі ці показники у бібліотеках Кіровоградського (5,6 тис. прим.), Олександрійського (4,4 тис. прим.), Новоукраїнського (7,2 тис. прим.), Знаменського (5,4 тис. прим.) районів.

Значну допомогу у поповненні бібліотечних фондів бібліотек області надав обмінно-резервний фонд ОУНБ ім. Д.І.Чижевського, через який бібліотеки області одержали 24,1 тис. документів, що на рівні минулого року. Це книги Центру інформатики Міністерства культури і туризму України, видані згідно з Державною програмою розвитку і функціонування української мови на 2004 -2010 роки.

Незадовільний стан з передплатою періодичних видань в бібліотеках області на I півріччя 2010 року. Без передплати залишились 9 сільських бібліотек у Кіровоградському, 7 - Маловисківському, по 2 у Добровеличківському та Петрівському районах.

Особливо критичний стан з передплатою - у децентралізованих районах, де фінансування передплати залежить від фінансового стану сільських рад, на території яких розміщені бібліотеки. Через відсутність коштів у сільських рад без передплати періодичних видань залишились бібліотеки вищеназваних районів.

На жаль, через відсутність або зменшення фінансування в останні роки спостерігається стійка тенденція до зменшення інформаційного потенціалу бібліотек. Обсяги бібліотечних фондів зменшуються. Так,

З фондів бібліотек області за 2009 рік вибуло 278,90 тис. документів, що становить 3,5 % від загального обсягу бібліотечного фонду.

Найбільше вилучення бібліотечного фонду протягом 2009 року відбулось в Олександрівському (68,4 тис. прим), Долинському (17,0 тис.), Онуфріївському (16,0 тис. прим.) районах, м. Кіровограді (23,8 тис. прим.).

Незважаючи на незначні надходження, бібліотечні фонди необхідно очищати від застарілої та зношеної літератури. Про перевантаженість фондів невикористовуваною літературою свідчить показник обертаності бібліотечних фондів, який по районах області коливається

від 0,7 у Новомиргородському, Онуфріївському, Світловодському до 1,4 у Новоукраїнському. У переважній більшості районів цей показник перевищує 1. Але залишається низькою (0,9) обертаність бібліотечних фондів у Бобринецькому, Гайворонському, Добровеличківському, Маловисківському, Новоархангельському районах. По міських ЦБС області обертаність бібліотечних фондів вища: від 1,9 у м. Знам'янці до 1,2 у м. Світловодську.

Стандарт ІФЛА з книгообертаності дорівнює 5. Середній показник книгообертаності в області 1,1. Такий стан свідчить про наявність великих за обсягом фондів, котрі протягом багатьох років комплектувалися нераціонально, практично не використовуються і потребують очищення від застарілої та зношеної літератури.

Залишається високою у бібліотеках області книгозабезпеченість і коливається від 14,0 у Долинському, Новоукраїнському районах до 27- в Онуфріївському, Світловодському (25), Новомиргородському (23) районах.

За стандартом ІФЛА книгозабезпеченість одного жителя має складати 2-3 примірники. В області цей показник значно вищий, становить 8 прим. Отже, можна зробити висновок: необхідний населенню обсяг бібліотечних фондів перевищує стандарт ІФЛА щодо книгозабезпеченості публічних бібліотек майже учетверо.

Протягом року бібліотеки області значну увагу приділяли питанням збереження бібліотечних фондів: проводились повні та вибіркові перевірки бібліотечних фондів згідно з розробленими графіками; реставрувалася зношена література.

Платні послуги

Протягом року бібліотеки області продовжували здійснювати пошук позабюджетних джерел фінансування, використовували власні внутрішні можливості (платні послуги), залучали благодійну і спонсорську допомогу. Загальний обсяг позабюджетних джерел за підсумками 2009 року - 1420,8 тис. грн., що на 273,7 тис. грн., більше, ніж у 2008 році. Це складає 6,2% від загальної суми надходжень по бібліотеках області (сума надходжень 2303512 тис. грн.). Надходження позабюджетних коштів розподіляються таким чином:

- від платних послуг - 53947 тис. грн. (по бібліотеках області - 398,8 тис. грн.) - 73,9% ;
- благодійна і спонсорська допомога - 690,2 тис. грн. (по бібліотеках області - 405,5 тис. грн.) - 58,8 %;
- інші джерела -191,2 тис. грн. (по бібліотеках області - 100,4 тис. грн.) - 52,5 %.

Найбільше позабюджетних коштів отримали в Голованівському (23,9 тис. грн.), Добровеличківському (19,8 тис. грн.), Олександрійському (17,0 тис. грн.), Олександрівському (14,4 тис. грн.). По міських бібліотеках найбільше коштів отримали бібліотеки Олександрійської міської ЦБС (117,2 тис. грн.), м.Світловодська (85,38 тис. грн.)

Залишається проблемою надання додаткових платних послуг сільськими бібліотеками, зокрема Петрівського, Новомиргородського та Долинського районів.

Інформатизація бібліотек

В області продовжується робота з інформатизації бібліотек. Згідно з наказами управління культури і туризму облдержадміністрації від 15.03.06 №155 „Про підсумки обласного семінару –практикуму з автоматизації”, від 3.11.06 № 619 „Про підсумки проведення обласних краєзнавчих читань „Історія бібліотек регіону в контексті краєзнавства”, від 16.05.2007 року „Про виконання рішення колегії „Про стан автоматизації бібліотек області”, від 3.06.08 № 372 „ Про виконання рішення колегії „ Про стан автоматизації бібліотек області” визначені завдання для начальників відділів культури і туризму райдержадміністрацій (міськвиконкомів) щодо передбачення у бюджетах 2007-2008 років коштів на придбання програмного забезпечення ІРБІС та комп’ютерної техніки з метою створення бібліотеками електронних бібліографічних баз даних, регіональних краєзнавчих каталогів.

На виконання вищезазначених наказів у бібліотеках області дуже повільно з’являються позитивні зрушення з питання інформатизації.

Інноваційному розвитку бібліотек сприяють нові інформаційні технології, із впровадженням яких публічні бібліотеки здійснюють стратегію переходу від традиційної книгозбірні до динамічного центру інформації. Вони активно працюють над створенням власних інформаційних ресурсів. 17 бібліотек області створюють власні електронні каталоги, в яких налічується понад 875 тис. записів, обсяги яких зростають з року в рік, а також зведений інформаційний ресурс - Кіровоградський регіональний кооперативний каталог. 20 публічних бібліотек мають веб-сайти.

Сьогодні в Україні реалізується масштабний проект, фінансований фондом Білла і Мелінди Гейтсів у рамках програми “ Глобальні бібліотеки”. Протягом 5 років у бібліотеках України буде відкрито понад 1000 Інтернет-центрів, а також тренінгові центри для бібліотечних працівників у кожній області. Працівники Новоукраїнської центральної районної бібліотеки стали переможцями конкурсу, в сіль-

ських бібліотеках району в результаті проекту будуть створені Інтернет-центри. Реалізація даного проекту надасть можливість доступу до ресурсів світової мережі в публічних бібліотеках району, міста, села, перетворюючи їх на зручні для читачів багатофункціональні інтелектуальні центри. На сьогоднішній день всі центральні районні і міські бібліотеки підключені до мережі Інтернет. Користувачі бібліотек безкоштовно можуть використовувати ці ресурси, завдяки реалізації масштабного проекту ОУНБ ім. Д.І.Чижевського і громадської організації ОЖІС “Мережа громадянської освіти”. Що ж до сільських бібліотек, то тільки 8 з 474 (1,7%) із них мають комп’ютерну техніку.

Серйозні інновації здійснюються бібліотеками при реалізації ними базової функції - інформаційної. Зокрема, розширюється спектр інформаційних послуг і продуктів, що пропонуються населенню: це фактографічні бази даних із соціальних, правових питань, місцевого самоврядування, культурного життя, краєзнавства.

Поступово збільшується парк комп’ютерної техніки. Протягом 2009 року придбали комп’ютерну техніку у Гайворонському, Добровеличківському, Знам’янському, Маловисківському, Новоархангельському, Онуфріївському, Ульяновському районах. В Олександрівському районі придбано комп’ютер і факс для Івангородської сільської бібліотеки.

Позитивно те, що 8 сільських бібліотек мають комп’ютерне обладнання: у Гайворонському (1), Світловодському (2), Голованівському (3), Вільшанському (1), Олександрівському (1) районах.

Комп’ютерну техніку мають 66 бібліотек, в т.ч. - 8 сільських бібліотек. Позитивно, що їх кількість збільшилась на 10 порівняно з минулим роком.

В бібліотеках області (разом з обласними) нараховується 267 комп’ютерів, їх кількість збільшилась на 23 комп’ютери порівняно з 2008 роком; в т.ч. 128 - у публічних бібліотеках регіонів.

Фахове програмне забезпечення, необхідне для створення електронних каталогів, мають в області бібліотеки 11 регіонів, а саме: Вільшанського, Гайворонського, Голованівського, Долинського, Олександрівського, Новоукраїнського, Новомиргородського, Петрівського районів, міст Олександрії, Світловодська, Кіровограда.

Продовжується робота по створенню регіонального інформаційного ресурсу - Кіровоградського кооперативного краєзнавчого каталогу, участь у створенні якого беруть бібліотеки Новоукраїнського, Петрівського районів, міст Світловодська, Кіровограда, Олександрії. До цієї справи долучились бібліотеки Гайворонського, Голованівсько-

го, Вільшанського, Новомиргородського, Долинського, Олександрійського районів.

12 бібліотек області мають електронні каталоги (разом з обласними). Обсяг власних електронних бібліографічних баз даних становить 876,0 тис. записів, який порівняно з 2008 роком збільшився на 115 тис. записів. Електронні каталоги мають 702,0 тис. записів, кількість яких збільшилася на 116 тис. записів проти 2008 року.

З року в рік поліпшується обслуговування користувачів, завдяки доступу до мережі Інтернет. 56 бібліотек області мають доступ до мережі. 196 комп'ютерів (на 9 більше проти минулого року) можуть забезпечити користувачам доступ до мережі.

Доступ до мережі Інтернет, електронну пошту мають всі центральні районні (міські) бібліотеки. Протягом року збільшилась кількість електронних адрес (на 5) і налічує 75.

Продовжується робота над створенням та підтримкою веб-сайтів 13 центральних районних та міських бібліотек. Продовжується робота по створенню веб-сайтів у Голованівському, Олександрівському, Новомиргородському, Новгородківському районах області. Збільшилась на 33,7 тис. кількість звернень на веб-сайти бібліотек області.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2008 року № 9220/1/-08 щодо участі України у міжнародному проекті „Глобальні бібліотеки” та наказу управління культури і туризму облдержадміністрації від 28 березня 2008 року № 214 протягом 2008 року проведено соціологічне дослідження щодо стану готовності бібліотек у Кіровоградській області, створено тренінговий центр на базі ОУНБ ім. Д.І.Чижевського з метою навчання бібліотекарів області, тренери отримали відповідну підготовку. Бібліотекарі Новоукраїнського району отримали грант в рамках проекту “Бібліоміст”.

Діяльність публічних центрів регіональної інформації

Демократизація суспільства вимагає від публічних бібліотек тісної співпраці з місцевою владою. Бібліотеки повною мірою виконують роль посередника між населенням та владними структурами. З одного боку публічна бібліотека формує громадську думку, з іншого - інформує населення про діяльність місцевої влади, забезпечуючи цим прозорість її діяльності. Про ефективність такої співпраці свідчить діяльність 489 публічних центрів регіональної інформації та інформаційних куточків, в т.ч. 449 - у сільській місцевості. У центрах акумулюється інформація про регіони, зберігаються нормативно-правові документи, прийняті місцевою владою, які надаються у користування населенню.

У бібліотеках області оформлено стенди „Бібліотека і влада”. Створюються фонди офіційних документів місцевої влади. Протягом року до бібліотек надійшло 14,7 тис. офіційних документів, з них 6,2 тис. у сільській місцевості. Документи використовували 11,1 тис. користувачів, 7,8 тис. у сільській місцевості. Користувачам було видано 22,2 тис. документів, 14,4 тис. у сільській місцевості.

Основними темами, з якими користувачі зверталися до бібліотек, є наступні: підприємницька діяльність, підготовка фермерських господарств до роботи в осінньо-зимовий період, земельне законодавство, оздоровлення дітей і підлітків, пільги та компенсації ветеранам війни та праці, стан сплати платежів до пенсійного фонду, санітарний стан району та інші.

Організаційно-методична робота

Особливого значення останнім часом набуло методичне забезпечення діяльності бібліотек. Діяльність методичних служб регіонального рівня у звітному році була спрямована на удосконалення управління бібліотечною справою в регіоні, створення позитивного іміджу публічних бібліотек області, підвищення професійної компетентності бібліотечного персоналу шляхом проведення заходів, що були спрямовані на розвиток організаторських та аналітичних здібностей, самостійне визначення пріоритетів розвитку бібліотек відповідно до їх ролі у соціальній інфраструктурі регіону та запитів користувачів.

Необхідно відмітити питання використання програмного методу планування, організацію роботи за цільовими бібліотечними програмами, використання нових інтерактивних форм професійного навчання в системі підвищення компетентності бібліотечного персоналу, рекламно-іміджевій діяльності, підготовці методико-бібліографічних видань, організації і проведенні соціологічних досліджень та ін.

Методичні служби районних та міських бібліотек вивчали питання оптимізації мережі бібліотек, їх спеціалізації, формування бібліотечних фондів, фінансування, збирали та аналізували статистичні дані щодо різних аспектів діяльності своїх структурних підрозділів, надавали консультаційну та практичну допомогу, забезпечували підвищення професійної компетентності бібліотечного персоналу. Система безперервної освіти протягом року вдосконалювалась, враховуючи зміни сучасного суспільства.

Не відмовляючись від традиційних форм підвищення професійної компетентності, модернізуючи їх, наповнюючи новим змістом, бібліотеки області робили акцент на нових інтерактивних формах навчання. У практику роботи увійшли майстер-класи, тренінги, творчі

лабораторії. У 2009 році було проведено 61 семінар, в т.ч. 18 семінарів на базі бібліотек-філій, 61 практикум, 56 стажувань, 32 творчі лабораторії, 13 майстер-класів, 22 тренінгів та інших форм професійного навчання. З метою надання методичної та практичної допомоги методичними службами було здійснено 599 виїздів, у т.ч. 81 з метою комплексного вивчення діяльності бібліотек.

З кожним роком покращується і видавнича діяльність методичних відділів регіональних бібліотек. За 2009 рік методисти бібліотек області підготували понад 300 назв методичних видань з різних аспектів діяльності.

Протягом року працівники методичних служб докладали максимум зусиль для створення іміджу своїх відділів, бібліотек-філій та кожної ЦБС загалом, визнаючи методичну діяльність як гарант стабільності бібліотечної роботи, збереження традицій та фундамент для всіх нововведень.

Значно покращилась рекламно-іміджева діяльність бібліотечних закладів області. Сьогодні працівники бібліотек намагаються створити рекламно-інформаційну продукцію більш змістовну і яскраву, що нестандартно позиціонує можливості своїх структурних підрозділів на перспективу як для користувачів, так і для мешканців своїх місцевих громад. Бібліотеки області за минулий рік підготували майже 300 назв різних буклетів, листівок.

Найбільш цікава робота у цьому напрямку здійснювалась у Гайворонському, Голованівському, Компаніївському, Новгородківському, Новоукраїнському, Олександрівському, Олександрійському районах, містах Знам'янці, Кіровограді, Світловодську, Олександрії.

Бібліотеки області намагалися позиціонувати себе і в засобах масової інформації. На сторінках місцевої преси було надруковано понад 700 статей з різних аспектів діяльності бібліотек; 75 з них - з досвіду роботи бібліотек-філій. Про роботу бібліотечних закладів області писали бібліотечні працівники, представники громадськості, друзі бібліотек.

Бібліотеки продовжували працювати з місцевими телерадіоканалами. Підсумки цієї роботи - 53 репортажі на телебаченні та 111 повідомлень на радіо про проблеми та досягнення бібліотек.

ОУНБ ім. Д.І.Чижевського - регіональний науково-методичний та інформаційно-консультаційний центр для бібліотек області, головна методична база для підвищення кваліфікації бібліотечних працівників різних ланок. У звітному році на базі ОУНБ змогли підвищити свій фаховий рівень бібліографи ЦБС, районних бібліотек для дорослих або

відповідальні працівники відділів обслуговування під час обласного практикуму „Інформаційні технології для бібліотек”.

На замовлення бібліотечних працівників 8 регіонів області було проведено додаткове заняття „Створення веб-сайту, управління веб-сайтом бібліотеки”. Для працівників новостворених ІРЦ Знам’янського, Компаніївського, Ульяновського, Голованівського ІРЦ - практикум з автоматизації бібліотечних процесів.

На базі Вільшанської ЦБС відбувся обласний семінар-практикум: „Бібліотечне обслуговування: тенденції, проблеми та вирішення” для завідуючих відділами обслуговування, керівників Центрів європейської інформації районних (міських) ЦБС, районних бібліотек для дорослих. У семінарі взяли участь представники 21 регіону області. У роботі семінару взяли участь Іванов Г.О., голова Вільшанської райдержадміністрації, Харковенко Н.І., начальник відділу культури і туризму Вільшанської райдержадміністрації. Учасники семінару ознайомились з діяльністю Вільшанської ЦБС, яку презентувала директор ЦБС Каліфорова І.С., переглянули відеофільм про Добрівську, Дорожинську, Березовобалківську, Котовську сільські бібліотеки-філії Вільшанської ЦБС.

З досвідом роботи бібліотек системи з організації роботи щодо відновлення, збереження культур національних та етнічних груп населення познайомила Владова Т.А., методист Вільшанської ЦБС. Учасники семінару взяли участь в авторській презентації книги Л.В. Драндалуш „Мій світ - моє село”.

З метою підвищення фахового рівня бібліотечних працівників сільських бібліотек фахівці ОУНБ взяли участь у районному семінарі „Публічні бібліотеки в інформаційному просторі суспільства”, який відбувся на базі Маловисківської районної бібліотеки. Були підготовлені і проведені наступні заняття: майстер-клас „Робота з бібліотечним фондом сільської бібліотеки” - підготувала і провела Дубина Л.О., провідний бібліотекар відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень, за темою „Організація роботи з ДБА бібліотеки” консультувала Недашківська Т.О., головний бібліотекар інформаційно-бібліографічного відділу; про діловий етикет бібліотечних працівників прочитала лекцію Нестеркова О.М., зав. сектором національного відродження відділу міського абонементу.

Аналогічні заходи відбулися у Знам’янському „Шлях у професію” та Бобринецькому районах.

У Добровеличківському районі відбувся районний семінар для сільських бібліотекарів: „Краєзнавство - пріоритетний напрямок сільської бібліотеки”. Надали консультації під час заходу на теми: „Крає-

знавство в сільській бібліотеці” Міщенко М.І., головний бібліотекар відділу краєзнавства, „Популяризація екологічної літератури в сільських бібліотеках” Коваленко І.А., завідувача відділом документів з питань економіки, виробництва та природничих наук.

Матеріально-технічна база

Але в роботі бібліотек області є суттєві проблеми: скорочення чисельності бібліотек та оптимізація бібліотечних мереж, незадовільна матеріально-технічна база. Проблеми пов’язані із забезпеченням матеріально-технічної бази є актуальними для всіх бібліотек області. 83 бібліотеки (14%) потребують капітального ремонту, в т.ч. 63 бібліотеки у сільській місцевості. 3 бібліотеки (Бобринецька районна бібліотека для дорослих, Іскрівська сільська бібліотека Петрівського району, Луполівська бібліотека Ульяновського району) перебувають в аварійному стані. Не опалюється 240 (41 %) бібліотек.

Переважає більшість бібліотек знаходяться в будинках культури - 318 (54%), в пристосованих приміщеннях - 54 (9,2%), в спеціально побудованих приміщеннях знаходяться тільки 20 бібліотек (3,4 %).

Найголовніша проблема бібліотечної галузі – поповнення та збереження бібліотечних фондів.

Переважає частина бібліотечного фонду фізично зношена та застаріла. Обсяг загального бібліотечного фонду зменшився на 180,49 тис. прим. порівняно з минулим роком. З причини відсутності достатнього фінансування комплектування фондів бібліотек відбувається епізодично, безсистемно. Оновлення фондів знаходиться на низькому рівні. Щорічно фонди публічних бібліотек області оновлюються на 1,3 % (норма відповідно до міжнародних стандартів 10 %). До бібліотек області надійшло 110,97 тис. прим., що менше на 2 тис. проти минулого року.

У середньому щорічно на комплектування фондів публічних бібліотек виділяється 400 тис. грн., у т.ч. на сільські бібліотеки 100 тис. грн. На 1 сільську бібліотеку 210 грн. Середня вартість української книжки становить 50-70 грн. в залежності від типу видання.

Рівень комп’ютеризації публічних бібліотек низький. Із загальної кількості бібліотек лише 63 бібліотеки (11 %) мають комп’ютери. У сільській місцевості у середньому 1 комп’ютер доводиться на 60 бібліотек, а виходу в Інтернет не має жодна з них. Лише 78 (13%) сільських бібліотек телефонізовані, а 20 бібліотек (4%) не мають освітлення.

На сьогодні досить гостро стоїть питання забезпечення бібліотек кваліфікованими кадрами. Сьогодні у бібліотеках області працю-

ють 944 бібліотекарі, з них мають фахову освіту 894 працівники (94,7%). Протягом останніх років в області спостерігається тенденція до скорочення кількості кадрів бібліотечних працівників, особливо у сільській місцевості.

Сьогодні підтримувати свій імідж найскладніше сільським бібліотекам, які складають 80 % від загальної кількості бібліотек.

Існуюча законодавча база не повною мірою відповідає потребам сучасного розвитку бібліотечної справи та бібліотечного обслуговування населення, не повністю забезпечує реалізацію права громадян на безперешкодне отримання інформації, особливо це стосується сільських жителів.

Розвитку бібліотечної справи у сільській місцевості сприятиме виконання у повному обсязі заходів Державної цільової програми підтримки розвитку села на період до 2015 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.07. № 1158, Розпорядження КМУ від 30 вересня 2009 року №1226-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи на період до 2011 року”, Розпорядження КМУ від 23 грудня 2009 р. №1579-р „Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи „Бібліотека XXI” та Розпорядження голови Кіровоградської ОДА від 27 листопада 2009 року №910-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 рр.”

Шлях вирішення проблеми - забезпечення збереження централізованих бібліотечних систем, у складі яких необхідно створити умови для налагодження корпоративного функціонування бібліотек району, нестационарних форм обслуговування.

Розв'язання перелічених та інших пов'язаних з ними проблем розвитку бібліотек та бібліотечної справи, можливо на базі забезпечення стабільного бюджетного фінансування, передбачення при формуванні місцевих бюджетів цільового фінансування на підтримку матеріально-технічної бази бібліотек, поповнення бібліотечних фондів, передплати періодичних видань, придбання системи автоматизації бібліотек ІРБІС (20 тис. грн.), оснащення бібліотек комп'ютерною технікою, підключенням до мережі Інтернет, вжиттям необхідних заходів для збереження існуючої мережі бібліотек.

Пріоритетами бібліотечної справи у 2010 році будуть: подальша інформатизація бібліотек, яка буде здійснюватися шляхом розвитку новостворених ІРЦ на базі бібліотек Ульяновського, Устинівського, Знам'янського, Компаніївського, Голованівського районів, продовженням роботи щодо створення електронних каталогів, власних веб-

ресурсів бібліотек. Особлива увага буде приділятися сільським бібліотекам: буде проведено обласний конкурс на кращу сільську бібліотеку, обласний форум сільських бібліотекарів, що сприятиме приверненню уваги органів місцевого самоврядування та спільноти до вирішення проблем функціонування бібліотечних закладів на селі, представлення досягнень бібліотечних закладів області, відзначення кращих працівників бібліотечної професії та визначення перспектив розвитку галузі в регіоні.

Список використаної літератури :

1. Богуш Т. Роль публічних бібліотек в житті пересічного українця // Бібліотечна планета.-2008.-№ 4.-С. 5-9;
2. Вилегжаніна Т. Інновації-визначальний фактор розвитку бібліотек України // Бібліотечна планета.-2009.-№3.-С.6-9;
3. Вилегжаніна Т. Роль і місце публічних бібліотек в українському суспільстві // Бібліотечна планета.-2008.-№2.-С.4-5;
4. Нікіфоренко Л. Координуюча роль Міністерства культури і туризму України у формуванні і реалізації державної політики в бібліотечній сфері // Бібліотечна планета.-2009.-№3.-С.9-11;
5. Публічні бібліотеки області: рік 2005. Інформаційно-аналітичний огляд/Укладач І.Є.Луцьова.- Дніпропетровськ: обласна універсальна наукова бібліотека.-2006.-122с.
6. Публічні бібліотеки як місце доступу громадян до інформаційних технологій та Інтернету: матеріали дослідження/Українська бібліотечна асоціація; В.С. Пашкова, О.І.Шевченко, О.Я.Хімич.- К.: Міленіум, 2008.- 122с.
7. Традиції та інновації в бібліотеці - синтез досвіду, ідей і сучасних технологій: Збірник матеріалів./ Упоряд.Т.О.Абраїмова.- Дніпропетровськ: ДОНУБ, 2004.-195 с.

МЕРЕЖА БІБЛІОТЕК

№ п/п	Назва районів, міст	Мережа бібліотек		
		на 01.01.2009	на 01.01.2010	±
1	Бобринецький	36	37	1
2	Вільшанський	20	19	-1
3	Гайворонський	22	22	
4	Голованівський	31	31	
5	Добровеличківський	29	29	
6	Долинський	23	23	
7	Знам'янський	24	24	
8	Кіровоградський	44	44	
9	Компаніївський	21	21	
10	Маловисківський	25	25	
11	Новгородківський	18	18	
12	Новоархангельський	25	25	
13	Новомиргородський	28	28	
14	Новоукраїнський	34	34	
15	Олександрівський	27	27	
16	Олександрійський	33	33	
17	Онуфріївський	18	16	-2
18	Петрівський	26	26	
19	Світловодський	17	17	
20	Ульяновський	21	21	
21	Устинівський	20	20	
	Всього по районах	542	540	-2
1	м. Знам'янка	5	5	
2	м. Кіровоград	20	20	
3	м. Олександрія	13	13	
4	м. Світловодськ	8	8	

	Всього по містах	46	46	
	Всього по області	588	586	-2
	ОУНБ ім. Д.І. Чижевського	1	1	
	ОЮБ ім. О.М. Бойченка	1	1	
	ОДБ ім. А.П. Гайдара	1	1	
	Всього обласні	3	3	0
	Всього	591	589	-2

Бібліотечна справа

№№ п/п	Назва районів, міст	Кількість користувачів бібліотек (тис. чол.)			Використання бібліотечних фондів (тис. примірників)		
		на 1.01. 2009	на 1.01. 2010	+ -	на 1.01. 2009	на 1.01. 2010	+ -
1	Бобринецький	15,3	14,7	-0,6	309,08	292,37	-16,71
2	Вільшанський	11,9	11,8	-0,1	246,60	246,63	0,03
3	Гайворонський	16,5	15,8	-0,7	319,59	316,81	-2,78
4	Голованівський	17,5	17	-0,5	334,17	316,37	-17,80
5	Добровеличківський	19,4	17,7	-1,7	349,85	337,19	-12,66
6	Долинський	10,9	10,6	-0,3	200,88	200,02	-0,86
7	Знам'янський	14,1	13,6	-0,5	321,04	298,44	-22,60
8	Кіровоградський	23,4	23,3	-0,1	474,98	470,43	-4,55
9	Компаніївський	11,3	11,3	0,0	221,24	223,01	1,77
10	Маловисківський	17,4	17,2	-0,2	343,82	338,58	-5,24
11	Новгородківський	10,1	10,1	0,0	216,79	215,74	-1,05
12	Новоархангельський	13,8	13,6	-0,2	275,79	276,58	0,79

13	Новомиргородський	16,5	16,2	-0,3	290,40	279,03	-11,37
14	Новоукраїнський	20,7	20,3	-0,4	422,91	406,64	-16,27
15	Олександрівський	14,3	13,3	-1,0	270,11	249,50	-20,61
16	Олександрійський	26,7	26,8	0,1	583,90	585,22	1,32
17	Онуфріївський	11,4	7,8	-3,6	227,80	155,08	-72,72
18	Петрівський	13,4	12,9	-0,5	247,02	237,37	-9,65
19	Світловодський	12,2	10,1	-2,1	227,24	181,85	-45,39
20	Ульяновський	13,5	13,5	0,0	277,31	268,66	-8,65
21	Устинівський	11,2	11,2	0,0	244,51	238,41	-6,10
	Всього по районах	321,5	308,8	-12,7	6405,03	6133,93	-271,1
1	м. Знам'янка	13,9	13,3	-0,6	281,81	253,91	-27,90
2	м. Кіровоград	48,8	48,3	-0,5	891,38	883,08	-8,30
3	м. Олександрія	33,8	33,5	-0,3	769,10	730,69	-38,41
4	м. Світловодськ	17,4	17,0	-0,4	317,22	313,96	-3,26
	Всього по містах	113,9	112,1	-1,8	2259,51	2181,64	-77,87
	Всього по області	435,4	420,9	-14,5	8664,5	8315,57	-349,0
	ОУНБ ім. Д.І. Чижевського	31,8	32,1	0,3	649,83	615,28	-34,55
	ОЮБ ім. О.М. Бойченка	17,6	17,5	-0,1	352,79	353,43	0,64
	ОДБ ім. А.П. Гайдара	12,5	12	-0,5	174,62	226,12	51,50
	Всього обласні	61,9	61,6	-0,3	1177,2	1194,8	17,6
	Всього	497,3	482,5	-14,8	9841,8	9510,4	-331,4

Бібліотечні фонди

№№ п/п	Назва районів, міст	ФОНДИ (тис. прим.)					
		на 1.01.2 009	на 1.01.2 010	±	книгозаб. користув.	обертан. фонду	читаність
1	Бобринецький	333,57	324,20	-9,37	22	0,9	20
2	Вільшанський	226,67	226,41	-0,26	19	1,1	21
3	Гайворонський	344,01	343,28	-0,73	22	0,9	20
4	Голованівський	320,75	313,03	-7,72	18	1,0	19
5	Добровеличківський	373,18	367,92	-5,26	21	0,9	19
6	Долинський	163,73	149,68	-14,05	14	1,3	19
7	Знам'янський	277,17	273,32	-3,85	20	1,1	22
8	Кіровоградський	403,38	400,80	-2,58	17	1,2	20
9	Компаніївський	206,56	203,67	-2,89	18	1,1	20
10	Маловисківський	379,24	368,12	-11,12	21	0,9	20
11	Новгородківський	218,23	215,27	-2,96	21	1,0	21
12	Новоархангельський	303,06	301,82	-1,24	22	0,9	20
13	Новомиргородський	382,43	374,70	-7,73	23	0,7	17
14	Новоукраїнський	288,95	287,18	-1,77	14	1,4	20
15	Олександрівський	309,23	245,05	-64,18	18	1,0	19
16	Олександрійський	477,06	475,63	-1,43	18	1,2	22
17	Онуфріївський	224,02	211,61	-12,41	27	0,7	20
18	Петрівський	234,75	233,48	-1,27	18	1,0	18
19	Світловодський	260,69	257,52	-3,17	25	0,7	18
20	Ульяновський	249,58	241,23	-8,35	18	1,1	20
21	Устинівський	229,13	228,16	-0,97	20	1,0	21
	Всього по районах	6205,39	6042,08	-163,31	20	1,0	20

1	м. Знам'янка	132,82	130,43	-2,39	10	1,9	19
2	м. Кіровоград	556,09	538,07	-18,02	11	1,6	18
3	м. Олександрія	408,58	405,75	-2,83	12	1,8	22
4	м. Світловодськ	262,26	259,52	-2,74	15	1,2	18
	Всього по містах	1359,75	1333,77	-25,98	12	1,6	19
	Всього по області	7565,14	7375,85	-189,29	18	1,1	20
	ОУНБ ім. Д.І. Чижевського	763,20	770,08	6,88	24	0,8	19
	ОЮБ ім. О.М.Бойченка	116,36	116,15	-0,21	7	3,0	20
	ОДБ ім. А.П. Гайдара	174,62	176,75	2,13	15	1,3	19
	Всього обласні	1054,18	1062,98	8,80	17	1,1	19
	Всього	8619,32	8438,83	-180,49	17	1,1	20

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК, ЩО ОБСЛУГОВУВАЛИ ДИТЯЧЕ НАСЕЛЕННЯ ОБЛАСТІ У 2009 РОЦІ

інформаційно-аналітичний огляд

*Н.І. Расторгуєва,
завідувачка відділом розвитку
дитячих бібліотек і маркетингу
Кіровоградської обласної бібліотеки
для дітей ім. А.П.Гайдара*

*Л.С. Босюк,
провідний методист відділу розвитку
дитячих бібліотек і маркетингу
Кіровоградської обласної бібліотеки
для дітей ім. А.П.Гайдара*

Мережа бібліотек для дітей Кіровоградської області у 2009 році збільшилася на одну одиницю. На базі дитячого відділу Витязівської сільської бібліотеки Бобринецького району згідно Рішення 31 сесії сільської ради 5 скликання від 8.12.2009 р. № 193 створено Витязівську сільську дитячу бібліотеку. Є Свідоцтво про державну реєстрацію як юридичної особи Витязівська сільська дитяча бібліотека за № 730186 від 28.12.2009 р.

Таким чином, мережа спеціалізованих дитячих бібліотек станом на 1.01.2010 року нараховує 32 одиниці: 1 обласна, 17 районних, 12 міських і 2 сільські. Також, діти та їх батьки користуються послугами 26 дитячих відділів при районних, міських та сільських бібліотеках для дорослих, 492-х міських, районних та сільських публічних бібліотек.

Не вирішене питання подальшого функціонування Світловодської районної бібліотеки для дітей. Із приміщення, яке РДБ займала, її перевели до приміщення ЦРБ; залишився один працівник – заступник директора по роботі з дітьми; за РДБ закріплена лише функція методичного центру для сільських бібліотек ЦБС.

Кадри. Роботу дитячих бібліотек забезпечують 108 фахівців (більше на одну одиницю у порівнянні з 2008 р. за рахунок працівника новоствореної бібліотеки): 28,7% мають вищу і 52,8% середню спеці-

альну фахову освіту; 16,7% - вищу і середню спеціальну не фахову освіту; 1,8% (2 особи) – середню.

У дитячих відділах працює 31 особа, з яких: вища і середня спеціальна фахова освіта, відповідно, у 19,3% і 67,7% бібліотекарів; вища і середня спеціальна не фахова освіта у 9,7%; середня у 1,8% (2 особи).

Більшість працівників дитячих бібліотек і дитячих відділів (78,4%) мають стаж роботи 10-20 і більше років; лише 8,6% - до 3-х років. Існує проблема приходу молодих спеціалістів.

У порівнянні з 2008 р. зазнав змін режим роботи працівників дитячих бібліотек. На ставки працювали 95,3% осіб; у режимі вимушеної неповної зайнятості (0,75%) – заступник директора по роботі з дітьми та бібліотекар

Гайворонської РДБ, заступник директора по роботі з дітьми Світловодської РДБ.

У дитячих відділах 87,1% фахівців працювали на повні ставки. У режимі вимушеної неповної зайнятості не один рік працює бібліотекар Тишківського дитячого відділу Добровеличківського району.

Фонди бібліотек для дітей на 1.01 2010 р. нараховують 725,7 тис. прим. На 8,2 тис. прим. менше у порівнянні з 2008 роком. Поступово збільшується кількість документів українською мовою, хоча переважають російськомовні видання. У звітному році частка фонду українською мовою збільшилася на 0,7% і становить 48,5% від загальної кількості фонду.

Надходження документів до бібліотек для дітей складають 12,3 тис. прим., що менше на 0,6 тис. прим. показника 2008 р., з них книг - 60,5%, решта - періодика, аудіо та електронні документи.

Оновлення фондів бібліотек для дітей склало 1,7% (за стандартами ІФЛА у фондах повинно бути 5-8% новинок поточного року). Поповнювалися фонди за рахунок: надходжень із обмінних фондів обласних бібліотек, які перерозподіляють книги, отримані за державними програмами; придбання у книжкових магазинах за кошти від платних послуг, а також, виділених із місцевих бюджетів; подарунків від користувачів; внутрісистемного обміну.

Із загального фонду бюджету було профінансовано придбання книг для Добровеличківської, Долинської, Новомиргородської, Олександрівської РДБ (від 1,9 до 3,6 тис. грн.) та Компаніївської і Новоукраїнської РДБ, СДБ с. Рівне (по 300 грн.).

У середньому на одного користувача бібліотек для дітей надійшло 0,2, у дитячих відділах і сільських/міських/ бібліотеках – 0,1 нових книг.

Показники „обертаності” і „забезпеченості документами” серед бібліотек для дітей, відповідно, становлять 1,4 і 15,3 (на рівні 2008 р.).

Краща ситуація з передплатою періодичних видань. У середньому, кожна бібліотека для дітей отримувала, у звітному році, 19 прим. (17 прим. – 2008 р.), але 14 Р/М/ДБ здійснили передплату завдяки наявності спецкоштів та спонсорських. Найбільшу кількість періодичних видань (від 43 до 50 назв) мали: Петрівська, Новоукраїнська, Олександрівська, Голованівська,

Добровеличківська РДБ та ЦМДБ Олександрійської МЦБС (32 назви), де на передплату були виділені кошти із загального фонду бюджету. Найменше (12-13 назв) отримували Бобринецька, Новгородківська, Онуфріївська, Світловодська РДБ та МДБ Кіровоградської МЦБС, філія № 8 Світловодської МЦБС (5-10 назв), які передплату здійснювали за кошти від платних послуг. Протягом декількох років здійснює передплату за спонсорські кошти Світловодська Державна комунальна міська бібліотека для дітей.

Щорічне **вибуття документів** із фондів бібліотек для дітей області у 2 рази перевищує надходження і складає 27,3 тис. примірників. Не краща ситуація по дитячих відділах, де вибуття переважає надходження у 3,7 рази, по сільських книгозбірнях – у 5,3 рази. Разом з тим, у дитячих відділах Бобринецького, Добровеличківського, Новоархангельського, Олександрійського районів, сільських бібліотеках Бобринецького,

Гайворонського, Голованіського, Знам'янського, Кіровоградського, Компаніївського, Маловисківського, Новгородківського, Новоархангельського, Новомиргородського, Петрівського, Світловодського, Устинівського районів зберігається висока книгозабезпеченість, яка складає, у середньому, від 30 до 50,5 прим. на користувача і є свідченням як несистематичного очищення бібліотечних фондів, так і зменшення кількості користувачів у населених пунктах.

Послугами бібліотек для дітей скористалося 51,3 тис. користувачів, яким видано 1048,7 тис. прим. документів. Планові показники перевиконано, відповідно, на 101% і 103%.

Інша ситуація з виконанням основних показників по дитячих відділах. Якщо у цілому по області показник «користувачі» перевиконано на 103%, то «видача документів» недовиконана на 383 одиниці. Другий рік поспіль не виконують основні показники дитячі відділи

при ЦРБ, Дмитрівській та Суботцівській сільських філіях Знам'янської РЦБС; Капітанівській сільській бібліотеці Новомиргородського району. Причина – не відкореговано основні показники відповідно до кількості населення, відсутній аналіз діяльності філій.

Середня читаність по бібліотеках для дітей і дитячих відділах на рівні існуючого нормативу (20): 20,4 у бібліотеках для дітей і 19,9 – дитячих відділах.

Високий показник читаності по сільських/міських/ бібліотеках для дорослих, які обслуговують дітей – 24,9.

Охоплення читанням учнів ЗОШ та вихованців дошкільних закладів області бібліотеками усіх рівнів склало 73,3%.

Керівники бібліотек, що обслуговують дітей, не допрацьовують у питанні залучення дошкільників до бібліотек, які, як користувачі, складають лише 32,9% від загальної кількості вихованців дитячих садків.

Платні послуги. Збільшилися напрацювання до спеціального фонду бюджету бібліотек, основу якого складають кошти від платних послуг. Бібліотеки для дітей на 104% перевиконали план, виконання склало майже 50,0 тис. грн. (на 6,7 тис. грн. більше 2008 р.). Найбільше коштів отримали Петрівська, Олександрівська, Онуфріївська, Добровеличківська РДБ (від 2.3 до 2.6 тис. грн.), Кіровоградська та Олександрійська ЦМДБ, Світловодська МДБ (філія № 8) (від 3 до 10 тис. грн.). Найменше – 0,3 тис. грн. склали платні послуги по Новомиргородській і Ульяновській РДБ. Кошти спецфонду бібліотек для дітей були використані на придбання книг – 31,5% та періодичних видань – 14,6%. Значна частка цих коштів використовується на оплату комунальних послуг, ремонт приміщень. Зокрема, це стосується бібліотек для дітей м. Кіровограда та Олександрії, Новгородківської РДБ.

Рівень комп'ютеризації бібліотек для дітей. Наявність комп'ютерної техніки у бібліотеках для дітей допомагає, певним чином, компенсувати лакуни у комплектуванні, урізноманітнювати заходи з популяризації книги. Протягом звітного року комп'ютерну техніку отримали Добровеличківська, Онуфріївська РДБ та Світловодська державна комунальна МДБ. Джерела фінансування різні: кошти загального фонду бюджету, спонсорські, спецкошти. На 1.01.2010 р. 16 Р/М/ДБ (52%) мають комп'ютери, 19 – копіювально-розмножувальну техніку, 6 – підключення до мережі Інтернет та електронні адреси.

Створення позитивного іміджу. Бібліотеки для дітей працюють над створенням сучасного дизайну приміщень, комфортних умов для роботи і відпочинку відвідувачів та рекламою своїх закладів і заходів.

Друкована продукція (до 342 одиниць) включає запрошення, пам'ятки, буклети, дайджести, бібліографічні посібники, матеріали з досвіду роботи тощо. Інформація про роботу бібліотек все частіше звучить у ЗМІ: на радіо – 12, по TV – 13, у пресі – 178 публікацій.

Бібліотеки для дітей дбають і про відповідне оформлення планово-звітної документації, зокрема, тексти звітів ілюструються фото, що сприяє уявленню про діяльність не лише бібліотек для дітей, а і філій.

Поліпшенню роботи бібліотек з користувачами дітьми сприяють різноманітні консультативно-методичні матеріали, які щорічно видає і розповсюджує обласна бібліотека для дітей ім. А.П.Гайдара. Зокрема, це: «Аналітичні та статистичні показники діяльності бібліотек»; дайджести «Складові іміджу дитячої бібліотеки», «Елемент успіху в роботі сільської бібліотеки», «Просування книги в інформаційному світі», «Фахова періодика як засіб компетентності бібліотекаря»; соціологічні дослідження: «Бібліотека і бібліотекар: погляд професіонала», «Краща книга року» тощо.

За для успішної роботи у 2010 році керівникам бібліотек для дітей та дитячих відділів необхідно звернути увагу на вирішення таких питань, як:

- залучення до бібліотеки і читання дітей дошкільного віку;
- виважене і систематичне очищення фондів від застарілої, зношеної літератури, зокрема, сільських бібліотек;
- застосовувати фандрейзингові заходи задля покращення матеріально-технічної бази бібліотек, задоволення різнобічних потреб користувачів;
- лобювати перед місцевими органами влади питання виділення коштів на закупівлю нової літератури та передплату періодичних видань, придбання комп'ютерної техніки.

ШЛЯХИ САМОРОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

*Дубина Л.О., провідний бібліотекар
відділу науково-методичної
роботи та соціологічних досліджень
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Позиціонування або імідж

Бібліотека в соціокультурному середовищі займає унікальне місце. Її місія – бути єдиним максимально доступним для найширших верств населення закладом, який надає можливість людям долучитися через книгу до знань, інформації, культури.

Що робити в селі у вільний час? Чим заповнити своє дозвілля? Цю проблему допоможе вирішити будинок культури та бібліотека. В небагатьох селах вони працюють на належному рівні, в решті – як прийдеться. Здебільшого вони холодні, непривабливі, часто й закриті із-за неповного робочого дня працівника.

Чи зможе бібліотека в таких умовах привернути до себе людей, запропонувати їм змістовне і цікаве дозвілля? Завадою для її діяльності може бути лише небажання самих людей сприймати те, що дає бібліотека.

Сьогодні працівники сільських бібліотек виконують функцію юристів, економістів, психологів, соціологів. До них сільчани йдуть за будь-якою довідкою, консультацією, порадою. Бібліотекар знає як і де шукати потрібну інформацію. Бібліотеки все частіше набувають значення соціального осередку громади.

Сільські бібліотеки є фактично єдиним закладом соціокультурної галузі, яка забезпечує конституційне право сільської громади на вільний доступ до інформації.

Вони покликані не тільки зберігати традиції національної культури, але і сприяти розвитку самосвідомості, надавати інформаційну підтримку процесам, які відбуваються в житті села, сільськогосподарському виробництву, програмному навчанні школярів.

Кожна бібліотека вибирає для себе пріоритети – залежно від того, що чекає від неї населення. Необхідно спрямовувати свою діяльність так, щоб кожна бібліотека мала „своє обличчя”, будувала свою роботу, орієнтуючись на специфіку конкретного населеного пункту, інтереси його мешканців як пріоритетної групи обслуговування.

Яка бібліотека потрібна сільській громаді? Передусім – це інформаційний центр села, де будь-хто із громади зможе знайти інформа-

цію з різних питань, які хвилюють жителів села: робота, навчання, соціальний захист, побут, дозвілля і т.д.

Потрібно зробити все, щоб бібліотека була в центрі повсякденного життя людей – зручна, комфортна і функціональна.

Бібліотека повинна позиціонувати себе як повноправного партнера, демонструвати свою спроможність, ефективну діяльність на отримання інформації, дозвілеву діяльність.

Самопрезентація бібліотеки відбувається через перетворення кожного значимого для населення факту життя в подію. Бібліотека повинна заявляти про себе, говорити про себе цікаво, нестандартно підходити до рекламування своїх заходів задля того, щоб зацікавити користувача бібліотечних послуг. Бібліотека може ініціювати створення центрів правової інформації, участь у святах села, які створюють “ситуацію радості”, допомагають подолати соціальну втому людей. Таким чином формується позитивний імідж та одночасний вплив на суспільну свідомість людей щодо бібліотеки як центру соціальної допомоги, психологічного захисту.

Позитивний імідж створюється основною діяльністю бібліотек, інформаційною роботою, орієнтованою на цільові групи суспільства. Імідж бібліотеки буде різним в сприйнятті різних груп суспільства, і головне, домогтися того, щоб він був позитивним і відповідав місії бібліотеки.

Від ролі зберігача знань, відповідаючи на окремі питання, бібліотекарі повинні перейти до ролі професіоналів, які є асистентами користувачів у вирішенні їх проблем. Вони не можуть собі дозволити залишатися байдужими до того, яке враження вони самі та їх бібліотека справляє на оточуючих, та як від цього залежить статус та роль їх закладу.

Потрібно знайти відповіді на питання: Чи потрібне те, що робить бібліотека? Які види послуг необхідні конкретній бібліотеці? Як змінились інформаційні запити сучасних користувачів бібліотеки та які нові фонди їй потрібні?

Імідж бібліотеки складається із високого професіоналізму, компетентності і організаторських здібностей, які дозволяють знайти свою нішу, визначити доцільність і незамінність даної бібліотеки в суспільстві.

Імідж бібліотекаря – це імідж сучасної ділової людини, яка володіє знаннями, вміннями, навичками, що дозволяють швидко, чітко, професійно виконувати задані функції, забезпечувати комфорт при отриманні читачами всього спектру бібліотечних послуг. Сьогодні бібліотеки перетворюються в центри спілкування, міжкультурної кому-

нікації. Необхідно дуже чітко і оперативно реагувати на потребу громади. Основна мотивація відвідування бібліотек сьогодні (як виявили соціопитування) – соціальна самотність людини.

По мірі того як автоматизація набирає більшого розмаху, все гостріше стає питання про бібліотеку як місце спілкування – спілкування між читачем та бібліотекарем – і його ролі в бібліотечному обслуговуванні. В сучасній цивілізації підтримка людських, особисто забарвлених зв'язків, є однією з важливих функцій бібліотеки.

Добре налагоджені зв'язки з громадськістю підвищують авторитет і популярність бібліотеки. Важливо не тільки заявити про себе, а й бути почутими. Бібліотеки мають інформувати населення про свою роботу шляхом проведення стендових презентацій, звітів перед населенням, виступів у ЗМІ, випуску рекламної продукції.

Інновації

Усе різноманіття бібліотечних інновацій можна розглядати в таких аспектах:

- технологічному, який орієнтований на впровадження нових інформаційних технологій при формуванні документно-ресурсної бази бібліотек і системи бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів;
- функціонально-змістовному, який націлений на розширення змістовного діапазону діяльності бібліотек;
- комунікативно-соціальному, який пов'язаний з роллю й місцем бібліотеки в житті суспільства.

Основними джерелами нововведень є передова бібліотечна практика, раціоналізаторські пропозиції бібліотекарів, рекомендації наукових досліджень, новітні інформаційні технології, нововведення із інших сфер діяльності (електронні мультимедійні ресурси, використання комп'ютерних мереж зв'язку та ін.).

Прикладами інноваційних бібліотечних послуг світової практики є обслуговування людей з фізичними вадами на дому через бібліобуси, проведення тренінгів по навчанню комп'ютерної грамотності, розробляються літні програми для дітей, які передбачають проведення голосних читань, годин пригодницьких оповідань, залучення волонтерів до проведення бібліотечних закладів. Для популяризації бібліотечних фондів використовується міський транспорт. Наприклад в тролейбусі під час його маршруту звучить огляд нової літератури або тематичний огляд та ін.

В бібліотеках України набув популярності буккросинг (вільний обмін книжками). В холі приміщення бібліотеки виставлена поличка з

книгами, де будь-хто з мешканців може взяти книгу почитати (не обов'язково читач бібліотеки), а взамін положити свою власну книгу. Коли книга прочитана її потрібно передати іншому, або повернути на полицю.

Впровадження інформаційних технологій

Найважливішою умовою трансформації діяльності сільських бібліотек є впровадження інформаційних технологій. Комп'ютеризація сільської бібліотеки дозволить значно підвищити ефективність роботи, поповнити інформаційні ресурси бібліотеки та підвищити рівень обслуговування різних верств населення. Це дає можливість бібліотеці задовольняти інформаційні потреби користувачів через електронну пошту з інших бібліотек, інформаційних центрів, використання електронних версій періодичних видань. Пошук необхідної для жителів села інформації в електронних довідково-пошукових системах більш оперативно і повно задовольнить потреби. Електронна доставка документів для сільської громади стане такою ж реальністю як і для жителів міста.

Розбудова комп'ютерної інфраструктури суттєво покращить якість та оперативність інформаційної діяльності: будуть використовуватися бази даних правової, краєзнавчої та фактографічної інформації, що дасть змогу органам місцевого самоврядування, звичайним користувачам завжди бути в курсі подій.

Наявність комп'ютерного обладнання, професійного персоналу дозволить створити в сільських бібліотеках власні веб-сайти.

Нові моделі бібліотек

Особливої значущості набуває затвердження модельного стандарту діяльності публічної бібліотеки. Моделювання нового інтелектуального простору для розвитку читання та розбудова таких моделей, як бібліотека-клуб, бібліотека сімейного читання, бібліотека – центр екологічної культури, бібліотека-центр правової культури та бібліотека – культурно-дозвілевий центр дозволить активізувати соціальну роботу в нових умовах.

Перетворення бібліотеки – це початок змін в соціальній, культурній, освітній сфері села, високий рівень поінформованості населення.

Бібліотеки Миколаївської області розробили „Модель сільської бібліотеки” – рекомендації, які можна змінювати та удосконалювати. Відповідно до них визначені основні напрямки розвитку бібліотек.

Перший – це форма існування самої бібліотеки, тобто її профілювання. Бібліотека може працювати як: муніципальний інформаційний центр; довідкова бібліотека тобто обслуговування довідкових запитів користувачів; центр доступу до Інтернет; центр підтримки системної освіти або самоосвіти; центр комп'ютерної грамотності; центр між особистісного спілкування, центр дозвілля; центр відродження та зберігання народної культури; центр підтримки незахищених верств населення, центр підтримки сім'ї.

Другий – доступне розміщення сільської бібліотеки. Це зручне місцезнаходження, форма роботи (стаціонарна, бібліобус, пункт видачі), санітарно-гігієнічні норми, привабливий інтер'єр, облаштована територія навколо бібліотеки, режим роботи закладу, який не співпадає з робочим часом населення.

Третя частина моделі – ресурсна база. Фонд сучасної бібліотеки повинен включати видання на різних носіях: традиційні та електронні документи. У фонді сільської бібліотеки повинні бути документи останніх 5-10 років видання. Художня та краєзнавча література може зберігатися за більш тривалий період.

Наступна складова – матеріально-технічна база. Це відремонтоване та сучасно облаштоване приміщення: місця для групової та індивідуальної роботи, ігрові зони для дітей, доступний інтер'єр для людей з фізичними вадами. Бібліотеку за рахунок сучасного дизайну можна зробити яскравою та зручною для користувачів. Наявність у бібліотеці телефонного зв'язку, аудіо- та відео-, копіювально-множувальною технікою допоможе розширити перелік послуг для відвідувачів, організувати їх повноцінну роботу та дозвілля у стінах бібліотеки.

Зміни в бібліотеках ставлять нові вимоги до бібліотекарів. П'ятою частиною моделі визначена робота з персоналом, яка передбачає зробити акцент на професійній освіті сільських бібліотекарів, на безперервному підвищенні кваліфікації.

Бібліотека є частиною інфраструктури села, і громада здатна забезпечити її підтримку. Громада завжди підтримає і заступиться за бібліотеку, яка відображає її інтереси та задовольняє її запити. Відповідно шостим пунктом моделі стане зв'язок бібліотеки з громадськістю.

Бібліотеки Миколаївщині активно реалізують перетворення сільських бібліотек, досвід цих закладів неодноразово висвітлювався на сторінках професійних журналів.

Діти, підлітки – майбутнє нашого суспільства. Сільська бібліотека відповідає як за майбутнє, за збереження і розвиток соціально-

культурної сфери місцевої громади, так і за надання повноцінних, якісних послуг в сьогоденні.

Місія бібліотек – створити людям умови для їх інтелектуального росту, самоосвіти, самовиховання. У наш час бібліотекам складно конкурувати з телебаченням, комп'ютерами, щоб залучити населення до читання. Сільська бібліотека повинна просувати ідеї цінності читання. Необхідно звернути увагу на розбудову системи сімейного читання, виявляти потенційних читачів сімейної бібліотеки, визначати їх проблеми. Варто створювати бази даних про сільські сім'ї: молоді, багатодітні, неповні, неблагополучні, сім'ї, які виховують дітей з особливими потребами тощо. Відродження сімейного читання є гострою необхідністю в підтримці культури сучасної сім'ї. Створити в бібліотеці емоціональну атмосферу, яка об'єднає покоління допоможуть заходи: організація клубів та днів сімейного читання, сімейні зустрічі в бібліотеці „Моя читаюча сім'я”, „Ця книга – наша сімейна реліквія”, виставки „Улюблені книги моєї сім'ї”, свято читаючої сім'ї „Наш світ з книгою”, створення фото-газет, фото-плакатів „Читає вся сім'я”. Цікавими для дітей будуть опитування-інтерв'ю дорослих, які мають значиму вагу в соціальному житті села, про свої улюблені книги.

Бібліотека встала перед необхідністю визначення своєї ролі як провідного інтелектуального центру сільського значення. Викорінюючи “синдром професійної скромності”, необхідно переконувати громадськість в тому, що з публічною бібліотекою важко конкурувати. Вона виступає системообразуючим фактором, за сферою якого не можуть успішно функціонувати школи, будинки культури, музеї. Таке соціальне партнерство бібліотеки дає гарантію високого інтелектуального рівня наданих послуг.

Останнім часом збільшується інтерес до “своїх корнів”, вивчення історії сім'ї, генеалогічного дерева, історії місцевості, допомога у відновленні втраченого ландшафту, зруйнованих пам'ятників, церкви. Виникають бібліотеки-музеї, які стали індикатором бібліотечного краєзнавства. Враховуючи інтерес користувачів до подій минулого, бібліотекарі послідовно та систематично ведуть пошукову роботу в результаті якої фонди бібліотек поповнюються спочатку копіями архівних документів, фотографіями. Бібліотекарі створюють „Літописи села”, де фіксують значимі для населення події, спомини старожилів і учасників історичних подій.

Об'єктом збору стають не тільки книги, статті, а і предметно-речові реалії: предмети побуту, аксесуари художньо-літературного життя конкретного періоду, колекції значків, орденів, творів живопису.

В Росії муніципальні бібліотеки збирають вербальні джерела інформації – фоно – і відеозаписи старовинних пісень: колискових, весільних, частівок. За допомогою спеціалістів із регіональних центрів організовують історико-етнографічні експедиції, які поруч із збором предметів селянського побуту, зберігають нематеріальну культурну спадщину: звичаї, місцевий говір. Із екологічних експедицій, організованих спільно з місцевою школою, громадською організацією, привозять фактологічні дані про унікальні природні ресурси свого району, його флору та фауну, джерела. При цьому краєзнавча ресурсна база поповнюється відео та фотодокументами, гербаріями, записами в щоденниках юних натуралістів.

Краєзнавчі бібліотеки-музеї виконують роль відтворення соціальної пам'яті. Це відбувається завдяки збору, упорядкуванню і просуванню унікальних документів, які по крупинкам розшукують бібліотекарі-краєзнавці в архівах, збираючи свідчення очевидців, залучаючи особисті колекції місцевих жителів.

Бібліотекар знає кожного сільського умільця і намагається допомогти йому у підборі літератури, організації персональних виставок. Завдяки такій співпраці в бібліотеках оформлені краєзнавчі куточки, де представлені предмети народного вжитку минулого і вироби сучасних майстрів. На базі таких народознавчих куточків створюються міні-музеї, етнографічні, меморіальні куточки, які присвячені земляку даної місцевості. Вони стають основою для проведення заходів з патріотичного виховання підростаючого покоління.

Різновидністю краєзнавчих є музеї історії бібліотеки. Експозиції в них будуються на широкому історико-культурному контексті, що дозволяє показати становлення бібліотеки як частини регіональної, локальної культури.

Завдяки бібліотечному краєзнавству передається культурний досвід громади, забезпечується її історична пам'ять, формується духовна платформа наступних поколінь, підвищується рівень культурних та освітніх потреб населення.

Досвід функціонування бібліотек-музеїв показує, що змінюється уявлення населення про те чим може бути традиційна бібліотека. Сучасні талановиті бібліотекарі частіше всього на інтуїтивному рівні відтворюють кращі культурні, національні традиції, створюючи за допомогою музейних форм емоційну пам'ять народу. Така пам'ять стимулює самосвідомість людей, закріплюючи знання про минуле, заряджає їх „історичним оптимізмом”. Така роль бібліотеки є одне із важливих проявів її Місії.

Набирає популярності така модель – бібліотека-театр. В одному випадку це “театр книги”, коли в ігровій формі проходить презентація найбільш цікавих книг або творчості якогось автора. Один із варіантів – лялькові театри дитячих бібліотек, які гастролують в дитячих садках та школах. Досить часто бібліотеки-театри виступають ініціаторами проведення масових свят, гулянь, улаштовують веселі вертепи.

В бібліотеках-музеях, бібліотеках-театрах відтворюється народно-побутова культура, побут селянського життя.

З впровадженням новітніх технологій в ЦБС створюються нові підрозділи — медіатеки, які трансформуються в сторону створення бібліотек-відеосалонів. Щоб влаштувати вечір-презентацію поряд з показом кінострічки інформують користувачів про історію її створення, біографії режисерів та акторів, особливостях сюжетів.

Створення різних моделей бібліотек залежать від творчої особистості бібліотекаря. Незалежно від матеріального стану “прорив” робить бібліотека зовсім непомітна, яка не має розвинутих, в порівнянні з іншими, ресурсів.

Клубна і гурткова робота

Реалізації суспільної і культурної функцій бібліотек сприяє клубна і гурткова робота, що має свою специфіку і вимагає спеціальних знань.

“Як правильно вибрати профіль клубу, його тематику?”, “З чого почати організацію?”, “Як краще провести засідання?”, “З ким бібліотекар повинен координувати клубну роботу?”, “У чому відмінність гуртка від клубу за інтересами”, “Види гуртків – бібліотечний, літературний, театральний, пізнавальний та ін.”, “Які документи повинен вести бібліотекар?”. Це питання, які виникають в процесі організації цієї роботи.

На Харківщині популярним є читацький клуб “Книголюб”. Це найпопулярніший клуб у бібліотеці. Він був створений з ініціативи самих читачів – справжніх любителів книги. Поповнення бібліотечних фондів була для бібліотекарів і читачів наболіла проблема, тому й вирішили читачі створити благодійний фонд для придбання книжкових новинок. Ця чудова ідея була підтримана багатьма читачами, які й стали засновниками цього читацького клубу. Членом його може стати кожен читач бібліотеки, який цікавиться книгами та вносить благодійні внески на їх придбання. Клуб має Статут та Положення про фонд благодійних внесків. Ведеться чіткий облік коштів, контроль за придбанням та збереженням літератури. Сума грошового внеску не нормується, адже вона є проявом доброї волі читачів. Запис у Книзі обліку

благодійних внесків робить також сам читач. Книга обліку має наступні графи:

№ п/п	Дата запису	Прізвище, ім'я та По батькові	Сума внеску	Підпис
1				
2				

Книга прошита, сторінки пронумеровані, завірені печаткою. Для придбання літератури створено комісію з членів клубу і працівників бібліотеки. При придбанні книжкових новинок враховуються всі побажання і вподобання читачів. Два рази на місяць члени клубу збираються на його засідання, на яких відбуваються презентації книжкових новинок, гарячі дискусії про прочитане, виступають літературознавці, місцеві автори.

Цікавий досвід роботи клубів за інтересами краєзнавчого напрямку „Джерело” (Роздільненська б/ф Компаніївської ЦБС), „Краєзнавець” (Осичківська б/ф Вільшанської ЦБС), „Скриня-берегиня” (Туріянська с/б Ново миргородського району); патріотичного – „Зелена брама” (Підвисоцька б/ф Ново архангельської ЦБС), молодіжного – дискусійний клуб „Майдан” (Йосипівська б/ф Ульянівської ЦБС), „Клуб інтелектуальних ігор” (Ново українська ЦРБ) та багато інш.

Проектна діяльність бібліотеки

У періоди радикальних соціальних змін практика розробки проєктів і програм відкриває широкі можливості для участі бібліотек у формуванні соціально – культурного середовища. Саме ця діяльність дозволяє бібліотеці перебувати в постійному розвитку.

Усі програми і проєкти мають кілька загальних рис:

- спрямованість на досягнення конкретних цілей;
- неповторність кожного проєкту;
- координоване виконання численних, взаємозалежних дій;
- обмежена довжина в часі з визначеним початком і кінцем;
- результативність, ефективність, соціальна значимість.

Особливість сучасної публічної полягає в тому, що будучи відкритою, загальнодоступною структурою, вона надає послуги максимально широкій аудиторії. Для цього потрібна стратегія, яка дозволяє бібліотеці повертатися лицем до різних категорій користувачів. Оптимальний інструмент такої стратегії – проєктна діяльність. Як своєрідна PR-акція проєктна діяльність дає можливість побачити реальний розвиток бібліотеки, її вміння „підстроюватися” під конкретні умови життя даного суспільства і під соціальні задачі, які вирішує місцева влада. Орієнтуючись на пріоритетну групу, бібліотека показує свою здатність

організувати соціальний простір даної місцевості. Тобто розробляючи проект на одну категорію користувачів отримує ефект для різних категорій населення. Наприклад, створюючи центр правової інформації, бібліотека надає у відкритий доступ інформацію про рішення місцевої влади (прозорість влади) та визначає інформацію, яка корисна для населення: про пільги на оплату житла, соціальний захист, пенсійне забезпечення і т.д.

Підвищення фахового рівня. З досвіду російських колег

Зусилля ЦБ м.Вишнього Волочка (Росія) як методичного центру спрямовані на розвиток сільських філій, сприяння обґрунтованому плануванню й ефективності їхньої роботи, чому в значній мірі сприяє співробітництво методичної служби з усіма підрозділами ЦБ. Її методична діяльність здійснюється на основі програмно-цільового підходу (Програми “Імідж бібліотеки”, “Милосердя”, “Дитинство”, “Екологія”, “Світова художня культура”), що активно впроваджується й у діяльність філій. У результаті 11 бібліотек району працюють за такими авторськими програмами як “На допомогу навчальному процесу”; “Історичне краєзнавство”; “Повернення до своїх джерел”; “Родина. Будинок. Дозвілля”; “Екологія”. Досвід реалізації цих програм поширювався серед бібліотек району, проводилися навчальні семінари “Проектне керування в бібліотеці”, з’являлися конкурси “Ми пишемо проект”. Результати стимулювання інноваційної діяльності бібліотек - створення ними партнерських проектів, наприклад, по екологічній освіті і вихованню населення при фінансовій підтримці органів місцевої влади.

Удосконалення системи підвищення кваліфікації в районі - пріоритетне завдання методичної служби ЦБ. У результаті створена розгалужена структура навчання, що враховує освітній і професійний рівень співпрацівників. В основі програми навчання - комплексний підхід: охоплений весь персонал бібліотек від бібліотекаря-початківця до керівника.

Серед нетрадиційних форм навчання, що пройшли практичну перевірку і показали свою ефективність, варто назвати наступні:

Діловий “Клуб фахівців” створений для професійного спілкування сільських бібліотекарів. На його заняттях відбувається ознайомлення з досвідом роботи, аналізується діяльність бібліотек, обговорюються проблеми планування в сучасних умовах, ефективності і якості бібліотечної роботи.

“Факультет бібліотечних знань” допомагає опанувати професію бібліотекаря. Навчання проводяться за довгостроковими тематичними програмами. Заглиблено вивчаються курси “Робота з читача-

ми” (2 роки), “Інформаційне обслуговування читачів: можливості сільської бібліотеки” (3 роки). Форми навчання різноманітні: ділові ігри, практичні заняття, в т.ч. виїзні та ін.

Через фінансові труднощі ЦБ змушена переходити на заочні форми навчання.

Постійно діючі семінари: “Основи планування”, “Підсумки року”, “Новий рік - нові плани”, “Досягнення нових можливостей ЦБС”, виїзні - “Вивчення читацької поведінки і робота бібліотеки по розширенню кола читання молоді”, “Ефективне використання книжкових фондів” і ін. - проходять у формі дискусій і нарад.

Важливим стимулом розвитку діяльності бібліотек є різні щорічні конкурси (на кращу книжкову експозицію, бібліографічний огляд, масовий захід “Вид з бібліотечного вікна”, краєзнавчий захід “Дорога до будинку” і ін.), які не тільки підвищують ерудицію бібліотекарів, виявляють їхні організаторські здібності, але, головне, допомагають виявити їхній творчий потенціал.

Важливим напрямком методичної діяльності ЦБ є розробка і забезпечення проблеми поповнення і використання книжкових фондів ЦБС. Протягом ряду років відпрацьовувалася методика впровадження платних послуг у практику роботи сільських бібліотек з метою залучення додаткових фінансових засобів на комплектування фондів. Працює програма керування фондами “Ефективне використання інформаційних ресурсів у кожній бібліотеці”. У рамках програми проводиться аналіз стану і якісного складу книжкових фондів, проведене дослідження “Розвиток тенденцій читання на рубежі століть”.

Будь-який донор зверне особливу увагу на ясність поставлених цілей, задач та можливостей Вашої організації. Донор сподівається побачити чіткий та логічний зв'язок між специфікою діяльності Вашої організації та сформульованою проблемою. Наскільки реалістичною є поставлена мета? Чи приведе виконання проекту до зміни існуючої ситуації? Чи видно, хто скористається результатами виконання проекту? Наскільки чіткі методи та план виконання проекту? Чи ясні методи оцінки результатів виконання проекту? Наскільки реалістичний та достатній для виконання поставлених задач кошторис? Чи показана фінансова та моральна підтримка інших спонсорів? Чи показана компетентність виконавців проекту?

Прикладом проектної діяльності направленої на отримання комп'ютерної техніки в нашій області є участь сільських бібліотек в реалізації програми “Глобальні бібліотеки” за фінансування Фонду Білла і Мелінди Гейтс. За умовами проекту українська сторона пови-

нна забезпечити нормальні умови функціонування та сучасний вигляд сільських бібліотек (опалення, сучасні меблі, захист від крадіжок), благодійний фонд — надати комп'ютери та програмне забезпечення.

Завдяки участі в проекті отримали грант проекту в 2010 році бібліотеки Новоукраїнського району: 2 районні, 5 сільських: Рівнянська, Воронівська, Помічнлянська, Новомиколаївська, Іванівська. В результаті до бібліотек району надійшло 15 комп'ютерів.

Сільські бібліотеки Гайворонського, Новоархангельського, Олександрівського, Долинського, Новоукраїнського районів брали участь у проекті „Сільська бібліотека”, який реалізує благодійний фонд „Україна” Президента України Л.Кучми. Цей фонд безкоштовно надає нову літературу на поповнення бібліотечних фондів з умовою, що бібліотека самостійно забирає її з Києва.

Використана література

Богза Н.Ф. Модель сільської бібліотеки: професійне бачення// Бібліотечна планета.- 2008.- №3.- с.18-20

Вилегжаніна Т.І. Інновації – визначальний фактор розвитку бібліотек України// Бібліотечна планета.- 2009.- №3.- С.6-9

Ільганаєва, В. Резерви розвитку бібліотек: питання та відповіді [Текст] : методические рекомендации / В. Ильганаева // Бібліотечний форум України : Інформ. щокв. журнал. - 2005. - №4 (10). - С. 18 - 22

Мозелова Я. Среда корпоративного взаємодіяння. Библиотека как равноправный партнер в культурно-досуговом центре// Библиотечное дело – 2009.- №3.- с.19-22

Пашкова, В. Роль бібліотек у розвитку громадянського суспільства [Текст] / В. Пашкова // Бібліотечний форум України : Інформ. щокв. журнал. - 2006. - №1 (11)

Петрова Ю. Реальная помощь: Архангельская ОДБ им. А.П.Гайдара разработала программу образования сельских библиотекарей //Библиотечное дело. – 2004. - №2. – С.28.

Равинский Д. Экзистенциальный аспект Библиотека как „скорая помощь”// Библиотечное дело – 2009.- №7.- с.36-39

Четыркина И. „Самая обаятельная и привлекательная” Имидж библиотекаря отдела обслуживания// Библиотечное дело – 2009.- №12.- с.37-39

Список літератури, де можна знайти інформацію про

"інноваційні бібліотечні послуги"

Ільганаєва В. Корпоративний рух в Україні : стан та перспективи розвитку/ В. Ільганаєва //Бібліотечний форум.- 2006. -№ - С. 13-15 .

Василишина В. Сучасними методами бібліотечної роботи формуємо у студентів потяг до інновацій //Бібліотечна планета - 2007. - №3. - С. 15-17

- Влащенко Л. Технологія створення колекції повнотекстових електронних видань у бібліотеках//Бібліотечний форум.- 2005. - № 4. - С. 26-30

- Горовий В. Бібліотеки: погляд у завтра//Бібліотечний вісник.- 2006. - №5. - С. 3-

- Кірюхіна Л., Кузьмініч Т.. Інноваційна місія національної бібліотеки в інформаційній інфраструктурі України//Бібліотечна планета. - 2006. - №3. - С. 10-12

- Марченко Т. Інновації в обслуговуванні користувачів: здобутки і проблеми (за матеріалами дослідження)/ Т. Марченко //Бібліотечна планета. - 2007. - №2. - С. 31-32

- Матлина С. Новые смыслы старых понятий: к построению теории библиотечной инноватики/ С. Матлина //Библиотечное дело. - 2007. - №3. - С. 2-5

- Петрицька В. Роль наукових досліджень в управлінні інноваційними процесами в бібліотеках//Бібліотечний форум. - 2007. - № 4. - С. 2-5

- Редькина Н. Нужны ли инновации?//Библиотека. - 2007. - №10. - С.69-72

- Соловяненко Д. Бібліотека-2.0: концепція бібліотеки другого покоління //Бібліотечний вісник.- 2007. - №5. - С. 10-20

- Шевченко І.О. Всеукраїнський конкурс бібліотечних ідей 2007 року: підбиваємо підсумки//Бібліотечна планета. - 2008. - №1. - С. 32-33

- Шевченко І.О.Роздуми про сутність та значення бібліотечних інновацій у процесі змін//Бібліотечна планета. - 2007. - №3. - С. 6-8

ПРОГРАМА БІБЛІОМІСТ

14 червня 2010 року о 13.00 у Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.І.Чижевського відбулося урочисте відкриття Регіонального тренінгового центру за Всеукраїнським проектом „Бібліоміст”.

На зустріч були запрошені представники IREX, КРБА, неурядових організацій, викладачі та студенти вузів, вчителі ЗОШ, бібліотечні працівники, читачі бібліотеки, представники засобів масової інформації.

Всіх присутніх привітали директор бібліотеки Олена Гаращенко, заступник начальника управління ОДА Валентина Животовська, керівник відділу інформаційних технологій представництва IREX в м. Києві Джон Ву. Керівник регіонального проекту „Бібліоміст”, заступник директора з основної роботи Оксана Ткаченко повідомила, що Регіональний тренінговий центр заснований в рамках реалізації програми „Бібліоміст”, має на меті підвищення кваліфікації бібліотекарів області згідно з навчальними модулями „Основи комп’ютерної грамотності”, „Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек”.

Тренер та консультант Тренінгового центру Галина Нікітіна, офіційний представник IREX в Кіровоградській області Олександр Шлеєнков розповіли присутнім про плани роботи Центру, і зокрема проте, що будуть проводитися адаптовані безкоштовні тренінги, індивідуальні консультації за темою „Основи роботи з ПК та в Інтернет” для різних категорій громадян: неповносправних, похилого віку, дітей, людей, вражених фінансово-економічною кризою, навчально-пізнавальні веб-екскурсії для школярів та студентів вузів. Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського може стати тією ланкою, яка розширює вільний доступ до потрібної інформації у Всесвітній Мережі Інтернет людей різних соціальних груп та вікових категорій.

Під час презентації відбувся скайп-зв’язок з бібліотеками області.

Регіональний тренінговий центр працює у відділі Інтернет-центр в робочі дні в режимі навчальної програми, у вихідні – 10 сучасних потужних комп’ютерів надають доступ до Всесвітньої мережі усім бажаючим **безкоштовно**.

Адреса: Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Дмитра Чижевського, вул. К. Маркса, 24, Тел. для довідок: 22 - 65 – 79.

Для довідки: “Бібліоміст” — партнерська робота IREX (Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів), USAID (Агентство США з міжнародного розвитку) та Міністерства культури і туризму України, на підтримку якої Фундація Білла та Мелінди Гейтс надала грант на суму 25 мільйонів доларів США. «Бібліоміст» співпрацюватиме з Українською бібліотечною асоціацією (УБА), центральними та місцевими органами влади та бібліотеками на всій території України, щоб допомогти бібліотекам ефективніше задовольняти потреби місцевих громад завдяки навчанню та використанню сучасних технологій. Завдання програми:

- Обладнати бібліотеки технікою для покращення доступу до інформації членів місцевих громад.
- Навчити бібліотекарів користуватися новітніми технологіями для підвищення якості обслуговування відвідувачів.
- Сприяти розвитку ресурсної бази бібліотечної асоціації для більш ефективного представлення інтересів бібліотек та бібліотекарів.
- Заручитися державною підтримкою з метою визнання ключової ролі бібліотек у суспільстві.

З ГАРНИМ ПОЧИНОМ!

*Світлана Приймак,
завідуюча сектором маркетингу
ОУНБ ім. Д.Чижевського*

Сучасний світ вступив у нове століття – століття інформації, нових наукових знань, нових інформаційних технологій та освіти. Зросла роль бібліотек, відповідальних за накопичення і розповсюдження значимої інформації. Все це відкриває перед сучасними книгозбірнями не тільки великі можливості, а й низку проблем, до вирішення яких не всі готові. З одного боку, збільшується потік інформації і сучасні технології накладають певну відповідальність на бібліотечних фахівців за виховання інформаційної культури своїх користувачів. А з іншого - зростає вимогливість до бібліотекарів, які повинні самі вільно орієнтуватися у мережевому середовищі, сучасних джерелах інформації та їх пошуку, отримувати навички роботи з комп'ютером і оргтехнікою.

Приємно відзначити, що програма „Бібліоміст”, яка розпочала своє впровадження 30 вересня 2009 р. Радою міжнародних наукових

досліджень та обмінів (IREX) у рамках партнерства з Фундацією Білла та Мелінди Гейтс, у цьому році стартує проектом у новоствореному регіональному навчальному центрі при Інтернет-центрі обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського.

Метою проекту є розвиток регіональної бібліотечної інфраструктури шляхом підвищення кваліфікації працівників бібліотек. Як зазначила керівник проекту Оксана Василівна Ткаченко, створено певний графік реалізації проекту, зокрема навчальних тренінгів, і наші колеги з області зможуть отримати необхідні знання з інновацій бібліотечної роботи і навички роботи з комп'ютерними технологіями.

Саме такому навчанню був присвячений тренінг для бібліотечних спеціалістів "Комп'ютер без проблем. Робота з редактором електронних таблиць Microsoft Excel", який 9 квітня провела тренер проекту "Бібліоміст" Галина Нікітіна, завсектором відділу автоматизації.

Ми, 12 бібліотекарів ОУНБ ім. Д. Чижевського, стали першими ластівками в такому навчанні, оскільки планом реалізації проекту передбачене навчання новітнім технологіям передусім бібліотекарів сільських бібліотек. Та це буде згодом.

Під час тренінгу ми вчилися створювати електронні таблиці, освоювали математичні формули, будували графіки й діаграми. Навчальний матеріал, який підготувала Галина Нікітіна, був поданий у простій і доступній формі, кожен одразу міг отримати відповіді на питання, таким чином всі учасники заняття могли похвалитися власноруч створеними таблицями і виконаними в ній математичними діями. Варто зауважити, що багато колег знайомі з цією програмою, але працюють з нею „методом спроб і помилок”, оскільки вивчали функції самотужки.

Цілісно подана інформація сприятиме покращенню якості роботи, адже поступово всі відділи нашої бібліотеки перейдуть на електронну форму ведення щоденника обліку користувачів. Тому таке навчання було не тільки корисним, але й своєчасним. Всі учасники навчання відзначили високий рівень проведення тренінгу, тож є сподівання, що настільки ж високоефективним таке навчання стане для всіх учасників проекту.

КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ

БІБЛІОТЕКИ-ЧИТАЛЬНІ В СЕЛАХ ОЛЕКСАНДРІЙСЬКОГО ПОВІТУ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

*Олександр ЧОРНИЙ,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри історії України
Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка*

Навчаючись у школі, кожен із нас на все життя усвідомив, що джерелом знань є книга. Спростувати це твердження неможливо, бо саме завдяки їй ми пізнаємо світ, учимося відрізняти добре від поганого та приймати виважені рішення у дорослому житті. Книга – це і освіта, і розвага, і наука. Найзначнішими досягненнями нашої цивілізації ми завдячуємо їй. І напевно дуже мудрою була та людина, яка першою здогадалася облаштувати бібліотеку. Нині в Україні їх тисячі – універсальні й наукові, міські й сільські, великі й маленькі, але всі вони покликані нести добре, мудре і вічне.

Без перебільшення маємо констатувати факт, що наприкінці ХІХ століття культурними осередками в українському селі були бібліотеки. Звичайно вони не були такими зібраннями книг, якими є нині, але варто зазначити, що робота бібліотек була організована на досить високому рівні. Вони займалися видачею книг, проведенням публічних лекцій для населення, організацією культурного дозвілля і, навіть, демонстрацією кінофільмів.

Бібліотеки в селах Олександрійського повіту відкривалися разом із земськими школами при яких вони і діяли. Офіційно вони називалися бібліотеками-читальнями. Коли в окресленому регіоні з'явилася перша бібліотечна установа сказати важко. Цей аспект бібліотечної історії краю ще чекає своїх дослідників, але беззаперечним є факт, що всі бібліотеки відкривалися й поповнювалися завдяки просвітницькій діяльності Олександрійського повітового земства, ним же вони і фінансувалися.

Відомо, що вже впродовж 80 – 90-х рр. ХІХ ст. бібліотки діяли у Красносіллі, Кам'яно-Потоцькому, Михайлівці, Павлиші, Губівці, Диківці, Федварі (Підлісному), Стецівці та Новгородці. Всього у них на 1901 рік нараховувалося 9 488 книг [3, 215 – 216]. Крім того, кожна із згаданих бібліотек отримувала періодичні видання "Читальня на-

родной школы", *"Детский отдых"*, *"Свет"*, *"Юг"*, а також *"Народное здравие"* [3, 216].

На початку ХХ століття мережа бібліотек у повіті дещо розширилася. Зокрема, нові бібліотеки-читальні були відкриті в Інгуло-Кам'янці, Аджамці [2, 25], Верблюжці, Петровому [5, 9], Протопопівці й Табурищі [1, 95]. Таким чином, напередодні Першої світової війни в селах Олександрійського повіту діяло 15 бібліотек. Закономірно, що із зростанням їхньої мережі збільшувалася і кількість книг та періодичних видань у сільських бібліотечних фондах. У кожній бібліотеці були представлені книги різного змісту та на різний смак. Як правило, фонди охоплювали книги з історії, географії, природознавства, основ сільськогосподарського виробництва й промисловості, книги релігійного змісту та художню літературу, яку тоді називали белитристикою [5, 9].

Разом із тим, усі вище згадані бібліотечні установи щороку отримувала газети й журнали – *"Свет"* (з додатком романів), *"Сельский вестник"*, *"Русское чтение"*, *"Вокруг света"*, *"Природа и люди"*, *"Родина"*, *"Русский паломник"*, *"Нева"*, *"Хлібороб"*, *"Хуторянин"* [1, 95] та *"Новороссийский край"* [2, 25].

Як бачимо із книжних рубрик та назв періодичних видань фонди бібліотек-читалень були розраховані на широке коло читачів. Книги для перечитування брали не лише учні шкіл, ними могли користуватися й ті, що в школі не навчалися. Виходячи із цього, ми можемо стверджувати, що бібліотеки були сільськими, хоча й функціонували при школах.

Роботу сільської читальні впродовж року можемо розглянути на прикладі Красносільської бібліотеки. На початку ХХ століття бібліотека-читальня у Красносіллі працювала від 302 до 333 днів на рік [2, 25; 5, 9], при цьому її відвідувало від 1 280 до 2 339 осіб [5, 9; 2, 25]. У цей час у Красносіллі проживало 8 тис. чоловік [1, 151]. З огляду на це відсоток грамотних людей на селі був доволі високим.

Кількість книг, які перебували у розпорядженні бібліотеки села, нами не встановлена, але при визначенні їхньої чисельності ми схильні назвати цифру у кілька тисяч примірників. Про це красномовно свідчить статистика щодо прочитаних книг мешканцями згаданого населеного пункту у 1912 році, яка на жаль не дозволяє встановити достовірне число книг у бібліотеці з огляду на те, що одну й ту саму книгу за рік могли читати кілька чоловік, а тому наведені нижче цифри не можуть вказувати на загальну чисельність бібліотечного фонду села. Отже, кількість прочитаних книг селянами у 1912 році в Красносіллі становить 10 071 одиницю. Серед них 1 139 книг

релігійного змісту, 1 216 – історичного, 343 – з географії, 218 – присвячених природознавству, 55 – проблемам сільського господарства й промисловості, 3 – народній медицині, 6 097 одиниць художньої літератури, а також бібліотекою було видано абонентам 1000 газет і журналів [5, 9].

Як нині так і раніше бібліотеки широко займалися просвітницькою роботою. Наприкінці 80 – на початку 90-х років XIX ст. бібліотечні установи на селі активно допомагали проводити т.зв. читання при "волшебном фонаре с туманными картинками", на яких представлялися для слухачів лекції, які супроводжувалися ілюстраціями за допомогою спеціального лампового проектора в який вставлялися малюнки на склі або папері для демонстрації їх на стіні чи спеціально облаштованій білій завісі. Варто зазначити, що на той час Російська імперія охоплювала 360 повітів на які поширювалося "Положення про земські установи" і лише в 10 – 15 з них регулярно проводилися читання для сільського населення з метою поширення знань. Читання ж з допомогою "волшебного фонаря с туманными картинками" у цей період відбувалися лише у Петергофському, Московському та Олександрійському повітах [4, 1].

Вперше "волшебный фонарь с туманными картинками" для читання у школах Олександрійського повіту був допущений у січні 1889 року [4, 7]. Тематика для читання з "фонарем" була доволі широкою і, як правило, передбачала нести селянам знання з історії, географії, астрономії, релігії, ефективного ведення сільського господарства і т.д. Читання були на такі теми *"Ветхий Завет"*, *"Новый Завет"*, *"Святая земля"*, *"Повествование о Святых Кирилле и Мефодии"*, *"Житие святых"*, *"Начало Руси"*, *"Нашествие татар"*, *"Из времен покорения Сибири"*, *"О смутном времени на Руси"*, *"Царствование Михаила Федоровича"*, *"Царствование Алексея Михайловича"*, *"О Петре Великом"*, *"О преемниках Петра"*, *"Отечественная война 1812 года"*, *"Рассказы о Севастопольцах"*, *"25-летие царствования императора Александра II"*, *"Коронование императора Александра III"*, *"Крушение императорского поезда 17 ноября 1888 года"*, *"Об устройстве человеческого тела"*, *"О насекомых вредных для полей и лесов"*, *"География"* та *"Астрономия"* [4, 16].

З 1889 року читання в селах Олександрійського повіту проводилися щороку – як правило, у січні, лютому, листопаді та грудні. Вони користувалися шаленою популярністю. Для прикладу, лише за чотири дні січня 1895 року у Красносіллі їх відвідало 787 чоловіків і 192 жінки, а разом 979 мешканців села. Майже половину із них складала діти [4, 74]. Іноді число відвідувачів читань було ще більшим. Але по-

при таку популярність, читання дуже часто сприймалися населенням як щось надзвичайне і містичне. Ось як про це говорить у своїй роботі сучасник описуваних подій М.Борисов: "Слово "волшебный" – магическое для тёмного деревенского люда. Нашлись такие, которые после первого чтения с туманными картинками, побоялись прийти на второе чтение, мотивируя тем, что в фонаре сидит чёрт; другие говорили, что всё это волшебство, а на волшебство смотреть или присутствовать при нём – грешно, и выражали свое удивление присутствию местного священника..."[4, 21].

Про те, як відбувалися перші читання з фонарем у Красносіллі, маємо витяг зі звіту завідувача Красносільською школою Антона Олександровича Усачова від 12 грудня 1889 року. Ось як він про це розповідає. "13 февраля 1889 года получен был мною волшебный фонарь с картинками и двумя чтениями, а 14 – 18 числа были устроены чтения. Первые чтения были специально для детей 14 февраля на котором присутствовали ученики земской и церковно-приходской школ, а также неучащиеся дети, всего 150 человек. Оно детям очень понравилось и от них нельзя было отбиться во время следующих чтений. Остальные чтения были для взрослых. Слушателями были пожилые и молодые люди ... На каждом чтении присутствовало до 200 человек, но больше, чем могло слушать чтения уходило домой, потому что войти ещё хоть одному человеку не было никакой возможности. Давка и духота каждый раз была невыносимая; от громадного скопления углекислоты лампа в фонаре тухла, потому приходилось продолжать чтения при открытых дверях.

Фонарь был получен с двумя чтениями "*Начало Руси*" и "*Владимир Святой*", "*Нашествие татар*" и "*Михаил Тверской*". Народу очень понравились как чтения, так и картинки. Мало того: не одна сотня крестьян-слушателей теперь может рассказать, кто были наши предки, о религии славян, откуда взялась религия, при ком и где крестили славян и прочее. Из второй книги "*Татарская неволя*" они могут сказать в общих чертах какое несчастье тяготило Русь более 200 лет. Многие говорили, что нужно сложиться и возратить земству деньги, а фонарь оставить за собой. 29 февраля фонарь был отправлен в Ивановцы, но и после того толпа валила к школе, думая увидеть и услышать то, о чем так много и хорошо говорят в селе.

Прочтя первую книжку, я спрашивал слушателей, не утомительно-ли для них, на что мне отвечали, что такое чтение готовы слушать хоть всю ночь. Получив такой ответ, после пятиминутного отдыха, я продолжил чтение. Слушатели мои даже высказывались, что если-бы устраивать чтения и без фонаря, то они всегда с великою охо-

тою приходили бы слушать. Из наблюдений своих вывод могу сделать такой: результаты чтений получились самые удовлетворительные, даже хорошие; чтения и картинки народу нравятся.

Второй раз фонарь пробыл во ввереном мне училище (школе – О.Чорний) с 27 ноября по 6 декабря. В этот промежуток времени было устроено пять чтений. Первое – для детей учащихся и неучащихся, всех их было до 200 человек. Остальные чтения были для взрослых, которых во все вечера насчитывалось по 560 человек. Картинки были по Священной истории Ветхого и Нового Завета, но при них не было чтений (это громадное неудобство); поэтому законоучитель земской школы и законоучитель церковно-приходской школы, как более компетентны по Закону Божию, по общему нашему согласию, взяли на себя обязанность и труд объяснить картинки. Каждое чтение начиналось с портрета его императорского величества государя императора, причем хор учеников пел русский народный гимн, а оканчивалось общим пением всеми присутствующими молитвы за царя "Отечество спаси, Господи, люди твоя." Слушатели довольные и с благодарностями начальству, заботящимся о них, расходились по домам" [4, 40 – 41].

Не залишалися бібліотеки осторонь і під час показу в селах кінофільмів. 1914 року села Олександрійського повіту вперше побачили кінематограф. Влітку цього року в Красносілля, як і в багато інших сіл, зусиллями земства було превезено пересувний кіноапарат з підібраними для показу кіноплівками. Перегляд фільмів проходив у приміщенні школи. Оскільки в той час кінематограф був німим, то бібліотека-читальня щоразу підбирала текст стосовно фільму, який виголошувався кимось із учителів або бібліотекарів під час його перегляду селянами, аби для них було більш-менш зрозуміло, що відбувається на екрані. Глядачам пропонувалися фільми *"Пётр Великий"*, *"Ермак – покоритель Сибири"*, *"Торжество 300-летия дома Романовых"*, *"На крайнем Севере"*, *"Водопад Иматра"*, *"Жители поднебесья"*, *"На Волге"*, *"Типы России"*, *"Живописная Россия"*, *"Слоны Индии"*, *"В Дании"*, *"Прокатка железнодорожных рельс"*, а також невеликі ролики комічного змісту [2, 95 – 96]. За словами директора школи "выбор картин происходил с таким расчётом, чтобы избежать грубой пошлости и чтобы смех толпы был здоровым, а не придурковатым" [2, 95]. Найбільшою популярністю серед селян користувалися історичні фільми та коментарі до них.

Як видно з викладеного вище, бібліотеки на селі в окреслений період відігравали роль провідних культурно-освітніх установ діяльність яких спрямовувалася не лише на організацію дозвілля

освіченої частини сільського населення, а й на поширення знань серед малограмотних і неписьменних верств населення. Значну заслугу в організації бібліотечної справи на селі відігравали земства, окремі особи зацікавленні в освічених людях та просто любителі книги.

Ідею поширення знань через бібліотеки-читальні після встановлення радянської влади в Україні використала і більшовицька влада, розпочавши облаштування на селі т.зв. хатів-читалень, які діяли при наспіх створених сільських клубів. Напрямок і зміст роботи хатів-читалень визначалися рішеннями VIII-го з'їзду РКП(б) (березень 1919 р.), I-го Всеросійського з'їзду з питань позашкільної освіти (травень 1919 р.) та "Положенням про хати-читальні" розробленим Народним комісаріатом освіти УСРР (липень 1920 р.). До того ж для координування їхньої діяльності у грудні 1920 р. при Наркомосі УСРР було створено Головний політико-освітній комітет [6, 580]. Хати-читальні дуже хитро були взяті під контроль держави і поставлені на службу їй. Характерно, що держава не брала на себе зобов'язання фінансувати їх, вони у цей час утримувалися на кошти членських внесків, а також на прибутки від вистав, концертів і т.д.

На території Олександрійського повіту хати-читальні з'явилися на початку 20-х років XX століття. Саме в цей час, а точніше у квітні 1921 року, в селах окресленого регіону було остаточно встановлено радянську владу. Читальні було створено у більшості сіл повіту. Від самого початку облаштування хатів-читалень, більшовицьке керівництво ставило перед ними завдання в першу чергу стати осередками політичної агітації, а вже потім центрами культурно-освітньої роботи на селі. Згодом були проведені чистки бібліотечних фондів під час яких вилучалася "застаріла" література, а також книги, що не відповідали більшовицькій ідеології.

У хатах-читальнях проводилися читання вголос, бесіди, лекції, доповіді, політичні інформації, організувалася художня самодіяльність. Читальні мали відігравати значну роль у ліквідації неписьменності селян та поширення серед них сільськогосподарських знань. Як видно з викладеного вище, ця ідея нової влади була далеко не новою, а тим паче не "революційною" в плані поширення освіти на селі. Її більшовики, м'яко кажучи, запозичили від земської системи культурно-освітніх послуг селянам. Офіційна ж радянська історіографія приписувала це "мудрій" владі більшовиків. А втім це вже нова сторінка в історії сільських бібліотек, яка потребує спеціального і ґрунтовного дослідження.

З ДОСВІДУ ВИДАННЯ, ПРОПАГАНДИ І РОЗПОВСЮДЖЕННЯ КРАЄЗНАВЧОЇ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ ПРО РІДНИЙ КРАЙ В ОЛЕКСАНДРІВСЬКОМУ РАЙОНІ НА КІРОВОГРАДЩИНІ

*Василь Білошапка,
завідуючий фондами
Олександрівського районного
краєзнавчого музею,
член Національної спілки журналістів,
лауреат обласних краєзнавчих премій
ім. В.Ястребова та Я.Паученка*

На рубежі ХХ і ХІ століть в Олександрівському районі накопичився певний досвід краєзнавчої роботи. Тут і дослідження, проведені у 1960-х – 1970-х роках при підготовці «Історії міст і сіл Української РСР. Кіровоградська область», і створення музеїв району, і археологічні розвідки, проведені Іваном Петренком разом із школярами [33; 35], і ціла низка краєзнавчих публікацій у місцевій пресі, статей у наукових та краєзнавчих виданнях [2 – 11; 34]. Звісно, не всі краєзнавчі аспекти були досліджені. Та й в Олександрівському районному краєзнавчому музеї зібралось чимало документів про минуле району.

Але не було краєзнавчих видань, які б не тільки узагальнили б, а й розширили б знання про район. Виникала необхідність увіковічити багато славних сторінок історії краю у пам'ятниках, пам'ятних знаках, музейних експозиціях, створити символіку не тільки району, а й сіл і селищ, довести навколишньому світові і собі, що Олександрівщина – край багатющого минулого і має право на добре майбутнє. За цю справу і взялись краєзнавці району, які згуртувались навколо Олександрівського районного краєзнавчого музею.

Більшість з того, що зроблене у новому тисячолітті, було б неможливим без безпосередньої участі і матеріальної допомоги нашого славного земляка член-кореспондента Російської академії наук та дійсного члена Академії військових наук Російської Федерації, доктора економічних наук, професора, заслуженого діяча науки Російської Федерації, лауреата Державної премії Російської Федерації в області науки і техніки, генерал-майора. Бориса Миколайовича Кузика. Саме за його ініціативою було, зокрема, підготовлено і видано більше десятка краєзнавчих видань про Олександрівський район.

Першою ластівкою видавничого марафону стало видання у 2001 році в київському видавництві «Мистецтво» книги Бориса Кузика

та автора цих рядків «Олександрівка. Погляд крізь віки» [17; 28]. Для багатьох її читачів стало одкровенням, що на планеті багато Олександрівок. Але автори намагалися довести, що їм наймиліша наша Олександрівка, що розкинулась на берегах тихоплинного Тясмину. У книзі ожили події скіфської і давньоруської давнини, постали у всій моці постаті гетьмана Богдана Хмельницького, Раєвських, апостолів правди і свободи декабристів, Міхала Грабовського, Івана Фундуклія, Левка Мацієвича. Вперше побачили світ багато документів про Олександрівку у ХХ столітті. Автори спробували довести, що Олександрівка у спорті теж не провінція. Читачі книги з подивом дізнались, як провінційний олександрівський хлопчик Борис Кузик зумів сягнути вершин науки і політики, але він не забув дорогих його серцю вчителів і однокласників.

Книжка «Олександрівка. Погляд крізь віки», яка викликала жвавий інтерес не тільки у жителів Олександрівки, а й у жителів усього Олександрівського району, Кіровоградської області, у земляків в Україні та за її межами. Вона потрапила в усі шкільні бібліотеки, бібліотеки системи культури Олександрівського району, найбільші бібліотеки України, музеї, її читачами стали перший Президент України Л. М. Кравчук, українські й зарубіжні науковці, політики. Книжка знайшла читачів у США, ФРН, Росії, Австрії, Великобританії, Грузії та інших країнах.

«Від Вашої «Олександрівки» не можу відірватися. Зміст багатий. Красива, чарівна книжка. Ви зробили велику справу: подарували перлину книжковому царству. Ви вийшли за межі селища, але так, що книга стала не «олександрівською», а «українською» — так оцінив нашу скромну працю заслужений учитель України, автор багатьох книжок з питань краєзнавства і педагогіки, науковий кореспондент НДІ педагогіки України, житель міста Малої Виски Кіровоградської області Г. М. Перебийніс [19, с.5].

Автори «Олександрівки» наступного, 2002 року, стали лауреатами Кіровоградської обласної краєзнавчої премії імені Володимира Ястребова. Вони зрозуміли, що повинні продовжувати роботу над краєзнавчою тематикою, відчували, що потрібна книжка, присвячена всьому Олександрівському району Кіровоградської області — регіону неповторному в історичному, культурному, природничому і людському планах. Тому у 2002 році у київському видавництві «Мистецтво» народилася друга книжка — «У плині часу. Енциклопедія Олександрівщини» [19; 27]. У ній в алфавітному порядку зібрано відомості про історію, економіку, соціальну сферу, природу району, про всі населені пункти, зниклі села, про земляків, які уславили наш край, про видат-

них людей, які жили чи бували на Олександрівщині. На сторінках книги вміщено кольорові фотографії всіх населених пунктів району.

Як зазначили автори у передмові, «ми ставили за мету показати Олександрівщину очима людей XXI століття, третього тисячоліття нашої ери. Для цього нам довелося працювати в архівах, бібліотеках, погортати сотні книжок, журналів, газет, записати спогади старожилів» [19, с. 5].

Енциклопедія знову привернула увагу не тільки мешканців Олександрівського району Кіровоградської області, а й земляків по всій Україні та за її межами. Ця книга теж потрапила до шкільних бібліотек, до всіх бібліотек системи культури Олександрівського району, найбільших бібліотек Кіровоградщини й України. Вона знайшли читачів у Росії, США, Латвії, Білорусі, Казахстані, Швеції, Ізраїлі, Італії, Німеччині, Австралії. Про видання позитивно відгукнулися преса та електронні мас-медіа. Завдяки українській редакції радіо "Свобода" про наші зусилля дізналися й українці за кордоном. У 4-й Всеукраїнській добродійній рейтинговій акції "Книга Року'2002" у номінації "Візитівка" підномінації "Туристична література" книга "У плині часу. Енциклопедія Олександрівщини" посіла третє місце [18, с. 5].

Тому автори не могли не продовжити роботу над краєзнавчою тематикою і вирішили, що час Олександрівщині мати свій календар. Так у 2003 році з'явилась книга «Олександрівський меридіан: люди, події, час» [18; 29]. У ній, як і належить у подібних виданнях, матеріал розміщено за календарним принципом. На сторінках видання відображено найважливіші події в історії краю, дати, пов'язані з життям і діяльністю уродженців Олександрівщини, людей, які проживали або побували на цій землі, свята. У книзі подано також інформацію з історії, географії, етнографії краю. Автори намагались познайомити читачів з невеликими художніми та музичними творами олександрівців, показати, якою побачили й запам'ятали землю Олександрівщини мандрівники, письменники, вчені, воєначальники. Серед авторів статей книги читачі знайшли як імена відомих людей, так і прізвища краєзнавців, які багато років досліджували край, відшукали у виданні й відомості з історії календарів, коротку хронологічну таблицю подій на Олександрівщині та багато іншого матеріалу. Автори прагнули, щоб людям стали у пригоді відомості про сезонні роботи в саду, на городі, на пасіці, про час збирання лікарських трав, календар рибалки тощо. Видання містить інформацію про народні звичаї, прикмети, характерні для того чи іншого дня року.

Того ж 2003 року побачив світ навчальний посібник з англійської мови для шкіл Олександрівщини «Олександрівка. Мій рідний

край», написані у співавторстві Бориса Кузика і учителя англійської мови Олександрівської загальноосвітньої школи № 1 Надії Стаценко. Об'єм посібника дав можливість вибору навчального матеріалу для аудіювання та читання, підготовки повідомлень, рефератів англійською мовою. Красзнавчий матеріал допоміг школярам у творчій роботі та при підготовці діалогів про рідний край. Навчальний матеріал та завдання посібника дозволили здійснити міжпредметні зв'язки та вибрати тексти на англійській мові у відповідності до тематики нової шкільної програми [26, с. 3].

Наступний 2004 рік був ознаменований появою в світ ще двох цікавих краєзнавчих видань. Мабуть, не було ще на Кіровоградщині, а, можливо, й в усій Україні книги, де б містилась інформація про практично всіх учителів і учнів та традиції і історію однієї школи. Таким виданням стала книга «Олександрівські університети. Історія Олександрівської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 3», написана колишнім учнем школи Борисом Кузиком та нинішнім директором навчального закладу Людмилою Литвин [23]. У передмові до видання, яка стало бестселером, автори зазначають: «Ми дуже хвилюємось, передаючи в руки книгу про нашу рідну alma mater - Олександрівську загальноосвітню школу I-III ступенів № 3, яка в силу різних обставин змінювала свою назву, свій статус.

Школа - це чарівний храм знань, це колиска дитинства і юності 2671 випускника. Готуючись до відзначення 65-річного ювілею рідної школи, ми зібрали багато документів, спогадів, фотографій про історію її заснування та славне сьогоднішнє. Потім пересвідчилися, що такі матеріали зацікавлять широке коло читачів. Так з'явилась ця незвичайна книга. (...) Дбайливо виплекані вчителями, паростки добра, тепла, любові проросли в дитячих серцях, і зміцніли на життєвих перехрестях» [23, с. 5].

Книга «Олександрівські університети» складається з трьох розділів. Перший висвітлює історію школи, та розповідає про учнів, які в ній навчалися, починаючи з 1936 року і закінчуючи 2003 роком. На сторінках другого розділу книги подано матеріали про всіх вчителів, які працювали у школі. Фотографії, документи, статті з газет і журналів, спогади, архівні матеріали висвітлюють сторінки минулого і сучасного життя школи.

Працюючи над книгою, автори зустрілися із сотнями людей, опрацювали безліч архівних матеріалів, зібрали особисті речі та нагороди. Все це опинилось у Музеї вчителя, створеному в школі № 3.

2008 року побачило світ друге (змінене і доповнене) видання «Олександрівських університетів» [24].

Мабуть, найскладнішим проектом, який реалізований Борисом Кузиком та автором цих рядків є двотомник «Кіровоградщина: історія та сучасність центру України», виданий у 2005 році у Дніпропетровську [15; 16]. У книзі автори прагнули відобразити минуле і сучасне, як області в цілому, так і всіх міст і районів Кіровоградщини, показати, які непересічні особистості репрезентують обличчя центру України.

Готуючи книгу, ми добре розуміли, що жодній людині не до снаги дати вичерпну характеристику Кіровоградщини, проте у міру можливості спробували змалювати її портрет початку третього тисячоліття та зазирнути в часи давні... Як підкреслюють автори у передмові, «нас не здивує, якщо знайдуться опоненти як самої ідеї (книги), так і її втілення. Але це нормально і означає лише те, що простори для подальшого дослідження краю безмежні. Та хоч би там як, ми тішимося надією, що наша праця буде ще одним щаблем до істини, бо і нас підіймали до нових горизонтів дослідження Леонтія Похилевича, Василя Никифорова, Гаврила Міщенка, Юрія Матівоса, Леоніда Солгутовського, Федора Плотніра, Леоніда Куценка, Сергія Шевченка, Василя Бондаря, Григорія Перебийноса, Олексія Павличука, Віталія Кривенка, Костянтина Шляхового, Сергія Піддубного, Володимира Боська, Олександра Чуднова, Лариси Гайди та інших краєзнавців Кіровоградщини, натхненних щирою любов'ю до рідної землі» [15, с. 4]. У створенні двотомника «Кіровоградщина: історія та сучасність центру України» авторам допомогли матеріалами, а то й написанням окремих розділів десятки жителів області, за що ми їм низько вклоняємось. Олександрівцям дуже приємно, що долинський краєзнавець Віктор Маруценко за написання розділу книги, присвяченого Долинщині, став лауреатом районної краєзнавчої премії імені Івана Проценка [30, с. 99]. Велику допомогу в підготовці книги надали управління культури і туризму Кіровоградської облдержадміністрації та Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського.

У 2005 році школярі Олександрівщини отримали другий посібник з англійської мови «Олександрівка – моя батьківщина», створений Борисом Кузиком та Надією Стаценко [25], а у 2006 році побачили світ «Методичні вказівки до підручника «Олександрівка – моя батьківщина» [38], що, як ми гадаємо, теж сприяли розширенню знань про рідний край. За перше видання Борис Кузик та Надія Стаценко нагороджені подякою голови Кіровоградської обласної ради.

2006 рік став роком виходу в світ ще трьох важливих краєзнавчих видань, створених Борисом Кузиком і Людмилою Литвин. Це навчальний посібник з історії рідного краю «До цілющих джерел рідної землі» [20], методичний посібник для педагогів «Краєвид» [22] та кон-

турні карти до підручника [21]. Про значення цих видань для освітян скажуть педагоги. Зазначу тільки, що трилогія не залишила байдужим навіть колишнього міністра освіти України Станіслава Ніколаєнка, який двічі побував в Олександрівській загальноосвітній школі № 3.

До 20-річчя Олександрівського районного краєзнавчого музею написана книга Бориса Кузика та автора цих рядків «Духовні скарби рідної землі» [14]. Книга, видана у 2007 році, являє собою узагальнений нарис історії та сучасного життя краєзнавчих музеїв Олександрівського району та сусідніх регіонів, містить розповідь про їх народження та розвиток. Читач знайшов тут інформацію про те, як формувалося краєзнавство Олександрівщини, хто стояв біля джерел цієї справи, рухав її в різні часи. Багато місця відведено місцевій церковній історії, розповіді про святі храми, що збереглися й що відроджуються нині. Окремі розділи розповідають про життя і діяльність Богдана Хмельницького, ветеранів Великої Вітчизняної війни, подають довідковий матеріал. Дослідження містить багато архівних матеріалів, історичних фотографій, спогадів тощо.

Завдяки допомозі Бориса Кузика 2007 року побачила світ книга Анатолія Дейнека «Село наше Красне... Історія Красносілки від сивої давнини дот наших днів» [13]. Фактичним співавтором книги став Микола Коломієць, який на одній з перших сторінок видання залишив такі поетичні рядки:

*«Наступним поколінням в знак любові,
Про Красносілку - про село своє,
Історію, освячену у слові,
Як естафету ми передаєм» [13, с. 5].*

«Наступним поколінням в знак любові» написані й інші книги Бориса Кузика та його співавторів.

Наступним поколінням адресована і книга, підготовлена автором цих рядків у співавторстві з краєзнавцем Іваном Петренком «Голодомор 1932-1933: Олександрівський вимір», де мовою документів висвітлено одну з найтрагічніших сторінок історії краю [12]. Книга вийшла у кіровоградському Центрально-Українському видавництві в 2006 році. Високою оцінкою праці стало присвоєння у 2007 році звання лауреата Кіровоградської обласної краєзнавчої премії імені Володимира Ястребова Івану Петренку, який є одним із провідних краєзнавців району і зробив чимало на краєзнавчій ниві. Книга викликала інтерес не тільки в Україні, а й за її межами. «Працюючи над збереженням свідчень і документів про Голодомор, Ви робите величезну послугу для українських людей і нації. Читачі Ukrainian Weekly ("Український тижневик") захоплені Вашою працею, яка надихає», - так оцінив

видання редактор київського бюро газети Зенон Завада. На прохання старшого спеціаліста з каталогізації Бібліотеки Конгресу США Юрія Добчанського книга направлена до Сполучених Штатів і включена до фондів однієї з найбільших у світі бібліотек. Електронний варіант книги «Голодомор 1932-1933: Олександрівський вимір» розміщений на сайті Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського. До речі, презентація видання відбулась Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Д. І. Чижевського.

2008 року у кіровоградському Центрально-Українському видавництві побачила світ книга Івана Петренка «Нацистський окупаційний режим: маловідомі сторінки з історії Олександрівського району (в документах та спогадах)» [36]. Видання розповідає про складний період німецької окупації району впродовж серпня 1941 – січня 1944 років, містить спогади, архівні документи, фотографії.

Того ж року вчителем географії Олександрівської загальноосвітньої школи № 3 Тетяною Безсмолою і Борисом Кузиком у видавництві «АРТ-ПРЕС» видані навчальний посібник з фізичної географії Олександрівського району «Стежинами рідного краю» [1] та навчальна програма факультативного курсу фізичної географії району [31].

Досвід краєзнавчої роботи олександрівських краєзнавців був узагальнений на конференції-презентації «Олександрівщина. Минуле. Сучасне. Майбутнє», що відбулась у травні 2008 року в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені В. Винниченка. Матеріали конференції вийшли окремою збіркою [32].

Результати досліджень, проведених працівниками районного музею, краєзнавцями району і області, знаходять відображення у «Збірці праць Олександрівського районного краєзнавчого музею». 2008 року вийшов її шостий випуск.

Книги, написані олександрівцями, безкоштовно отримали всі шкільні та публічні бібліотеки Олександрівського району, багато інших бібліотек Кіровоградщини та України.

У багато бібліотек потрапив і диск з електронною версією книг про Олександрівщину. Презентації книг про район, організовані в Олександрівці, стали справжніми святами книги, подіями у культурному житті краю.

Олександрівський районний краєзнавчий музей тісно співпрацює з районними і сільськими бібліотеками Олександрівського району, Кіровоградською обласною універсальною науковою бібліотекою імені Д. І. Чижевського. Про деякі аспекти співпраці з головною бібліотекою області мова йшла раніше. Незабаром на сайті бібліотеки будуть

розміщені деякі електронні версії книг про Олександрівський район, зокрема «Збірки праць Олександрівського районного краєзнавчого музею». Ми прагнемо, щоб наші видання стали доступнішими для людей. Адже «...треба добре знати свій край, бо рідна земля все одно, що велика сім'я, а земляки – все одно, що родичі», «...тільки навчаючись любити і свідомо ставитись до свого люду, до свого краю ...ми навчимося шанувати і других людей...» (Софія Русова) [37, с. 33-34]. Краєзнавці, вивчаючи рідний край, бібліотекарі, пропагуючи книгу, працюють на майбутнє.

Використана література.

1. Безсмола Т. І., Кузик Б. М. Стежинами рідного краю. Навчальний посібник з фізичної географії Олександрівського району. – Дніпропетровськ, 2008.

2. Білошапка В. «Вперед» (про олександрівську районну газету) // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 5. – К., 2006.

3. Білошапка В. Залишки земляної фортеці біля села Родниківки Олександрівського району – малодосліджена пам'ятка історії // Кіровоградський краєзнавчий вісник. – Вип. І. – Кіровоград: ЦУВ, 2007.

4. Білошапка В. Нові дослідження поселення доби козаччини в селі Бірки – володінні гетьмана Богдана Хмельницького» // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: збірка наукових статей. – Вип. 13. – Київ: ХІК, Часи козацькі, 2004.

5. Білошапка В. Отаман Пилип Хмара - борець за волю України // Краєзнавці Кіровоградщини - 10-й річниці незалежності України: Матеріали обласної краєзнавчої конференції 22 травня 2001 року. - Кіровоград, 2002.

6. Білошапка В. Перспективи розвитку музейної справи в Олександрівському районі Кіровоградської області // Обласна конференція на тему «Музей і суспільство. Проблеми і перспективи» (програма, тези виступів). – Кіровоград, 2007.

7. Білошапка В. Північна частина Олександрівського району у складі Київського воєводства // Наш край у ХУІІ столітті: Матеріали обласної науково-практичної історико-краєзнавчої конференції. - Кіровоград, 2003.

8. Білошапка В. Релігійний світогляд жителів Бірок – поселення часів гетьмана Богдана Хмельницького // Свідок козацької слави: погляд крізь століття (до 350-річниці храму Б. Хмельницького в с. Суботіві - церкви Святого Пророка Іллі: Матеріали науково-практичної конференції Національного історико-культурного заповідника «Чигирин». 1-2 серпня 2003 р. - Черкаси: НДІТЕХІМ, 2004.

9. Білошапка В. Фундуклії і наш край // Матеріали обласної науково-практичної історико-краєзнавчої конференції «Актуальні аспекти дослідження історії міста» (до 250-річчя заснування Єлисаветграда - Кіровограда). - I частина. – Кіровоград, 2005.

10. Білошапка В. Холодноярський отаман Пилип Хмара у спогадах односельців // Кіровоградський краєзнавчий вісник. – Вип. I. – Кіровоград: ЦУВ, 2007.

11. Білошапка В., Кірман В., Петренко І. Про матеріальні знахідки в поселенні доби козаччини в селі Бірки володінні гетьмана Богдана Хмельницького // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: Збірка наукових статей. - Вип. 10. - Луганськ: Шлях, 2001.

12. Білошапка В., Петренко І. Голодомор 1932-1933: олександрівський вимір. – Кіровоград, 2006.

13. Дейнеко А. Село наше Красне... Історія Красносілки: від сивої давнини до наших днів. – Дніпропетровськ, 2007.

14. Кузик Б. М., Білошапка В. В. Духовні скарби рідної землі: Історико-краєзнавчі нариси. – Дніпропетровськ, 2007.

15. Кузик Б. М., Білошапка В. В. Кіровоградщина: історія та сучасність центру України. У 2-х томах. – Т. 1. – Дніпропетровськ: Арт-прес, 2005.

16. Кузик Б. М., Білошапка В. В. Кіровоградщина: історія та сучасність центру України. У 2-х томах. – Т. 2. – Дніпропетровськ: Арт-прес, 2005.

17. Кузик Б. М., Білошапка В. В. Олександрівка. Погляд крізь віки. – К.: Мистецтво, 2001.

18. Кузик Б. М., Білошапка В. В. Олександрівський меридіан: люди, події, час (Книга-календар). – К.: Мистецтво, 2003.

19. Кузик Б. М., Білошапка В. В. У плині часу. Енциклопедія Олександрівщини. – К.: Мистецтво 2002.

20. Кузик Б. М., Литвин Л. І. До цілющих джерел рідної землі. Наш край з найдавніших часів і до сьогодні: навчальний посібник. – Дніпропетровськ, 2006.

21. Кузик Б. М., Литвин Л. І. До цілющих джерел рідної землі. Наш край з найдавніших часів і до сьогодні: навчальний посібник (контурні карти). – Дніпропетровськ, 2006.

22. Кузик Б. М., Литвин Л. І. Краєвид: Методичний посібник для педагогів. – Дніпропетровськ, 2006.

23. Кузик Б. М., Литвин Л. І. Олександрівські університети: Історія Олександрівської загальноосвітньої школи I-III ст. № 3. – Олександрія, 2004.

24. Кузык Б. М., Литвин Л. І. Олександрівські університети: Історія Олександрівської загальноосвітньої школи I-III ст. № 3. – Вид. 2-ге, рошир. та доп. – Дніпропетровськ, 2008.
25. Кузык Б. М., Стаценко Н. І. Олександрівка – моя батьківщина: навчальний посібник. – Кіровоград, 2005.
26. Кузык Б. М., Стаценко Н. І. Олександрівка. Мій рідний край: навчальний посібник. – Кіровоград, 2003.
27. Кузык Б. Н., Белошапка В. В. Александровка. По ходу времени. Энциклопедия Александровщины. – К.: Мыстецтво, 2002.
28. Кузык Б. Н., Белошапка В. В. Александровка. Взгляд через века. – К.: Мыстецтво, 2001.
29. Кузык Б. Н., Белошапка В. В. Александровский меридиан: люди, события, время. – К.: Мыстецтво, 2003.
30. Маруценко В. Боковенька 2006. Степовики: Біографічний довідник. – Долинська, 2007.
31. Навчальна програма факультативного курсу з фізичної географії Олександрівського району «стежинами рідного краю». – Олександрівка, 2008.
32. «Олександрівщина. Минуле. Сучасне. Майбутнє» / Матеріали конференції-презентації. Кіровоград, травень 2008 року. – Дніпропетровськ, 2008.
33. Петренко І. Археологи ведуть розкопки. (Про археологічну експедицію Інституту історії АН УРСР до Білявки, де досліджувалось поселення пеньківської і черняхівської культури). // Газета «Вперед». – 1982. – 3.07.
34. Петренко І. Голодомор 1932-1933 років на Олександрівщині у спогадах дітей // Кіровоградський краєзнавчий вісник. – Вип. І. – Кіровоград: ЦУВ, 2007.
35. Петренко І. Знову – нове відкриття. (Про поселення епохи пізньої бронзи чи раннього заліза на березі р. Осотянки, с. Нова Осота). // Газета «Вперед». – 1982. – 13.05.
36. Петренко І. Нацистський окупаційний режим: маловідомі сторінки з історії Олександрівського району (в документах та спогадах). – Кіровоград, 2008.
37. Соловей М. В. Шкільна географія і краєзнавство у педагогічній спадщині Софії Русової // Географія та основи економіки. – 2001. – № 1.
38. Стаценко Н. І. Методичні вказівки до підручника «Олександрівка – моя батьківщина». – Кіровоград, 2006.

З ДОСВІДУ БІБЛІОТЕК СВІТУ

ПРО АМЕРИКАНСЬКІ БІБЛІОТЕКИ – НОТАТКИ В ТЕЛЕГРАФНОМУ СТИЛІ

*Олена Гаращенко,
директор Кіровоградської
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

*Наталія Морозова,
директор Вінницької
ОУНБ ім. Тімірязєва*

12 травня в нашому бібліотечному колективі відбулося засідання, іншими словами звіт-презентація, де директор бібліотеки Олена Миколаївна Гаращенко розповіла про навчання групи українських бібліотекарів в американському Мортенсон-центрі, про публічні бібліотеки штату Іллінойс, Чикаго, зустріч з представниками Американської Бібліотечної Асоціації.

Пропонуємо короткі нотатки про навчання в Америці, які були підготовлені під час стажування в США.

В цих бібліотеках дуже багато людей: поважного віку, діти, молодь. Батьки приходять разом з дітьми, скрізь заклики: „**Читай, пізнавай, роби відкриття!**”...

Для громади публічна бібліотека має не просто велике значення. Місто, де гарно працюють книгозбірня і заклади освіти – успішне в бізнесовому плані. Тож ефективно працююча бібліотека - суспільна необхідність. Це - Сполучені Штати Америки.

Мортенсон-центр з проведення міжнародних бібліотечних програм знаходиться приблизно за 140 миль на південь від Чикаго. Центр розміщений на території бібліотеки Іллінойського університету в Урбані-Шемпейн – навчального закладу, який відомий науковими дослідженнями, де представлено величезну кількість інформаційних ресурсів з усіх галузей знань, там навчається понад 40 тисяч студентів.

Мортенсон-центр – це центр з проведення міжнародних бібліотечних програм, що розроблені спеціально для задоволення численних і багатоманітних запитів професійного розвитку колег-бібліотекарів зі всього світу, які працюють в різних умовах. Центр є

унікальною організацією такого типу. Він приймає бібліотекарів та спеціалістів інформаційної науки, які працюють не лише в публічних, але й у спеціалізованих, шкільних, корпоративних, національних, медичних, аграрних і т.ін. бібліотеках. За час роботи (відкрито в 1991 року завдяки щедрим пожертвам сім'ї Мортенсон) у Центрі пройшли навчання понад 600 бібліотекарів з майже 90 країн світу. Яскравою є виставка-колекція сувенірів, залишена вдячними учнями в офісі Центру. Мортенсон-центр започаткований для шляхетної мети - сприяти розвитку міжнародних зв'язків між бібліотекарями і бібліотеками всього світу для зміцнення миру між народами, поширенню освіти і взаєморозуміння. Центр отримує фінансування з багатьох джерел: Іллінойського університету, урядових агентств США, приватних осіб, фондів, благодійних організацій. Зараз Мортенсон-центр співпрацює з благодійним фондом Білла і Мелінди Гейтсів, Фонд підтримує в Україні інноваційний проект „Бібліоміст”. Аналогічний проект з успіхом уже реалізовується в країнах Балтії і, сподіваємося, в Україні він матиме велике значення для громади.

До навчальної програми входили такі модулі: „Стратегії управління для успішної діяльності”, поїздка-ознайомлення з бібліотечною системою Лінкольн Трейлс, екскурсії-ознайомлення з публічними бібліотеками та відвідання штаб-квартири АБА. У перший навчальний день пані Пола Т. Кауфман, директор університетської бібліотеки, декан факультету бібліотекознавства, у вітальному слові зазначила, що бібліотека – моральний лікар громади, радник зі спілкування, а в часи кризи все більше людей звертаються до бібліотек.

Барбара Дж. Форд, директор і почесний професор Мортенсон-центру, розповіла про історію Центру, який вона очолює вже 7 років. Центр фокусується на професійному розвитку бібліотекарів зі всього світу. Сьогодні Центр працює з Китаєм та державами Африки, Латвією, Румунією. Мета Центру, за словами його засновника Уолтера Мортенсона і на цьому підкреслила пані Барбара – полягає в „розвитку міжнародної освіти, взаєморозуміння і миру в усьому світі”. Всі тренінгові програми Центру зосереджені на демонстрації найкращого досвіду практичної роботи і представлення діяльності багатьох спеціалістів та їх професійних можливостей.

Сьюзан Шнуер, заступник директора Мортенсон-центру, підготувала цікаву презентацію про публічні бібліотеки США. Загалом, характеристиками публічних бібліотек США є такі: бібліотеки збагачують життя, бібліотеки привітні і дружні до всіх, надають лег-

кий і вільний доступ до інформації, належать місцевим громадам, мають ефективно відповідати на виклики. Проте, навіть у такій благополучній країні, як Америка, у бібліотеках є певні проблеми, які пов'язані з фінансуванням, з недостатністю комп'ютерів для задоволення потреб користувачів, особливо у пік робочого дня (продемонстровано фото з бібліотеки Санта-Барбари - черги користувачів). Зі збільшенням кількості іммігрантів з'явилася потреба в інформаційних ресурсах про їхні країни, є проблема з переоснащенням приміщень до вимог часу, адже приміщення більшості закладів будувалися від 25 до 50 років тому, а нинішній стрімкий темпоритм життя призводить до підвищення рівня шуму в будівлях і зниженню комфортності користувачів, та ін. І все ж, незважаючи на ці недоліки, американські публічні бібліотеки отримали майже 80% у рейтингу надання гарних послуг (на другому місці - поліція, потім державні заклади освіти, школи і ЗМІ з 50%). Бо американські бібліотекарі дійсно хочуть бути важливими і потрібними в суспільстві

Важливою була лекція-презентація: **„Основи обслуговування користувачів”**, яку провела Маргарет Едвардс, магістр наук, координатор факультету бібліотекознавства та інформаційних наук Іллінойського університету. Вона зупинилася на двох компонентах якісного обслуговування користувачів: внутрішні принципи діяльності (навчання, управління, робота з персоналом, сегментація ринку і маркетинговий аналіз), а також зовнішні - послуги, середовище, співпраця з громадою, користувачами, владою, бізнесом, громадськими організаціями. Учасникам навчання були запропоновані завдання, які дали змогу самим проаналізувати роботу своєї бібліотеки і знайти переваги чи недоліки: які користувачі - ваша основна категорія, що люди найбільше цінують в бібліотеці, чи люблять бібліотечний простір, чи мають швидкий і вільний доступ до потрібних ресурсів. Які потреби вашої громади, як вона змінюється, чи готові ви розуміти зміни і відповідати на виклики часу – позитивні відповіді на ці та інші питання дають можливість покращення обслуговування користувачів.

І все ж найкраща теорія не замінить нехай малої, але практики. Тож цікавим і необхідним аспектом програми навчання стало відвідання місцевих публічних бібліотек. Загальне враження від американських бібліотек - гарно оздоблені багатофункціональні приміщення зі слоганами та закликами до читання, вказівниками, бібліотечна реклама, зали-трансформери, орієнтація на широке коло користувачів, численність та багатоманітність інформаційних послуг – від ксероксу, факсу, Wi-Fi до послуг юриста і кав'ярні в холі, крім того

велика увага приділяється екології - окремі сміттєві кошики, затишна і доглянута прибудинкова територія, де можна працювати чи відпочити з книгою.

Мортенсон-центр, де проходило навчання, знаходиться на 3-му, підземному поверсі приміщення бібліотеки Іллінойського університету в Урбані-Шемпейн. Це типова для Середнього Заходу Америки місцевість, серед полів сої і кукурудзи. Щоб не псувати вигляд ландшафту і не руйнувати новобудовою дослідне поле, на якому протягом багатьох років проводилися аграрні дослідження з вирощування кукурудзи, громадою було вирішено збудувати підземну триповерхову бібліотеку для студентів. Ця бібліотека працює цілодобово, тут можна і пообідати в кафе, і навіть проголосувати під час виборів за допомогою спецобладнання. Старе приміщення книгозбірні має архітектурну цінність, гарно оздоблені читальні зали з відкритим доступом до літератури, зручні та функціональні зони роботи і відпочинку, яскраві сучасні килими – створюють позитивний настрій, перед входом стоїть спеціальний апарат, за допомогою якого можна очистити руки від пилу та іншого бруду, коли виходиш з бібліотеки. Саме під час відвідання цих залів звернула на себе увагу виставка, присвячена голодомору в Україні в 1932-1933 роках. Відділ слов'янської літератури сподобався наявністю великої кількості мікрофільмів про історію культури та літератури, українські персоналії.

Центральна публічна бібліотека Урбана Фрилайбрері виникла майже разом з містечком, у XIX ст. В минулому сторіччі активно переставувалася, а реставрувалася уже в новому столітті. Біля бібліотеки – пам'ятник книзі, який автор створював привселюдно протягом місяця. Бібліотека відкрита 7 днів на тиждень, з дев'ятої ранку до дев'ятої вечора, в суботу з 9 до 18, у неділю – з 13 до 17, зачинена на великі свята (яких в Америці не так уже й багато).

Мер міста збирає дорадчу раду, яка призначає директора. Останній, в свою чергу, готує на засідання мерії щотижневі звіти. Структура бібліотеки – дирекція (директор і один заступник), відділи для дорослих та дітей (працюють з викладачами з певної замовленої теми, а бібліотекар готує літературу відповідно до віку дітей, змісту заняття), відділ генеалогії (є власна база даних – 600 000 записів), обробка, комплектування, служба з автоматизації, яка обслуговує 150 комп'ютерів (модернізують техніку кожні 4-5 років), є служба, що відповідає за повернення книжок. Фонд – 300 000 носіїв інформації. Обробляють 25 тисяч книг. Працюють 70 годин на тиждень, розстановка фонду перевіряється 4 рази на рік (суцільна перевірка). При

бібліотеці функціонують кімната для зустрічей громади, кімната для занять, яку можна замовити заздалегідь на 2 години роботи.

В бібліотеці реалізується понад 600 програм щорічно, які включають години читання для дітей, концерти, дискусії, авторські презентації, ігри. Цікавим заходом є книжковий розпродаж. При бібліотеці Урбани є громадська організація „Друзі бібліотеки”, яка нараховує 600 членів, вступний внесок – 10 доларів.

В публічній бібліотеці Урбани Фрилайбрері книги продаються тричі на рік і перед цим проводиться велика промо-кампанія, а кошти, отримані від таких розпродажів, використовуються для підтримки різних бібліотечних програм – презентацій, закупівлі нових книг, тобто живі гроші не передаються бібліотекам, а надходять у вигляді товару або послуг.

Розпродаж книг у бібліотеці Шемпейна проходить по-іншому, щосуботи і щонеділі в закладі працює книжковий магазин (в який наші співвітчизники потрапили в неділю – 25 квітня, одразу по приїзду). На кожному стелажі є табличка, де написана вартість книг. Мешканець міста може принести будь-яку книгу і запропонувати для продажу. Крім того, є окремо запаковані пакунки, які кожен може купити за 2 долари. Ви купуєте весь пакет: якісь книги вас влаштовують, якісь вам особисто – непотрібні. Тож наступної суботи ви приносите знову їх для подальшого продажу. Таким чином виграє і читач, і бібліотека. Вразило, що багато книг купують діти і чоловіки, повними пакунками.

Бібліотека Шемпейна входить у десятку найкращих публічних бібліотек в Америці. Публічна бібліотека Шемпейна має фонд 350 000, обслуговує 60 % населення міста, 2500 відвідувань в день, 2,7 - книговидача в рік. 49 працівників, у т.ч. директор і один заступник, працюють на повну ставку, 45 – на тимчасову ставку, 21 працюють на простих технічних процесах по 10 годин на добу. Найнижче оплачувана робота - 8,5 доларів на годину, таку зарплатню отримують ті, хто розставляє книги, починаючий бібліотекар отримує 48 тисяч доларів на рік. У відділі комплектування і обробки – 8 осіб, вони обробляють 5000 – 8000 книг на місяць. Значну допомогу надають друзі бібліотеки – волонтери-пенсіонери та студенти. Перші бажать змістовно проводити дозвілля, інші працюють на власне резюме. Добровільні помічники розставляють книги на полицях, займаються доставкою замовлення читачам, які не можуть самі прийти до бібліотеки.

У середу, 28 квітня лекційне заняття включало доповідь Роберта Бюргера, доктора філософії, почесного професора Іллінойського університету „Стратегії управління для успішної діяльності”. В ній він

зупинився на тому, що управління – це мистецтво і наука успішного виконання завдань за допомогою людських ресурсів. Мистецтво в тому, що менеджер повинен використовувати навички соціальної взаємодії та емоційний інтелект з метою ефективного досягнення поставлених цілей. А наука в тому, що існують усталені принципи, необхідні для функціонування бібліотеки. Існує ієрархічний бюрократичний стиль, де рішення приймаються на основі займаної посади, інформація рухається по вертикалі згори донизу від керівництва до підлеглих, впроваджується тільки інновація керівництва (особливо цей стиль поширений після війн, від яких люди стомилися і хочуть стабільності та швидкого налагодження якісного життя).

Управління на основі спільної участі передбачає, що прийняття рішень базуються на компетенції, а не на рівні займаної посади, авторитарний стиль замінюється консенсусом; керівництво усуває перешкоди на шляху впровадження інновацій та нових послуг. Також поширеним стилем управління в Америці є „робота в команді”, що передбачає реалізацію в команді творчих можливостей учасників, він часто використовується у конкретних проектах, де головною вимогою є підбір працівників, які володіють різними видами навичок, для того, щоб успішно завершити конкретний проект, або досягти певної мети протягом визначеного періоду часу.

Частково цей стиль представлений у бібліотеці Урбани. Тут кожен працівник бере участь у плануванні та прийнятті рішення у межах своєї компетенції. З таким стилем можна погоджуватися і можна дискутувати. Проте суттєвим його недоліком є те, що працівники частіше отримують нервові розлади на роботі і змушені звертатися до психологів.

І все ж, у будь-якому випадку за різних стилів управління директор несе остаточною відповідальність за загальне функціонування, успіхи чи невдачі бібліотеки.

Цього ж дня відбулася поїздка до невеликого містечка Артур, де проживає релігійна громада Амішів – 5000 мешканців, половина населення користується бібліотекою. Директор бібліотеки Еліс Чізна розповіла, що тут працює 3 особи, і лише директор - на повну ставку. Реалізуються програми по роботі з новітніми технологіями – комп'ютерами, фотоапаратами, літні програми, програми для батьків, для тих, хто страждає нервовими розладами.

Бюджет бібліотеки 128 тис. доларів на рік, 22 тис.доларів виділяється на придбання літератури, є 13 ПК, працює МБА, є Wi-Fi. Книговидача становить 70 тисяч примірників на рік. Бібліотека

щорічно отримує понад 1000 назв нових видань. Бібліографічний запис на нові книги отримують через доступ до бібліотечного кооперативного каталогу штату, доступ до такої системи є платним, маленька бібліотека в містечку Артур сплачує щорічний внесок в 600 доларів. Взагалі, в цьому штаті працює 12 систем корпоративної каталогізації.

Цікавою була поїздка – ознайомлення з об'єднанням бібліотек (бібліотечний кооператив, консорціум).

Одна бібліотечна установа не може забезпечити всі потреби користувачів бібліотек. Кооператив же дає економічні переваги і підвищує ефективність роботи, підвищує можливості обміну інформацією, сприяє розвитку демократії. Бібліотечний кооператив, або консорціум - Лінкольн Трейлс виник 45 років тому, географічно він розташований в 9 центральних і східних округах (графствах) штату Іллінойс, охоплює площу 5 902 5 миль, представлений в 70 населених пунктах, обслуговує 430 тисяч користувачів. Кооператив включає як бібліотеки-члени (7 академічних, 53 публічних, 45 шкільних, 17 спеціалізованих бібліотеки, які містяться в 271 приміщенні), так і 6 асоційованих членів, тобто сюди входять і бібліотека гігантського Іллінойського університету і невеликі публічні бібліотеки – всього 128 постійних і асоційованих членів. Загальний бюджет кооперативу складає 2 млн. доларів.

Послуги, які надає Бібліотечний Кооператив Лінкольн Трейлс (LTLS): вільний доступ до ресурсів – потужної системи каталогів, консультаційні послуги, обмін інформаційними ресурсами, швидкий зв'язок і доступ до LTLS-сайту, каталогізація для бібліотек-членів кооперативу, доставка документів (на зразок МБА), сприяння безперервній освіті (100 годин тренінгів за темами – робота з новітніми технологіями, організація роботи із складними групами користувачів) Загальна кількість виданих бібліотечною системою Лінкольн Трейлс у 2009 році документів на різних носіях - 5,360, 555.

Цього ж дня ввечері відбулася остання зустріч та прощальна вечеря, на якій було вручено дипломи та футболки із символікою Мортенсон-центру, сказано багато про результати навчання та визнано, що українська група дуже гарно працювала, викладачі, які працювали з цією групою, відзначали, що приємно було працювати з фахівцями одного рівня і розуміння.

Останній день квітня був присвячений переїзду до Чикаго і зустрічі з Майклом Доулінгом, директором Американської Бібліотечної Асоціації (АБА) з питань міжнародного співробітництва і зв'язків з осередками.

До організації, яка виникла у 1876 році, нині входять 135 000 членів, 2000 - живуть в інших країнах. Штаб-квартира її в Чикаго, у Вашингтоні є офіс, що працює з урядом і займається лобізмом. Бюджет асоціації 50 млн. доларів, основна частина коштів – внески, американці сплачують по 130 доларів, іноземці – по 78. Фундаментальна цінність організації – розмаїття діяльності, активна робота. Загалом відвідання Американської Бібліотечної Асоціації, де співробітники готують різні програми, працюють над аналізом бібліотечної справи в Америці, проектною, видавничою роботою – дало українським колегами більш широке бачення проблем, що стоять перед бібліотеками США.

Наостанок відбулася екскурсія до публічної бібліотеки Чикаго, яка має 78 філій, 6 з них - будується. До речі, Чикаго - одне з міст Америки, де проживає досить велика кількість українців. Але, саме цей час, наприкінці квітня, багато заходів проходило, присвячених Китаю, зокрема ми побували в центральному міському парку „Тисячоліття”, де демонструвалася виставка китайських скульптур.

В останній день відбувся обмін враженнями та оцінками проведеного навчання. Українські бібліотекарі зазначили, що проект „Бібліоміст”, IREX, Українська бібліотечна Асоціація та Мортенсон-центр розробили і реалізували прекрасну навчальну програму для директорів обласних бібліотек України.

Втомлена, але переповнена враженнями і бажанням запровадити кращий досвід, поверталася бібліотечна делегація в Україну. А численні матеріали, презентації, безліч фотографій нагадуватимуть про цей надзвичайно насичений подіями і враженнями американський тиждень

СОЛНЕЧНЫЕ БИБЛИОТЕКИ РИГИ

*Оксана Ткаченко,
заступник директора Кіровоградської
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

*Л.Дубина,
провідний бібліотекар
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

“Welcome to my country” – так назывался фильм о Латвии, который демонстрировали наши коллеги из Рижской Центральной библиотеки во время презентации книжной выставки, посвящённой Дню Независимости Латвии в ноябре прошлого года. Посмотрев этот прекрасный фильм, пронизанный теплом, светом и добром, мы все стали мечтать о поездке в Ригу, чтобы своими глазами посмотреть, какие люди живут в Латвии, как они работают, как отдыхают, как проводят свой досуг в культурных учреждениях и в библиотеках. В июле нам представилась возможность посетить библиотеки Риги, благодаря любезному приглашению наших коллег, в рамках Договора о сотрудничестве между Кировоградской универсальной областной научной библиотекой им.Д.И. Чижевского и Рижской Центральной библиотекой. Сотрудничество в профессиональной библиотечной сфере между нашими библиотеками продолжается уже более десяти лет, и за эти годы мы многому научились друг у друга. За эти годы были реализованы совместные проекты по обмену опытом, более 20 сотрудников библиотек Латвии и Украины имели возможность посетить библиотеки друг друга, ознакомиться с особенностями работы, обменяться интересными идеями, использовать полученные знания в своей работе.

Не стал исключением и наш последний визит, который состоялся в июле этого года. Основной целью рабочего визита было ознакомление с модернизацией рижских библиотек в рамках реализации проекта «Глобальные библиотеки», подготовка к которому сейчас осуществляется в Украине.

Красавица Рига встретила нас прекрасным летним солнцем. Такими же солнечными были улыбки на лицах наших коллег – работников Рижской Центральной библиотеки. Наши коллеги сделали всё возможное для нашей плодотворной работы и комфортного отдыха, благодаря чему мы с коллегой смогли очень эффективно поработать, ознакомиться с инновациями, которые были внедрены в библиотеках Риги за последние два года. Особую благодарность за организацию нашего визита и сопровождение мы хотим выразить Дзидре Шмите –

директору библиотеки, Дайне Гейбаке, Айге Цакуле и Инте Саллинене – работникам Библиотечной службы, а также водителю Андрису.

Рижская Центральная библиотека была основана в октябре 1906. Центральная библиотека – член секции библиотек крупных городов ИФЛА. Она имеет партнеров в Финляндии, Швеции, Нидерландах, Литве. В рамках международного проекта сотрудничает с Фламандским центром публичных библиотек Фландрии (Бельгия). С нашей библиотекой сотрудничество длится уже 10 лет.

Централизованная библиотечная система организована в 1978 году и включала 48 публичных библиотек. На сегодняшний день Рижская Центральная библиотека является главной библиотекой, административным и консультационным центром для 43 библиотек-филиалов. Среди них шесть детских библиотек - филиалов и 4 специализированных – филиал литературы на иностранных языках, филиал литературы по искусству, библиотека – филиал Старой Риги и музыкальная библиотека «Tilts». 5 филиалов системы полностью автоматизированы.

Во время нашего визита мы познакомились с работой Рижской Центральной библиотеки, библиотек-филиалов «Земгале», «Саркандаугавас», «Курземе», «Лайма», «Гризинькална», «Видземе», пунктом выдачи Рижской Центральной библиотеки в детской больнице «Библиотека солнечных дней».

Эти филиалы имеют хорошую материально-техническую базу, оснащены специально изготовленной мебелью.

Особенностью в работе рижских библиотек является высокая степень демократичности, полная открытость фондов для читателей, даже редкие и ценные издания находятся в доступе читателей. В каждой библиотеке имеется адаптированные документы: книги, брошюры, аудиоиздания, буклеты и документы для людей с ограниченными возможностями.

Очень много информационной продукции социальной направленности распространяется через библиотеки, как наиболее демократичные и открытые институции.

Рижская Центральная библиотека с филиалами является центром информации для общественности города. Работники библиотеки собирают документы муниципалитета и предоставляют их пользователям. Библиотека получает от муниципальных властей буклеты о работе своих управлений, которые распространяются бесплатно среди всех желающих.

Посетители могут пользоваться различными базами данных: EBSCO, библиотекой периодических изданий LURSOFT, информационной системой нормативных актов (NAIS) и др.

В этом году для читателей в библиотеке отменена оплата за оформление регистрационных документов. В системе единый читательский билет, который дает право пользоваться любым филиалом, независимо от того, в каком районе он находится, где записан читатель.

Платные услуги в библиотеке остались на автоматизированные процессы: копирование, черно-белая и цветная компьютерная распечатка, сканирование.

Фонд библиотеки переводится на электронный учёт, все новые документы, поступающие в фонды РЦБ и филиалов, учитываются по баркодам, таким образом, учёт и выдача документов осуществляется в электронном режиме. В публичных рижских библиотеках уже не встретишь традиционных карточных каталогов, поиск документов ведется только в электронных каталогах. Практически все филиалы имеют современный компьютерный парк с бесплатным доступом к Интернет-ресурсам. Во многом в этом заслуга реализации проекта фонда Билла и Мелинды Гейтс «Глобальные библиотеки», но необходимо отметить, что еще до реализации проекта много было сделано самими библиотекарями по доступу пользователей библиотеки к Интернет – ресурсам. Благодаря проекту «Глобальные библиотеки» Рижская Центральная библиотека оборудовала прекрасный учебный центр для повышения квалификации библиотечных работников, оснащенный по последнему слову техники.

Рижская Центральная библиотека обеспечивает непрерывное обучение и развитие персонала. Специалисты всех категорий повышают свой профессиональный уровень, используя такие формы работы как семинары, лекции, тренинговые технологии, практические занятия. Два – три раза в течение месяца для представителей филиалов организуются занятия по различным темам. Для заведующих филиалами ежемесячно проводятся дни информации, где они обмениваются опытом работы, знакомятся с интересными идеями и их практической реализацией. Занятия проводят специалисты Рижской Центральной библиотеки, Национальной библиотеки Латвии, Латвийского Университета.

Начинающие библиотекари проходят специальный курс лекций и практических занятий для повышения профессионального уровня.

Обучение компьютерной грамотности, изучение иностранных языков обязательны для библиотечных работников.

Чтобы освоить новые автоматизированные процессы, работники филиалов проходят стажировку в Рижской Центральной библиотеке или филиале, который имеет иной аспект в работе. Длительность обучения от того, насколько это необходимо для соответствующего рабочего места, деятельности библиотеки.

Немаловажную роль в повышении квалификации играют учебные поездки по другим библиотекам Латвии, а также по программам обмена в рамках международных проектов.

Работники кадровой службы Рижской Центральной библиотеки проводят социологические исследования удовлетворенности библиотекарей своей работой, а именно: изучаются различные аспекты, связанные с рабочей средой, отношением руководства, общением и конфликтными ситуациями, возможностями образования и карьеры и т.д.

Всё это способствует повышению качества работы персонала, развитию творческого начала в работе. Эти качества проявляются, когда видишь неповторимость и оригинальность работы каждого филиала Рижской Центральной библиотеки. Каждый филиал имеет своё направление работы: краеведческое, семейного чтения, досуговое ...

Краеведческая работа включает в себя сбор информации, выпуск информационных и библиографических изданий, популяризацию региона.

Большое внимание уделяется изучению истории Рижской Центральной библиотеки и филиалов, сбору материалов об истории местности, а также информации о выдающихся земляках, о библиотекарях, которые посвятили свою жизнь нашей профессии.

Библиотечная служба ежегодно выпускает сборник о работе Рижской Центральной библиотеки. Сюда входит годовой отчет библиотеки, выступления работников на конференциях, отчеты о поездках в другие страны в рамках международного профессионального сотрудничества, интересный опыт работы в системе, интервью с ветеранами библиотек и т.д.

Большим событием стало издание библиографического указателя «Я – звон колоколов твоих, я – в голосах камней твоих», или Рига в латышской художественной литературе. Главы книги посвящены Рижской думе, различным учреждениям культуры и отраслям промышленности, а также паркам, садам, памятникам архитектуры, памятникам и скульптурам, зеленым зонам и мемориалам. В книге собрана библиография о Риге на рубеже столетий, о взаимоотношениях Риги и села, отражены произведения литературы и искусства, посвященные Риге и т.д. Издание отражает репертуар латышской художественной литературы с момента ее возникновения до 1998 года.

Особо хочется остановиться на одном библиотечном пункте выдачи, который даже не имеет названия филиала, но является, наверное, самым любимым детищем не только Рижской Центральной библиотеки, но и всего прогрессивного общества Риги. Этот пункт называется «Библиотека солнечных дней», и открыт он был в Детской клинической университетской больнице при финансовой поддержке очень бо-

льшого количества организаций и жителей Риги, которые не смогли остаться равнодушными к проблемам детей, находящихся на лечении. Библиотечный пункт оформлен в ярких солнечных красках, продумано всё до мелочей для того, чтобы дети могли отвлечься от медицинских аспектов в процессе выздоровления, переключиться на позитивные эмоции, получить порцию тепла и «солнечного света», приходя в библиотеку, где их всегда с улыбкой встретит такой же «солнечный библиотекарь». Соответствующим образом подобран фонд на разных видах носителей информации: от книг и периодических изданий до мультимедийных изданий. Основной критерий отбора – вся информация должна быть позитивной... В фонде имеется литература учебного характера, художественная, прикладная, а также музыкальные записи на CD-ромах. Всё направлено на то, чтобы ребенок мог продолжить учебу и отвлечься от проблем, связанных со здоровьем.

Благодаря проекту Гейтса, библиотека имеет парк компьютеров с подключением к Интернет – ресурсам. В специальном, интересно оформленном помещении, проводятся различные мероприятия с участием детей – игры, громкие чтения, конкурсы, просто отдых... Немаловажную роль имеет и то, что в первой половине дня библиотекарь имеет возможность посетить отделения для тяжелобольных детей, которые не могут самостоятельно передвигаться. Во время посещений библиотекарь приносит детям книги, журналы, CD-ромы, DVD-ромы с музыкальными записями, которые можно послушать на CD-плеерах, которые также имеются в библиотеке. Дети и родители, находящиеся на лечении вместе с детьми, очень любят это место, признают, что деятельность библиотекаря действительно очень необходима в таком месте, потому что положительные эмоции помогают более быстрому выздоровлению. Подобный эффект признают и врачи больницы. Всё это отражается в книге отзывов библиотеки, где можно прочитать много слов благодарности посетителей.

Можно сказать, что посещение этого библиотечного пункта оставило наиболее яркие впечатления во время нашего визита. Нас очень тронуло то, с какой теплотой сотрудники библиотеки представляли этот проект, было видно, что сюда вложено не только профессиональное мастерство, но и душа библиотекарей.

Но и, конечно же, «жемчужиной» Рижской Центральной библиотеки является библиотека – филиал «Видземе», которую смело можно назвать библиотекой будущего... Свою историю эта библиотека ведёт с далёких 20-х годов прошлого столетия, имеет давние традиции в своей работе... С именем и историей библиотеки связаны имена многих выдающихся латышских писателей и общественных деятелей, в 30-е годы работником библиотеки был известный писатель Вилис Лацис. До неда-

внего времени библиотека находилась в аварийном здании, построенном в 1895 году, которое имело печное отопление. Здание является памятником архитектуры и свидетельством латышской культуры. То, как библиотека выглядит сейчас можно назвать чудесным превращением. В 2003 году был разработан проект реконструкции по заказу Рижской думы, а через пять лет закончилась полная реконструкция.

Сегодня – это прекрасное светлое здание, оснащённое по последнему слову технического прогресса, отвечающее современным европейским требованиям. Библиотека полностью автоматизирована, вход в помещения осуществляются по электронным чип - картам. Здание оснащено современными системами пожарной безопасности и охраны, за внутренними помещениями и снаружи осуществляется контроль с помощью системы камер видеонаблюдения, имеется безбарьерный доступ для людей с ограниченными возможностями, в библиотеке созданы все санитарно – гигиенические условия для этой категории пользователей. В залах библиотеки созданы комфортные условия для работы читателей, дизайн внутренних помещений продуман до мелочей, в сотрудничестве с рижскими музеями нетрадиционно оформлены выставочные экспозиции. Особо хочется отметить фондохранилища, которые также оборудованы специальными мобильными установками, отвечающими всем требованиям к условиям хранения документов, где сохраняется оптимальный световой, температурный и влаговый режим.

На сегодняшний день фонды филиала насчитывают 32000 единиц хранения, основная часть которых находится в открытом доступе, включая редкие и ценные издания. Для пользователей предлагаются все виды информационных услуг от традиционных до электронных, а также большое количество культурных мероприятий.

Но самое главное – это люди, которые работают в библиотеке, общаясь с которыми мы с коллегой еще раз убедились в том, что библиотекари – это особая каста людей, это энтузиасты, преданные делу, в библиотеках не остаётся случайных людей. Наши рижские коллеги не просто работают в библиотеке, они там живут душой и сердцем, их судьбы сливаются с историей и судьбами библиотеки. Поэтому самое главное впечатление, которое мы получили от нашей командировки – это прекрасные люди, наши коллеги, с которыми мы познакомились, которым мы очень благодарны за организацию нашей работы и отдыха, солнечные улыбки которых мы увезли с собой на Украину.

БИБЛИОТЕКИ ВРОЦЛАВА. ЗАРИСОВКИ КИРОВОГРАДСКОГО БИБЛИОТЕКАРЯ

*Оксана Ткаченко,
заступник директора Кіровоградської
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Среди прекрасных предгорных ландшафтов Нижней Силезии в долине реки Одры и её притоках расположен чудесный город Вроцлав, уходящий корнями в тысячелетнюю историю. Город Вроцлав называют жемчужиной Силезии, настолько уникальна и неповторима архитектура его исторических памятников, которые бережно сохраняют на протяжении многих столетий жители города. По легенде, город был основан чешским князем Вратиславом в 920 году на Тумском острове (пер. - остров Соборов), который в наше время является историческим центром города и сохранил прекрасные соборы – памятники 13-15 столетия. Название города – сокращенная форма имени князя Вратислава. Однако официально датой основания города считается 1000 год, когда император Священной Римской империи Оттон III и польский князь Болеслав Храбрый учредили в городе римско-католическое епископство. До 1201 года Вроцлав был столицей польского княжества Силезия. В 1241 году был захвачен монголами во время великого нашествия и разрушен. Через 20 лет, город был отвоёван и восстановлен, а в 1261 году Вроцлав получил Магдебургское право. Во время Второй мировой войны город был сильно разрушен, но после 1945 года туда переехало очень много переселенцев из Львова и других Восточных городов Польши и исторический центр был снова бережно восстановлен в его первоначальной красоте. Вроцлав находится на нескольких островах и соединен с основной землёй 117 мостами. В Европе только три других города, имеющих приблизительно такое же количество мостов – Санкт-Петербург, Амстердам и Венеция. Историческая рыночная площадь города, на которой находится Долнославская публичная библиотека им. Тодеуша Микульского, считается одной из красивейших площадей Европы. Интерьеры готических зданий и ренессансные дома патрициев VI-VII столетия в стиле нео-барокко на площади просто восхищают.

Сегодня Вроцлав – это экономическая, культурная и интеллектуальная столица Нижней Силезии. Город расположен в 120 км от Чехии и 160 км от Германии. Этот фактор обуславливает многонациональное население города и его поликультурные традиции, толерантное отношение ко многим культурам и верованиям. Вроцлав с населением

около 700 тысяч имеет хорошо развитую процветающую лёгкую промышленность, торговлю, сектор обслуживания. В городе работает международный аэропорт, второй по величине в Польше железнодорожный вокзал, речной порт. Это региональный центр образования с 11 государственных высшими учебными заведениями и 15 частными. В городе очень активная культурная жизнь протекает в 9 музеях, в т.ч. библиотеке-музее князей Оссолинских, знаменитой Вроцлавской опере, нескольких театрах и музыкальных центрах. Каждый год летом во Вроцлаве проходит знаменитый международный фестиваль музыкальных жанров «Вроцлав – nonstop» со множеством шоу и других мероприятий и акций.

Библиотечная жизнь Вроцлава также богата традициями и насыщена событиями сегодняшней жизни. В городе находятся 5 крупных библиотек:

1. Библиотека – музей Оссолинских, где хранятся древние рукописи и редкие и ценные издания, старопечатная книга, кроме этого собраны графика, миниатюры, экслибрисы, карты и нумизматика. Библиотека находится в прекрасном здании, прежнем монастыре крестоносцев с красной звездой, где в 1811 году была знаменитая гимназия им. Св. Матвея, отреставрированном после войны. Интерьеры здания расписаны в стиле позднего ренессанса и украшены лепнинами и фресками. Работники библиотеки занимаются научными исследованиями, готовят интересные выставки документов и артефактов, проводят национальные и международные научные конференции, туристические экскурсии.

В библиотеке работает читальный зал для научных сотрудников и аспирантов ВУЗов, которые занимаются научными исследованиями, пишут диссертации, готовят лекции. В зале находится алфавитный каталог в традиционном виде, но работники библиотеки начали работу по переводу описаний в электронный каталог, который работает в программном обеспечении «Абис Алеф». Для того, чтобы получить разрешение на работу с книгами в библиотеке, необходимо иметь веское обоснование и написать прошение на имя директора. Когда получено разрешение на пользование конкретными изданиями, можно приступать к работе, но снимать и ксерокопировать издания старше XIX века запрещено. Все книги находятся в специальных хранилищах. В годы войны более 18 тысяч документов уникального фонда библиотеки было вывезено, часть уничтожена, но после войны удалось вернуть часть документов из фонда. Часть фонда была сохранена во Львове и после войны в 1946, она также была возвращена в библиотеку.

2. Библиотека Вроцлавского университета расположена в трёх зданиях, которые являются памятниками архитектуры: в одном здании

(неоготический стиль) находится основной фонд библиотеки и абонемент, во втором (стиль барокко) – фонд специальных изданий (редкие и ценные книги, рукописи, старопечатные книги, графика, карты, атласы, ноты) и соответствующие читальные залы, кроме того, в этом же здании находится мастерская по реставрации и консервации фонда. В третьем здании библиотеки (стиль классицизм) находятся отдел обработки, отдел автоматизации и серверная, администрация библиотеки, кабинет директора и выставочный зал (для широкой публики).

В 1982г. было принято решение о строительстве нового здания библиотеки университета. Конкурс на лучший проект здания библиотеки был объявлен только в 1999г., на котором победили варшавские архитекторы. В 2002г. в связи с 300-летием Вроцлавского университета был подписан указ (президентом А. Квасьневским и др.) о начале строительства библиотеки по проекту, выигравшему конкурс. В настоящее время всё ещё ведётся строительство нового здания библиотеки, в котором когда-нибудь будет объединён весь библиотечный фонд и услуги.

Общий фонд библиотеки составляет около 4 000 000 экз., в т.ч. около 500 000 экз. составляет фонд специальных видов изданий. Открытый доступ к фонду во всех читальных залах.

В структуре библиотеки - справочная служба, зал каталогов, читальные залы, выставочные залы, книжные магазины со свободным доступом к полкам, индивидуальные кабины для дипломников и профессорско-преподавательского состава университета, зал заседаний, музей и др. Для читателей и сотрудников библиотеки существует паркинг.

Доступ к полнотекстовым БД (в т.ч. на CD-ROM) осуществляется только в Отделе научной информации.

Электронная библиотека БВУ предоставляет доступ к целому ряду коллекций, среди которых: оцифрованная коллекция редких и ценных книг, рукописей, старопечатных книг; электронные учебники (на CD, DVD); цифровая версия оглавлений журналов XIX – 1-й пол. XXв.в.; цифровая версия ценных книг, изданных в 1800 – 1945г.г.; коллекция рисунков, графики, экслибрисов, фотографий и т.п.; коллекция карт, атласов, планов местностей; цифровая коллекция нотных записей инструментальной и вокальной музыки светского и религиозного содержания от XV до XXI в.в. и др. Кроме того, ЭБ включает каталоги – ЭК на весь фонд, а также имидж-каталог на фонд редких книг и рукописей (оцифрованная версия карточного каталога, содержащего фотографии титульных листов старых и редких книг (создан в 1947г.)); методические пособия и указания, необходимые в образовательном процессе; цифровые копии различного рода документов, касающихся

регионов; цифровая коллекция документов XIX в. по библиографии, истории книги и библиотек, книгопечатания и т.п.

Количество публикаций в ЭБ – 3452, число пользователей ЭБ – 172.

Платные услуги – ксерокопирование, микрофильмирование, цифровое фото, создание фоторепортажа (в цветном и чёрно-белом варианте, сканирование, сохранение информации на CD-ROM, распечатка на принтере и др.

Штат библиотеки – около 500 сотрудников.

3. Городская библиотека Вроцлава основана из трёх библиотек Евангелситских церквей в 1864 году. В настоящее время находится в городской думе и доступна для общего пользования. Фонд библиотеки насчитывает 250 тысяч документов.

4. Очень популярна и знаменита во Вроцлаве Медиатека, которую по – сути можно рассматривать как отдельную библиотеку, хотя она является филиалом городской библиотеки. Медиатека была построена в результате реализации совместного с Германией проекта, оборудование для которой было поставлено из Израиля. Этому предшествовал предварительный опрос читателей о том, какой должна быть медиатека, каким должен быть дизайн, направления работы, услуги и т.п.

Здание, в котором разместились медиатека, построено в XVIв., но внутренний дизайн помещения суперсовременный и очень оригинальный.

Фонд медиатеки насчитывает 20 000 экз. Состав фонда – книги, музыкальные и видеозаписи кино, ресурсы Интернет и т.д., - всё то, что может интересовать молодёжь в возрасте от 14 до 25 лет. При этом наполняемость фонда 50% - книги и журналы (научные и научно-популярные, художественная литература), а 50% - это медиаресурсы.

Сотрудниками медиатеки ведётся большая работа с молодёжью, организовываются встречи, презентации и т.п., ориентированные на раскрытие и поддержку молодых талантов (вплоть до оказания помощи в записи собственной музыки на диск, организации концертов и т.п.). При медиатеке работает «Лингвистическое кафе» (языковые курсы), «Клуб любителей кино» (Cineclub; просмотр и обсуждение фильмов). Есть литература, которая посвящена вопросам профориентации молодёжи. Сотрудник, работающий с этим фондом (без библиотечного образования), помогает читателям составить резюме, подобрать необходимую литературу, отвечает на различные вопросы, связанные с выбором профессии. В библиотеке постоянно ищут креативные формы привлечения пользователей. Очень популярен проект «Живая библиотека». Его концепция заключается в том, что один раз в месяц в биб-

блиотеку приглашается неординарная личность, от профессора до артиста, это может быть также человек нетрадиционной ориентации, и с ним происходит интерактивное общение молодых людей, во время которого они могут получить ответы на любые, интересующие их вопросы.

5. Главным методическим центром библиотек Нижней Силезии является Долнославская публичная библиотека им. Тодеуша Микульского, которая находится в самом историческом центре города Вроцлава на Рыночной площади. Библиотека имеет универсальный фонд общим количеством более 600 тысяч документов на разных видах носителей информации. Расстановка фонда в библиотеке осуществляется по системе УДК, электронные каталоги создаются в программном обеспечении «Абис Алеф». В библиотеке ведется очень большая работа по описанию и сохранению краеведческих ресурсов, описывается хроника культурной и общественной жизни Вроцлава и Нижней Силезии. В структуре библиотеки находится «Библиотека для детей и молодежи», сотрудники которой проводят очень интересную творческую работу с подрастающим поколением, направленную на приобщение к чтению и любви детей к книге. Ежегодно проводятся очень интересные акции. Проект «Ночь с Андерсеном», на который школьники попадают на конкурсной основе, а для этого стараются хорошо учиться и много читать, имеет очень большую популярность во Вроцлаве. Идея проекта принадлежит Чешским библиотекам и проводится ежегодно в день рождения писателя - 2 апреля. Акция заключается в проведении группой школьников ночи в библиотеке, где им показывают инсценировки сказок великого датского писателя, проводят различные викторины и конкурсы по мотивам известных сказок Андерсена, каждый зал библиотеки готовит для детей массу тайн и сюрпризов, чудесных превращений. Дети являются активными участниками всего действия, после активных игр, они все вместе пишут новую сказку. После полуночи дети укладываются спать в спальные мешки, принесённые с собой, а работники детского отдела дописывают сказку и редактируют её, аниматор делает иллюстрации, и к утру свежееизданная книга с автографами работников библиотеки вручается каждому ребенку в подарок. Утром дети делают зарядку, рассказывают сказочные сны, которые увидели ночью, завтракают и, счастливые и очень довольные, неохотно уходят с родителями домой.

Еще одна популярная акция, которую проводят сотрудники библиотеки для детей и молодёжи, называется «С книгой в чемодане». Её идея состоит в том, чтобы проводить встречи с известными польскими детскими писателями, аниматорами детских книг в различных библио-

теках Нижней Силезии. Эти встречи могут проходить в интересных местах, например, в горных полуразрушенных замках, построенных в XII - XIV ст. Дети выезжают автобусами в интересные уголки Нижнесилезского воеводства и, таким образом, органично совмещают изучение родного края и приобщение к миру книг. В этом году 9 писателей на девяти автомобилях выехали в девять районов Нижней Силезии. Они посетили 49 библиотек. Сначала в каждом городке проводится праздник для читателей на которых дети были переодеты в героев из книги. Они проводили своеобразный карнавал по улицам городков, во время которого выкрикивали лозунги, пропагандирующие чтение книг и рекламировали библиотеки. Потом происходили встречи с писателями и сладкие угощения. Для организации подобных акций сотрудниками библиотеки проводится грандиозная подготовительная работа, по привлечению спонсоров и меценатов, партнёров из театров Вроцлава, волонтеров.

Администрация библиотеки развивает проектную деятельность, благодаря которой функционируют залы французской литературы, баварской литературы, американский культурный центр. В библиотеке работает отдел «говорящей книги», который обслуживает людей с ограниченными функциональными возможностями.

Штат библиотеки – 80 сотрудников

Политика библиотеки направлена на активную работу по развитию Международного сотрудничества с библиотеками других стран, благодаря которой налажены контакты с библиотекарями Чехии, Франции, Германии и России. В январе 2008 года Нижнесилезская публичная библиотека им. Тодеуша Микульского заключила договор о партнёрском сотрудничестве с Кировоградской областной универсальной библиотекой им. Д.И.Чижевского. В рамках договора будет осуществляться совместная проектная деятельность, обмен образовательными визитами и стажировками библиотекарей Кировоградщины и Нижней Силезии, организация и участие в научных конференциях по библиотечному делу, совместная издательская деятельность, международный книгообмен.

Развитие партнёрства между украинскими и польскими библиотеками будет способствовать зарождению новых идей в библиотечной работе, возможности создавать корпоративные проекты, направленные на развитие новых библиотечных технологий, внедрению инноваций в библиотечную практику и, в конечном итоге, культурному взаимообогащению наших народов.

З ДОСВІДУ РОБОТИ БІБЛІОТЕК ОБЛАСТІ

МАЙСТЕР-КЛАС У ГРИГОРІВСЬКІЙ СІЛЬСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ

*Світлана Ушакова,
завідуюча відділом мистецтв
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

*Людмила Сидорова,
головний бібліотекар
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Спекотним липневим ранком група провідних спеціалістів обласних бібліотек та 15 бібліотекарів сільських бібліотек-філій Світловодського району зібралися в затишній Григорівській сільській бібліотеці, яка стала гостиною для проведення майстер-класу з підвищення ефективності діяльності сільських бібліотекарів.

Програма складалася з двох частин. Практичні і теоретичні знання надала Людмила Сидорова, головний бібліотекар відділу обробки документів і організації каталогів ОУНБ ім. Д.І.Чижевського. Була висвітлена тема: "Система каталогів і картотек сільських бібліотек" . У кожній бібліотеці повинна бути створена така система каталогів і картотек, кожний елемент якої розкривав би склад і зміст фонду бібліотеки своїми засобами і не дублював інші. Як правильно їх створювати та підтримувати в робочому стані - велась мова на занятті. Тетяна Ясків, заввідділом комплектування обласної бібліотеки для юнацтва ім. О. Бойченка, говорила про роботу бібліотек з обліку та комплектування бібліотечних фондів.

Друга частина навчального заходу була спрямована на сучасне наповнення роботи сільської бібліотеки та активізацію невикористаного резерву бібліотекаря, і таким чином підвищення іміджу бібліотечного закладу в сільській громаді.

Досвідчений методист обласної дитячої бібліотеки ім. А. Гайдара Ніна Расторгуєва познайомила учасників з нестандартними методами роботи сільських бібліотек області, та висвітлила роль бібліотеки у формуванні духовної культури користувачів – дітей.

Світлана Ушакова, заввідділом мистецтв ОУНБ ім. Д.І.Чижевського, розповіла про теоретичні засади: бібліотеки – центри дозвілля, бібліотеки – естетичний центр, бібліотеки – центр відродження народних традицій, бібліотеки – виставкові зали і бібліотеки-музеї.

Було акцентовано увагу на особливостях сучасного підходу в роботі бібліотек і орієнтації на склад місцевих мешканців з урахуванням вікових особливостей груп.

Діяльність бібліотек повинна бути пов'язана з діяльністю всіх державних, громадських та владних структур і відповідати рівню інформаційно-культурного центру для місцевої громади.

**БЕРЕГІНЯ ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ,
СКАРБНИЦЯ ЗНАНЬ
З ДОСВІДУ РОБОТИ НОВОГРИГОРІВСЬКОЇ
СІЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ**

*Любов Настояща, завідувач
відділом сприяння та розвитку
юнацьких структур і маркетин-
гу Кіровоградської обласної
бібліотеки для юнацтва
ім. О.М.Бойченка*

Бібліотека – це джерело одержання знань, інформації, місце відпочинку, творчого розвитку і спілкування. За своєю суттю вона є берегинею людської душі, скарбницею знань, які необхідні кожній людині незалежно від віку.

Сільська бібліотека в Новогригорівці Першій Долинського району, що на Кіровоградщині, з'явилася ще під час проведення Столипінської аграрної реформи, разом зі школою. Працювала вона до Великої Вітчизняної війни і було в ній 1500 прим. книг. У роки війни цю бібліотеку було знищено. В 50-х роках створюється нова бібліотека з 4-ма з половиною тисячами примірників і вже до 90-х років налічується 20 тис. прим.

Протягом 70-90х рр. сільська бібліотека була однією з найкращих бібліотек району. Їй присвоєно звання «Бібліотека відмінної роботи». Нечитайло І.А., Гаврилович Н.П., Вдовиченко Т.І., Овчаренко В.І., Журавльова Л.В., Камінська Н.А. – це все славні бібліотекарі, які перші пропагували друковане слово і несли знання та інформацію односельцям.

Зараз бібліотека знаходиться у приміщенні сільського Будинку культури, на другому поверсі. З 2009 року на посаду бібліотекаря призначена Саврак Ольга Володимирівна.

Фонд бібліотеки на сьогодні налічує 5700 прим. документів та обслуговує 440 користувачів. До бібліотеки надходять книги з різних джерел: з обласних і районних бібліотек для дорослих і дітей, купуються за бюджетні кошти сільської ради та за кошти, отримані від зданої макулатури, також дарують літературу користувачі та активісти бібліотеки, серед таких - Сніжко Ю., Сторожук М., Какуша Л.В., Хорошко В.М., Резніченко В.В., Саврак К.В. та поет-земляк Кононенко О.А.

Книгозбірня тісно співпрацює з Долинськими районними бібліотеками для дорослих, для дітей, Новогригорівською Першою сільською радою (зокрема сільським головою Будяком Ю.Г.), Новогригорівською Першою школою (директор Мельниченко А.А.), які надають неоціненну допомогу в роботі сільської бібліотеки, підготовці та проведенні різноманітних масових заходів.

Спільно з вчителями та учнями місцевої школи проводяться Дні бібліографії та відкритих дверей, впроваджуються активні форми і методи популяризації книги.

Плідною стала співпраця під час організації святкування Дня партизанської слави (куди було запрошено місцевого ветерана Великої вітчизняної війни – Кам'яного В.Я. для привітання і нагородження званням полковника) з шкільним історико-краєзнавчим гуртком «Пам'ять» та його керівником, учителем історії Шведюком В.М., завучем з виховної роботи Ганіною І.С., головою ветеранської ради Тихорською Є.Г., військовим комісаром Долинського районного військкомату Кононюком О.М. Усіх гостей свята зацікавила і вразила виставка експонатів Другої світової війни, зібрана юними пошуковцями гуртка.

З класними керівниками Новогригорівської Першої школи та педагогом-організатором Воловик І.В., школа і бібліотека під час тренінгів навчають юнацтво терпінню одне до одного, вивчають закони Конституції, в іграх та ситуативних завданнях проживають цікаві і повчальні ситуації реального життя. Це такі тренінги, як «Сімейне право», «Гендерна рівність», «Третій сектор. Волонтерство», «Толерантність».

У бібліотеці активно діють книжкові виставки, серед яких – «Слався наш роде красний!», «Коли війна прийшла в наш дім», «Шануємо рідне село», «Мій край, моя душа – Долинщина», «Ми – юний світ нової України», «У країні рідної мови». Оригінально оформлено виставку «Зорепад ювілярів», присвячену письменникам-ювілярам 2010 року та книгам-ювілярам з логотипами у формі зірки на кожній книзі; виставку-презентацію нових книг «Завітай на хвилинку, подивись на новинки».

Неабиякий інтерес викликали заходи, проведені за участю читачів бібліотеки, а саме: День бібліографії «Чарівне царство книг», зустріч-спогад «Ці трагічні тридцять... чорні», День знань «Невичерпні джерела знань», інформіна «А ми тую славу козацьку, збережемо», година доброти «Уміємо любити, зуміємо прощати», конкурси, рольові та пізнавальні ігри «Дивовижний світ природи», «Учися! Дізнавайся! Дивуйся!», «Твоє покликання в житті». Цікавим був і урок краєзнавства «У степах моє рідне село» та конкурс дитячих талантів «Від книги до творчості». На основі проведеного та відзнятого матеріалу бібліотекою започатковано серію буклетів «Обдаровані діти і підлітки Долинщини», куди ввійшли вірші Мельченка О., Скібіна А., Степової Н., легенда про рідне село Саврак К. Привертає увагу у бібліотеці стенд поробок «Творчість наших дітей» та виставка-вернісаж, на якій представлені твори наших юних поетів.

До 65-річчя Перемоги у Великій вітчизняній війні оформлено папку-пересувку «Ніхто не забутий, ніщо не забуте», яка представлена на книжково-предметній виставці «Полум'ям подвигу вашого наші серця горять». Виставка продовжується конкурсним вернісажем дитячих робіт «Війна очима дітей». У куточку читача оформлено папку-накопичувач «Рядки, обпалені війною», яка постійно поповнюється творами, написаними користувачами книгозбірні, та віршами відомих авторів, доречно зазначити, що вони рекомендують прочитати іншим (ідея читачки Шталенко Р.).

З початку 2010 року у бібліотеці почав працювати дитячий розважально-дозвіллевий гурток «Веселка». Його учасники – це активні, неповторні, талановиті підлітки та діти, які беруть участь у різних заходах бібліотеки.

Завдяки тісній співпраці з ветеранською радою у бібліотеці організовано клуб ветеранів «Вербиченька». У взаємодії з фельдшерсько-акушерським пунктом і його фельдшером Будяк Н.М., культпрацівниками з сільського будинку культури Рішняк В.А., Тихорським М.Л., головою ветеранської ради Тихорською Є.Г., активом ветеранської ради Овчаренко В.І., Шталенко Р.В., Кіяшко К.І., Пустовою Л.С., Коваль С.Т., Дорош Л.М. неординарними були такі заходи, як свято Восьмого березня, акція «Запали свічу пам'яті», День захисника Вітчизни, вечір-реквієм до Дня Перемоги, вечір-зустріч «Закувала та й сивая зозуля» (до Дня людей похилого віку) тощо. Налагоджується зв'язок з дільничним інспектором шляхом проведення циклу зустрічей «Право в нашому житті», що досить цікаво та актуально для юнацтва.

Важливим напрямком роботи бібліотеки є вивчення історії рідного краю, культури, звичаїв, традицій тощо.

Приміщення бібліотеки оформлено у стилі української світлиці. Є тут піч з лопатою та рогачами, прядильний станок, рубель, колодязь з журавлем, ліжко з вишитою постіллю, вишиті рушники та портрети українських класиків, домоткана вишита чоловіча сорочка, якій майже 100 років. Виставлені на окремих стелажах, прикрашають бібліотеку макітри, глечики, куманці.

Усі ці предмети подаровані жителями села – Хорунжою Г., Степовою О., Полюхович Л., Похович М., Коваленко Д. та іншими. Започаткувала збір матеріалу бібліотекар Камінська Н., а продовжує та удосконалює цю роботу Саврак О.В.

Також у бібліотеці усі стенди, виставки і вирізки оздоблені українським орнаментом та витинанками. Цей напрямок відображається і в бібліографічній та рекламній діяльності сільської бібліотеки. У «Куточку читача» створено український тин з глечиками, соняхами, пташками для тих, хто бажає висловитися та поділитися думками.

Тут знаходиться: «Зошит незадоволеного попиту», «Зошит з відгуками про роботу бібліотеки», кишеньки: «Читачі рекомендують», «Пропозиції бібліотеці», «Моє читацьке кредо». На тематичній виставці «Славні лицарі України» представлений глечик з написом «Читаєш ти історію українського козацтва?», у якому читачам пропонуються «вареники», на одній стороні яких інтригуючі запитання, а на іншій вказується джерело, де можна знайти відповідь (автор і назва книги).

Бібліотекарем створено ряд буклетів «Інформаційна довідка про село», «Путівник по сільській бібліотеці» та «Веселка запрошує друзів» - про діяльність дитячого гуртка.

Зараз бібліотекар спільно з активом працює над оформленням альбому про історію села, де відводиться значне місце неординарним односельцям – майстрам і майстриням: по дереву – Шилову В., ковалю – Рішняк В., бондарю – Сипливному С., талановитому автомайстру – Мельниченку С., квітникарці – Шевченко А., вишивальницям – Хорунжій Г., Степовій О., Полюхович Л. та самобутнім поетам села – Минченко Г., Овчаренко В., Топчій Г., Проценко В.

Здійснюючи активну краєзнавчу роботу, бібліотекар Ольга Володимирівна популяризує історичні матеріали та мистецьке надбання села, розповідає про творчість земляків, показує туристичну привабливість краю, його потенційні можливості.

Популяризація джерел краєзнавчої тематики є актуальною та потрібною, адже через книгу формується у читачів любов і повага до минулого рідної землі, усвідомлення своєї причетності до збереження та примноження духовних скарбів народу.

Для заохочення дітей та підлітків проявляти свої творчі здібності – оформлена книжка-шкатулка «Чарівна скриня», яка постійно поповнюється скарбами – дитячими творами та малюнками.

Однією із важливих форм обслуговування громади села – є волонтерство. Для односельчан це надзвичайно важливо. Люди похилого віку, з обмеженими функціональними можливостями, котрі мешкають далеко від бібліотеки, дуже вдячні Ользі Володимирівні за таке обслуговування.

Бібліотеку відвідують користувачі різних вікових груп та верств населення: школярі, молодь, вчителі, працівники сільської ради, сільгосп підприємств, пенсіонери тощо.

Сьогодні, у роки бурхливого інформаційного буму, гостро постає питання: Чи потрібно читати? Багато людей, особливо молодих, схиляються до думки, що для розвитку особистості достатньо передивитись цікаві телепередачі, перечитати популярні газети та журнали, посидіти біля комп'ютера. На думку ж Ольги Володимирівни, значення книги в житті людини неocenенне. Читання необхідне для всебічного розвитку людини, формування правильних поглядів на минуле й сучасне життя. Тож запрошуємо всіх частіше заглядати до скарбниці духовності – книги, з якої б'є невичерпне джерело мудрості.

ЗНАТИ, ПОВАЖАТИ, ВИКОНУВАТИ: БІБЛІОТЕКА І ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ НАСЕЛЕННЯ З ДОСВІДУ РОБОТИ ОЛЕКСАНДРІЙСЬКОЇ ЦРБ

*Наталія Левченко, завідувач
організаційно-методичним
відділом Олександрійської
районної ЦРБ*

*Любов Настояща, завідувач від-
ділом сприяння та розвитку
юнацьких структур і маркетин-
гу ОЮБ ім. О. М. Бойченка*

Становлення в Україні демократичної правової держави потребує суттєвого підвищення правосвідомості кожного громадянина, його правової культури, активної громадянської позиції. Людина повинна знати, як потрібно діяти в тій чи іншій життєвій ситуації, регулювати поведінку і дії згідно з вимогами чинного законодавства.

Колектив працівників Олександрійської районної централізованої бібліотечної системи вважає особливо важливим аспектом в роботі бібліотек створення кожному відвідувачу відповідних умов для повноцінного та якісного оволодіння правовими знаннями й навичками. Інформаційне забезпечення користувачів: відбір, систематизація, зберігання та надання в користування літератури громадсько-правової тематики - в центрі уваги кожної бібліотеки системи.

До послуг користувачів - офіційні, наукові, науково-популярні видання, довідкові. Заслуженим авторитетом користувачів такі періодичні видання, як: «Урядовий кур'єр», «Голос України», «Праця і зарплата», «Відомості Верховної ради України», «Офіційний вісник Президента України», «Домашній адвокат», «Право України» та «Юридична Україна».

З метою розкриття фонду правової та суміжної тематики використовуються наочні форми популяризації літератури. До послуг читачів тематичні викладки, книжкові виставки: "Діти. Молодь. Закон", "Я теж маю право...", "Молодь. Мораль. Право", "Право. Закон. Ми", "Закон застерігає", "Правове поле: кого захищає закон". В центральній районній бібліотеці ім. Д.І.Чижевського великим попитом у читачів користується книжкова виставка «Кроки до громадянського суспільства» за розділами:

- I. Державні символи твоєї Батьківщини
- II. Держава для людини
- III. Людина і право: знати, розуміти, дотримуватись
- IV. Право є мистецтвом добра і справедливості/

До виставки додається міні-анкета:

- Чим привернула Вашу увагу виставка?
- Які проблеми даної теми Вас цікавлять?
- Яка стаття чи книга Вас зацікавила?
- Яку проблему Ви пропонуєте висвітлити при оформленні наступної виставки?

Бібліотекарі системи плідно працюють в різних напрямках популяризації літератури з питань права. Особливим аспектом цієї роботи є інформаційне забезпечення всіх категорій користувачів, зокрема: фахівців права, пересічних громадян, учнівської та студентської молоді.

Оперативному пошуку необхідної інформації та ефективному обслуговуванню допомагає довідково-бібліографічний апарат.

В систематичній картотеці статей виділено тематичні рубрики з питань держави і права, що постійно поповнюються новими матеріалами за розділами:

- 📁 Державне регулювання;
- 📁 Конституція України;
- 📁 Закони України;
- 📁 Укази Президента України;
- 📁 Місцеве самоврядування;
- 📁 Органи внутрішніх справ;
- 📁 Господарське, Трудове, Земельне право;
- 📁 Судочинство;
- 📁 Система органів юстиції;
- 📁 Юридичні консультації тощо.

Для більш адресного обслуговування користувачів бібліотеки регіону пропонують індивідуальну інформацію за окремими темами. Користувачі ЦРБ та населення району мають безкоштовний доступ до мережі Інтернет завдяки участі центральної районної бібліотеки в реалізації проекту Кіровоградської обласної інформаційної служби з актуальних питань жіноцтва «Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді». Це дає змогу широким верствам населення оперативно вивчати і використовувати правову інформацію. В рамках цього та інших проектів працівники інформаційно-ресурсного центру вже третій рік поспіль організують для учнівської та студентської молоді тренінги за темами: «Назустріч виборам», «Сімейне законодавство. Здоровий спосіб життя», «Права людини. Верховенство закону», «Розвиток третього сектору», «Запобігання торгівлі людьми», «Роль громадянського суспільства та громадських ініціатив у сільській місцевості» та ін.

Проведення масових заходів спрямоване на підвищення правової культури населення району. Це огляди веб-ресурсів з питань законодавства і прав людини, години роздумів «Злочину можна було б запобігти», вечір-зустріч із спеціалістами міськрайонного управління юстиції «Щасливий той, хто щасливий у себе вдома», години інформації «Сім'я в правовому полі» тощо.

На базі інформаційно-ресурсного центру спільно з відділом освіти РДА діє «Школа майбутнього юриста», бібліотекарі здійснюють інформаційне забезпечення кожного заняття. До навчання залучається молодь району, яка в майбутньому обирає професію юриста. Крім того, бібліотеки системи брали участь в інформаційній акції «Громадянин», під час якої проводилась презентація суспільних проектів учнів-старшокласників.

Тісна співпраця поєднує бібліотечну систему з районним Молодіжним парламентом. Зокрема проведено засідання «Школи молодого лідера», в ході якого відбувся тренінг з питань сімейного законодавства, в рамках проекту «Мережа громадської освіти: правова освіта сільської молоді».

Центральна районна бібліотека ім. Д.І.Чижевського створила власний веб-сайт, який постійно поповнюється новими матеріалами з питань права.

В рамках цільової комплексної програми правової освіти населення на базі центральної районної бібліотеки ім. Д. І. Чижевського вже не перший рік діє громадська приймальня, яка створена завдяки співпраці з міськрайонним управлінням юстиції. Працівники управління юстиції надають безкоштовну консультативну допомогу всім верствам населення. Громадська приймальня працює за графіком, який був опублікований в районній газеті «Сільський вісник». Консультації надаються щоп'ятниці з 9.00 до 12.00., консультативну допомогу надають фахівці: Сиршмаг О. Г., Кузьміна Ю. В., Галата Т. В., Ковальова Л. С., Матроніна Г. Л., Матронін О. О., Слатницька В. П., Кравець В. М., Тупало Г. Г.

Крім того, на базі бібліотек системи діють Публічні центри регіональної інформації, їх 33: 1 – при ЦРБ, 32 – при бібліотеках-філіях. Дані Центри передбачають збір, зберігання та надання в користування читачам документів: Законів України, які були опубліковані у періодичних виданнях, постанов, рішень районної ради, сільських та селищних рад, розпоряджень райдержадміністрації щодо соціального забезпечення, земельного законодавства тощо.

Вивчення читацьких інтересів з питань права займає чільне місце в роботі бібліотек: проводяться дослідження, анкетування, інтерв'ювання. В минулому році бібліотеки системи брали участь у загальносистемному дослідженні «Бібліотека. Право. Читач», під час якого здійснено опитування користувачів, проаналізовано бібліотечні фонди правової тематики.

Ведеться спостереження за формуванням і розвитком інтересу до правової літератури, на читацьких формулярах робляться замітки про мотиви звернення. Послугами індивідуальної інформації користуються 7 абонентів юнацької кафедри відділу обслуговування дорослих та молоді ЦРБ. Це учнівська та студентська молодь: Резніченко В. О., Головань Г. О., Скічко Г. П., Картавін О. В., Рукав А. О., Дмитрієв А. В., Завірюха С. В.

Бібліотеки беруть активну участь у підготовці учнівської молоді до проведення шкільних олімпіад з правознавства, а саме: підбирають літературу, виконують бібліографічні довідки, готують прес-огляди.

З метою розповсюдження знань з питань права серед учнівської молоді та керівників дитячого читання випускаються та розповсюджуються: інформаційний бюлетень «Виховання здорової особистості» (для вчителів та організаторів позакласної роботи), пам'ятка «Вибери здоровий спосіб життя» (для підлітків), інформаційний буклет «Твоє життя – твій вибір» (для молоді).

Працівники бібліотек системи здійснюють соціокультурну діяльність. Найбільш популярними стали: круглі столи, диспути, уроки права, декади та тижні права, різноманітні конкурси, турніри.

Заходи з правової тематики для підлітків та дітей вже не один рік проходять у рамках акції «Міжнародне десятиліття культури, миру, ненасилля в інтересах дітей планети 2001-2010 роки» (рішення Генеральної асамблеї ООН).

Правовиховна діяльність бібліотек з користувачами - дітьми та підлітками базується на диференційованому підході. Правове виховання наймолодших школярів спрямоване на те, щоб сформувати в них елементарні знання про право, державу та її символи – прапор, герб, гімн. Для учнів 1–4 класів у відділі обслуговування дітей ЦРБ проводяться правові ігри «Правова відгадайка», «Кожна дитина має право», уроки етики «Поспішаймо творити добро». Важливим правовосвітнім завданням є допомога молодшим школярам у вивченні правил дорожнього руху. Для них проведено вікторину «Як поводитись на вулиці?», де вони дізналися, як застерегти себе від небажаних пригод на вулиці.

З метою роз'яснення ідейного змісту та юридичної ваги державних символів для дітей середнього шкільного віку організуються дитячі ранки: «Закони моєї Батьківщини», «Священні символи України».

Бібліотечні працівники відділу обслуговування дітей ЦРБ звертають увагу на роз'яснення дітям та підліткам змісту найважливіших законодавчих актів, які захищають їх права. З цікавістю брали участь старшокласники у святі повноліття «Твій перший правовий документ» (про паспорт).

Поза увагою не залишається така категорія, як молодь та юнацтво. Щорічним став для них конкурс «Знавців Конституції», який організують центральна районна бібліотека спільно з міськрайонним управлінням юстиції, відділом освіти райдержадміністрації.

Колективом працівників центральної районної бібліотеки для юнацтва проведено: годину права «Право в нашому житті», зустріч з юристом Кузьміною Ю. В. «Правова система – система права – система законодавства суверенної України». Емоційний заряд одержали юнаки та дівчата від правового турніру «Наш закон – наша сила».

Бібліотеками системи організуються багато цікавих і корисних заходів у формі активного діалогу, дискусії, рольових ігор. Під час проведення заходів акцент робиться на тісному зв'язку наших прав і обов'язків, на захисту основних прав і свобод молодого громадянина. Так, на уроці правових знань «Профілактика правопорушень», який провела Червонокам'янська бібліотека-філія, поруч з теоретичними знаннями, основна увага зверталась на розкриття процесу правопорушень та притягнення винних до відповідальності. З цікавістю учнівська молодь Новопраської бібліотеки-філії № 2 брала участь у діловій грі «Знайди вихід із ситуації», де учасники у формі діалогу шукали вихід з правових колізій.

Неабиякий інтерес в головківській молоді викликала година спілкування «Твоє право – твій обов'язок», під час якої присутні познайомились з такими поняттями, як «громадянин», «людина», «особа», права людини. Найцікавішим для присутніх було ознайомлення з Декларацією прав людини. Активною була учнівська молодь під час «Мозкового штурму», де розглядалися такі питання:

- Які Ви знаєте документи в галузі прав людини?
- Що таке народовладдя?
- Чи передбачена кримінальна відповідальність за екологічні правопорушення?
- Основний закон України?
- Суспільно-небезпечний чинник?
- Навіщо людині знати свої права?

Учнівська молодь Протопопівської бібліотеки-філії брала активну участь у правовому лабіринті «Не заблукати на стежках закону» (сценарій додається).

У Новопраській центральній бібліотеці-філії для старшокласників був проведений цікавий турнір «Знавці права», в рамках якого відбулися - юридичний марафон, конкурс «Юридична консультація», «Юридичний семафор».

Крім того, щорічно в бібліотеках системи проводяться заходи, присвячені черговій річниці Конституції та відзначенню Дня Незалежності України: години права «Наш закон – наша сила», «Право в нашому житті», презентації книжкових виставок «Незалежна моя Україна», «Законодавство України: реалії та перспективи».

Слід відмітити те, що відділ обслуговування дітей ЦРБ проводить роботу на правову тематику і в оздоровчих таборах. Під час літніх канікул в оздоровчому закладі «Дружба» проведено: спортивно-ігрову програму «Конституція України. Чи повинні ми її знати?», бесіду «Звуть закон цей в Україні - Конституція країни».

Робота з допризовною молоддю в центрі уваги бібліотек регіону. Юнаки постійно знайомляться з військовим правом і для них проведено цикл заходів «Захист рідної землі – твій обов'язок і право». В бібліотеках системи традиційними стали зустрічі допризовної молоді з юнаками, які повернулися із Збройних Сил України.

Складовою правовиховної роботи бібліотек є популяризація літератури з питань етики, пропаганди здорового способу життя. Так, у відділі обслуговування дітей ЦРБ практикують коментовані читання на теми «Мое і наше», «Навіщо потрібні правила школярам?». Змістовним був цикл бесід «Виховуємо в собі людину». Для учнів гімназії-інтернату проведено урок права «Неповнолітній: взаємозв'язок прав і відповідальності». Повчальною виявилась бесіда для учнів 8 – 9 класів ЗОШ № 2 «Кримінальна відповідальність неповнолітніх». Працівники відділу допомагають читачам-дітям розрізнити зв'язок між моральними нормами і законом, у цьому допомагають рольові ігри «Подорож країнами Закону, Права і Моралі», «З героями казок по статтях Конвенції».

Бібліотеки-філії активно співпрацюють з дільничними інспекторами міліції. За їх участю проводяться зустрічі, круглі столи. Так, багато молоді зібралося у Войнівській бібліотеці-філії під час круглого столу «Шкідливі звички – шлях у безодню», де виступили з попереджувальною бесідою дільничний інспектор І. В. Сидоренко, медичні працівники, правоохоронці.

Бібліотеки системи пов'язують правове виховання з сімейним. Правові знання бібліотечні працівники розповсюджують серед батьків та вчителів. Для цієї категорії проведено День інформації «Жінка. Право. Закон», в програмі:

- 📖 Презентація книжкової виставки «Жити за законами держави»;

- 📖 Правова бесіда «Жінка і закон»;

- 📖 Турнір «Знати, розуміти, виконувати»

- 📖 Прес-діалог «Знання і повага прав людини – шлях до взаємопорозуміння»;

- 📖 рольова гра «Подорож сімейним кодексом».

Пізнавальним був загальносистемний тиждень правових знань, присвячений Дню матері та Міжнародному дню родини, що проводився спільно з міськрайонним управлінням юстиції. В програмі:

- презентація книжкової виставки «Держава. Право. Суспільство»;
- гра «Прокурори і адвокати»;
- година спілкування «Неповнолітні: взаємозв'язок прав і відповідальності»;
- Брейн - ринг «Іменем закону»;
- дискусійна година «Права людини в Україні: міфи та реальність»;
- гра – подорож «Закон – путівник по життю»;
- вікторина «Чи знаєш ти свої права?»;
- конкурс «Молодь і право» та ін.

Правова діяльність Новопраської № 2, Новопраської центральної та Протопопівської бібліотек - філій тісно поєднується з народознавством, краєзнавством, екологією. Так, молодші читачі Новопраської центральної бібліотеки брали участь у циклі бесід «Охорона природи – твоє право і твій обов'язок», а старшокласники з Протопопівки здійснили еко-правову мандрівку «Заглянь у природу нашого села», яку організувала бібліотека за такими маршрутами:

I. У природи є свої права (ознайомлення юнаків та дівчат з законодавчими актами охорони природи);

II. Заповідний – значить захищений законом (зупинка біля Ландшафтного заказника «Велика і Мала скеля»);

III. Тривожний сигнал (презентація книжкової виставки «Проблеми. Природа і закон»).

Чільне місце у правовиховній діяльності належить художній літературі. У практику роботи бібліотек ввійшло обговорення художніх творів з ігровими елементами, зокрема в ЦРБ (відділі обслуговування дітей) проведено цикл заходів «Правова асамблея книжкових героїв» для різних вікових категорій. Учасники заходу разом з героями казок потрапляли в різні складні ситуації та визначали, які права порушувалися. Організуються правові вікторини та презентації улюблених детективних та пригодницьких творів.

Бібліотеки-системи беруть активну участь у щорічній акції «16 днів проти насильства», в рамках якої організовується цикл заходів до Дня прав людини. Так, цього року під час акції було презентовано книжкові виставки: «Іменем закону», «Молодь і право», «Право людини: знати, розуміти, захищати». Крім того, проведено інформаційну годину «Права підлітків», диспут «Молодь. Закон. Право», тренінг «Права. Право. Сім'я».

Окремим напрямком правовиховної діяльності бібліотек є робота з «важкими» підлітками, дітьми з групи ризику. Ведеться банк да-

них дітей та підлітків, схильних до правопорушень. Така категорія читачів залучається до участі в масових заходах, роботі клубів за інтересами.

Цікавий досвід роботи з питань права набутий в діяльності клубів за інтересами: «Берегиня» (Войнівська бібліотека-філія), «Світ родини» (ЦРБ), "Підліток" (Щасливська бібліотека – філія), на засіданнях яких проводяться читацькі дискусії "Щастя – реальність чи ілюзія", "Якою повинна бути сучасна молодь", діалоги "Я і мої права", "Мої права – обов'язок інших", "Як зберегти сім'ю від руйнування", проблемні бесіди «Як заснувати власну справу», круглий стіл «Важка доля – хто винен», де з учнівською молоддю та батьками спілкуються психологи, юристи, правоохоронці.

Бібліотеки системи координують діяльність з правоосвітньої роботи із закладами та установами інших систем і відомств, громадськими організаціями, зокрема: Олександрійським гендерним інформаційним центром, Олександрійським районним благодійним інформаційно-консультативним центром, Олександрійською сільськогосподарською дорадчою службою, тісно співпрацюють з місцевими органами влади, тримають міцні зв'язки з широкою громадськістю. Працюють у співдружності з відділом сім'ї, молоді та спорту, районним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, службою у справах неповнолітніх, кримінальною інспекцією, відділом освіти, міськрайонним управлінням юстиції райдержадміністрації.

Дієву допомогу бібліотекам системи надають члени міськрайонної міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення, яка діє на підставі Положення про районну МКМР.

Методичним відділом центральної районної бібліотеки проведено творчі лабораторії, тренінги, семінар-практикум «Бібліотека як центр правової освіти населення», на якому консультативну допомогу з питань правовиховної роботи надавав заступник начальника міськрайонного управління юстиції О. О. Матроні.

Методичні дні проводяться за участю працівників міськрайонного управління юстиції та відділу у справах неповнолітніх райдержадміністрації, де бібліотечні працівники знайомляться з лекціями на правову тематику. Для бібліотек системи розроблено методичні поради «Бібліотеки і правове виховання населення», вивчено, узагальнено та розповсюджено досвід бібліотек системи «Увага! Досвід», «Запровадьте у себе!».

Бібліотеки регіону в своїй роботі активно використовують засоби масової інформації .

Отже, бібліотекарі завжди у творчому пошуку нових форм і методів роботи на допомогу правовій освіті населення.

ТВОРЧА ПОЇЗДКА

*Любов Павелко,
директор Бобринецької
районної бібліотеки для дорослих*

Для мене поїздки на обласні семінари це завжди цікаво та корисно, а ще й відповідально тому, що представляєш всі бібліотеки району.

Так було і цього разу, коли їхала на підсумковий семінар «Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді», який відбувся 22-23 вересня 2009 року в обласній універсальній науковій бібліотеці ім.Д.І.Чижевського.

Бобринецька районна бібліотека для дорослих працює в рамках проекту з 2004 року. В нинішніх умовах фінансування бібліотек участь у проекті для нашої бібліотеки - це вагома допомога, та й не тільки для нашої. Бібліотека отримала комп'ютерну техніку, оплату за Інтернет-зв'язок, можливість частіше відвідувати сільські бібліотеки, школи, має електронну пошту. Працівники бібліотеки пройшли навчання по роботі з комп'ютерами на базі ОУНБ.

Команда ОЖІС постійно серйозно готується до проведення семінарів. Знайомить з усім новим, що відбувається в бібліотеках України і не тільки, а ми, в свою чергу, намагаємося запроваджувати все почуте в практику роботи. Програма семінару, як завжди, цікава і насичена. Позналили нас з використанням технології VOIP (IP)-телефонії. По приїзду додому ми самостійно встановили програму «Skype» і тепер маємо можливість безкоштовно спілкуватися.

Особливо подобаються конкурси, які проводяться в рамках проекту. Під час дії цього проекту ми взяли участь у конкурсі на кращий відеофрагмент з проведення тренінгів. На семінарі переглянули кращі матеріали, які були представлені на конкурс. Сподобався відеоролик Кіровоградської МЦБС. Там взагалі працюють справжні бібліотекарі. Молодці одним словом!!!

Обмінювалися досвідом роботи інформаційно-ресурсних центрів, які організовані в наших бібліотеках. Презентували свої кращі громадські ініціативи, виявлені під час реалізації проекту. Не розділила думку журі щодо переможців конкурсу. Їх ініціативи прекрасні, але запропоновані молодими людьми міста. Їм, на мою думку, простіше

ніж молоді, яка проживає в сільській місцевості. Та й тема проекту «сільська молодь».

Запам'яталася презентація українських інноваційних проектів, яку зробив представник IREX. Участь у конкурсах проектів - це шанс отримати допомогу на покращення послуг бібліотек. Проект «Бібліоміст» заслуговує на увагу, але умови конкурсу не прості. Помізькуємо.

Поверталась з відрядження з гарним настроєм і творчими планами, на які надихнув семінар. Вдячна ОЖІС за гостинність під час перебування на семінарі, за комфортні номери готелю «Київ», в якому ми проживали. До нових зустрічей!

НАДАЄМО ДОПОМОГУ

*Недашковська Т.О., Чуприна Н.К., Дубина Л.О.,
провідні спеціалісти ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

16 вересня на базі Бобринецької районної бібліотеки відбувся семінар сільських бібліотек на тему «Інформаційне забезпечення користувачів».

Слід сказати, що Бобринецька районна бібліотека сьогодні переживає не найкращі часи. Бібліотека знаходиться в аварійному приміщенні і обслуговує своїх користувачів в музичній школі. Але, незважаючи на такі незручності бібліотечні працівники не втрачають оптимізму, працюють творчо, здійснюють інформаційне обслуговування користувачів бібліотеки, проводять цікаві масові заходи. При цьому значна увага приділяється роботі з сільськими бібліотекарями. Прикладом цієї роботи і став семінар «Інформаційне забезпечення користувачів».

Семінар відкрила директор районної бібліотеки Павелко Любов Євгенівна. В своєму виступі вона підкреслила, що однією з найголовніших функцій бібліотеки сьогодні є забезпечення вільного доступу до інформації.

Учасниками семінару були і ми працівники ОУНБ ім.Д. Чижевського Дубина Любов Олександрівна, Недашковська Тамара Олександрівна та Чуприна Наталія Карпівна. Розуміючи значення книжкового фонду бібліотеки, довідково-бібліографічного апарату для інформаційного забезпечення користувачів бібліотеки, ми запропонували дві консультації «Формування бібліотечного фонду сільської бібліотеки» (Дубина Л.О.) та «Довідково-бібліографічний апарат - запорука успішного обслуговування користувача» (Недашковська Т.О.). Звичайно, що в процесі нашої роботи ми спілкувались з сільськими бібліотекарями,

переймалися тими проблемами, що їх хвилюють і вирішення яких необхідні для успішної інформаційної діяльності бібліотеки.

А це, звичайно, комплектування фондів та передплата періодичних видань. Сільські бібліотеки одержують, переважно, по декілька газет і не мають можливості знайомитися з новинками, що друкуються в літературно-художніх журналах.

Тому метою виступу головного бібліотекаря читальних залів ОУНБ ім.Д.І.Чижевського Наталії Чуприної було ознайомлення бібліотекарів з публікаціями в сучасних літературних журналах. В огляді були використані сучасні українські літературно-художні та громадсько-політичні часописи “Березіль”, ”Кур’єр Кривбасу”, “Вітчизна”, “Дніпро” та “Сучасність”. Оповідь про зміст творів, що ввійшли до журналів супроводжувалась музикою Генделя, українськими піснями у виконанні Квітки Цісик, російськими - у виконанні Олени Камбурової. Бібліотекар познайомила із виданнями відомих і маловідомих митців слова, серед яких імена Ірини Жиленко, Степана Процюка, Людмили Таран, Валерія Шевчука, Раїси Мовчан та інш. Мова йшла і про всевітньо знані постаті, яким присвячено художні та літературознавчі розвідки - це Григорій Сковорода, Іван Багряний, Василь Барка та інші.

До семінару працівники районної бібліотеки підготували виставку нових надходжень, з оглядом якої виступила бібліограф районної бібліотеки Труш Раїса Миколаївна.

Завершився семінар методичними порадами “Задоволення індивідуальних інформаційних запитів користувачів” та обміном досвідом сільських бібліотекарів .

НАША ПОЇЗДКА ДО ОНУФРІЇВСЬКОГО РАЙОНУ

*Білаш Н.М., Стрілець О.М., Абгарян А.А.,
провідні спеціалісти ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

27 липня 2009 року працівники нашої бібліотеки, а саме Білаш Н.М. – завідувачка відділу міського абонементу, Стрілець О.М. – завідувачка відділом комплектування і Абгарян А.А. – працівник Обласного інформаційно-консультативного гендерного центру (ОГЦ), відвідали бібліотеки Онуфріївського району. Ми перевіряли роботу бібліотек кожна за своїм напрямком роботи.

Першою бібліотекою, в яку ми завітали – це Павлиська бібліотека № 1. В ній працює дві бібліотекарки, які люблять і цінують свою роботу.

Дуже цікавою у цій бібліотеці є робота з читачами, гарно оформлені виставки та великий фонд книг підвищеного читацького попиту, а саме детективів, любовних романів, бестселерів тощо.

Найбільше нам сподобалися виставки, присвячені В.О. Сухомлинському „Людина, педагог, вчений”, „Увійдемо до храму В. Сухомлинського”, а також виставки: „Мистецтво бути батьками”, „Обереги домашнього вогнища”, „Вчіться бути читачами”, „На хвилинку зупинись, на новинку подивись”. Оформляють їх самі бібліотекарі, різноманітно доповнюючи іграшками, квітами, вирізками з журналів та газет тощо.

Павлівська бібліотека №1 отримала диплом за I місце у номінації „Кращий альбом з історії сільської (селищної) бібліотеки-філії” від відділу культури і туризму Онуфріївської райдержадміністрації.

Розташована Павлівська бібліотека-філія № 1 у будинку культури, який названий на честь поета-пісняра Шевченка Івана Івановича. Приміщення дуже охайне, тут зроблений ремонт, взимку опалюється і має освітлення.

Другою бібліотекою, куди ми завітали, стала Павлівська бібліотека-філія № 2. Коли ми під'їхали до неї, настрої погіршився. Приміщення знаходиться в жахливому стані, хоча саме по собі воно нове. Як уже потім розповіла нам бібліотекар, це приміщення збудовано як клубне і в ньому було виділено дві кімнатки для бібліотеки. Вікна розбиті, двері розібрані, цегла обсипається – аж сльози на очах!!! Видно, що голові сільської ради не до бібліотеки. „Постійно залазять до бібліотеки крадії, виносять книги та все, що попаде до рук” – каже бібліотекарка. Вона самотійно зробила ремонт за власні кошти і дуже прикро, що людина, віддана своїй справі, не отримує від місцевої влади ні матеріальної, ні, навіть, моральної підтримки.

Потім наше відрядження продовжилося до Онуфріївської ЦРБ, де нас гостинно зустріла директор бібліотеки Наталія Василівна Сорока.

Приємно вразили нас виставки, оформлені з професійністю та любов'ю, книжкові - „З далеких мандрів повернулись”, „Природа чекає допомоги”, а також дуже оригінальна виставка робіт користувача бібліотеки Василя Сурмила, на якій представлені ручні роботи відомих церков, монастирів та замків, зроблені із сірників. В бібліотеці діє інформаційна служба „Прес Центр”, яка надає інформацію з різноманітних питань для населення Онуфріївки.

Дуже сподобалися такі зали, як дитячий і читальний зали, музичний куточок, в якому проводяться різноманітні масові заходи.

Що стосується моєї перевірки, а саме я перевіряла роботу з формування, збереження та обліку бібліотечного фонду, хочеться сказа-

ти, що робота ведеться дуже чітко, облікові документи (сумарні та інвентарні книги) заповнюються згідно правил, хоча у відділі комплектування працює один бібліотекар, а не три, як було раніше. Звичайно ж були і деякі зауваження, які я записала як пропозиції для покращення роботи. Переглянула я і всю регламентуючу документацію, а саме положення про комплектування, про нові надходження документів, плани та звіти роботи, закріплення за фондом відповідальних працівників. Приємно відзначити, що фонд постійно очищується від застарілої та зношеної літератури у майже всіх бібліотеках-філіях, а дві останні бібліотеки запланували цю роботу на поточний рік. На придбання нової літератури для сільських бібліотек бюджетних коштів майже не виділяють, а якщо колись і виділять, то виключно на передплату періодичних видань і то - на 2-3 назви!!! Бібліотеки виживають тільки за рахунок платних послуг, книг із обмінно-резервного фонду ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, дарунків та взамін загублених читачами. Центральна районна бібліотека контролює графік переобліків фондів сільських бібліотек, проводить для них практикуми щодо організації роботи з фондами. З коротким знайомством ми побували у селищних бібліотеках Попівки та Вишнівців. Обидві вони розташовані в будинках культури. Коли в 2006 році була перевірка бібліотеки в селі Вишнівці, вона знаходилася в старенькій хатині, де не було ні опалення, ні освітлення - все руйнувалося. Згодом бібліотеці було виділено кімнату в будинку культури, де тепер є опалення, світло, проведений ремонт. В цих бібліотеках бібліотекарі працюють на 0,5 ставки та негативно на роботу це не впливає. В Попівській бібліотеці діє клуб „Барвінок”, де збираються діти різного віку і сама бібліотекар - організатор цього клубу. Реалізується програма „Природа і людина: час іспитів, час виживань”. Завжди проводяться акції „Подаруй бібліотеці книгу”, діє публічний центр регіональної інформації.

Вишнівецька бібліотека в цьому році отримала „перехідний вимпел” ім. Т.О. Погрібної, як „Краща сільська бібліотека року”.

І, нарешті, коли ми вже зібралися їхати додому, Наталія Василівна запропонувала нам відвідати Онуфріївський парк графа Михайла Дмитровича Толстого. За ці буквально 15-20 хвилин вона нам розповіла дуже цікаву історію цього парку. Графи Толсті залишили добру згадку у пам'яті жителів Онуфріївки як добрі господарі та благодійники. Історія не зберегла точних даних про автора проекту парку, імена будівників теж залишились невідомими, проте цілком ясно, що всі роботи в парку виконувалися руками простих людей.

Центральною композицією в парку є група ставків з величезними водними дзеркалами. Особливо приваблює своєю мальовничістю

Нижній став з насипним островом, обсаджений вербами. Парк має густе плетиво гарних алей і доріжок.

Реєстр дерев у парку налічував 42 породи, серед них декілька видів віднесені до екзотичних та рідкісних – софора японська, каркас західний тощо. В даний час основними породами є дуби, клени, верби, осики та інші.

Так що ми отримали безліч гарного настрою, незважаючи на те, що день був напруженим. Радимо нашим бібліотечним колегам побувати в цих місцях, певні – не пожалкуєте, а навпаки отримаєте велике задоволення!!!

НОВОАРХАНГЕЛЬСЬКІ ПЕРЛИНИ

*Чуприна Н.К.,
провідний бібліотекар
відділу читальних залів
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Благословенна та земля, що Богом освячена, благословенний той край, коли живуть у ньому світлі й духовно багаті люди.

7-го серпня 2009 року працівники бібліотеки ОУНБ ім.Д.І.Чижевського побували на прекрасних Новоархангельських просторах, у тих заповітних місцях, де сонце сходить не тільки на небо-схилі, але і в серцях земних жителів.

Село Торговиця... Розкинулось на пагорбах прадавніх земель Трипілля, неподалік м.Новоархангельська. Кількість жителів - близько 3600 осіб. Серед них багато творчих людей. Тому в бібліотеці створено клуб за інтересами «Вміючим мислити руками».

Для соціальної підтримки місцевого населення працівник бібліотеки Шарова В.М. проводить цікаві масові заходи, організовує книжкові виставки: урок-милосердя «Життя прожити – не поле перейти», книжкова виставка «Соціальна захищеність громадян: можливості і потреби», вечір запитань і відповідей «Є питання – дамо відповідь». До послуг користувачів публічного центру регіональної інформації оформлені папки матеріалів «Служба зайнятості інформує», «Пенсійна робота», «Селянам про землю» та ін.

Для фахівців господарства оформлена книжкова виставка «Бібліотека – спеціалістам АПК», організована зустріч «Портрет фермера».

Далі шлях наш пролягав просторами села Нерубайка, де проживає 1225 жителів. Працівник бібліотеки Неживенко С.М., в часи літніх канікул з учнями організувала шкільний майданчик, де провела для

школярів низку літературних заходів: «Літературне коло», інтерактивних: «Мудрий квадрат».

При бібліотеці оформлено куток народознавства, книжкові інформаційні полиці «На хвилинку зупинись, нові книги подивись», «Казок країна дивовижна», «Твори наших земляків» тощо.

Бібліотека веде аналіз «пустих» формулярів для виявлення втрачених читачів та організації роботи по їх залученню. Серед користувачів проводяться соціологічні опитування «Ти і твоя бібліотека», «День читацьких відгуків» тощо.

Що ж чекало нас у Підвисокому?.. Це ошатне величезне село із загальною кількістю жителів 1842 особи у 1959 році ще було районним центром. Нині - просто величезне селище.

Бібліотека зустрічає відвідувачів світлими, охайними приміщеннями, де привертають до себе увагу змістовні книжкові виставки, цікаві тематичні полиці, незвично оформлені куточки. Особливою популярністю серед читачів користуються книжкові виставки «Світе тихий, краю милий, моя Україно!», «Глобальні проблеми планети Земля», «Зелена брама – часточка рідного краю», «Фольклорний календар» тощо (відділ для дорослих користувачів); «Письменики Кіровоградщини - нашим землякам», «У світі поезії», «Мови чисте джерело», «Таланти юних Підвисоччан» та ін. (дитячий відділ бібліотеки).

Бібліотека бере активну участь у краєзнавчо-пошуковій роботі. Резонансним заходом була зустріч за круглим столом „Зелена брама: героїзм і біль”. Учасниками круглого столу були пошуковці-дослідники, історики-дослідники з міст Москва, Єкатеринбург, Київ, Одеса та ін., які вивчали таємниці та невідомі сторінки подій Великої Вітчизняної війни, пов’язані з даною місцевістю.

Цікавою є співпраця працівників бібліотеки с. Підвисокого з поетом Ф.І.Пилипенком та пошуковцем А.М. Фартушним, який розкриває невідомі факти і події часів Великої Вітчизняної війни.

Прикрашає бібліотеку виставка вишиванок працівників бібліотеки- майстринь Гончар О.М. та Сатанівської О.Є., краєзнавчий куточок „Коріння роду – коріння народу”.

Щиро зустріла нас і центральна районна бібліотека м. Новоархангельська.

Бібліотека обслуговує всі категорії населення. Найчисельніші категорії користувачів – молодь, пенсіонери, службовці. Населення Новоархангельська налічує 4497 осіб, при цьому дорослих читачів в ЦРБ 1880 чоловік.

При центральній районній бібліотеці діє клуб за інтересами «Співрозмовник».

В ЦРБ чітко визначені пріоритетні напрямки у роботі з користувачами: краєзнавство, екологія, національне питання, профорієнтація, правова освіта населення, рідна мова тощо.

З цих питань проводяться такі масові заходи: літературний вечір «Незалежність в країні – тобі це вінок найдорожчий, Тарасе», усний журнал «Любові Всевишній присвячується» (До Дня Святого Валентина), турнір ерудитів «Кращий знавець творчості Гоголя», тренінг «Виправданий історією (До 300-річчя від дня смерті Івана Мазепи)».

У бібліотеці оформлено краєзнавчий куток: «Шматочок землі, що зветься Батьківщиною»..

Велику увагу бібліотека приділяє популяризації літератури сільськогосподарського спрямування. Створено бібліотечне досье тваринника «Домашнє господарство – справа прибуткова».

Інформація, яка потрібна користувачам, знаходиться в Куточку читача, який гарно та змістовно оформлений.

При бібліотеці працює громадська правова приймальня, яка надає безкоштовну юридичну допомогу населенню. Тут діє виставка «Правовий лікбез».

Інформує населення про діяльність органів місцевої влади публічний центр регіональної інформації.

На базі Новоархангельської ЦРБ створено інформаційно-ресурсний центр, який надає користувачам безкоштовний доступ до мережі Інтернет.

У бібліотеках системи створені центри Європейської інформації, презентуються книжкові виставки, створені картотеки, тематичні папки матеріалів, проводяться дні інформації та інформаційні години.

Ефективність роботи бібліотек забезпечує координація роботи з партнерами, серед яких – школи, навчальні заклади, центр зайнятості, районне управління юстиції, центр соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, будинки культури, музеї.

Бібліотеки Новоархангельської ЦБС потребують уваги з боку владних структур щодо покращання умов праці бібліотекарів, придбання сучасних меблів, поповнення бібліотечних фондів, передплати періодичних видань, інформатизації бібліотек, проведення ремонтів приміщень, систем опалення.

Але, незважаючи на всі проблеми, бібліотеки Новоархангельського району є тими острівцями духовності, радості спілкування зі Словом, місцем відродження душі, джерелом знань, криницею мудрості, що завжди цінилися у людському суспільстві.

ПОДОРОЖ ДО ГАЙВОРОНА

*Тетяна Макарова,
завідуюча відділом краєзнавства
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Уже другий тиждень у відділі краєзнавства додає настрою працівникам і відвідувачам букет польових квітів, який я привезла з Гайворона. Квіти вже зовсім засохли, а враження від моєї подорожі залишилися надовго. Це було службове відрядження до Гайворонської районної бібліотеки і моєю метою було провести практичні заняття по оволодінню бібліотечною комп'ютерною системою ІРБІС. Можливо не зовсім зрозуміло, що таке ІРБІС і навіщо він районній бібліотеці, тому розповім з самого початку.

ІРБІС – це інтегрована бібліотечно-інформаційна система. Всім користувачам і людям, які коли-небудь відвідували бібліотеку добре знайомі бібліографічно-пошукова система – тематичні та алфавітні карткові каталоги. Але це вже давно залишилось в минулому. Ще в 1997 році в нашій бібліотеці з'явилися перші електронні каталоги, або на професійному сленгу електронні бази даних (ЕБД). Відділ краєзнавства розпочав роботу над своєю БД „Краєзнавство” в далекому 1999 році. Вся регіональна періодика, а це близько 90 назв газет та журналів, які виходять в Кіровоградській області і яку одержує ОУНБ ім. Д.І.Чижевського, описувалась в БД „Краєзнавство”. Робота, я Вам скажу не з легких...

В 2004 році під час відрядження до Вінницької ОУНБ ім. Тімірязєва і в процесі спілкування з колегами відділу краєзнавства я дізналася, що у них існує корпоративний електронний каталог, його учасники - це районні бібліотеки і обласна бібліотека ім.К.Тімірязєва. Райони описують свої газети, а ОУНБ обласну періодику. Потім обмінюються бібліографічними записами. Цікаво, а як зараз справи у наших колег?

Ця ідея мені дуже сподобалась і я подумала, що було б добре і в нашій бібліотеці налагодити таку співпрацю з районними бібліотеками. Ідея корпоративних каталогів не нова, їх створює і користується весь світ. Так спеціалістами ОУНБ ім. Д.І.Чижевського разом колегами Вінницької ОУНБ ім. К. Тімірязєва, Чернівецької ОУНБ ім. М.Івасюка в 2001 році був створений Центрально-український Кооперативний каталог (ЦУКК).

Що ж таке кооперативні каталоги? Кооперативні каталоги - це насамперед, добровільне об'єднання бібліотек з метою спільної одно-

разової обробки документів та подальшого їх відображення в електронному каталозі. Метою створення кооперативних систем є підвищення ефективності, оперативності та якості забезпечення користувачів за рахунок участі у формуванні об'єднаного інформаційного ресурсу загального користування серед учасників системи. Переваги корпоративності – по-перше, передплата періодичних видань бібліотеками здійснюється за одним каталогом і репертуар дублюється; по-друге, обмінюючись бібліографічними описами бібліотеки витрачають менше часу і приділяють для опису інших видань більше часу, що, в свою чергу, поліпшує їх аналітичні обробку. Привабливо?!

Але повернемося в стіни рідної бібліотеки. В 2006 році наша бібліотека виступила з ініціативою створення на власному сайті онлайнового центру кооперативної каталогізації для бібліотек Кіровоградської області. І першими його учасниками стали 6 бібліотек регіону: Кіровоградська ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, Кіровоградська ОБЮ ім. Бойченка; Кіровоградська ОБД ім. Гайдара; Кіровоградська міська центральна бібліотека; Олександрійська міська ЦБС; Центральна бібліотека для дорослих смт. Петрове.

В цьому році договір на співпрацю в проекті підписали ще 6 районних бібліотек: Вільшанська, Гайворонська, Голованіська, Долинська, Новомиргородська і Олександрійська.

Тепер помандруємо до Гайворонської ЦБС.

Перед своїм відрядженням я мало, що знала про Гайворон, хіба що це батьківщина Ігоря Крутого. Подивилася в Інтернет і ось, що я там прочитала. Гайворонський район розташований на Правобережній Україні. Крайня західна точка Кіровоградської області лежить на південний захід від Гайворона. Через район протікає одна з найбільших рік України - Південний Буг.

Район межує на заході з Бершадським районом Вінницької області, на півдні - з Балтським і Савранським районами Одеської області, на півночі - з Уманським районом Черкаської області, на сході - з Ульяновським районом Кіровоградської області.

З приводу походження назви Гайворон існують такі версії.

Перша. Слово Гайворон складається з двох коренів - гай і ворон. Маючи старослов'янське походження, гай означає бережись, а ворон - розуміється, як злодій, грабіжник, загарбник, чужинець з поганими намірами. Отже, Гайворон - це бережись непроханих пришельців. Друга версія. Гайворон знаходиться на межі лісостепової і степової природних зон. На Прибужжі багато лісків, які в народі називали гаями. У них гніздиться багато птахів, і зокрема, воронів. Із словосполучення гай і ворон могла виникнути назва населеного пункту.

Можна припуститися ще й третьої версії. По всій Україні водяться такі дикі птахи, як граки, або, як їх ще називають, гайворони. Вони мають довжину до 50 см, знищують шкідливих комах і гризунів, а іноді шкодять посіви сільськогосподарських культур. Можливо, й від назви птахів, яких в часи минувшини було багато, і дали назву поселенню. Цей чорний птах, до речі, є на гербі міста.

Це було моє перше знайомство з Гайвороном. І говорячи відверто я трохи боялася розчаруватися. Але те, що я побачила мене дуже приємно вразило. Перед приміщенням бібліотеки великі клумби троянд, сама ЦРБ розміщується у просторому двоповерховому приміщенні. Навіть пандус для інвалідів є.

На першому поверсі абонемент, прекрасний народознавчий куточок, цікаві виставки місцевого художника, майстрів декоративно-ужиткового мистецтва. Майстриня, на жаль не запам'ятала прізвища, створює чудові картини з природного матеріалу (насіння різних культур: соняшник, горох, горішки, мак).

На другому поверсі відділ читальних залів, інформаційно-ресурсний центр. До речі, в інформаційно-ресурсному центрі до послуг користувачів 4 новеньких комп'ютери, придбаних за власні кошти (МОЛОДЦІ!!!). Взагалі обслуговування читачів на досить високому рівні.

Три години я навчала колег з Гайворона та Вільшанки „премудростям” роботи в кооперативному каталозі і маю надію, що ця допомога їм знадобиться в подальшій роботі.

Цікаво, чи створюються подібні бази регіональної періодики в інших областях України? З якими труднощами стикаються наші колеги і як їх долають?

Далі наш маршрут пролягав в село Бандурове до бібліотеки. І поки ми їхали я почула таку оповідку про це селище.

Бандурове зручно примостилося біля невеличкої річечки Яланець, затіненою верболозами. Живуть тут люди добрі, прості, роботящі, умілі та тямущі. За переказами свою назву село одержало від імені першого поселення Бондура, який мав тут хутір. Навкруг цього поселення були невеликі хуторі, де господарювали люди, що мали по 6-8 десятин землі Наливайко, Гудим, Черепіт. Малаков, Палій, Білоус, Крамар. З часом утворилося три суміжні поселення! Старо-Бондурова, Наливайківка і Гудимівка. А ті місця, де були хуторі до цієї пори, люди називають їх за фаміліями цих козаків - Малаківщина, Паліїв хутір, Крамарів яр, Черепів садок. Коли хутори злились в один населений пункт, йому дали назву Бондуrove. Дуже гарне село навесні, коли цвітуть сади, і влітку, коли будинки потопують у зелені і квітах.

Через усе село в'юнко в'ється, мов стрічечка бруківка -шлях, що єднає Балту з Уманню. Попід цей шлях посаджені дерева. І серед цих дерев знаходиться черничка яку називають Білоусовою. Там жив козак Білоус, і коли він перейшов жити в село, люди обладнали криничку бадею дерев'яною, кухликом, щоб люди мали змогу попити води і до цього часу її називають Білоусова криниця. Цікаво, правда?

Селищна бібліотека розташована в приміщенні будинку культури на другому поверсі. Чисте, світле приміщення, великий книжковий фонд, література як для дорослих так і дітей; народознавчий та дитячий куточки і привітна господиня - бібліотекар Галина Іванівна Маліновська.

Потім ми відвідали місце де місцеві жителі з власної ініціативи реставрували пам'ятник загиблим воїнам-односелячанам.

І на цьому можна сказати наша офіційна частина відрядження закінчилась. Наближався вечір, але сонце смалило просто несамовито і наші колеги запропонували нам відпочити біля ставка за селом.

Бандурове славиться своїми ставками та рибою. І хоча це був не четвер, а п'ятниця для нас влаштували справжній рибний день: смачна рибна юшка, заливне з риби, риба жарена з цибулею. Прогулявшись до ставка ми на власні очі бачили, як наша колежанка витягла з води коропа. До речі, букет польових квітів я нарвала сама тут – біля ставків села Бандурове.

А далі налетів сильний вітер, небо накрили темні хмари, вдарила блискавка і ми ледь встигли добігти до лісу, як пустився сильний дощ.

Так закінчилось моє відрядження до Гайворона.

МОЇ ВРАЖЕННЯ ВІД БІБЛІОТЕК НОВГОРОДКІВЩИНИ

*Тамара Недашковська,
головний бібліотекар
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

“У бібліотечній роботі багато що визначається особистістю бібліотекаря — який він, такий і престиж бібліотеки. Відомо, що не кожен з тих, хто пише вірші, поет. Так само не кожний, хто вміє видавати книгу й заповнити читацький формуляр, є справжнім бібліотекарем. Від творчого підходу до своєї праці, вміння спілкуватися з людьми, бажання допомогти кожному, хто прийшов до бібліотеки, залежить і кінцевий результат роботи”. Не пам'ятаю звідки я занотувала для себе

ці слова, але я їх відразу пригадала, коли знайомилася з роботою бібліотек Новгородківського району. Під час відрядження ми познайомилися з роботою районної бібліотеки та трьох сільських бібліотек: Спасівської, Білозернівської та Велико-Чечеліївської.

Слід відзначити пристойний рівень роботи центральної районної бібліотеки з інформаційно-бібліографічного обслуговування читачів, на допомогу місцевому самоврядуванню, роботу з фондом та методичну роботу.

Але хотілося б більше зупинитись на роботі сільських бібліотек. Сільська бібліотека та сільський будинок культури - це єдиний культурний центр на селі. Сьогодні вони працюють в досить непростих умовах: відсутність бюджетних коштів, належного комплектування, слабка матеріально-технічна база (Велико-Чечеліївська бібліотека потребує ремонту).

Сільські бібліотекарі працюють на 0,5 ставки. Бібліотечний фонд поповнюється переважно документами, які надходять із обмінно-резервного фонду ОУНБ ім.Д.І.Чижевського. Передплата періодичних видань здійснена лише за спонсорські кошти. В середньому 1 сільська бібліотека отримує 2-3 назви періодичних видань.

Але, незважаючи на ці негаразди, робота сільських бібліотек приємно вразила. Названі сільські бібліотеки очолюють спеціалісти, які працюють не один десяток років. Це Гриценко Валентина Миколаївна (Спасівська бібліотека), Микуленко Катерина Дмитрівна (Білозернівська бібліотека) та Оводенко Олександра Іванівна (Велико-Чечеліївська бібліотека). Бібліотека для них стала другою домівкою і вже стало закономірністю, що ремонтом тієї чи іншої бібліотеки займається вся сім'я, створюючи своїми руками теплий, затишний світ для своїх читачів-односельців.

Бібліотеки намагаються надати широку інформацію місцевій громаді про свої послуги, книжковий фонд, масові заходи. В усіх бібліотеках оформлені стенди "Інформація для користувача". В інформаційній роботі бібліотеки тісно співпрацюють з громадськими організаціями, будинками культури, школами, іншими організаціями.

Про діяльність місцевої влади інформують населення публічні центри регіональної інформації. Бібліотеки, в свою чергу, надають інформацію про нові публікації та нові надходження органам місцевого самоврядування.

Слід відзначити досить активну роботу з бібліотечними фондами. Фонди впорядковані, очищені від застарілої літератури та відкриті для користувачів. Фонд розкритий через організацію книжкових виставок, тематичних полиць, викладок літератури.

Нові надходження представлені на окремих стендах “Нові книги”. Також до читачів повертаються книги незаслужено забуті: “Незаслужено забуті книги про війну”, „Реабілітовані історією” у Білозернівській сільській бібліотеці.

В популяризації літератури бібліотеки використовують: дні інформації, огляди літератури, інформаційні години, години мужності тощо.

Заслуговує на увагу краєзнавча робота. У бібліотеках пріоритетним є відзначення 70-річчя Кіровоградської області через цікаві виставки: “Степова перлина України” (ЦБ); “Рідний край, з тобою я живу” (Спасівська сільська бібліотека); “Мій рідний край, в тобі моя любов” (Велико-Чечеліївська сільська бібліотека).

Популяризація літератури з декоративно-прикладного мистецтва здійснюється в комплексі з виставками робіт самодіяльних майстрів. Так виставки вишиванок в Спасівській, Велико-Чечеліївській сільських бібліотеках супроводжується виставками книг з української вишивки.

Кожна сільська бібліотека працює також над написанням історії своєї бібліотеки.

Незважаючи на економічні труднощі, бібліотеки Новгородківщини намагаються зберігати функції центру суспільного, духовного та культурного життя на селі.

"Я ПОНЯЛ ЖИЗНИ ЦЕЛЬ" ДО 120-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БОРИСА ПАСТЕРНАКА

*Людмила Позняк, бібліотекар
I категорії відділу міського абонементу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Читаючи збірку Бориса Пастернака “Стихотворения и поэмы”, можна помітити, як багато поезій присвячено природі. В такій постійній і пильній увазі поета до земних просторів, до весен і зим, до сонця і снігу, до дощу приховується ледве не головна тема всієї його творчості – благоговіння перед дивом життя, почуття вдячності до нього. Поезії Пастернака, якщо в них вчитатися, по суті, не мають поділу природи на живу і неживу. Пейзаж існує в них на рівних правах з людиною, автором. Явища природи для нього – живі істоти: “дождик топчется у

порога скорее забывчивый, чем робкий”, другий дощ, вірогідно “прямой и ярый, ходит по просеке, как землемер и летчик”, “гроза, чем-то угрожая!- ломится в ворота”.

З первозданною чистотою фарб постає перед нами в поезіях Пастернака і Урал “На пароходе”, “Урал впервые”), і Північ “Ледоход”, “Отплытие”), і рідні поету місця поблизу Москви (“После дождя”, “В лесу”, “Любка”).

Серед творчого доробку лауреата Нобелівської премії (1958 р.) Бориса Пастернака - “Высокая болезнь”, “Охранная грамота”, “Стихотворения Юрия Живаго”, автобіографічна повість “Люди и положения”, “Девятьсот пятый год”, “Лейтенант Шмидт”.

Роман Пастернака “Доктор Живаго” – створювався протягом десяти років, з 1945 по 1955–й, і є, за оцінкою самого автора, вершиною його творчості як прозаїка. Центральна тема роману – доля інтелігента, художника революції на фоні драматичних переломних подій в житті народу, всієї країни.

Книга Н. Вільмонт “О Борисе Пастернаке” – спогади і думки. У своїх спогадах авторка не лише розповідає про події тих, уже далеких років, про людей, близьких тоді Пастернаку, але й цікаво коментує багато творів поета.

Книга “Переписка Бориса Пастернака” – містить листування поета з багатьма відомими люлями того часу, зокрема М. Цветаєвою, А.Ефрон, М.Горьким, В. Шаламовим.

Книга Бориса Пастернака “Переводы. Не я пишу стихи...”. В цьому збірник містяться всі переклади видатного поета з мов народів СРСР, зокрема і кілька перекладів, які ніколи раніше не публікувалися. Читач знайде в цій унікальній книзі ліричні шедеври української, вірменської, грузинської поезії та інші твори, що дають уяву про багаторічну творчу працю митця.

Особливо цікавою є книга “Борис Пастернак: Материалы для биографии”, написана його сином Євгеном на основі багатющого архівного матеріалу – документів, листів, спогадів сучасників. Вона розкриває перед читачем не тільки обставини життя поета, але й показує творчу історію створення його шедеврів.

Всі ці книги представлені на виставці “Я понял жизни цель...” до 120-річчя Бориса Пастернака, яка працює у відділі міського абонементу, і їх можна взяти на певний час додому. Тож запрошуємо до відділу познайомитися з творчістю класика російської літератури.

“МОЯ ЛІНА КОСТЕНКО”

*Чуприна Н.К.,
провідний бібліотекар
відділу читальних залів
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

*Життя іде і все без коректур,
і як напишеш, так уже і буде.
Але не бійся прикрого рядка.
Прозрінь не бійся, бо вони як ліки.
Не бійся правди, хоч яка гірка,
не бійся смутків, хоч вони як ріки.
Людині бійся душу ошукать,
бо в цьому схибиш – то уже навіки.*

Л. Костенко

19 березня відома українська поетеса, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Ліна Василівна Костенко відзначила свій високий і почесний ювілей - 80 років.

Відділи читальних залів та міського абонементу завчасно порадували читачів підбірками творів з нагоди дня народження поетеси, запропонувавши переглянути книжкові виставки “Високе небо Ліни Костенко” і “Слова самі на голос навертались”. А 24 березня громадська організація Український клуб спільно з читальним залом обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського, студентами та науковцями факультету філології та журналістики Кіровоградського державного педуніверситету імені В.Винниченка, Кіровоградського національного технічного університету, університету розвитку людини “Україна” провели вечір поезії „Така краса висока і нетлінна”.

Українській літературі щастить на великих жінок. Поруч з талановитими і легендарними українками (від піснетворки Марусі Чурай до розстріляної фашистами Олени Теліги) постає перед нами ця красива, мудра, мужня, талановита жінка з вічною таємницею в очах...

Для багатьох шанувальників її творчості Ліна Костенко - це мужність і зрілість сучасної української поезії, її безкомпромісність, непоступливість у принципових, доленосних питаннях, небуденний талант у поєднанні з почуттям відповідальності перед минулим, сучасним і майбутнім.

Шаблони... За ними не видно животрепетної думки, заскоруж-лість слів нівелює все прекрасне і живе. Можливо, багато хто з учасників заходу, йдучи на вечір, побоювся шаблонів-визначень про неперевершений талант поетеси, сталої форми вечора з чітко визначеним сценарієм.

Але, на щастя, все було зовсім інакше, і найголовніше, на високому емоційному піднесенні всіх присутніх, а зал зібрався чималенький – студенти, викладачі, поети і письменники, журналісти, краєзнавці, ветерани, творчі люди - 130 людей різного віку і уподобань.

Цю величезну аудиторію від початку налаштував на захопливу хвилю сприйняття спільний проект-інновація бібліотекаря читального залу Наталі Чуприни та співорганізатора «Українського клубу» Олександра Ратушняка - фільм «Сяйво над моєю долею».

Це, а також звучання задушевних пісень на слова Ліни Костенко у виконанні Ольги Богомолець, стало тим невидимим камертоном, який наблизив присутніх до поетеси, створив невидиму присутність її в залі.

Кожен учасник вечора отримав перед початком заходу аркушик з поезією і мав змогу, якщо вірш відповідає внутрішньому настрою, прочитати його вголос, аби таким чином кожен відчув себе не глядачем, а активним учасником вечора. Проте аркуші для багатьох були, мабуть, зайвими, адже багато хто читав поезії напам'ять, що свідчить не про одноразове відбуття заходу, а про глибоку внутрішню відповідність, те спільне, що є у будь-кого в душі і в збірнику поезій Ліни Костенко.

Насправді, у кожного з нас різна дорога до сприйняття цієї поетеси, кожен знаходить лише своє особисте і рідне, проте жодну людину її вірші не залишають байдужим, навіть ставши для них молитво-словом, як дехто зазначав.

Особливо вразило присутніх читання журналістом Світланою Орел уривку з поеми Ліни Костенко «Сад нетанучих скульптур», де йдеться про вічну проблему Митця і Вітчизни.

Наприклад, студентка - вірменка прочитала вірш «Цавет танем!», *присвячений* видатній сучасній *вірменській поетесі* Сільві Капутікян і розповіла, що ця поезія стала для неї одкровенням.

А наша постійна користувачка Світлана Ніколаєнко поділилася власним твором, присвяченим Ліні Костенко.

Викладачі Вікторія Барабаш (КНТУ) та Василь Марко (КДПУ) розповідали про свій шлях до поетеси.

Та всіх об'єднує одне, і в цьому мабуть вічний талант Ліни Костенко, - здатність відчувати думки і прагнення кожного та бути надзвичайно сучасною в будь-яку епоху.

Творчість Ліни Костенко — окремий поетичний світ, розкрити особливості якого не можна, звичайно, в рамках одного літературного вечора, оскільки він живий і мінливий. Це світ справжньої Краси, Мистецтва, духовної Свободи, про яку могла тільки мріяти людина тоталітарного суспільства, це світ Добра і Правди. Як писав В. Базилевський: «Українській літературі поталанило, що в ній є постать, яка життям і творчістю утверджує благородство вищих мистецьких принципів. Це піднімає Ліну Костенко в очах мудрого читача на ту висоту, у ті сфери духу, які зрідні бунтарству Лесі Українки чи, скажімо, Габрієли Містраль... З відстані у часі подвижництво Ліни Костенко стане ще виднішим... Це більше, ніж поезія — тут наша історія і філософія, наш спосіб думання, героїка, наші марноти й глупоти. Тут минуле й сучасне, просвічене рентгеном мислі...».

Краще й не скажеш, і важливо лиш те, що є сподівання - будуть ще Твори, буде Поезія, буде Пісня.

Бажаємо Ліні Костенко довгих і добрих літ у безперервному творчому злеті, насаги і сил, щоб її талант і досвід ще довго слугували нашому народові.

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ, АБО УНІКАЛЬНІ ЗНАХІДКИ У ВІДКРИТОМУ ДОСТУПІ

*Світлана Приймак,
завідувача сектором маркетингу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Зазвичай, до визначних дат і подій бібліотекарі готують цікаві і різнопланові виставки та перегляди літератури. Ось і до Дня Соборності України, який наша держава відзначає 22 січня, у відділі міського абонементу розпочала роботу викладка літератури "Цілість рідної землі і народу", у відділі читальних залів - книжкова виставка "Україна, соборна державо, сонценосна колиска моя". Галина Сергіївна Демиденко, завідувача відділом читальних залів з понад 20-річним стажем, говорить, навіть незважаючи на те, що українці почали відзначати знакову історичну подію з 70-річною перервою, розгорнутих наукових досліджень та новітніх історичних матеріалів з цієї теми в бібліотеці не було. Такі виставки оформлювалися спочатку копійованими з газет

чи журналів статтями, тож мали сиротливий вигляд. І лише зовсім недавно побачили світ гарні вітчизняні видання, як-от В. Сергійчука “Українська соборність: відродження українства у 1917-1920 рр.”(видання 1999 року), В. Литвина “Україна: доба війн і революцій (1914-1920 рр.) (видання 2003 року). Але в цьому році ця виставка зазяла новими барвами і зокрема поповнилася унікальними виданнями, подарованими бібліотеці Канадським товариством приятелів України (осередок в Торонто).

Незвичайний шрифт і правопис, частий переклад англійською мовою, якісний папір – ці книги видані за кордоном у минулому сторіччі.

Звичайна програмка “Свято Державности і Соборности України”. На святкування, яке проводить Комітет українців Канади (відділ Торонто) 1 лютого 1976 року, в неділю, о 7:30 вечора, запрошуються усі бажаючі. В той час, у 70-ті роки, коли Українська республіка у складі СРСР впевнено крокувала до комунізму, українці за океаном відзначали свято своєї держави, можливо, не гучними заходами і феєрверками, а виступами українського хору, скрипкових дуетів, піснями на слова Л. Українки, О. Олеся, В. Симоненка, міні-виставами, в яких самі брали участь.

За останні два десятиріччя ми отримали змогу і почали дізнаватися правду про події початку ХХ ст. І тому багато наукових праць стосовно того періоду зараз є для нас одкровенням. “Нині більше, чим коли-небудь в нашій історії, Україна витворюється в одну національну і політичну державну цілісність, нині українці, в числі сорок мільйонів серйозно думають лише про одну велику соборну Україну...”, - писав у своїй передмові до книги “Ілюстровані спомини з Геройської України” делегат з Канади до Парижа Осип Мегас 15 серпня 1920 року у м.Вінніпег.

Надзвичайно цікавою є праця д-ра Михайла Шкільника “Україна у боротьбі за державність”, видана у Торонто у 1971 році, де автор критично розбирає успіхи і невдачі українських змагань за державність.

Унікальне видання проф. Дмитра Дорошенка “Історія України 1917-1923. Доба Центральної Ради”, видане у Нью-Йорку у 1954 році, в якому автор у передмові зазначає, “як свідок і близький учасник подій, я не міг писати про них холодно-безстороннє”.

І насамкінець мені хочеться навести цитату з маленької листівки, випущеної у жовтні 1963 році у Торонто та знайденої в одній з книг. “Мемуарна література української еміграції малочисельна, хоч загальновідомо, що спомини - це незаступимий причинок до історії

кожного народу. Зокрема спомини із визвольної боротьби народу, що далі за визволення бореться, це не тільки свідоцтво минулого, це дороговказ у майбутнє і джерело віри у власну силу та майбутню перемогу”.

Нам, сучасним громадянам України надвичайно пощастило, що ми маємо таку можливість без цензури дізнатися про свою історію. Ці та інші унікальні видання знаходяться у відкритому доступі у Канадсько-Українському бібліотечному центрі, що працює при відділі читальних залів, тож кожен відвідувач може їх вільно переглянути.

ЗАПРОШУЄМО НА РІЗДВЯНУ КАЗКУ!

*Світлана Приймак,
завідуюча сектором маркетингу
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Зимові канікули у розпалі. Чудовий час, коли вся сім'я проводить разом дозвілля.

Багато родин їде в гори, кататися на лижах або санчатах, або на море – погрітися на сонечку. Ще їдуть до бабусь і дідусів, зустрічаються з далекими родичами. Проте багато людей залишаються вдома, і постає важливе питання, як розважитися – щоб і недорого, і корисно, а ще щоб було цікаво дорослим і дітям. Або що показати власним гостям, щоб канікули надовго запам'яталися.

Відповідь проста – завітайте до нашої бібліотеки. Адже для вас у затишних читальних залах ми підготували справжню різдвяну казку, яку можна переглянути безкоштовно.

У кожної країни є своя новорічна історія, увінчана міфами та легендами. У відділі читальних залів працює виставка книг та дитячих творчих робіт „Міф та казка в різдвяну ніч”, де представлені казки та міфи народів світу, зокрема кельтська і японська міфологія, казки і перекази українців різних областей і куточків України...

Неординарною є виставка «Світле Різдво Христове», що працює у відділі рідкісних і цінних документів. На ній представлені унікальні видання як світського, так і церковного змісту про Найбільше таїнство. Цікаво буде дізнатися про різдвяні традиції старої Москви, або Києва, поглянувши на більш ніж сторічні примірники часопису «Киевская старина». Виставку прикрашають вертепні ляльки місцевого різьбяр по дереву Володимира Велкова.

У відділі міського абонементу працює викладка «Свято всіх християнських народів». Ми пропонуємо нашим користувачам худож-

ню літературу для сімейного читання, адже тема дива Різдва особливо шанована письменниками. Завітайте до відділу разом з дитиною і оберіть разом цікаву книжку – і хай це стане вашою власною різдвяною традицією.

Ми певні, що вам неодмінно сподобається виставка «Різдво у Європі», яка працює у Центрі Європейської інформації при відділі читальних залів. Цікаво дізнатися про оформлення будинків, ялинок, новорічні заходи і, звісно, національне пригощання – меню. А родзинкою виставки є книга Євгена Іванова “Новый год и Рождество в открытках”. Книга містить дані про виникнення різдвяних вітальних листівок у різних країнах, зокрема Німеччині, Франції, Італії, Росії, тлумачить різдвяні символи. Багато ілюстрована містить зображення листівок, починаючи з I половини XIX сторіччя. У затишному читальному залі вабить розмаїтістю талантів народних умільців – членів творчого об’єднання «Єлисаветградський узвіз» - виставка «Зимова фантазія». Тут представлені і вишивка, і живопис, і вироби декоративно-ужиткового мистецтва – не по-зимовому яскраві, барвисті і дивовижні.

У відділі краєзнавства розпочала роботу виставка фотографій дитячо-юнацького екологічного центру «Ексампей» – «Шляхами «Ексампею». Своєрідні кримські, морські і гірські пейзажі, Осінній бал хризантем у Нікітському ботанічному саду - мимоволі затамовуєш подих від захоплення побаченого. Кожна фотографія професійна і майстерно виконана, незважаючи на те, що їх автори – зовсім юні наші земляки.

У кожному відділі багато привабливих і оригінальних виставок, на будь-який смак. Тож, якщо ви бажаєте переглянути цікавинки, корисно і пізнавально провести з дитиною дозвілля, показати красу книги, фотографії, картини, інших витворів людських рук – ласкаво просимо до бібліотеки. А заплативши символічну суму за читацький квиток, ви зможете протягом року побачити феєрверк цікавих виставок, переглядів, презентацій та інших заходів. Головне – не лежати вдома, а бажати опанувати щось нове і отримати лише позитивні емоції!

„НИТОЧКА” ВЕДЕ... В БІБЛІОТЕКУ

*Майя Міщенко,
головний бібліотекар відділу краєзнавства
ОУНБ ім. Д.Чижевського*

Початок співробітництва Клуба народних ремесел „Ниточка” та ОУНБ ім. Д.Чижевського сягає червня 2003 року, коли гурт залюблених у народне мистецтво людей ще не був навіть організаційно оформлений, просто їм було добре разом, і вони прагнули поділитись своїм захопленням з іншими людьми. Керівником та натхненницею клубу стала відома вже на Кіровоградщині вишивальниця Ніжнікова Наталя Костянтинівна. Рукоділля – це багаторічне захоплення пані Наталі, яка є за фахом юрист, а нині випробовує себе ще й як художник по костюмах зnanого у місті зразкового хореографічного ансамблю „Анюта”.

Твори, якими авторка дорожить найбільше, прикрашають її світлицю. Окремі роботи віднедавна знаходяться в приватних колекціях США, Росії, Великої Британії, Ізраїлю, Кореї, Японії, Італії, Німеччини та Білорусії. Наталя Костянтинівна є учасницею та лауреатом багатьох конкурсів та фестивалів, у тому числі такого престижного як XII Всеукраїнський літературно-мистецький фестиваль "Кролевецькі рушники", міжнародних фестивалів декоративно-ужиткового мистецтва у Курську, Воронежі, Тулі та Москві.

Любителі декоративно-ужиткового мистецтва мали нагоду познайомитись з її вишивками під час експозицій у краєзнавчому та художньому музеях міста, у культурно-освітніх закладах, Кіровоградській міській центральній бібліотеці, обласній бібліотеці для дітей ім. А.Гайдара. Завдяки активній життєвій позиції та неспокійній вдачі Наталя Ніжнікова бере участь у загальноміських та обласних культурницьких закладах, зокрема присвячених Дню міста, Пушкінським та Шевченківським дням. Про її громадську та творчу діяльність неодноразово писала місцева преса. Відтак, абсолютно органічною та логічною стала її перемога у ярмарку громадських ініціатив з проектом клубу народних ремесел „Ниточка”, якому вже пішов третій рік.

Усі здобутки своїх однодумців по клубу Наталя Костянтинівна вважає за потрібне активно пропагувати у регіоні та за його межами. „Ниточка”, незважаючи на свою ще „дитячу” біографію, зібрала в мистецьке коло понад 70 майстрів та аматорів мистецтва і встигла заявити про себе серед аматорів народного мистецтва краю та України.

Зрозуміло, що кожен з народних умільців прагне до якнайповнішого розкриття своїх власних талантів, уподобань та мрій. Але всі

вони разом дбають також про неперервність традицій народних ремесел краю, прагнуть зберігати скарби минулих поколінь задля прийдешніх. І в цьому сенсі, можна сказати, що „Ниточка” єднає покоління своїми веселковими фарбами та працюючими руками. Особливо яскраво це простежується в організації одного з перших проектів клубу народних ремесел – виставки старовинної вишивки „Рушникові доріжки”. Здобутки народних умільців краю з приватної колекції Наталії Ніжнікової. Вишивки датовано серединою ХХ століття”, присвячену Дню Конституції України (червень 2008 року).

Якщо до народних джерел традиційно звертаються за натхненням навіть маститі художники, то що вже говорити про аматорів народного мистецтва, які, за великим рахунком, і є тим колективним автором, який створює народне мистецтво.

Дуже органічно було підібрано епіграф до виставки - поетичний рядок нашого земляка Віктора Шила : „Орнамент – це кардіограма цілого народу”. Використавши цю метафору, можна сказати, що кардіограму народу вимальовували невтомні і ласкаві жіночі руки скрізь, куди доля спрямовувала стежки наших землячок – від Старої Осоти Олександрівського району до Петропавловська-Камчатського, від села Петрівка Компаніївського району до села Бабні Смоленської області. Переважна більшість вишивок на виставці має понад 50 років і вже може вважатись експонатами музейної вартості. Але окремі – дійсно унікальні, бо використовуються у побуті понад століття. У бабусиних скринях віднайдено справжні скарби – рушники та серветки, килими та рушники, сорочки та божники, простирадла та картини. Виконані вони із застосуванням таких найбільш поширених та улюблених у народі технік як хрестик, болгарський хрестик, гладь, витяганка, плетіння гачком. На своїх полотняних скрижалях вони несуть з глибин часу код народу.

Рушники, як і люди, мають власний життєпис. Вони народжуються під спів майстринь у світлицях, вірно слугують, супроводжуючи людину все життя і так само відходять, втративши дбайливих господарів.

Про кожен рушник зі своєї колекції Наталя Костянтинівна може розповісти історію, що гідна окремого оповідання чи й повісті. Спільним для представлених у „Рушникових доріжках” полотняних скрижалів є те, що створені вони були у нашому степовому краї у середині минулого століття, а відтак є матеріальним свідченням нашої культури і нашої епохи. Всміхаються мальви і ружі, підморгують братки, пломеніють маки і гордовито роззираються довкола пишні троянди, кутаються в мереживні китиці скромні фіалки, тихенько подзенькують

дзвоники, туркочуть у парі голуби, переплітаються волошки із золотим колоссям. Це наше степове різнотрав'я і золотосинь. Усе розмовляє із нами мовою символів, мовою краси, ніби не хоче, аби перервалась нитка часу, що єднає покоління. Невмолимий і буремний час залишив свої автографи на їхніх крилах, але вони не приховують власних зморщок та життєвої втоми – вони чесно слугували людям, несучи естафету добра від серця до серця, прикрашаючи життя і нагадуючи про вічність краси.

Різними шляхами прийшли рушники у дім пані Наталі: є подаровані, є успадковані, є врятовані... Так-так, і врятовані також. Багатом рушникам ця неспокійна і щедра жінка продовжила життя. У певному сенсі вона є вартвою нашої духовності. Наталя Костянтинівна Ніжнікова вважає найбільшою оцінкою її діяльності слова, сказані начальником управління культури та туризму Кіровоградської ОДА Овчаренко Наталією Юр'івною під час вручення диплому фестивалю „Молюсь за тебе, Україно!” :

„Оця жіночка – росіянка, яка стоїть на варті нашої української культури!”

На відкриття виставки старовинної вишивки було запрошено користувачів бібліотеки, усіх аматорів мистецтва, членів клубу народних ремесел „Ниточка” та ще одного популярного у місті мистецького об'єднання - Кіровоградської обласної громадської організації "Єлисаветградський узвіз", а також юних гуртківців, що лише опановують ази декоративно-ужиткового мистецтва. Насамперед для них, а також для всіх присутніх, підготував екскурс у народне мистецтво кіровоградців Пилип Іванович Бойко, який також є членом клубу "Ниточка" і персональну виставку якого жителі обласного центру мали змогу побачити у квітні 2008 року у Кіровоградській міській центральній бібліотеці.

А коли вся Україна вишивала Рушник національної єдності, до стібочків з Кіровоградщини доклала свої умілі руки пані Наталя з подругами.

Свою приватну колекцію вишивок Наталя Костянтинівна поновлює також під час подорожей, які складають суттєву частину її активного, насиченого подіями життя. Так, з поїздки до Росії вона привезла роботи у техніці ришельє і тут же прийшла з ініціативою експонувати їх у відділі краєзнавства. Гаптовані білим по білому, мов білосніжні лебеді розкинули свої рукави фіранки та завіски, штори та порт'єри, закликаючи відвідувачів до замилювання та роздумів. „ Виставка старой вишивки Белгородской и Воронежской областей (Русский культурный центр)” – таку назву отримала ця виставка, презентована у листопаді 2008 року, наголошуючи, що мистецтво вічне, якщо воно спи-

рається на народні традиції і щедро п'є з народних джерел цілющу воду, насичену світлом і добром.

Дружба з „Ниточкою” подарувала бібліотеці і кілька персональних виставок. Першою своєю роботою на двох персональних виставках представила Наталя Ніжнікова: „Русские мотивы. К 300-летию Санкт-Петербурга” – у червні 2003 року та "Кіровоградські візерунки", присвячену 250-річчю міста – у вересні 2004 року.

У листопаді 2007 року у Клубі народних ремесел „Ниточка” презентує першу свою персональну виставку „Світ мого захоплення” майстриня-вишивальниця Світлана Пасашкова.

Присутні на презентації колеги, гості, користувачі бібліотеки та бібліотекарі відзначили як найголовнішу відмінність почерку майстрині – високу техніку виконання її робіт. Хрестик у руках пані Світлани перетворюється на багатофункціональний засіб, він підкреслює філігранність вишитих картин, а отже – їхню бездоганність. Попри таку хрестоматійну відповідність технології, її вишивки випромінюють тепло, спокій, домашній затишок. Тематика – рослинний та тваринний світ нашої планети. Виконані з любов'ю, її вишиті квіти, птахи і звірі нагадують людям – ми одної крові, ми – діти однієї планети, красивої, барвистої, багатой – бережімо ж це багатство для себе та майбутніх поколінь. Але вмінням вишивати обдарування пані Світлани не вичерпуються, вона має великий талант оповідача. Її коментарі до власних робіт гідні того, щоб стати нарисами книги, що могла б мати таку ж назву -"Світ мого захоплення". Про майстерність її усного мовлення свідчить і те, що на зустрічі з нею студентів Кіровоградського кооперативного технікуму економіки і права ім. М.Сая протягом майже двох годин не поворухнулись навіть непосидючі хлопчачки, що вже говорити про дівчат – всі вони сиділи зачаровані. І це закономірно, бо чарувати – то і є мета справжнього таланту.

Пасашкова Світлана Леонідівна народилася в м. Гайвороні Кіровоградської області. Після закінчення Гайворонського машинобудівного технікуму доля привела її в Кіровоград на завод „Червона зірка”. В Кіровограді Світлана одружилася, народила сина. Закінчила КІСМ, і пропрацювавши 14 років на заводі, звільнилася та присвятила своє життя сім'ї та улюбленому заняттю – вишиванню.

Пані Світлана все своє життя займалася рукоділлям – шила, в'язала. Вишивкою почала займатися 6 років тому. І на протязі цього часу створила біля 100 робіт. В 2007 році стала членом клубу „Ниточка”.

Майстерність пані Світлани винагороджується подяками, визнанням шанувальників її творчості та власним задоволенням від виконаної роботи.

4 березня 2008 року, напередодні традиційного жіночого свята, у відділі краєзнавства ОУНБ ім. Д.Чижевського відкрито персональну виставку авторського трикотажа Кравчук Вікторії Олександрівни. Присутні на відкритті виставки мали змогу пересвідчитись у невичерпності фантазії та бездоганній техніці майстрині.

У колі її зацікавлень – предмети інтер'єру, одяг та аксесуари. Зачаровують мережива серветок, доріжок, скатертин, шторок, завісок, фіранок, порт'єрок, наволоки на стільничок. Цікаво використані техніки плетіння гачком для оздоблення посуду. Та справжній фейєрверк емоцій серед присутніх викликав показ моделей одягу. Ексклюзивні комплекти одягу демонстрували веселі, чарівні та стрункі дівчата. Сукні, светрики, кофтини, накидки, туніки, маечки, шапочки, шалі і ще безліч цікавих аксесуарів до них створили неповторний святковий калейдоскоп. Це перший такий показ в історії клубу народних ремесел „Ниточка”, і його успішність надихає учасників на створення власного, клубного, модельного агентства. І хоча від мрії до її здійснення – шлях непростий, завзятість та ентузіазм „ниточок” не залишають сумнівів у реальності мрії.

Гачок, спиці і клубочок ниток – ось нібито і все, що потрібно майстрині. Поволі розмотується ниточка і, як у казці, стелить шлях у загадкове і незвідане. Творчість не знає меж і не визнає кордонів. А як все починалось?

Вікторія Кравчук – народилась у Кіровограді у 1976 році, навчалась у школах №25 та №32, а паралельно торувала стежку до країни мрій – відвідувала усі гуртки та студії в нашому місті, пов'язані з декоративно-ужитковим мистецтвом, а головне - чотири роки навчалась у художній школі. Звідки такий нестримний потяг прикрашати все довкола і власноруч створювати красу? Відповідь частково знаходимо в родинних зацікавленнях. Батько Вікторії мав талант художника, займався випалюванням по дереву, чеканкою. Мати – понад два десятиліття пропрацювала на фабриці „Індтрикотаж”. Домашня атмосфера творчості спонукала доньку до власних творчих розвідок у царину мистецтва. Не дивно, що згодом на „Індтрикотаж” приходять і Вікторія, вона працює там художником з вишивки аж до закриття фабрики.

Багато чому навчилась Вікторія Кравчук і в Москві, де опанувала школу дизайну в „Учбовому Центрі „Останкіно”. Десятирічний досвід дизайнерської роботи в Росії цього періоду важко переоцінити.

А ниточка від чарівного клубочка, що стелилась її життєвою дорогою, привела Вікторію у 2007 році в місто дитинства - Кіровоград, і далі - на засідання клубу народних ремесел „Ниточка”.

До захопленої переважно рукоділлям жіночої частини „Ниточки” поступово приєднуються чоловіки. Один з них – самодіяльний художник Р. Климишин.

Наприкінці квітня 2008 року художник-аматор Ростислав Климишин представив у відділі краєзнавства нашої бібліотеки виставку пейзажів.

Родом Р.Климишин з тернопільського села, щедрою на природу і добрих людей. Хист до малювання у нього помітив ще шкільний учитель, і ця любов до відтворення краси світу фарбами відтоді не полишала Ростислава, а йшла паралельно з визначенням мети життя та професійним зростанням. Працює самодіяльний художник у ВАТ „Кіровоградобленерго”, а малювання стало його захопленням та способом самовираження. Його пейзажі реалістичні і водночас романтичні, вони ніби легко впізнаються і водночас манять якоюсь загадкою. Серед представлених картин і природа нашого краю, і кримські краєвиди. Експозиція відкрилася якраз напередодні 55-річчя Р.Климишина і зібрала чимало зацікавлених відвідувачів, у тому числі його колег, друзів, однодумців, вона мала гарні відгуки.

До дня Незалежності України у серпні 2008 року відбулось відкриття персональної виставки члена Клубу народних ремесел „Ниточка” Корсун Раїси Іванівни. У експозиції „Фарби літа” – вишивка гладдю та хрестиком на предметах одягу та інтер'єру. Вінчає рукотворну красу вишитий образ Божої Матері в обрамленні традиційного українського рушника. Різнобарвні узорі прикрашають серветки і доріжки, картини і рушники, блузки і футболки, а ще - численні хусточки, від яких не можна відірвати погляду. Техніка робіт представляє собою художню гладь та стебнівку, доповнену окремими видами швів, що використовуються для гладі по рахунку ниток, тамбур, рококо, болгарський хрестик, рішельє. Вишивку органічно доповнюють мережива, плетені гачком. Філігранність робіт та майстерне володіння веселкою кольорів робить вишивки водночас яскравими і ніжними, задумливими і життєрадісними. Роботи відображають індивідуальність почерку майстрині і водночас не схожі одна на одну. Вони випромінюють політ душі і тепло жіночих рук.

Народилась Раїса Іванівна 1944 року в Туркменії в родині військового. Батько родом із Саратовської області, а мати – уродженка села Панчеве Новомиргородського району. По закінченню школи Раїса стала студенткою медучилища, згодом працювала операційною сестрою.

Другу спеціальність отримала у Ташкентському інституті народного господарства, працювала у галузі будівництва. А рукоділля освітлювало будні і освячувало душу.

У 2002 році переїхала з родиною з Ташкента до Кіровограда. Тут і зустрілась з жінками - членами клубу „Ниточка”. Спільне захоплення рукоділлям та бажання поділитись з людьми своїми здобутками знайшло вираження у колективних та персональних виставках – обласних і всеукраїнських. Родина всіляко підтримує свою Берегиню у її захопленні і допомагає у організації виставок.

На презентації „Фарб літа” виступили колеги вишивальниці по клубу, члени родини, друзі, бібліотекарі ОУНБ ім. Д.Чижевського.

Шевченківські дні 2009 року принесли радість та захоплення усім відвідувачам відділу. Саме у ці березневі дні Клуб народних ремесел „Ниточка” презентував триптих-вишивку, присвячений Тарасу Шевченку „В майбутнє до тебе я, Тарасе, йду”. Ця презентація – данина пам'яті народному поету і пророку, який єднає покоління і дарує віру у майбутнє та снагу до життя.

Композиція складається із портрета Кобзаря, тексту його „Заповіту” та 5-метрового традиційного українського рушника, який і огортає портрет своїми крилами. Робота виконана червоними і чорними нитками в техніці болгарського хрестика, а крайові шви – рубцюванням та ретязем. Портрет Шевченка, що зазвичай не потребує підпису, цього разу супроводжують слова з відомої пісні на слова Олександра Злотника „Шлях до Тараса”: „Не в минуле, а в майбутнє до тебе я, Тарасе, йду”, вишиті хрестиком на окладі портрета.

Автор презентованих робіт - Бойко Пилип Іванович – родом із села Шпаково Новомиргородського району. За фахом – вчитель математики, останні 20 років працював заступником директора з навчально-виховної роботи ЗОШ №18 м. Кіровограда. Вишивати почав з кінця 2004 року, вже у пенсійному віці. Родина поділяє захоплення Пилипа Івановича, оскільки і дружина, і обидві доньки кохаються у рукоділлі, іноді вони навіть заздять батькові, що має відтепер більше вільного часу для свого захоплення.

У „Ниточці” П.І.Бойко майже з початку заснування (з третього засідання, уточнює він як математик), почуввається у переважно жіночому товаристві комфортно, бере активну участь у заходах клубу.

Шевченківська тема увійшла в його життя з дитинства, коли третьокласником він уперше почув у виконанні сільського хору пісні на слова Шевченка. Пилип Іванович охоче поділився із присутніми своїми спогадами та роздумами щодо ролі Шевченка у власному світогляді, а відтепер – уже й у творчості.

Присутні на презентації читали твори Шевченка українською та іншими мовами і спілкувались, вшановуючи Кобзаря світлими спогадами та присвяченими йому віршами.

До доброго звикаєш швидко, і тому працівники відділу не дивуються запитанням постійних наших читачів, чи скоро „Ниточка” представить свій новий проект на розсуд глядача. Ми їх запевняємо, що наше співробітництво триватиме. Принагідно хочеться наголосити на тому, що тенденція влаштовувати виставки майстрів саме у бібліотечних закладах є адекватною відповіддю на сучасні світові тенденції глобалізації та уніфікації – маємо зберігати обличчя народу, так би мовити, вишитий нитками його портрет, так само пристрасно і ретельно, як бережемо мудрість століть на книжкових полицях бібліотек. Презентовані виставки та виступи присутніх на презентаціях покликані нагадати нам всім, що ми - надзвичайно багаті, а відтак - не маємо права це духовне багатство не примножувати, бо саме такою є місія культури – берегти ментальну естафету поколінь. І ці високі слова звучать так природно і щиро серед веселкової рукотворної краси.

Найсмільвіші фантазії мають право на втілення, якщо вони знаходять підтримку однодумців та друзів. Парадоксально, але мистецтво вишивки, плетіння, що нібито вимагає усамітнення, насправді стає об'єднуючим фактором, спонукаючи все оточення майстрині сприяти, допомагати, підтримувати, визнавати та заохочувати до нових творчих пошуків.

Побажаємо ж від щирого серця, щоб ниточка на клубочках долі стелилась їм тими дорогами, що вони намріяли.

ОБЛАСНИЙ СЕМІНАР «КОМФОРТНІСТЬ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ У ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ»

СКЛАДОВІ КОМФОРТНОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ. КОНСУЛЬТАЦІЯ

*Циганкова Л.О.,
завідуюча відділом
науково-методичної роботи і соціологічних
досліджень ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Одним із важливих чинників якості обслуговування користувачів визнається “комфортність” та “культура обслуговування”.

Ми розуміємо під поняттям комфортність (від англ. комфорт - побутові зручності, затишок, благоустрій) сприятливі умови, необхідні для роботи з документами, а також номенклатуру бібліотечних послуг, достатню для задоволення потреб користувачів.

“Культура обслуговування” в першу чергу характеризується майстерністю спілкування бібліотекаря з користувачем.

Відомий теоретик з бібліотечної справи Любов Борисівна Хавкіна ще у 1917 році у своїй статті “Керівництво для невеликих бібліотек” писала про комфортність бібліотечного середовища: “Библиотека должна иметь видную, но не кричащую вывеску. При входе в библиотеку должны быть выставлены крупно напечатанные условия пользования библиотекой и витрины с обложками новых книг. В небольших библиотеках на окнах, выходящих на улицу, могут быть выставлены книги как в книжных магазинах. Полезно также книги выставлять в раскрытом виде, чтобы можно было прочесть страницу текста, видеть рисунки. Можно даже при малых затратах придать помещению привлекательный вид».

Поняття “бібліотечне середовище” ввійшло в термінологію вітчизняного бібліотекознавства порівняно недавно. На сучасному етапі є низка умов духовного та матеріального характеру, які сприяють або перешкоджають залученню користувачів до бібліотеки, комфортності перебування у ній користувачів та працівників, задоволенню потреб у читанні та отриманні інформації.

Поняття “бібліотечний простір” та “приваблива бібліотека” сьогодні все частіше зв’язується воєдино, бо в обох випадках йдеться про певні умови користування бібліотекою.

Умовно можна виділити дві сторони комфортності і привабливості бібліотеки: матеріальну (предметну); нематеріальну (духовно-моральну).

До **матеріальної** складової привабливості бібліотеки відносяться: приміщення, інтер’єр, опалення, освітлення, буфет тощо, наявність або відсутність яких пов’язане з рівнем фінансування, а також господарською діяльністю бібліотеки, її намаганнями забезпечити користувачам певні зручності.

Приклади сучасних вимог до комфортності бібліотечного простору:

будівля має бути пристосована до використання її бібліотекою, якщо вона не виконана за спеціальним проектом.

Вимоги до бібліотечних будівель постійно змінювались, але загальні вимоги залишились незмінними. Бібліотека повинна бути розташована у центрі міста (району, населеного пункту); вона повинна бути доступною для всіх користувачів, яким потрібна інформація, відповідно до її фондів; бібліотека повинна намагатись створити високий рівень комфорту для користувачів.

Земельні ділянки, на яких розміщені будівлі бібліотек, повинні бути віддалені від промислових підприємств на відстані, передбачені санітарними нормами. Розміри земельної ділянки за нормами визначаються тільки у випадках розміщення бібліотеки в окремій будівлі. При цьому враховується віковий склад користувачів та обсяг фонду.

До бібліотечних будівель сьогодні висуваються такі вимоги: бути гнучкими, компактними, доступними, зручними, постійними (з контрольованим мікрокліматом у приміщеннях), надійним, економічним (в будівництві та експлуатації). Особливу увагу слід звертати на наявність у бібліотеках зручних туалетів для користувачів та бібліотекарів; гардеробів, функції яких у бібліотеках виконують вбудовані шафи. Значна увага повинна бути приділена заходам щодо уникнення шумів у бібліотеці. Норма шуму для бібліотеки - 40 дБ. Для досягнення акустичного комфорту в читальних залах, розрахованих більше, ніж на 50 чоловік, використовують підвісні стелі.

Освітлення не повинно бути занадто яскравим або тьмяним, доцільно у читальних залах використовувати настільні лампи. Бажано не використовувати люмінесцентне освітлення.

Не слід заощаджувати на освітленні вестибулів, холів, сходів, переходів. Напівтемна бібліотека справляє неприємне враження на

відвідувачів і виступає в ролі своєрідної антиреклами. Достатня ж кількість світла в інтер'єрі викликає позитивну реакцію.

Крім розумного вибору ламп, люстр та інших джерел, рівень освітленості можна підвищити шляхом застосування світлих тонів з більш високим коефіцієнтом відбиття поверхонь. Світлі й білі площини, що відбивають, в інтер'єрі можуть забезпечити втричі більший рівень освітленості.

Вологість повітря у приміщенні повинна бути не нижче 40%.

Провітрювання слід здійснювати кожні 15 хвилин протягом 1 години роботи. У теплу пору року потрібне кондиціонування. Температура повітря повинна бути 18-21.0С.

Інтер'єр

Однією з важливих складових бібліотечного простору є інтер'єр бібліотеки. Інтер'єр бібліотеки - це архітектурно і художньо оформлений простір будівлі, який включає його оздоблення, меблі, устаткування.

Інтер'єр бібліотеки складають :

- книжкові виставки; стенди, книжкові вітрини;
- друкована й мальована реклама масових заходів;
- барвисте оформлення каталогів і роздільників;
- художні твори, які вміщують яскраві картини та портрети, естампи, монументальні розписи, скульптури й книжково-газетну графіку.

Прекрасно виглядають у бібліотечному інтер'єрі діаграми, альбоми, статуетки, кераміка, макети, глобуси та інші малі форми.

На сьогодні інтер'єри бібліотек оформлюються з врахуванням регіональних, історико-краєзнавчих, а іноді й етнокультурних особливостей.

За основу оформлення інтер'єру нерідко беруть образ, який домінує у творчості письменника, чиє ім'я носить бібліотека, історичну або краєзнавчу тематику.

Обладнання

Є певні вимоги до обладнання:

- книги не рекомендується ставити нижче, ніж 30см від підлоги;
- висота стелажа не перевищує 2,15 м;
- столи не повинні бути меншими, ніж 90 см і розраховані на двох користувачів.

Озеленення бібліотеки (Фітодизайн) не тільки створює затишок, а також позитивно впливає на здоров'я людини.

Загальновідомо, що приміщення і будівлю бібліотек, виходячи із функціонального призначення, підрозділяють на:

- приміщення для обслуговування користувачів;
- приміщення для зберігання;
- службові та допоміжні приміщення;
- приміщення адміністративно-господарського апарату.

Одними із головних вимог до приміщення бібліотеки є умови (складові) ергономічності — комфортність і норми до неї. Запах є одним з елементів комфортності і заслуговує на увагу на рівні таких складових комфортності, як температура і вологість повітря, освітленість, інтер'єр. Персонал бібліотек має розглядати питання, пов'язані з комфортністю приміщень бібліотек, тим самим підвищуючи рівень обслуговування користувачів.

Принципово приміщення будь-якої бібліотеки можна було розділити на 2 зони: читацьку і внутрішню (функціонально-технологічну).

Відповідно до рекомендацій ІФЛА під службові приміщення рекомендується виділяти площу не менше 20% від площі читацької зони.

Приміщення для обслуговування користувачів у будівлях бібліотек потрібно розміщувати з урахуванням функціональних вимог.

При розміщенні меблів необхідно врахувати, що стелажі встановлюються перпендикулярно до стін, які мають вікна і елементи опалювальних систем так, щоб відстань від стелажа до вікна була не менше 0,6 м. Стелажі та елементи конструкцій розділяються проходами. Найменша ширина проходу між стелажимами - 0.75 м. Між **торцями** стелажів (головний прохід) - 1м 20см.

- між стіною і стелажем - 0,75м;
- стіною і торцем стелажа - 0,45 м.

У відкритому доступі прохід між стелажимами рекомендується установлювати не менше 1м (не більше 1,5 м);

– відстань від підлоги до нижніх полиць стелажа повинна бути не менше 0.15 м, а в цокольних поверхах - не менше 0,30 м.

У бібліотеках обов'язково повинна бути обладнана кімната відпочинку працівників. Норма площі на одне місце для відпочинку - 2,5 кв.м. Площа для розміщення кухонного обладнання - 2,0 кв.м. Наприклад, кімната площею 12 кв.м достатня для організації відпочинку 6-10 працівників.

Протипожежні заходи і обладнання повинно бути у кожній бібліотеці, незалежно від її розмірів, і відповідати вимогам Інструкції з протипожежної безпеки.

Сьогодні найбільш поширеним рішенням простору публічної бібліотеки є організація за принципом однієї кімнати “one room

library”. Це характерно для англomовних країн, Скандинавії, Франції, воно поширене навіть на публічну інформаційну бібліотеку при Центрі Помпіду у Парижі

Суть рішення в тому, що в одному просторі концентрується зона обслуговування. Кафедри прийому та запис читачів є ядром бібліотеки.

При проектуванні бібліотечних будівель і оформленні інтер'єрів важливо чітко визначити систему покажчиків (табло) як для читачів, так і для бібліотекарів. Оформлення повинне починатися з фасаду бібліотеки, з вивіски, режиму роботи, позначення входу і виходу та інше. Система координатних покажчиків всередині приміщень бібліотеки повинна відігравати роль путівника. Природно, чим менша бібліотека, тим менша потреба у самих знаках. Розміщення покажчиків повинно бути чітко продуманим. Вони повинні знаходитись не вище 2,4 м від рівня підлоги. Їх не слід по можливості розміщувати на меблях та обладнанні.

У професійній пресі неодноразово зверталася увага, яка важлива у бібліотечному діалозі інформація про ім'я-по батькові співробітника, який обслуговує читачів. Нарешті, вільна орієнтація в просторі неможлива без вмiлого розташування робочих місць бібліотекарів. При цьому одночасно забезпечується їхня доступність для відвідувача й контроль за використанням ресурсів. Тому, розміщуючи стелажі, виставки, стенди та ін., варто одночасно вибирати зручне з погляду контролю робоче місце бібліотекаря, рівень освітленості.

Наочність

Говорячи про бібліотечний інтер'єр, не можна не сказати про книжкові виставки, які є невід'ємною частиною бібліотечного простору. Плануючи проведення виставок, необхідно детально їх проробляти й продумувати їхнє місце в інтер'єрі бібліотеки. Окремі виставки, стенди, тематичні панно, плакати, присвячені конкретним темам, повинні сполучатися з експозиціями, що розкривають ту або іншу тему в комплексі. Вказівні й пояснювальні таблички повинні бути виконані в єдиному стилі. На вибір місця для виставки впливають розміри приміщення, рівень освітленості, а також ступінь «насиченості» внутрішньобібліотечного простору стелажима з книгами, робочими столами.

Бібліотеки мають великий досвід використання наочності при організації бібліотечного середовища. При підготовці книжкових виставок необхідно врахувати загальні вимоги :

- комплексність, залучення матеріалів з різних розділів бібліотечного фонду;
- ретельний відбір, використання рекомендаційної бібліографії;
- використання періодики, статей, рецензій, кіно-фотодокументів;
- урахування інтересів, особливостей сприймання різних груп користувачів;
- оперативне інформування користувачів про виставки, анонси, повідомлення у ЗМІ;
- вивчення ефективності книжкових виставок шляхом аналізу відгуків читачів, попиту.

З метою урізноманітнення у бібліотеках радимо використовувати наступні види книжкових виставок:

I. Виставки інформаційного характеру (виставки новинок і так званих виставок забутих книг).

II. Тематичні книжкові виставки - основний і найбільш розповсюджений вид.

Є низка різновидів тематичних виставок, які мають деякі особливості в змісті й оформленні:

- виставки, присвячені актуальним питанням сучасності;
- виставки-персоналії;
- виставки до пам'ятних дат;
- на допомогу навчальному процесу;
- виставки одного твору.

Завдяки творчому підходу бібліотечних працівників використовуються нові види виставок: діалог, дискусія, вікторина, питання, конкурс, однієї статті, книги, реклама, озвучені книжкові виставки, подорож, пошук, аукціон, виставка-презентація.

Наприклад, виставка-діалог „Відродження писанкарства”.

I розділ. Що таке писанка? З чим пов'язане її виникнення?

II розділ. Які орнаменти найбільш поширені в Україні? Яка специфіка існує в орнаменті нашого краю?

III розділ. Чи знаєте Ви майстрів, які займаються писанкарством?

Бажано, щоб в оформленні книжкових виставок у бібліотеках використовувались деякі із вищезазначених.

Етичні питання бібліотечної професії

Проблеми спілкування мають особливе значення для бібліотекарів, тому що ці контакти є суттю бібліотечного обслуговування. У такому спілкуванні є чимало труднощів. Важко побудувати довірчу

бесіду, повернути до себе користувача, викликати його на відвертість, зацікавити, заохотити читачів до масових заходів, ще складніше організувати творчу дискусію, обмін думками тощо.

Щоб вийти на рівень дійсно рівноправного діалогу з користувачем, бібліотекарю треба багато чого в собі змінити. Фахівці визнають, що їм необхідно виховати в собі особистісні риси, які необхідні всім, хто пов'язаний з обслуговуванням людей. Їх нараховується більше 30, якщо говорити про загальнолюдські якості. Серед них: доброзичливість, ввічливість, тактовність, порядність, комунікабельність, уважність, акуратність, вміння вислухати співрозмовника та багато інших.

Практика свідчить, що творче спілкування не з'явиться само собою. Тут багато залежить від самого бібліотекаря, його компетенції, ерудиції, захопленості. Саме це, в першу чергу, впливає на характер спілкування з читачами. По-друге, творче спілкування вимагає і деякої творчої підготовки. Головне у спілкуванні – говорити і слухати.

Дуже важливе для бібліотекаря вміння слухати. Воно допоможе бібліотекарю при уточненні запитів, під час зустрічі з користувачами. Яким би не був читач, у нього є право бути вислуханим.

Не менш важливим буде змінити у бібліотеці і поведінку самого користувача. Під час обслуговування часто виникають конфліктні ситуації тільки тому, що користувачі не знають всіх бібліотечних премудрощів. У зв'язку з цим повинно постійно проводитись навчання їх інформаційній грамотності.

Висновок: саме у сфері бібліотечного обслуговування є значні інформаційні можливості, використання яких може суттєво змінити уявлення про бібліотеку, її соціальну затребуваність.

Бібліотеки, щоб стати найбільш привабливими для користувачів, вивчають читацькі захоплення або, навпаки, антипатії. Серед рекомендацій, які спрямовані на подолання негативного ставлення, є наступні :

- полегшення доступу користувачів до необхідних їм документів;
- підвищення комфортності обслуговування;
- покращання роз'яснювальної роботи серед користувачів та реклами для створення іміджу бібліотеки;
- забезпечення дистанційного доступу до ресурсів бібліотеки.

Характер бібліотечного середовища залежить від вибраних бібліотекою пріоритетів своєї діяльності, їх відповідності потребам місцевої громади.

Послуги

Життя поступово змушує нас звикати до отримання платних послуг. Такі надають нам медичні заклади і ми до цього звикли, знаємо про їх недоліки і переваги. Надання у бібліотеках платних послуг викликає у користувачів різне ставлення : одні позитивно схвалюють, інші висловлюють побоювання. Так для чого вони створюються, чи комфортно користувачам отримувати такі послуги?

Бібліотеки надають населенню низку платних послуг, перелік яких затверджено постановою Кабміну від 5.06.1997 р. №534.

Враховуючи зміни до Закону України „Про внесення змін до ЗУ „Про бібліотеки і бібліотечну справу” від 21 травня 2009 р., в якому подається перелік платних послуг.

Сьогодні поряд з традиційними бібліотеки мають можливість надавати нові сервісні послуги. Довідково-бібліографічне обслуговування може бути доповнено новою off-line послугою - виконання довідок електронною поштою. З метою скорочення часу на пошук інформації створюються архіви виконаних бібліографічних довідок. Крім названих послуг надається можливість користуватись електронною поштою, брати участь у чатах. Для користувачів проводяться Інтернет-екскурсії, презентації веб-сайтів, упроваджуються нові для бібліотек форми роботи: інформаційні семінари, віртуальні салони, виставки, електронні презентації.

З метою популяризації фондів бібліотек започатковується нова форма роботи - віртуальні виставки, відкриті для всіх відвідувачів. Виставки приваблюють користувачів інформативністю, зручністю в користуванні. Вони висвітлюють життєвий і творчий шлях видатних людей, надають унікальні видання і цінні фотографії та документи.

Таким чином, використання нових технологій суттєво прискорює і підвищує якісний рівень та комфортність обслуговування користувачів.

Однак на сьогодні особливо актуальною залишається проблема доступу користувачів до електронних інформаційних ресурсів.

В бібліотеках запроваджується дещо інша концепція обслуговування. Вона спрямована на задоволення не лише інформаційних потреб користувачів, але й всієї системи їхніх культурних очікувань. Впроваджуються і розвиваються не бібліотечні форми роботи: виставки художніх студій, виставки художників-аматорів, проводяться цікаві та оригінальні заходи, а саме: „Ярмарка професій”, ”Відшукай свою справу”, вечір народної творчості “Мистецтво, що промовляє до душі”, концерт-диспут “Мої музичні захоплення”.

Сьогодні жодна бібліотека не може обійтись без такого напрямку роботи як формування суспільних і корпоративних зв'язків. Бібліотеки повинні мати партнерські зв'язки з державними структурами, органами місцевої влади, депутатами, громадськими організаціями.

Добре налагоджені зв'язки з громадськістю підвищують її авторитет і популярність. Важливо не тільки заявити про себе, а й бути почутими. Бібліотеки мають інформувати населення про свою роботу шляхом проведення стендових презентацій (Кіровоградська МЦБС), звітів перед населенням, виступів у ЗМІ, випуску рекламної продукції, повідомленнях у транспорті (літературний автобус).

Наприклад, шляхом проведення акції: "Блиск і злиденність бібліотек". Розділи: 1) "Свято, яке завжди з тобою" (найбільш визначні заходи, відгуки користувачів про роботу бібліотеки). 2) "Зачаровані душі" (розповідь про колектив і творчі плани); 3) Спрага життя (нові надходження в бібліотеку);

4) "Колишнє і думи" (публікації в пресі, оформлення стендових звітів із статистичними даними, фотографіями).

Бібліотеки мають створювати куточки соціальної інформації і надавати її населенню. Певна увага має приділятися забезпеченню прозорості діяльності місцевої влади.

В бібліотеках оформлюються інформаційні стенди, тематичні полиці

"Влада інформує", "З офіційних джерел", "У районній РДА", "Селищна рада: рішення, сесії". Бібліотеки можуть бути учасниками Дня держслужбовця, Днів самоврядування, Днів депутата. Бібліотеки готують для населення: прес-досьє "Чи знаєш ти свого депутата", "Справи депутатські", тематичні папки соціального характеру "Довідкові служби району (міста)", "Держава і соціальний захист молоді", "Місцеві податки", "Місцевий бюджет", "Юридичні консультації", "Соціальна реформа", "Пенсійна реформа", що сприятиме покращенню іміджу бібліотеки серед місцевої громади.

Кадри

Кожен відвідувач повинен бути певним, що знайде у бібліотеці не тільки цікаву книжку, але й привітну людину, помічника, висококваліфікованого фахівця, який намагатиметься задовольнити його інформаційні потреби.

Для громадськості високими рисами професіоналізму бібліотекарів є комунікабельність, інноваційність, високий загальноосвітній рівень. Саме вони створюють позитивний імідж працівника.

Як свідчить практика, користувачі звертаються до бібліотекарів не тільки із запитами щодо конкретної інформації, скільки з проханням допомогти в її пошуку в електронному середовищі.

Колін Гуард, директор Програми “Бібліоміст” підкреслив, що добре устатковані публічні бібліотеки грають важливу роль в економічному і соціальному розвитку місцевих громад. Проте недостатньо мати комп’ютери та Інтернет, щоб уміти скористуватись ними потрібен професіонал у сфері інформації. А це - бібліотекар.

Організаційно-методичне забезпечення

Бібліотеки-методичні центри приділяють значну увагу підвищенню фахового рівня працівників щодо бібліотечного обслуговування. Використовуються як традиційні форми, так і інноваційні. Серед традиційних: семінари, практикуми, стажування і бібліотечні уроки для новопризначених працівників. Були проведені семінари за такими темами: ”Інноваційна діяльність бібліотек” (Голованівськ), “Інноваційні підходи до обслуговування молоді” (Компаніївка), “Молоді працівники: професіоналізм і творчість” (Новоархангельський, Олександрійський райони), “Візитна картка бібліотеки” (м.Кіровоград).

Приділялась певна увага новопризначеним бібліотекарям. Наприклад, у Добровеличківському районі для цієї категорії працівників проведені уроки фахівця “Книжкова виставка - обов’язкова форма роботи сільської бібліотеки”, уроки бібліотечної майстерності “Морально-етичне спілкування бібліотекаря і читача”, “Індивідуальна робота з користувачами у сільській бібліотеці” на базі сільських бібліотек с. Липняжки, Тишківки.

У м. Світловодську для бібліотекарів системи відбулось стажування “Бібліотечно-бібліографічне обслуговування користувачів”.

Серед інноваційних форм підвищення кваліфікації набувають поширення творчі лабораторії, які проводяться на базі бібліотек-філій, сільських бібліотек. Це творча лабораторія “Нові можливості - нова якість обслуговування” (Бобринець), “Індивідуальна робота з користувачами” (Кіровоградський район), “Сільська бібліотека - нові можливості, нова якість обслуговування населення” (Компаніївка), цикл творчих лабораторій у м.Кіровограді на базі бібліотек-філій: ”Виставка: нові акценти”, “Запровадження інноваційних форм роботи з користувачами”, Долинський район - “Наочність – інформаційне обличчя бібліотеки”.

Бібліотечні працівники активно використовують тренінгові форми роботи.

У Гайворонському районі для бібліотечних працівників були проведені практикум „Бібліотечне спілкування”, тренінг „Поговоримо про імідж”. Під час тренінгу проводились вправи „Що таке імідж”, „Бібліотекар - оратор”, „Реклама бібліотеки та її послуг”, „Побажання колезі”, рольова гра „У бібліотеці”.

Тренінги “Приємне спілкування”, “Імідж сучасної бібліотеки: нові підходи” відбулись у м. Олександрії.

У Петрівському районі працює школа професійної майстерності “Орієнтир”. Для сільських бібліотекарів проводились заняття за такими темами: “Конфліктні ситуації в бібліотечному спілкуванні”, “Бібліотекар: ідеал і реальність”.

Проводились конкурси на краще оформлення бібліотеки, кращу книжкову виставку. За матеріалами конкурсів були підготовлені матеріали з досвіду роботи бібліотек у Компаніївському, Олександрівському районах, м.Кіровограді та Світловодську.

Таким чином, проводячи заходи з підвищення фахового рівня за темою бібліотечного обслуговування, висвітлюються різноманітні питання цієї теми.

Хочу запропонувати використати матеріали для проведення семінару за темою “Візуальна культура бібліотек”. У Програмі:

I розділ. Простір для книги і читача

Консультації: “Основні вимоги до організації внутрішньобібліотечного простору: особливості інтер’єру”; Фітодизайн: “Зелені” оазиси в бібліотеці: розміщення кімнатних рослин в інтер’єрі бібліотеки”; “Модно, захоплююче, загальнодоступно: аранжування із сухоцвітів та природних матеріалів”;

II розділ. Організація комфортного бібліотечного середовища через систему виставкових експозицій пропонується створення слайд-презентації кращої міні-виставки “Мало місця”;

III розділ. Діловий імідж та етикет.

Консультації: „Складові іміджу: мова ділової поведінки, етикету, спілкування”; „Імідж - супровід у пресі, на радіо, ТБ”; „Зовнішній імідж: образ ділової жінки через костюм і одяг”; „Неформальна зустріч для душі з косметологом-візажистом” (майстер-клас практичного візажу).

Домашнє завдання: підготовка іміджевих статей (інтерв’ю, буклетів, проспектів, кліпів, слайд-фільмів).

Сприятимуть підвищенню фахового рівня бібліотекарів наступні заходи: тренінг-семінар „Бібліотечна рекламна кампанія”, психологічний тренінг „Конфліктні ситуації в бібліотеці і шляхи їх вирішення”, ділова гра „Професійна етика бібліотекаря”.

Раджу в роботі використати „Методичні матеріали до планування на 2009 рік”, „Грані бібліотечного спілкування” (2008), „Дизайн сучасної бібліотеки”, підготовлені методистами обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського.

Таким чином, важливими в обслуговуванні користувачів є і якість, і комфортність обслуговування, що впливає на загальне ставлення до установи.

Визначаючи стан комфортності, читачі ставлять на перше місце зручність територіального розміщення, на друге - чистоту, порядок, затишок, третє - режим роботи; четверте - зручність читацьких місць.

Визначаючи стан привабливості бібліотеки, користувачі відзначають оперативність та якість обслуговування, професійну кваліфікацію працівників, культуру обслуговування, повноту комплектування бібліотечного фонду.

Користувачі відмічають також наявність ДБА, сервіс та умови роботи.

Характер бібліотечного середовища залежить від вибору бібліотекою пріоритетів своєї діяльності, відповідності їх потребам найближчого соціального оточення.

Звичайно, якщо користувачі тієї чи іншої конкретної бібліотеки вбачають у ній, наприклад, суспільно-культурний центр, місце відпочинку і духовного збагачення, а їм пропонується дещо інше – ніколи, навіть при наявності всіх зручностей, бібліотечне середовище не буде комфортним та привабливим.

Таким чином, питання створення відповідного бібліотечного середовища потрібно розглядати не ізольовано, а в загальному контексті проблем стратегічного планування та управління якістю обслуговування.

ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ПРОСТОРУ – ШЛЯХ ДО ВІДКРИТОГО ЧИТАННЯ

*Ткаченко О.В.,
заступник директора з основної роботи
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Протягом останнього десятиліття відбуваються соціокультурні зміни у бібліотечній справі та інноваційний розвиток публічних бібліотек. Головним елементом у бібліотечній роботі (за Бахтіним М.М.) є „...живе спілкування з читачами...”, колегами, партнерами. Тому постає завдання перед бібліотечними працівниками у трансформуванні традиційних поглядів на організацію бібліотечної роботи, зовнішньої та внутрішньої інфраструктури бібліотек, внутрішнього бібліотечного простору. Всі ці процеси неможливі без розвинутої інтуїції, творчої фантазії, натхнення, не кажучи вже про загальнокультурний рівень бібліотечного працівника.

За останні 15 років відбулись кризові явища. Перша криза спіткала бібліотеки в середині 90-х років. Ці вимушені зміни у роботі і стали передвісниками оновлення бібліотек. Але бібліотеки, як живі істоти, мають здатність проростати як трава крізь асфальт, за будь-яких обставин, адаптуються до усіх соціально – культурних змін у суспільстві. Саме з цих років починається якісно нове бібліотечне життя за допомогою новітніх інформаційних технологій, становлення інноваційних моделей бібліотек: музеїв, салонів, культурно – громадських центрів і тощо. Інформатизація бібліотечних процесів докорінно змінила наші бібліотеки, відкривши доступ до ресурсів як внутрішньобібліотечних фондів, так і до світових інформаційних ресурсів.

Зараз бібліотеки переживають також нелегкі часи. Але, “Криза – не час для відступу!”, як було зазначено на Всеукраїнській школі методистів наприкінці минулого року. Виявилося, що, наприклад, у США та й в Європейських країнах саме бібліотеки стали найбільш затребуваними соціальними установами. Люди прямо кинулися до бібліотек, адже у бібліотеках залишились безкоштовними інформаційно-культурні послуги.

Таким чином, сьогоднішня бібліотека повинна бути вмонтована у соціокультурний простір. Бібліотека повинна заявляти про себе, говорити про себе цікаво, нестандартно підходити до рекламування своїх заходів задля того, щоб зацікавити нашого читача (користувача бібліотечних послуг). Сьогодні, як ніколи постає важливе завдання перед

бібліотеками – бути необхідними громаді. Зростає соціальна відповідальність бібліотек.

Разом з тим нам треба сьогодні позбавлятися від комплексу неповноцінності. Нам треба себе по-іншому позиціонувати у суспільстві. Сьогодні вже ніхто не ставить під сумнів те, що без бібліотеки мер не став би мером, вчений – не став би вченим, доктор – не став би доктором, бізнесмен – бізнесменом і т.д. „Професійне самовизначення бібліотек – важливий фактор соціально-культурної політики держави!” (С.Матліна). І це, нарешті, було визнано і з боку держави. Ми всі відчули підвищення заробітної плати наприкінці минулого року, що також додало престижу нашій професії. Великі бібліотеки і більшість бібліотек у районних центрах вже намагаються будувати свою роботу по-новому, прагнуть залучати інвестиції, займаючись проектною діяльністю. Разом з тим, місцева громада обов’язково повинна бути поінформована про систему бібліотечних послуг, треба розвивати активніше бібліотечний маркетинг (приклад агресивного маркетингу в супермаркетах як просуванні продажу товарів).

Нам всім разом треба думати, як відродити сільські бібліотеки – це першочергове завдання сьогодні! Треба думати про те, що до бібліотек приходять не тільки здорові люди, але й обмежено – мобільна категорія наших користувачів, яким треба створювати належні умови доступу до бібліотек та внутрішнього бібліотечного середовища.

Обслуговування у бібліотеці є ситуативним, тобто тут і зараз. Необхідно дуже чітко і оперативно реагувати на потребу громади. Основна мотивація відвідування бібліотек сьогодні (як виявили соціопитування) – соціальна самотність людини. Особливо у малонаселених пунктах, селах. Літні люди, які в основному мешкають в невеличких містах та селах, приходять до бібліотеки поспілкуватися, вилити душу. У великих містах, навпаки, дуже велика проблема відчуження людей. Сьогодні існує таке поняття, як атавізація суспільства. Люди відокремлюються, відчужуються один від одного. Тому у великих містах також є проблема спілкування, за яким громадяни їдуть до бібліотек.

У своїй роботі сьогодні бібліотеки орієнтуються на стандарти ІФЛА, бібліотечні працівники прагнуть до синтезу різних форм діяльності у своїй роботі, засвоюють нові мови, культури.

Робота бібліотеки – це живе життя, яке часто є суперечливим. З одного боку, час вимагає від нас змінюватися, прилаштовуватися до вимог наших читачів, з іншого боку – бібліотечні ритуали, які повинні чітко виконуватися (наприклад: бібліотечний опис документів, правильне ведення облікових документів - щоденника роботи, сумарних та інвентарних книг і т. ін.).

Головним на сьогодні у філософії формування бібліотечного простору постає завдання залучити читача, привернути його увагу до бібліотеки! Необхідно починати роботу з очищення фондів, з їх оптимізації. Цей процес потрібен для того, щоб спростити доступ читача до і, навпаки, шлях книги до читача. Треба створити такі умови, щоб наш читач зміг вільно знаходити потрібну книгу, мав змогу самообслуговуватися, тому що не кожна людина може запросто звернутися до бібліотекаря, багатьом набагато легше самому знайти і взяти книгу, переглянути її (*провести аналогію з супермаркетом і можливістю самообслуговування*). Відомий бібліотекознавець Слава Григорівна Матліна визначає таким чином філософію вільного доступу: „Якщо читач може самообслуговуватися в бібліотеці і знаходити у фонді те, що йому потрібно, значить це добре організований фонд!“. Але і тут є свій нюанс в тому, що бібліотекар повинен постійно збуджувати і стимулювати пошук нової інформації читачем, або тієї інформації, яку він колись вже отримував. Тому певну частину ресурсів необхідно періодично „ховати“, змінювати репертуар наповнення відкритого фонду.

Комфортність сучасних бібліотек починається з питання безбар'єрності. Давайте пригадаємо наші сучасні бібліотеки. З чого вони починаються у нас сьогодні? Велика бібліотека починається з фігури похмурого охоронця або чергового та дуже непривітної гардеробниці... А більшість районних бібліотек починаються з високих сходів, якими важко підніматися навіть здоровій людині, не кажучи про людей з обмеженими можливостями. Але навіть в тих районних бібліотеках, де на сьогодні зроблені пандуси, вони не завжди відповідають необхідним санітарно – гігієнічним та архітектурним нормам. Як приклад правильно збудованого пандуса з урахуванням тих умов, які існують, можна навести Голованівську центральну районну бібліотеку, де ми нещодавно побували і побачили такий пандус.

Сьогодні, орієнтуючись у роботі на стандарти ІФЛА, ми повинні переходити у своїх принципах обслуговування користувачів від диференціації (групового обслуговування) до персоналізації (індивідуального обслуговування). Ми всі чули про такий новий термін у бібліотечній роботі як „человекоцентризм“ (рос.мовою) або людиноцентризм (українською).

Це поняття треба застосовувати не тільки по відношенню до наших читачів, але і до бібліотечних працівників. Нам треба формувати творчу особистість бібліотекаря, тобто переходити від бібліотечних кадрів до бібліотечного персоналу, до окремої особистості наших працівників. Бібліотеки творять особистості, дуже багато впливає на розвиток бібліотечної справи в області і на місцях, у районах, особистість методистів. Про місію сучасного методиста ми поговоримо трохи піз-

ніше, а зараз я хочу зосередити вашу увагу на оформленні наших книжкових виставок з точки зору персональної відповідальності. При оформленні бібліотечних виставок необхідно вказувати: хто автор ідеї, хто дизайнер, хто формував виставку, хто робив бібліографію... Необхідно вказувати АВТОРІВ ОБОВ'ЯЗКОВО! В зміні підходу до таких звичайних, на перший погляд, речей у бібліотечній роботі і полягає новизна та інноваційність. Бо що таке ІННОВАЦІЯ? За філософським визначенням ІННОВАЦІЯ – це ТВОРЧІСТЬ. Таким чином, ми змінюємо зміст бібліотечної діяльності, її глибинних контекстів, змінюємо саме поняття „бібліотечне середовище” та його комфортність. Комфортність сьогодні – це сукупність умов, оточення, в якому відбувається обслуговування читачів. Коли ми говоримо про покращення комфортності, ми говоримо про стимулювання розвитку інтелектуального, морального, естетичного та емоційного потенціалу персоналу бібліотеки. Від того, наскільки творчо ми будемо підходити до своєї роботи, а також від того наскільки ми будемо виявляти та цінувати творчих людей, залежатиме успіх нашої роботи.

У психології особистості поняття „простір” невідривне від творчого самовираження, на якому базується бібліотечна інноватика. Інтерпретоване як „бібліотечний простір” і введене в обіг фахівців, воно дозволяє перейти до проектування та конструювання моделей бібліотек, їх зовнішньої та внутрішньої структури. Творчість бібліотекарів у формуванні бібліотечного простору дає змогу обирати серед розмаїття стилів той, який найбільш повно відображає та формує ціннісні орієнтації пріоритетних категорій користувачів. Протягом останніх років поняття бібліотечного простору набуло нового сенсу. В якості актуальної проблеми перед нами постає завдання: сформувати єдиний професійний інформаційно – комунікативний простір. Він дозволить поєднати представників бібліотечного співтовариства шляхом взаємообміну не тільки друкованою або електронною продукцією, а й творчими ідеями, проектами, планами.

При формуванні сучасного бібліотечного простору необхідно активніше використовувати метафори саме в оформленні бібліотечних виставок, інформаційних зон (*метафора - це художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості чи порівняння, а також слово або вираз, ужиті в такий спосіб*). Метафори емко і точно розкривають зміст виставок або головну ідею. Наприклад: „Біла симфонія”, „Сонячна посмішка”, „Золоті сторінки” і т.п. Назви виставок повинні бути чіткими і цікавими одночасно, привабливими для читача. Дуже важливо не просто оформити виставку, але й презентувати її читачам у цікавий спосіб. Під час презентацій виставок треба використовувати різноманітні сценічні форми, технічні

засоби (музику, голосові аудіозаписи, показ слайдів або електронних презентацій, театральне освітлення), можна також зробити звичайний огляд виставки, залучивши до його підготовки найбільш активних читачів, які могли прочитати вірші, уривки з творів, виконати музичний номер. Тут є дуже широкий простір для творчості. Головне, що повинен пам'ятати бібліотечний працівник сьогодні – це рівноправне спілкування з користувачем, недопущення снобізму у спілкуванні з читачем. Неприпустимо розмовляти з читачем з позиції „дуже знаючого” бібліотекаря з „неосвіченим” читачем.

Говорячи сьогодні про комфортність бібліотек та бібліотечних послуг, не можна не враховувати особливостей темпоритму життя. При організації бібліотечного середовища та бібліотечних послуг, обслуговуванні читачів необхідно враховувати, що життя стає більш динамічним. Тому потрібно поважати час користувача. Зараз необхідно шукати нові рішення в організації обслуговування. Змінюються темпоритми життя, люди поспішають, не хочуть чекати біля бібліотечних кафедр, а не отримуючи послугу швидко і якісно потім не приходять до традиційної бібліотеки, де вони вимушені чекати по 20-30 хвилин, поки їм нададуть необхідну книгу чи довідку. Під час пошуку книги або необхідної інформації бібліотекарем читач повинен мати можливість щось цікаве переглянути, погортати інформаційні буклети, журнали, поспілкуватися або мати можливість випити чашку кави у кафе, які все частіше з'являються при бібліотеках, навіть у маленьких.

Кожна бібліотека має сама формувати і організовувати свій простір, який є унікальним. Сьогодні необхідна матрична організація простору, яка поєднує різні форми. Неможливо і непотрібно повністю відмовлятися від традиційних форм організації бібліотечного обслуговування. Треба гнучко підходити до реорганізації бібліотечного простору і бібліотечних послуг. Не можна позбавляти читачів свободи вибору. Відходячи від традиційних канонів, до яких вже звикли читачі, до новітніх електронних форм та нетрадиційної побудови простору, ми позбавляємо переважно літніх людей комфортності в обслуговуванні, які не можуть повноцінно користуватись електронними каталогами або зорієнтуватись у перебудованому просторі. Вони відчують при цьому великий дискомфорт, комплекс неповноцінності, обмеженої мобільності. Можливо ця проблема ще не є характерною ознакою для маленьких бібліотек, але у великих бібліотеках та й у нашій бібліотеці ця проблема вже стала реальністю. З 2009 року ми відмовились від друкування карток для карткового каталогу і вводимо документи в електронний каталог, залишаючи тільки генеральний каталог в друкованій формі. Приблизно 20% наших користувачів хочуть користуватись тільки картковими каталогами, це не тільки літні люди, але наукові

працівники, студенти, різні категорії читачів, які не досить розуміються на новітніх технологіях. В зв'язку з цим маємо нарікання від цих людей, яким намагаємося надати персональну допомогу під час пошуку джерел інформації у фонді нашої бібліотеки. Але переважна більшість наших користувачів досить добре почуваються під час пошуку необхідних джерел за допомогою електронного каталогу і не потребують допомоги нашого персоналу. А молоде покоління, діти дуже добре обізнані з електронними технологіями, вони вже не хочуть працювати з традиційними каталогами і друкованими джерелами інформації. Вони хочуть отримувати необхідну інформацію дуже швидко з сучасних електронних ресурсів, і при цьому не докладати ніяких зусиль. Це можна пояснити також зміною темпоритму життя.

В одній з бібліотек проводилося соціологічне опитування дітей шкільного віку, під час якого вони повинні були відповісти на запитання: чи вам подобається приходити у бібліотеку? Переважна більшість відповіли – Ні! Виявилось, що традиційна бібліотека, з традиційним розташуванням столів і стільців стрункими рядами, нагадує дітям школу. І на рівні підсвідомості вони проводять певні аналогії з навчальним процесом і не йдуть до бібліотеки.

Ці тенденції треба також обов'язково враховувати у нашій роботі з організації обслуговування молодого покоління і, особливо, дітей. Сьогодні діти дуже завантажені складною шкільною програмою, величезним потоком інформації, необхідністю опанувати велику кількість предметів на високому рівні, вимогами вчителів. Дитинство – це дуже складна пора життя. Дітям потрібно не тільки постійно навчатися, але і відпочивати, рухатися, шуміти, виплескувати енергію. Тому їм потрібна різна бібліотека. З одного боку для дітей потрібна тиха бібліотека, яка повинна бути місцем укриття, де вони можуть перепочити, сховатися від постійного оточення вчителів, батьків, однокласників, де вони можуть залишитися наодинці з улюбленою книгою. З іншого боку їм потрібна і шумна бібліотека, де вони можуть трохи побешкетувати, погомоніти. Необхідно поєднання публічного і приватного в організації нашого бібліотечного простору. Дуже важливо, щоб у дитячих відділеннях наших бібліотек було спокійно, затишно, щоб для них був створений образ бібліотеки – дому, де кожному буде комфортно.

Під час організації бібліотечного простору дуже важливо органічно поєднувати і зіставляти великі об'єми і невеликі структури. „Бібліотека повинна робити акцент на співмірність простору людині” (Д.С. Лихачов).

Особливо актуально враховувати ці фактори під час відкриття наших фондів. Сьогодні у бібліотекарів існують певні психологічні проблеми у цьому. В бібліотечну термінологію увійшло поняття

АГОРОФОБИЯ (боязнь відкритих просторів). Наші бібліотекарі звикли сидіти по кутках за загорожами та ширмами і ніяк не хочуть виходити з книжками на відкритий простір. В нашій бібліотеці ці проблеми також існують. На сьогодні з усіх структурних підрозділів бібліотеки лише один має повністю вільний доступ до усіх документних ресурсів відділу – це відділ краєзнавства. З цього відділу ми розпочали наш стратегічний напрямок на відкриття фондів у читальних залах, який будемо активно продовжувати в майбутньому.

Ми почали реорганізацію обслуговування саме в цьому відділі тому, що сьогодні краєзнавство – це магістральний шлях розвитку бібліотек. У розвитку краєзнавчої функції бібліотеки сьогодні вбачається її унікальність. Краєзнавчий аспект у роботі сучасних бібліотек змушує бібліотеку бути потрібною місцевій громаді. Сьогодні наші бібліотекарі займаються дослідницько – пошуковою діяльністю, навіть сільські бібліотеки стають по-суті науковими бібліотеками під час проведення дослідницької роботи, коли вони вивчають історію свого села, долі видатних земляків і, таким чином, залучають односельців, педагогів, школярів до бібліотек, а врешті решт, до читання, до книги, розвивають потребу в пошуку інформації.

Сьогодні, коли дуже актуальним постає питання якості і ефективності нашої бібліотечної роботи, нових підходів до нормування бібліотечних процесів, саме сільські і районні бібліотеки повинні активно долучатись і займатись соціокультурною діяльністю, створювати етнографічні зони, музейні кімнати або куточки, вивчати історії свого краю. Наприклад, у сільських бібліотеках Росії і Білорусі багато бібліотек ведуть літопис свого села. Бібліотекарі йдуть до сільського голови, беруть його фото, описують його біографію і здобутки та вписують це все в сільський літопис. Цей напрямок у роботі сільських бібліотек є дуже важливим, адже на сьогодні бібліотеки в селах залишаються єдиним культурним центром громади. Ще один приклад роботи сільської бібліотеки у наших сусідів – це дошка об'яв на дверях бібліотек. Коли сільська бібліотека є дійсно такою, яку активно відвідують мешканці, то вони мають змогу прочитати всі останні новини комерційного характеру (куплю або продаж козу, цеглу, добрива...будь – що). Тільки таким чином ми з вами доведемо необхідність існування наших бібліотек, ефективність роботи бібліотечних працівників, коли вони будуть дійсно потрібними громаді і громада завжди зможе вступитися за бібліотеку в будь-якому місці, незалежно від чисельності населення.

Тепер поговоримо про вільний доступ до ресурсів як нову філософію у бібліотечній діяльності та його основне призначення – просування читання. Чому ми розкриваємо це поняття в такому контексті?

Тому, що сьогодні у розвинутих країнах виникла проблема читання, а точніше сказати, „не читання”. Ця проблема вже в повній мірі відчувається і в нашій країні. Ми не перший рік спостерігаємо негативну динаміку відвідування бібліотеки та книговидачі. Основна очевидна причина спаду читання об’єктивна – це розвиток новітніх інформаційно – комунікативних технологій, розвиток альтернативних електронних джерел інформації, зменшення у людей частки вільного часу. Сьогодні молодь більш прагматично підходить до бібліотеки, з цим пов’язана орієнтація на швидке, „безпроблемне” задоволення миттєвих, здебільшого ділових запитів. Інші функції читання, так зване читання – насолода, не беруться до уваги. Зараз відбувається тотальне сканування інформації. Декілька поколінь дітей вирости біля екранів телевізорів, а згодом – біля дисплеїв комп’ютерів. У цих поколінь склалася нова візуальна культура, установка на отримання „готового” глядацького продукту, який не треба домислювати. А можливість отримувати готову інформацію з Інтернету взагалі у малочитаючих людей створює відчуття „всезнайства”. Все це перешкоджає систематичному читанню у класичному розумінні.

Повернемося до поняття „відкритий доступ” і подивимося, яким чином він має сприяти просуванню читання. Відкритий доступ до книги, який не є новиною у бібліотеках і використовується досить успішно з 60-х років. Відкритий доступ якоюсь мірою зламав бар’єр між читачем і бібліотекарем. Було реалізовано право читача на самостійний пошук і добір книг. Але не більше того. У книгосховище, де знаходиться основна частина документів, він ще і досі не допускається. Таким чином, читач досі залишається дискримінованим у вільному доборі книг, основна частина документів обирається за допомогою каталогів, а далі для читача постає повна залежність від кваліфікації наших бібліотечних працівників, їх комунікативних вмій, загальної культури. Наші бібліотечні традиції керівництва читанням, рекомендаційної бібліографії повинні відходити на другий план і бути тільки консультативними, ненав’язливими. Є ще і досі випадки, коли бібліотекар може просто не видати якусь цікаву книгу, яку він притримав для „свого” користувача. Особливо це мало місце, коли почали видаватися перші дисидентські твори, за якими були черги у бібліотеках.

Далеко не кожна людина може наполегливо затребувати ту чи іншу книгу, не кожен читач має певні комунікативні навички, а також існують суто психологічні бар’єри у спілкуванні з бібліотечним працівником, до того ж сама бібліотечна кафедра створює бар’єр у спілкуванні. Особливості характеру людям – інтровертам заважають у спілкуванні з бібліотекарем і вони намагаються якомога рідше звертатися до бібліотекаря. Тому при організації відкритого доступу до книг, а

також при оформленні виставок дуже важливо звертати увагу на цікаву цілеспрямовану назву, наприклад, „Для тих, хто поспішає”, „Книги під весняний настрій”, „Якщо вам сумно”, „Прочитав – сподобалось – пропоную”... Якщо ви хочете звернути увагу на якусь конкретну книгу, то є доцільним помітити її кольоровою закладкою, на якій написати „Новинка”, „Вперше видана” або „Книга тяжкої долі”. Таким чином ми зможемо певною мірою реалізувати вислів відомого бібліотекознавця Шиали Ранганатана (*Ранганатан (Ranganathan) Шиали Рамамрита (12.8.1892, Шиали, шт. Мадрас, - 27.9.1972, Бенгалуру), індійський бібліотекознавець, діяч в галузі інформації і книгознавства, професор. Закінчив Вищу бібліотечну школу в Лондоні*): кожному читачеві його книгу, кожній книзі – свого читача.

Таким чином, бібліотекарю ми залишаємо допоміжно-консультативну функцію з питань, пов'язаних з пошуком книг, орієнтацією у фонді по різних галузевих підрозділах. Сьогодні бібліотекар – професіонал має відтворювати вітчизняні просвітницькі функції, за допомогою рекомендації кращих творів, вибудовувати систему читання, яка реально має сприяти духовному розвитку людини.

Принципова філософія трансформування бібліотечного простору полягає у переході від відкритого до вільного доступу. Сьогодні ми бачимо велику обмеженість просто відкритого доступу, який не передбачає свободу вибору. Про свободу добору книг у відкритому доступі можна говорити з великою долею умовності, тому що основна частина фондів все ще залишається недоступною для наших читачів. Але „комфортність обслуговування” в першу чергу передбачає доступність і свободу. Вітчизняна бібліотечна наука і практика протягом багатьох років не вживала таких понять, як дизайн і комфорт бібліотечних приміщень. Ці поняття замінювались поняттям „технічна естетика”, яка передбачала типовість у будівництві та оформленні бібліотек. Ми з вами пам'ятаємо ще ті часи, коли до великих свят у бібліотеках організовувались виставки з однаковою назвою, згідно з документами, які ми централізовано отримували. Зараз ми формуємо нову інфраструктуру бібліотек, орієнтовану на неповторність, унікальність, комфортність і привабливість. Ця нова ідеологія побудови бібліотечного простору передбачає максимально доступне і безмежне культурно-інформаційне середовище, яке за допомогою Інтернет-технологій, виходить за межі бібліотеки, тим самим знімаючи не тільки територіальні рамки, але й часові. Новий термін, який характеризує цю ідеологію, звучить як „распахнутое пространство” (рос. мовою), „розгорнутий простір” (укр. мовою), який передбачає свободу вибору і свободу творчості. Концепція „розгорнутого простору” не обмежена тільки доступом до інформації і способом орієнтації в ній. Вона не виключає допоміжної

функції бібліотекаря, який має допомогти дитині або дорослому користувачеві не загубитися у цьому безмежному просторі інформації. Для цього нам треба організувати і розробляти систему рекомендаційно – орієнтованих і рекламних методів. Відповідно до цієї концепції підрозділи бібліотеки розглядаються як місця для одночасної роботи і з книгою, і з комп'ютером і місця, де можна поспілкуватися, обговорити важливі ділові питання або просто обговорити якусь актуальну проблему. Тому ми зараз говоримо і про зонування читальних залів, і місць для відпочинку у бібліотеках. „Розгорнутий простір” - це також право читача, користувача відпочити, скориставшись „бібліотечним кафе”, або зимовим садом, якщо такий є у бібліотеці, або у холі бібліотеки, або на території перед входом до бібліотеки, де можна проводити на пересувних стелажах акції з видачі книг, книжкові фестивалі, свята книги під парасольками і т. ін. Як показують соціологічні дослідження, все це сприяє залученню читачів до бібліотек і ,врешті-решт просуванню книги до споживача. Сучасний читач має потребу у зміні видів діяльності бібліотек, бібліотечної креативності, у здійсненні своїх культурно-інформаційних очікувань – це основна мотивація трансформування нашої роботи. Все це збуджує творчий пошук бібліотекарів, викликає необхідність у нових формах культуротворчої діяльності.

Головна особливість понять „комфортність бібліотек” і „бібліотечний простір” пов'язана з новою парадигмою науково-методичної діяльності бібліотек, в основі якої знаходиться пріоритет експертно-діагностичної функції. Тепер розглянемо роль бібліотечних науково-методичних служб у трансформуванні діяльності бібліотек, головною метою якого є формування єдиного професійного інформаційно – комунікативного простору. Хочу процитувати російською мовою сенс цієї діяльності, сформований С. Матліною „...привлечь к себе любовь пространства”.

Методична робота сьогодні - це сприяння, не вплив. Методисти повинні керувати інноваційними процесами у бібліотеках. Ви повинні відслідковувати найкраще, творче у бібліотеках, а потім перевірити доцільність. Методист - це експерт! Він стоїть набагато вище інших бібліотекарів і головна його функція - аналітична. Методисти повинні допомогти бібліотекам зрозуміти, чому одна бібліотека відстає від іншої і навпаки. Необхідно проаналізувати 2-4 умови як визначаючі фактори, а потім показати ефективність роботи. Методист, як експерт, повинен бачити і читати не тільки текст, але й контекст (інформативний текст). Образно кажучи, методист – це бджола, яка переносить пилок з квітки на квітку! Необхідно багато їздити, дивитися досвід роботи кращих бібліотек, акумулювати отримані знання і переносити їх у практику інших бібліотек. При цьому треба завжди пам'ятати, що

будь-яка інновація - це завжди ризики! Але є основні правила роботи методиста:

необхідно ретельно продумувати і прораховувати ризики;

необхідно створювати мотивацію для персоналу, який втілює у практику роботи інноваційні форми;

треба бути завжди готовому до того, що алгоритм, який вами був заданий, може збитися;

до експертного аналізу кожної нової послуги або зміни у роботі треба залучати читачів, вивчати їхню думку і завжди робити соціологічний аналіз;

проводячи аналіз ситуації, необхідно визначити рівень на якому знаходиться співпраця із місцевою владою;

оцінити реальний стан бюджету бібліотеки;

підготувати плани розвитку А,Б,В і працювати над формуванням пріоритетів.

У своїй роботі сьогодні при трансформуванні нашої діяльності необхідно зосередитись на плануванні:

- зібрати персонал на загальну нараду;

- подивитися свіжим оком на свою роботу і провести невеличкий тренінг за темою „ Якщо б ви починали свою роботу з чистого аркуша?“;

- визначити пріоритети „Які наші цілі?“, „Якими будуть результати?“

- реально прорахувати норми на бібліотечні процеси шляхом моніторингу і хронометражу.

Для успіху в роботі необхідно бути об'єктивними до себе. Треба визнавати свої недоліки та працювати над ними. Але разом з тим, необхідно підтримувати оптимізм і бадьорий настрій! Не треба нагнітати ситуацію і постійно скаржитися один одному.

Постійно пам'ятати головне: ми маємо зосередитися на своїй місії, тобто СОЦІАЛЬНІЙ відповідальності бібліотек у культурно- інформаційному розвитку суспільства, розвитку його гуманітарної сфери.

Лідери, якими повинні бути методисти, дивляться уперед, прагнуть до освіченого суспільства і підтримують читаюче суспільство.

Як зазначила відомий український методист Інна Олексіївна Цуріна: „Методист – не посада, а стан душі!“ Я бажаю усім методистам тільки гарного стану душі, любові до своєї праці, натхнення, витримки і сил задля успішного вирішення нелегких завдань, які ставить сучасне життя перед бібліотеками.

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМФОРТНОСТІ

Методичні поради

*Нестеркова О.М., завідувача сектором
з питань національного відродження
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Ще з 90-тих років минулого століття стало зрозумілим, що бібліотеки потребують змін.

В новому столітті ми уже впевнені, що бібліотеки - це:

- інститут нового інформаційного суспільства, що вирішує завдання сучасними технічними засобами;
- заклад, що затребуваний читачами, населенням, суспільством, тому що саме в бібліотеці і з її допомогою можна вирішити проблему отримання будь-якої інформації;
- привабливе місце, де приємно провести вільний час, комфортно і цікаво відпочити, куди хочеться приходити.

В останньому виданні словника “Библиотечное дело” “Інновація” визначається як “оновлення продукції і послуг, здійснюваних бібліотекою, її технологій, форм і методів управління і т.д., що забезпечує підтримання і удосконалення сучасного іміджу, якості обслуговування, конкурентно - спроможності серед інших бібліотек.

Найбільш важливими для бібліотеки результатами інноватики можна вважати:

- набуття статусу соціокультурного центру;
- встановлення принципово нових стосунків з територіальними органами влади і управління;
- реальний вплив на життя громади;
- мобільна взаємодія з зовнішнім середовищем;
- формування нової концепції обслуговування населення (комфортність, відкритість, доступність);
- створення системи безперервного професійного розвитку персоналу;
- використання додаткових джерел ресурсного забезпечення;
- розвиток горизонтальних професійних комунікацій.

Класифікація бібліотечних інновацій

1. Організаційні (що спрямовані на встановлення зовнішніх комунікацій бібліотеки, адаптацію в зовнішньому середовищі, формування регіональної бібліотечної політики, зміну структури бібліотеки).

2. Продуктні (розширення асортименту послуг, поява принципово нових послуг).

3. Методико-технологічні (розробка і використання нових методик внутрішньої роботи бібліотеки, бібліотечних послуг, техніки і технологій).

4. Управлінський (безперервний професійний розвиток співробітників і реалізація творчого потенціалу кожного працівника).

Ставлення колективу.

Будь-які інновації викликають у колективі неоднакову реакцію. Більшість сприймає їх як загрозу своїм інтересам, сталому життю і незручність.

Відомий фахівець П. Стребел так класифікує працівників за їх ставленням до інновацій.

Реформатори - активно відгукуються на зміни і розглядають їх як перспективну можливість подальшого розвитку. Вони бажають самоудосконалюватись і стають рушійною силою організації.

Антиреформатори - вбачають у змінах загрозу особистому комфорту, своєму статусу і владі.

Споглядачі - пасивна частина колективу, в якій позитивний настрій виникає тільки після розуміння суті новації.

Консерватори - одразу розуміють мету інновацій, але в інтересах свого спокою намагаються уберегтися від змін.

Інновації в традиційних, суто технічних процесах.

Наприклад, щорічна перереєстрація читачів може стати захоплюючою справою, якщо внести в неї елемент новизни - провести лотерею по розіграшу перших 100 номерів читацьких квитків.

Можна неприємну процедуру боротьби із читацькою заборгованістю перетворити в позитивну, якщо вирішувати проблему, заохочуючи тих, хто здає книги вчасно.

Особливістю бібліотечної інновації є зв'язок з традиціями.

Бібліотечні інновації не мають революційного характеру, базуються на традиціях, є їхнім продовженням і ніколи не з'являються нізвідки.

Наприклад, найрадикальніша зміна в бібліотеці - автоматизація процесів - можлива за умов знання принципів і володіння технологією традиційної бібліотечної роботи, будь-то створення каталогів чи пошук інформації.

Також створити новий тип книжкової виставки неможливо, не вміючи виокремити в експозиції сталі елементи, без яких вона руйнується.

Термін інновація виник ще на початку ХХ ст. Визначив його австрійський вчений І.Шумпетер, який зрозумів її як зміни з метою впровадження і використання нових видів товарів, виробничих та транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості.

Таким чином, інновація - процес реалізації ідеї, задуму, а нововведення, в свою чергу, трактувалося як результат цього процесу.

Роль інновацій як інструментів у конкурентній боротьбі.

Перші дослідження інноваційних процесів в бібліотечній діяльності з'явилися у II половині 80-тих років минулого століття.

Поняття “нововведення” в цих дослідженнях означало сукупність передового досвіду, раціоналізаторських пропозицій і результатів наукових досліджень.

Інноваційна діяльність ототожнювалась з роботою методичних служб, сутність якої учений С.А.Басов визначав як управління нововведеннями, орієнтоване на пошук нового, передового і впровадження його в практику.

Усі автори в якості головного суб'єкта інновацій бачили методиста, а під інноваційним процесом - створення, розповсюдження, впровадження і опанування нововведеннями.

Перша серед дослідників С.Г.Матліна підкреслює індивідуалістичний характер інновацій, що зумовлено їх творчою сутністю. Методисти - ретранслятори, мета яких - навчити бібліотекарів інтерпретувати запозичену новацію. (Книга Н. Т. Чуприної “Универсальная библиотека: инновационная деятельность в профессиональной практике”).

Змінюється ситуація в суспільстві: приватизуються промислові об'єкти, реформується сфера освіти: з'являються гімназії, коледжі, змінюється статус вузів, з'являються нові спеціальності, змінюється методика викладання, проходить децентралізація управління у всіх галузях народного господарства, в тому числі і культурі.

Але з точки зору довготермінових перспектив розвитку бібліотек ситуацію, що склалася, необхідно сприймати як свого роду передумову якісних перетворень, стимул для пошуку нестандартних рішень, що дозволяє адаптуватись до принципово нової економічної ситуації.

Ми живемо в такий час, що багато понять з економічної науки переходять в практику.

Бібліотекарі успішно займаються бібліотечним маркетингом, освоїли рекламу, добувають кошти, вивчають основи фандрейзингу; можливо, тепер настав час розгорнути підручники з мерчандайзингу.

Мерчандайзинг - це наука, яка використовує ряд психологічних прийомів впливу на покупця, що сприяє збільшенню обсягів продано-

го товару. Для компаній це так само важливо, як і рекламні акції, і підтримання власного іміджу.

Мерчандайзинг як технологія включає в себе не тільки гарні комунікації, відмінну роботу персоналу, головне - це досягнення такої необхідної гармонії, щоб відвідувач почував би себе легко, комфортно, вільно і зручно.

Для досягнення цього важливо розробити план дій і стратегію:

- вмiле розташування товару (для нас - документів);
- ефективно представлення товару (для нас - документів);
- атмосфера місця продажу товару (видачі документів).

Традиційно виділяють комунікативний і візуальний мерчандайзинг.

Комунікативний - це вміння спілкуватись, налагоджувати контакти, вміння переконати користувача.

Візуальний мерчандайзинг для нас, це:

- дизайн приміщення;
- оформлення виставки;
- оформлення вітрин і наявність іншої зовнішньої реклами;
- розміщення товару (документів) всередині приміщення;
- перетворення зовнішнього вигляду прилеглої території;
- форма поводження, обслуговування і зовнішнього вигляду працівників.

працівників.

Мерчандайзинг пропонує нам багато знахідок. Наприклад, увімкнути музику в читальному залі. Моцарт не тільки стимулює мозкову діяльність, але усі композитори епохи бароко лікують серце (темп їхніх творів співпадає з темпом биття нашого серця, тому Вівальді, Моцарт і наш Чайковський допоможуть забути аритмію і тахікардію).

Музика створює фон, наповнює атмосферу додатковим комфортом та настроєм і дозволяє управляти увагою, поведінкою користувачів.

Наприклад, велику виставку про природу, екологію можна озвучити записами шумів лісу, моря. Виставку для дітей - піснями із мультфільмів.

Музика допомагає створювати позитивні асоціації, покращувати настрій і ваш імідж.

Перехід бібліотек на комп'ютерні технології дозволяє об'єднати творчі і інформаційні ресурси різних регіонів.

Трансформація бібліотек в поліфункціональні установи: культурні, інформаційні, соціальні - показала, що вони мають великий інтелектуальний і творчий потенціал і можуть швидко адаптуватись до потреб суспільства, стати потрібними не тільки читачам, а і владі.

Кожна успішна бібліотека має своє обличчя, починаючи з дизайну і закінчуючи нестандартними методами роботи.

Бібліотека є особливим інститутом сприяння духовному відродженню і соціалізації особистості, особливо в невеличких містах і селах.

Бібліотеки видають збірки віршів місцевих поетів, випускають літературні журнали, стимулюють творчу самореалізацію особистості (літературні вітальні, салони, театри книги, дискусійні клуби, вернісажі), вони об'єднують творчих людей, збільшуючи творчий потенціал свого міста.

Для вирішення соціально важливих проблем громади складають проекти

- для соціально незахищених верств населення,
- із захисту прав споживачів,
- екологічні.

Об'єднують для загальної справи владні структури, організації, установи, населення, проводять громадські форуми, вільні трибуни, допомагають національно-культурним товариствам.

У багатьох бібліотеках сформовані так звані директорські фонди: звідти беруться кошти для заохочення ініціативних, творчих людей. Активно використовується моральне заохочення - подяки з врученням диплома за конкретну справу, оригінальну ідею, професійну етику.

Привітання по радіо до Дня бібліотек, Дня народження, публікація в газеті про найкращого працівника - старий, але дієвий спосіб морального заохочення.

Створення привабливого іміджу вашої бібліотеки - запорука того, що закрити її буде дуже важко.

Починати треба з вітринної реклами, про що говорять вже давно, але чомусь її так і не видно.

Плакати "Друже, тут твоя бібліотека", "Ваша бібліотека завжди поруч з вами, завжди працює для Вас, завжди готова почути Ваші побажання", "Твоя бібліотека чекає на тебе", "Все гаразд, а з бібліотекою краще!", яскраві, на які не можна не звернути увагу, обов'язково додадуть Вам нових читачів.

Придумайте слоган саме вашої бібліотеки. "Ти читаєш? Ти кращий!", "У світ - через книгу", прикрасьте ним буклет і пам'ятку.

Буклет складається з історії бібліотеки, пріоритетних напрямків роботи, переліку послуг, інформації про роботу клубів і бібліотечні акції.

Зробіть пам'ятку “Дорога до бібліотеки”, “П'ять причин стати читачем нашої бібліотеки” (кожна бібліотека має свої переваги, тому і причини можуть бути різними).

Не забувайте приносити запрошення на бібліотечні свята можновладцям: навіть якщо вони не придуть, та будуть знати, що Ви працюєте.

Оформіть оголошення для читачів: “Ярмарок бібліотечних привілеїв” (замість правил користування - чорною фарбою).

Започаткуйте цікаві акції: “Бібліоовація” (для читачів, бібліотекарів, спонсорів і меценатів, для журналістів, для влади).

Зробіть номінації: “Сім'я, що читає найбільше”, “Суперчитач”, “Кращий молодий читач”.

Напишіть лист-подяку “За любов до книги і багаторічну відданість”, “За збереження бібліотечних книг”.

Напередодні Дня бібліотек попросіть своїх читачів будь-яким доступним способом висловити своє ставлення до бібліотеки:

- написати твір або вірш,
- намалювати,
- вигадати і вирізати оригінальну закладку до книги.

Домовтеся з вчителем літератури, запропонуйте дітям теми для розповіді:

- “Я в бібліотеці”,
- “Моя улюблена книга”,
- “Мій улюблений літературний герой”,
- “Як я вибираю книгу”,
- “Бібліотека майбутнього”,
- “Книга майбутнього”.

У вестибюлі нашої бібліотеки висить стенд з великим червоним серцем “Бібліотеці з любов'ю”. На окремих папірцях читачі освідчувалися в любові до бібліотеки і приклеювали їх до стенда.

Зробіть для своїх юних читачів пам'ятку або закладку “Шлях до слова, або як стати талановитим читачем”:

- Завжди прислухайся до своїх помічників - Розуму і Серця.
- Намагайся почути голос самого автора і зрозуміти, що письменник хотів сказати своїм твором.
- Насолоджуйся красою рідної мови.
- Вчись уявляти, фантазувати, створювати образи.

Вмій співставити себе і свої вчинки з діями героїв. Веди читачький щоденник, в якому записуй свої враження і роздуми про прочитане. Радій книзі, як доброму другу.

Для того, щоб зацікавити тих, хто прийшов до нас в бібліотеку, треба постійно знаходити нові, ще незвичайні форми.

Наприклад, створити Інтелект — центр - поєднання традиційної бібліотеки і медіацентру, а також спеціалізованих служб (психологічної, правової і т.д.), його фонди складає література, відео і аудіоматеріали, електронні носії інформації, мережеві ресурси.

Звичайно, в сільській бібліотеці це складно, а у районній - цілком можливо.

Обладнати місце для камерного чи індивідуального читання буде чудовим дарунком для тих, кого пригнічує незатишний читацький зал з рядами столів. У нашому камерному куточку любляють посидіти з книгою навіть читачі з інших відділів. А якщо правильно підібрати квіти навколо, то і здоров'я можна покращити. Так, замість гарної, але отруйної дифенбахії поставте фікус, який не тільки додасть кисню, але і заспокоїть, забере негативну енергію (до речі, він зараз знов стає модним). Так само забирають негативну енергію і додають здоров'я папороть і пеларгонія (остання ще і допомагає боротися з вірусами).

Вижити в епоху Інтернету бібліотеки зможуть лише тоді, коли вони дадуть людям те, що не піддається автоматизації - радість живого, а не віртуального спілкування.

Зараз в суспільстві точаться суперечки про місце українській мови в державі. Дуже вчасно стати на її захист, так і назвавши акцію - "День захисту української мови". Але без зайвого пафосу, дякуючи Богові, українська для більшості жителів Кіровоградщини - рідна, а чи вільно ми нею володіємо?

В програмі заходу зверніть увагу на багатство мови:

- запропонуйте назвати більше слів-вітань, слів-вибачення, варіантів фразеологічних зворотів;

- назвати усіх членів великої родини від свекра до шурина і зовиці;

- розкажіть про негативні наслідки брудної лайки на організм людини, про фізіологічні зміни, знайдіть у класичних творах приклади нашої української лайки (а щоб тебе муха копнула);

- про вплив церковного дзвону на душу і здоров'я.

Використовуйте музику наших композиторів.

Усім відомо, що більшість наших користувачів-жінки, і більшість клубів при бібліотеках - жіночі. Жінки в нашому суспільстві - більш освічені і мобільні.

Що нового можна внести в таку знайому роботу? Запрошувати на засідання нових цікавих людей, дітей та викладачів музичної школи, це одразу збільшить аудиторію - адже прийдуть мами і бабусі артистів, а це потенційні читачі.

Ось теми, які пропонують фахівці: “Свято пирога”, “Капустяна вечірка”.

В латиській бібліотеці наші колеги побачили чудове свято картоплі - безліч страв, саморобки, навіть фігурки, вирізані з картоплі.

Зробіть виставку виробів членкинь клубу, але не тільки в бібліотеці, а й у крамниці, нехай люди дивляться - це ваша реклама. А коли щось куплять - от вам і кошти для свята.

Виставки для жінок можуть бути різноманітними:

“Господиня в дому - покровя всьому”, “Де що з нічого”, “Чим більше науки, тим розумніші руки”, “Коли, як свічка, догорає рік”, “Ім'я тобі - солдатська мати”, “Великдень всіх нас на гостини просить”, “Благословенна, жінко, ти на всі часи, на всі віки”, “Їх любов'ю вчилися ми любити”.

Настав час переглянути стереотипи і підходи роботи з літніми людьми, яких у суспільстві стає все більше.

За прогнозами статистиків, літні люди завтрашнього дня будуть освіченішими, ніж попередні покоління, тому крім вечорів “Співайте з нами” треба передбачити і щось більш сучасне.

Кожного року напередодні Дня людей похилого віку відділ міського абонементу влаштовує для своїх читачів бібліотечне свято, на яке запрошує фахівців з пенсійного фонду, територіального центру для самотніх і непрацездатних громадян, управління соціального захисту, які відповідали на питання наших читачів. А чашка чаю з домашнім печивом допомагає нам побачити одне одного під іншим кутом зору.

В цьому році діє аудіо-проект відділу мистецтв “Голоси з війни”. Наші читачі-свідки війни - записали свої враження, спогади для нащадків. Диск зберігається у фондах бібліотеки.

На презентацію виставки “Свято миру, свободи, весни” до 65-річчя Перемоги запрошено відомий в місті хор ветеранів. Ці талановиті люди не тільки співають, а ще вишивають, малюють картини, роблять чудові квіти і все це з задоволенням показують нашим читачам.

Пропоную назви виставок: “Осінній бал моїх років”, “Хай голова моя сивіє, але я серцем молодий”, “Книжки, які зігріють душу”, “Письменники нашої юності”, “Раджу почитати друзям”, “Ці книжки пережили роки і покоління”.

Чи працюєте ви з релігійною літературою?

Де сьогодні людина може вивчати релігійні питання, не боячись кепкування і зайвих розпитувань? В бастіоні нейтрального інформаційного обслуговування-бібліотеці.

Бібліотекарі можуть:

- Просити релігійну громаду вашого населеного пункту назвати 5 книг, що найкраще представляють їхню віру, а далі попросити їх подарувати.

- Регулярно спілкуватися з духовенством, пояснюючи місію і проблеми бібліотеки.

Розвивайте свою особисту духовність. Це допоможе вам краще зрозуміти духовні основи ваших читачів, особливо тих, чії релігійні погляди відрізняються від ваших.

Назви виставок “Будуймо храм душі своєї”, “Віра зцілить Ваші душі”, “Духовний храм людини”.

Запрошуйте священика на ваші заходи, це тільки підвищить ваш авторитет у громаді.

Пропоную подумати над авторською програмою “Родинні читання”.

Мета - об'єднання родин, формування традицій родинного читання, культури і розвиток професійного і творчого потенціалу бібліотекаря.

З чого почати? Знайти найбільш читаючу і цікаву родину та залучити нові читаючі родини.

Дайте їм завдання:

- знайти в книгах, Інтернеті інформацію про те, які родинні свята і традиції існують в різних країнах світу;

- скласти історію свого роду;

- записати кулінарні рецепти вашої родини (можливо, і приготувати щось смачненьке);

- прочитати найбільше книг і частіше відвідувати бібліотеку;

- провести презентацію родини.

Соціальні партнери — відділ у справах сім'ї та молоді, у селі - сільський голова.

Радимо оформити виставки:

“Родина Кравченків обожнює пригоди”, “Читання для розуму і душі родини Семенець”, “Для талановитих дітей і дбайливих батьків”, “З'єднати родину допоможе мудрість книг”,

Започаткуйте програму “В бібліотеку - всією родиною”. Проведіть “Бенефіс читаючої родини”. Надішліть лист-подяку “За збереження традицій сімейного читання”.

Багато нового пропонують нам спеціальні журнали:

“Інтелект-шоу”, “День талантів”, “Презентація особистості”, “Портрет талановитого читача”, “Виставка - хобі”, “Виставка - жарт до Дня сміху”, “Виставка-конкурс весняних композицій”...

Усі ми проводимо акцію “Твори добро, даруй бібліотеці”. Доречно було б зробити виставку подарованих книг, особливо, коли б ви домоглися, щоб і перші особи в районі, в селі подарували бодай по одній книзі з дарчим написом, це підвищило б Ваш авторитет, авторитет дарувальника і нагадало б про ваші потреби.

Нагадувати про себе владі і громаді слід повсякчасно — і по радію, і в газеті. Керівництво завжди переглядає районну газету, тому там повинні бути і ваші огляди літератури, і запрошення на цікаві заходи, і нариси про кращих працівників і читачів.

З першої хвилини відвідувача треба зацікавити, не дати йому піти без книги. Назви виставок повинні чіпляти за душу, приковувати увагу. Наприклад: “Романи, які здатні змінити ...”, “Читали? Це цікаво”, “Автори, яких найбільше читають”, “Є право - значить, є надія”, “Вернісаж довідкових видань”, “Бібліокухня”, “Бібліотечний репетитор”, “Книжкові перлинки для кожної дитинки”, “Бібліоекспрес із дарунків і чудес”.

Тепер про імідж самого бібліотекаря.

Це імідж сучасної ділової людини, що має знання, навички, забезпечує інформаційні потреби, красивої зовні і душевно, яка повинна працювати в умовах підвищеної комфортності і естетичного середовища.

А сільські бібліотекарі - це ще і юристи, економісти, психологи, соціологи і посередники між сільською владою та громадою. До того ж, 83% селян назвали свою бібліотеку єдиним місцем, де можна провести дозвілля.

Наші користувачі чекають, що спілкування буде дружнім і приємним, а як ні - то і відвідувань буде менше.

В ОУНБ ім. Д.І. Чижевського саме освіті персоналу приділяється багато уваги. Крім творчих занять у відділах, проведені і загальнобібліотечні: “Етикет бібліотекаря”, “Корпоративна культура”, в плані - “Психологія спілкування”, “Психологічний захист”.

Висновки.

В ці часи перед бібліотекою постають три важливі завдання:

- зміна моделі організації та управління;
- ефективне вирішення проблеми приміщень у поєднанні з оптимізацією мережі філій;
- зміна поглядів і усвідомлення працівників бібліотек, що ми самі повинні стати іншими.

Бібліотека може працювати як:

- інформаційний центр,
- центр правової інформації,
- довідкова бібліотека,
- центр доступу до Інтернету,
- центр комп'ютерної грамотності,
- центр підтримки системи освіти і самоосвіти,
- центр міжособистісного спілкування,
- центр дозвілля,
- центр відродження та зберігання народної культури,
- центр підтримки сім'ї,
- центр підтримки незахищених верств населення.

З'явилося і нове поняття - “МОДЕЛЬНА БІБЛІОТЕКА” - тобто заклад, що трансформується згідно з вимогами часу.

За інноваційним потенціалом Україна знаходиться на IV місці в світі, і це викликає впевненість, що ми багато можемо. Кожна інновація спочатку викликає подив “Що це за нісенітниця?”, далі “А в цьому щось - таки є!”, і потім “Ну хто цього не знає?!”.

Часи змінюються, і ми змінюємося разом з ними.

Сьогодні сучасна бібліотека - це не тиха місцина, де говорять пошепки і читають старі книжки, а сучасні, обладнані за останнім словом техніки інформаційно-культурні заклади, де вирує життя і працюють компетентні, освічені, гарні зовні фахівці.

ЕЛЕМЕНТ УСПІХУ В РОБОТІ СІЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ З ДОСВІДУ РОБОТИ

*Расторгуєва Н.І., завідувача відділу у
справах розвитку дитячих бібліотек і
маркетингу обласної бібліотеки
для дітей ім. А.П. Гайдара*

Сільська бібліотека була і залишається острівцем збереження національної культури, народних традицій і звичаїв, історії свого села. Вона є територією духовності, знань, помічником в освіті, професійному становленні, організації дозвілля. Сільська бібліотека не може похвалитися сьогодні великим набором послуг для своїх користувачів. Але багато що вона може зробити. Все залежить від особистості фахівця, його бажання працювати творчо, змінити роботу бібліотеки на краще; долучити до цього процесу владу, спонсорів, читачів бібліотеки та мешканців села. Підтверджують це своєю роботою і фахівці книгозбірень області.

Про найцікавіші напрацювання сільських бібліотекарів з користувачами-дітьми відділ розвитку дитячих бібліотек і маркетингу ОДБ ім. А.П. Гайдара підготував дайджест „Елемент успіху в роботі сільської бібліотеки”. У його створенні використані матеріали, надіслані керівниками РДБ, ЦРБ усіх районів області, які містять розповідь про форми роботи, що застосовуються у різних напрямках діяльності, зокрема, у таких як:

- збереження і збагачення інформації про край, його історико-культурну спадщину, національні та місцеві звичаї та традиції;
- формування екологічної свідомості користувачів;
- виховання любові до книги і читання;
- виявлення, підтримка і розвиток творчих здібностей підростаючого покоління;
- співпраця з соціальними партнерами.

Збереження і збагачення інформації про край, його історико-культурну спадщину, національні і місцеві звичаї та традиції

Широкого розвитку набуло бібліотечне краєзнавство, що пояснюється зростанням інтересу людей до власного коріння, до своєї культури і культури інших народів, які проживають на Україні. А також це пов'язано з посиленням уваги шкіл до краєзнавчих аспектів у вивченні окремих предметів шкільної програми.

Багатий краєзнавчий матеріал зібрано в *Осичківській сільській бібліотеці Вільшанської районної ЦБС*. У цьому – заслуга *завідувачки бібліотекою Криворучко Галини Сергіївни*. Спілкуючись з жителями, слухаючи розповіді старшого покоління про події, що відбувалися в селі наприкінці 19-го, на початку 20-го століть, виникла ідея створення краєзнавчої кімнати при бібліотеці, щоб минуле не пішло у безвість, щоб молоде покоління знало свій край. Серед експонатів можна побачити документи про історію поселення, предмети побуту, скульптури сільського умільця В. Сокуренка, вишиті рушники. Зберігаються і матеріали про видатних краян, національних героїв, старійшин села, ветеранів війни і праці, односельчан, які відбудовували з руїн свою маленьку Батьківщину, і тих, хто зараз робить вклад у її збагачення і розвиток. Знаходяться тут фотознімки майже кожної родини, а рідкісні фото, з якими господарі не побажали розлучатись, представлені на ксерокопіях. Після проведення систематизації світлин оформлені папки: „Дитинство села”, „Шкільні роки”, „Велика Вітчизняна війна. Ветерани Великої Вітчизняної війни”, „Цікаві події. Цікаві люди”, „Жіноцтво села”, „Родини” тощо. Інші фотоматеріали послужили основою для оформлення стендів: „Історія села жива”, „Колгоспне життя”, „Розбудова села”. Заслуговує на увагу створена Галиною Сергіївною папка, яка є своєрідною літературно-краєзнавчою фотоподорожжю „Екологічною стежиною – до пізнання”. У папку ввійшли фотографії місцевих краєвидів з віршованим супроводом, розміщеним поряд з фотознімком.

Звичайно ж, ентузіазму бібліотекаря для здійснення роботи та втілення всіх задумів у життя замало. І тому не обійшлося без помічників – членів клубу „Краєзнавець”, що діє при бібліотеці. На основі зібраних ними матеріалів, які містять розповіді односельців про певну подію в їхньому житті чи села, оформлено папку „Спогади моїх земляків”. Спогади - це безцінний матеріал, що постійно використовується. Так, спогад О. Буртак називається „Малі Осички у 30-ті роки 20 століття”. Вона робила перепис жителів села у ті роки, схематично зобразила частину вулиці, яка існувала до 1933 року. Жителька І. Настачук розповіла про родину Галіцьких, чому одна із вулиць села названа на честь братів Галіцьких. Це допомогло учням у написанні твору „Вулиця, на якій ти живеш”.

Краєзнавчий фонд бібліотеки розкривається на книжкових виставках: „Край на межі лісостепу і степу”, „Береже пам'ять село”, „Там земля мила, де мати родила”. Оформлена постійно діюча виставка народних умільців „У звичаях, традиціях народу, ти душу України пізнаєш”. Варто розповісти про книжкову виставку „Краса врятує світ, як-

що світ врятує красу”. В її оформленні використаний краєзнавчий матеріал з папки „Світ захоплень”, зокрема, малюнки О. і В. Буртак, які люблять малювати квіти. Колориту додали вишиті рушники, серветки майстринь села, оздоблені різними квітами. Сюрпризом для присутніх стала виставка композицій з квітів „Все можна сказати мовою квітів”, які бібліотекарка виростила сама, і які супроводила оригінальними написами. Присутні мали змогу взяти участь у вікторині „Чи знаєш ти квіти?”.

Більшість масових заходів, які відбуваються у книгозбірні, присвячені краєзнавству чи містять інформацію про край. Щорічно для дітей проводиться Свято рідної мови „Не дай догоріти, підтримай вогонь рідної мови”, під час якого відбуваються конкурси на кращого виконавця української поезії, зустрічі з поетами-початківцями. На презентацію книги землячки Галини Вуйченко „Земле рідна моя” зійшлося майже все село. Тому і на полиці книга не затримується.

Родзинками засідань клубу „Краєзнавець” стали „посиденьки” та вечорниці, різдвяні свята. На засіданнях дівчатка та хлопчики розписують писанки, вишивають, діляться секретами української та болгарської кухні. Цікавою є така форма роботи, як посиденьки зі старожилами села, фольклорні вечорниці з демонстрацією народних обрядів та виконанням пісень.

Вже стало традицією проведення циклу заходів „Степова перлина України”. Мета їх – ознайомлення користувачів бібліотеки з символікою, історією, географією Кіровоградської області, та її видатними людьми. Форми роботи заходів, що входять до циклу, різноманітні: лекції, бесіди, огляди літератури, екскурсії, літературні вікторини тощо. Галина Сергіївна є одним із організаторів проведення Свята села. До Свята у бібліотеці оформлюється книжкова виставка „Перегортаючи сторінки історії села” з новими цікавими матеріалами.

*Як ти тонко відчула українську культуру
І духовність народу, що став рідним тобі назавжди.
В твоїм серці живе неповторна карельська природа,
А душа полюбила золоті українські степи.*

Це уривок з вірша-присвяти завідувачці бібліотеки **села Троянка Голованівського району Чернійчук Тетяні Петрівні** від читача. Народилася в Карелії, у 1974 році приїхала на Україну і 24 роки присвятила бібліотечній роботі. Вона доклала чимало зусиль для створення своєрідного музею в книгозбірні. Поряд з експонатами – стенди з творами про історію України, села, спогадами і листами земляків. Сільсь-

ка бібліотека стала хранительською праць місцевого вчителя, краєзнавця Івана Володимировича Белінського. Бібліотечний архів налічує сорок томів його рукописних документів. Тетяна Петрівна разом з учнями та вчителями Троянської школи почали передруковувати їх, щоб матеріалами можна було користуватися широкому колу людей. Вона веде літописи: „Історія нашого села”, „Кращі трудівники Троянки”, „Звичаї, традиції Троянців”; оформила альбом фотографій місцевого художника П.П. Гопни „Таланти твої, рідна земле”.

Традиційними стали краєзнавчі четверги у бібліотеці. Щотижня збираються хлопчики й дівчатка, щоб разом зі своїм наставником вивчати історію краю, його звичаї та обряди, мандрувати у світ прекрасного. До участі в них долучаються ветерани війни, воїни-інтернаціоналісти, односельчани, які ліквідовували наслідки аварії на ЧАЕС, жителі села, що пережили страшні 1932-33 роки, майстрині-вишивальниці, талановиті люди. На одне із засідань завітав письменник-земляк В.М. Гаранін. Володимир Михайлович поділився спогадами про дитинство, роки навчання в Троянській школі, читав свої твори. Діти, у свою чергу, декламували улюблені ними вірші та байки письменника. Бібліотекарка познайомила присутніх з книгами, а їх більше десяти, які автор подарував бібліотеці.

Влітку разом з Тетяною Петрівною краєзнавчі четверги проводив Дмитро Карпюк. Дмитро закінчив Кіровоградський педагогічний університет за спеціальністю художник-дизайнер, працює в Києві, на підприємстві по виготовленню сувенірів. Неодноразово бібліотекарка організовувала виставки його робіт: картин, вишивок, виробів з пластиліну, писанок. Запам'яталася усім виставка картин майстра „Краєвиди рідного села”. Зі своїми маленькими односельцями він ділився навиками малювання, виготовлення пластилінових виробів.

У іншому ракурсі працює бібліотекарка дитячого відділу **Богданівської сільської бібліотеки Знам'янського району** Гоменюк Тетяна Василівна. Велике значення вона приділяє ознайомленню юних читачів з різними видами українського народного мистецтва. Тетяна Василівна започаткувала проведення циклу уроків народного мистецтва. З розповіді бібліотекаря, під час уроку „Хата як витвір мистецтва”, діти дізналися про предмети домашнього побуту як різновид народного мистецтва. А зібрані у філії хатні речі, репродукції картин слугували ілюстративним матеріалом оповіді.

Кожного року, до Великодня, проводиться урок народознавства „Писанкарство як вид мистецтва”. Діти дізнаються про історію, символіку, техніку розпису, звичаї та обряди, пов'язані з цим святом; з легендами, віршами; переглядають ілюстрації, фото писанок, а також

малюють свої писанки, використовуючи стародавню символіку та власну фантазію. Кращі малюнки демонструються на виставці „Яечко до Христового Дня”.

Декілька заходів циклу присвячені мистецтву української вишивки та творчості майстринь-вишивальниць, зокрема, „Скарби бабусиної скрині”, „Душа моя сонцем намріяна” і „Таланти Богданівки”. Діти знайомилися з особливостями мистецького бачення художниць; брали участь в огляді робіт та обговоренні сюжетів, зображених на вишивках; ділилися враженнями від побаченого. Участь у таких заходах дає змогу юним читачам зробити перші кроки назустріч розкриттю своїх творчих можливостей.

Чималий досвід роботи мають сільські бібліотеки **Кіровоградського району**. **Грузьківська сільська бібліотека**, де завідувачкою працює *Бондаренко Валентина Василівна*, є центром роботи з етнічним населенням – молдованами. При бібліотеці діє історико-етнографічний музей села, де представлено стенди з експонатами від часів його заснування і до наших днів; традиційні вироби побуту молдавського населення, серед яких чинне місце займають вишиті рушники. Бібліотекаркою підготовлено і видано збірку, присвячену вишивальниці молдавських орнаментів Марії Ботез. Юні користувачі разом з бібліотекарем продовжують збирати фото та друковані матеріали про рідне село, а також вироби народних умільців для музею.

Тісна співпраця єднає бібліотеку з головою районної ради ветеранів Ю.С. Єпур. У книгозбірні проводяться зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни. Ветеран війни Радул Микола Петрович пише вірші-спогади про війну і з задоволенням їх читає на зустрічах з юними читачами. Микола Петрович подарував бібліотеці рукописи своїх творів. Вони послужили основою створення буклету „Вірші колишнього воїна”.

„Оберіг” – народознавчий гурток **Йосипівської сільської бібліотеки Новомиргородського району** (завідувачка *Дорошенко Тетяна Віталіївна*). Завдання гуртка – не лише популяризація краєзнавчої та народознавчої літератури, а й виховання підростаючого покоління на кращих прикладах історичного минулого та сьогодення рідного краю. Велике значення Тетяна Віталіївна надає формуванню краєзнавчого фонду бібліотеки. Доповненням до нього є матеріали, зібрані під час пошукової роботи членами гуртка. За період існування „Оберегу”, його учасниками записані спогади очевидців про події Великої Вітчизняної війни, голодомору, відшукано багато фактів про історію краю. Так, під час збору розповідей старожилів села про родоводи кожної сім’ї було знайдено матеріал про видатного бібліографа, літературознавця,

шевченкознавця Федора Кузьмовича Сарану, уродженця Йосипівки, автора „Шевченківського словника” та його рукопис історії села.

Зусиллями бібліотекаря і дітей одна із кімнат бібліотеки стилізована під українську світлицю, де зібрано вишиті скатертини, рушники, одяг, предмети побуту. Саме тут проводяться різноманітні масові заходи циклу „Вивчаємо звичаї, традиції, обряди українського народу”. До кожного з них члени гуртка готують театралізоване костюмоване дійство. Надовго присутнім запам’яталися свята „Барвінок – квітка весілля”, „Український вінок”; народознавчі години „І на тім рушникові”, „Українська народна вишивка”, „Кутя – священний символ українців”.

Завідувачка Помічнлянської сільської бібліотеки Новоукраїнського району Омельченко Діна Леонідівна приділяє увагу вихованню підростаючого покоління на кращих традиціях сім’ї, свого роду, села, краю, країни. У бібліотеці оформлено народознавчий куточок, де розміщені родинні реліквії односельчан, рушники, серветки. Є тут і макет давньої української хати. Поряд розташована книжкова виставка „Повертаємо людям родовід”, на якій представлена література з історії культури, побуту українського народу, його звичаїв і традицій, народні думи, пісні, легенди.

Масові заходи бібліотекарка проводить за підтримки сільської ради, школи, будинку культури. Так, у бібліотеці відбулося родинне свято „Без сім’ї і свого роду – немає нації”, за участю шести родин. Представники сімей змагалися у номінаціях: „Наш родовід”, „Умілі руки”, „Домашній театр”, „Національні страви”. Всі члени родин були відзначені призами, кошти на які виділила сільська рада.

Не обійшлося без спонсорства з боку сільської ради і проведення літературно-музичного свята „Через поле, через край, їде до нас Миколай” для дітей з багатодітних сімей, сиріт та які мають фізичні вади. Присутні читали вірші, співали пісень, брали участь у різних іграх і вікторинах. Насамкінець, отримали дарунки від Святого Миколая. Серед вдалих публічних заходів, проведених спільно з сільським будинком культури свята: Івана Купала, Андріївські вечорниці, „Посиденьки-вороженьки” (свято Меланки), „Пісенний світ: колядки і щедрівки”, „Проводи зими”, „Зустріч весни”, пісні „Криниця вічної краси” тощо.

Формування екологічної свідомості користувачів

Сьогодні екознання та екокультура мають бути невід’ємною частиною всебічно розвиненої людини. Тому, одним із пріоритетних

напрямів роботи бібліотек з користувачами-дітьми є популяризація екологічних знань.

У *Роздольській сільській бібліотеці-філії Компаніївської районної ЦБС* питання екологічного виховання підростаючого покоління займає одне з провідних місць. *Завідувачкою філією Єсипенко Нілою Андріївною* зібрано різноманітний друкований матеріал, присвячений цій темі. У систематичній картотеці статей введено рубрику „Екологія в датах та подіях”. Створено тематичні картотеки: „Екологічний календар”, „Великі – про природу” (висловлювання видатних особистостей про охорону довкілля), „Все з екології та про екологію”. Діє куточок екологічної культури „Кинемо природі рятувальне коло”, де діти отримують цікаву та корисну інформацію. Експозицію куточка вдало доповнюють тематичні полиці „На екологічній стежці” та „Загадковий світ тварин”. Користувачі беруть участь у підготовці і проведенні різноманітних заходів, що сприяє збагаченню їх знань про природу в цілому і свого району зокрема. Це: еко-шок „Озирнись! Зупинись! Поміркуй!”, екологічна гра „У царстві Флори і Фауни”, екологічний турнір „Знай, люби, бережи”, інформіна „Царство зелене усім нам відоме – зовсім воно недалеко від дому”, конкурси: екологічного плакату „Не завдавай шкоди природі”, малюнків „Квіти – очі Землі”, „Яка краса у нас навколо”, літературні „Еко-журналіст” тощо.

До Дня птахів у бібліотеці влаштували свято, на якому учасники змагалися у різноманітних конкурсах та вікторинах. Під час літературної години „Природа, талановито перелита в слово” присутні ознайомились із творами, присвяченими природі краю; персональною виставкою М.Є. Горової „Обереги любові”, на якій були представлені вироби, зроблені з насіння, квасолі, листя та квітів. Здивували дітей барви і різноманітність композицій та ще й той факт, що дякуючи талановитим рукам і натхненню всі використані матеріали здобули у композиціях „друге життя”. Зацікавили дітей і заходи, присвячені збереженню річок та водойм своєї місцевості: рольова гра „Блакитний патруль”, День захисту довкілля „Допоможемо мешканцям наших водойм!”, літературна експедиція „Природа нам сигналізує SOS”. А учасники екологічної мандрівки „Вода найчистіша у рідному краї, де батько й мати живуть” разом з бібліотекарем вирушили до ставу із цікавим екологічним завданням – допомогти в його очищенні. По завершенню роботи присутні змагалися у плаванні на човні.

У *Добронадіївській бібліотеці – філії Олександрійської районної ЦБС* вже декілька років діє „Екологічний центр”. Завдання Центру – виховання у підростаючого покоління любові та бережного ставлення до природи. В цій діяльності бібліотекарка *Якимчук Людмила Івані-*

вна об'єднує свої зусилля з природоохоронними органами, місцевою владою, громадськістю села. Для користувачів проводяться різноманітні масові заходи, зокрема, екологічні ігри, конкурси „Природа очима дітей”, Дні екології „Планета в небезпеці” та багато інших. На початку весни відбулася презентація фотовиставки „Наші улюбленці”, де діти сфотографовані разом з улюбленими тваринами. Кожне фото супроводжувало вдало підібрана назва.

Важливе місце у розвитку екологічного світогляду юних займають екскурсії на природу, які стали традиційними. Так, влітку бібліотечний працівник провела пішохідну мандрівку „Дивосвіт рідної природи Добронадіївки”. Хлопчики і дівчатка вчилися розпізнавати рослини, спостерігали за різними птахами та тваринами. Насамкінець, усі учасники заходу відобразили свої враження, від почутого та побаченого, на папері. Ці малюнки представлені в галереї творчих робіт „Перші кроки” „Екологічного центру”.

Микільська філія Світловодської районної ЦБС, де завідувачка *Челнакова Ольга Іванівна*, працює за цільовою комплексною програмою еколого-валеологічної тематики і розрахована на поетапну роботу з користувачами-дітьми у розкритті цієї теми. Програма „Людино, будь людиною” була розрахована на роботу з користувачами-дітьми у 2000-2006 роках. У 2007 році створена нова програма „Наша планета – наше здоров'я, думай глобально, дій локально”, де основна увага приділена популяризації краєзнавчо-екологічної літератури. У рамках ЦКП проводяться різноманітні за формою масові заходи: екологічний конкурс „Любити природу – означає любити свою Батьківщину”, урок екології „Світ навколо нас”, конкурс творів та малюнків „Майбутнє лісу у твоїх руках”. Найкращі роботи конкурсу представлені і на відповідному заході районного рівня.

Виховання любові до книги і читання

Працівник *дитячого відділу Піщанобридської сільської бібліотеки Добровеличківського району Бращенко Людмила Василівна* завжди намагається зробити так, щоб бібліотека стала місцем, де кожна дитина не просто одержує книгу, а й долучається до духовності. Особлива увага приділяється дітям з багатодітних сімей та сиротам, з фізичними вадами. А для дітей загальноосвітньої спеціальної школи-інтернату, що діє на території села, це не просто бібліотека, а рідний дім. І хоч працівник бібліотеки не може задовольнити їхні матеріальні потреби, проте вчасна моральна підтримка або просто добре слово допомагають їм забути життєві негаразди і відчувати себе потрібними. Діти обслуговуються позачергово, на пільгових умовах; їм надається право

більш тривалого користування взятими документами. Учні школи-інтернату є активними читачами бібліотеки, їх долучають до проведення різноманітних заходів: різдвяних свят, уроків екології, годин спілкування „Подорож у країну доброти” та цікавих повідомлень „Духовне здоров’я” тощо. Інша категорія користувачів – діти з обмеженими фізичними можливостями. Традицією стало відзначення Дня інвалідів. Цього дня в бібліотеку запрошуються діти-інваліди з батьками. Для них проводять цікаві вікторини.

Діти розповідають вірші, співають пісні. Спонсором цього й усіх інших заходів є сільська рада і підприємці села.

Філії *Онуфріївської районної ЦБС* працюють за цільовою комплексною програмою „Творець людських душ”, у т. ч. і *дитячий відділ Павлівської № 1 філії*. Одним із головних завдань, яке ставиться програмою – формування у дітей стійкої потреби в книзі, читанні. А читання, як відомо, починається з казки. *Бібліотекарка відділу Коваленко Світлана Михайлівна* намагається через казки В. О. Сухомлинського прищепити маленьким читачам любов до Батьківщини, рідного краю, родини, природи. Для розширення дитячого мислення і фантазії читачам пропонується: екскурсія в казку „Як живуть герої казок?”, брейн-ринг „До нас у гості завітала казка”, гра-вікторина „Казкова мозаїка”, подорож сторінками книги В.О.Сухомлинського „Казки школи під голубим небом”, гра-вікторина „Ми з казок Сухомлинського”.

Користувачі дитячого відділу не лише читають казки, а й „живуть” в образі казкових героїв за ширмою лялькового театру, відновленню якого працівник бібліотеки та члени клубу за інтересами „Казкарята” доклали багато зусиль: відновили деякі іграшки, пошили нові. За допомогою дорослих зробили ширму. Першою виставою клубу була українська народна казка „Колобок”, а потім „Рукавичка”, „Колосок”, „Гостинна хатка”, „Пиріг із трішки” тощо. Діти із задоволенням читають і обговорюють казки, самі пробують їх писати. Цікавою була мандрівка за „Збіркою казок учнів Павлівської ЗОШ №1 ім. В.О.Сухомлинського”. Під враженням від почутого маленькі користувачі разом з бібліотекарем виготовили казкові композиції про рідне селище та його краєвиди.

Виявлення, підтримка і розвиток творчих здібностей підростаючого покоління

Кожна дитина має талант та закладені природою здібності, і, щоб розвинути цей людський потенціал, необхідно створити сприятливі умови для його прояву і зростання. Чималу роль у цьому відіграють об’єднання за інтересами, створені при бібліотеках.

У користувачів *Суходільської сільської бібліотеки Долинського району* популярністю користується клуб „Хом’ячок-запитайличок”, який організувала *Тертиця Інна Миколаївна, завідувачка* книгозбірні. Він об’єднує дітей різного віку, які бажають спілкуватися, розширювати коло своїх знань, змістовно проводити вільний час.

Теми засідань клубу визначають його учасники. Викликали інтерес у дітей проведені конкурси: „Як не знаєш – розпитаєш, коли мудрий – відгадаєш”, розважальне гумористичне шоу, година творчості „Калейдоскоп чудових ремесел”, зоологічні цікавинки „Кудлаті здоровані”, природохвилянка „Бананові таємниці”, розумова розминка „Відгадай”. Члени клубу цікавляться історією рідного села, давніми звичаями і традиціями, які побутували у родинах. З цією метою бібліотекарка для „запитайликів” організувала зустрічі зі старожилами села, провела Свята родин, участь у яких взяли і родини членів клубу. На засіданнях діти представляють свої перші проби пера, театрали – інсценівки творів. Вони - учасники різноманітних концертів, конкурсів.

Діти *села Петрокорбівка Новгородківського району* свій вільний час проводять саме в бібліотеці, де їх привітно зустрічає *завідувачка філією Мігович Вікторія Вікторівна*. Тут вони можуть взяти участь у різноманітних конкурсах по виготовленню саморобок із паперу, і, особливо, з природного матеріалу „Відкрий у собі талант”, „Я хочу вам розповісти”. Матеріалами для саморобок є пластилін, фарби, олівці, живі та сухі квіти, листя, жолуді, каштани. По закінченню виготовлення виробу діти доповнюють його віршем або піснею. Їхні роботи прикрашають зали не лише сільської бібліотеки, а й районної бібліотеки для дітей. Також бібліотекарка залучає користувачів-дітей до пошукової діяльності серед старожилів села по збиранню пісень, які притаманні даній місцевості. Запрошують на свої заходи бабусь і разом співають, танцюють, читають гумор.

Працівник дитячого відділу Підвисоцької бібліотеки – філії Новоархангельської районної ЦБС Сатанівська Олена Євгеніївна основним у своїй діяльності вважає залучення дитини до читання, виховання любові до книги. Вперше завітавши до бібліотеки, діти поринають в безмежний світ книги, знайомляться з яскраво оформленими виставками. Люблять малюки, зібравшись у бібліотеці, почитати вголос улюблену казку, а потім, ставши на хвилинку Вовчиком, Зайчиком чи Лисичкою, інсценізувати її, погратися в ігри „Метелики”, „Відкрий вулика”, „Уяви себе...” тощо.

Читачам середнього та старшого шкільного віку цікаво відвідувати бібліотеку, тому що тут можна взяти почитати не лише хорошу книгу. Олена Євгеніївна завжди поцікавиться успіхами у навчанні,

захопленнями своїх читачів. Діти з задоволенням відгукуються на пропозицію взяти участь у конкурсах: малюнків, на кращий вірш, казку, оповідання. У бібліотеці постійно експонуються дитячі роботи на виставках-вернісажі „Наші руки не знають спокою”, малюнків „Моє село – часточка моєї Батьківщини”, „Умілі руки”, де представлені вироби з гіпсу, пластиліну, глини; вишивки, аплікації, м’які іграшки. Упорядкована збірка „Джерельце”, в якій зібрані твори дітей молодшого шкільного віку. Папка „Творчість юних” містить у собі вірші, акровірші, оповідання, етюди, написані читачами середнього та старшого шкільного віку. У бібліотеці створено банк даних обдарованих дітей, налагоджено творчу співпрацю з

Будинком дитячої та юнацької творчості, сільською школою та дитячим садком.

Дитячий клуб за інтересами „Домовичок” працює при *Любомирській сільській бібліотеці Олександрівського району* з листопада 2005 року. Створений він на прохання батьків бібліотекаркою Хлівіцькою Ларисою Віталіївною. Мета клубу – розвивати у дітей різної вікової категорії творче мислення, уяву, фантазію; дати можливість кожній дитині відкрити для себе світ, який її цікавить і в якому вона реалізує свої творчі здібності. Самі діти вибрали назву клубу – „Домовичок”. У клубі дві групи: молодші – від 5 до 10 років, старші – від 10 до 14 років. Молодші люблять творити дива з пластиліну, тіста, глини, паперу. Діти старшої групи роблять справжні шедеври: чарівні картини з ниток, вироби з бісеру, м’які іграшки. Опанували члени клубу і складний стиль квілінгу (картинки з паперу). Дитячі вироби неодноразово експонувалися на: „Виставці народних майстрів Олександрівщини”, виставці-конкурсі дитячого малюнку „Хай сонце і квіти всміхаються дітям” у районній бібліотеці для дітей, районному будинку культури на виставці робіт декоративно-вжиткового мистецтва майстрів району, за що були відзначені грамотами і подарунками. У сільській бібліотеці постійно діє виставка дитячих виробів. Учасники клубу допомагають проводити масові заходи в сільській бібліотеці, клубі: родинні свята разом із батьками, вечори відпочинку для жителів села, свято першоквітневих жартів. Навесні, разом із членами клубу „Домовичок”, бібліотекарка провела акцію „Там, де бере початок Тясмин”. Подорожуючи до початку витoku славетної річки, діти побували біля „Білої криниці”, почули легенду, яка переказується бабусями про неї, прибрали доккола. Лариса Віталіївна тісно співпрацює з педагогічним колективом сільської школи: вчителі допомагають у роботі клубу, проведенні заходів, акцій, виставок. Неодноразово про роботу „Домовичка” розповідалося на сторінках районної газети „Вперед”. За активну участь у

культурному житті села дитячому бібліотечному клубові „Домовичок” та його керівнику спонсори подарували кольоровий телевізор і DVD-програвач.

Димитрівська сільська бібліотека Устинівської районної ЦБС намагається всебічно сприяти розкриттю творчих можливостей дітей, змістовно організувати їх дозвілля. Кожного року *бібліотекарка Постригань Ірина Миколаївна* до Дня села проводить конкурс творчих робіт „Вмілі та винахідливі”. Переможцем одного з конкурсів став Копотій Олександр. У бібліотеці організовано його персональну виставку творчих робіт з бісеру, тканини та солоного тіста.

Юні читачі бібліотеки полюбляють разом читати дитячий журнал „Яблунька”, а особливо склеювати паперові іграшки, запропоновані цим виданням, змагатися на шахових турнірах, займатися у гуртку „Книжкова лікарня”.

Йосипівська філія № 8 Ульяновської районної ЦБС працює за цільовою комплексною програмою „Обдарованість”, розробленою *бібліотекаркою Лобастовою Іриною Іванівною*. Мета ЦКП – виявляти і допомагати дітям розвивати інтелектуальні та творчі здібності. Програмою передбачено створення інформаційного банку даних юних дарувань; проведення різноманітних виставок, презентацій їх робіт; сприяння участі цих дітей у районних творчих конкурсах тощо. Нестандартно Ірина Іванівна підійшла до створення інформаційного банку даних „Творчо обдаровані діти та молодь”. Він побудований в електронному форматі, містить короткі біографічні дані про дітей та їхню творчість; як захоплення у декого стало поштовхом до обрання майбутньої професії. Текстовий матеріал доповнюють світлини самих дітей та окремих їх робіт. Тут можна дізнатися про творчість сестер Марійки і Анни Бурлак. Вони володіють різною технікою малювання, грають на музичних інструментах, люблять співати і танцювати, а також захоплюються вишиванням, ліпленням з пластиліну та пап’є-маше, витинанками та аплікацією, виготовленням м’яких іграшок. Їх малюнки часто експонувалися на шкільних, районних та обласних виставках образотворчого мистецтва, займали призові місця. Розповідається про Наталію Герд, улюбленим заняттям якої є вишивання і виготовлення м’яких іграшок; членів гуртка „Чудо- лобзик” та їх керівника М.Ф. Шутко, вчителя праці. Педагог не лише навчає хлопчиків мистецтву художньої обробки деревини, знайомить з історією виникнення цього виду робіт, різних способів випилювання, а й допомагає таким чином цікаво провести години дозвілля. Вироби гуртківців неодноразово демонструвалися на виставках в Кіровоградському обласному центрі дитячої творчості. Насамкінець, представлені спроби пера Олі Бурдейни.

Досвід співпраці з соціальними партнерами у проведенні масових заходів

Бібліотеки постійно підтверджують суспільну необхідність та підвищують ефективність своєї діяльності. Майже кожна сільська бібліотека має досвід співпраці з соціальними партнерами у проведенні заходів, їх спонсорської підтримки. Перспективний напрям роботи – програмна діяльність, тобто робота за цільовими комплексними програмами. Прикладом може служити робота Веселівської та Кіровської сільських бібліотек **Бобринецького району**. В **Кіровській сільській бібліотеці** (бібліотекарка *Петренко Любов Іванівна*) діє цільова комплексна програма „Моя сім'я, мій рід, моя Батьківщина”. Низка заходів, в рамках програми: ранок „Славимо Великдень”, родинне свято „Сорочка біла, вишита піснями”, гра-подорож „Будьмо здорові”, урок гарної поведінки „Гість - радість в домі” та інші, були підтримані спонсорами, які виділили кошти на придбання призів – книг, іграшок тощо.

У **Веселівській бібліотеці** (бібліотекарка *Малафей Оксана Олександрівна*) стало традицією проводити святкові програми „У моєму селі – моя доля”, під час яких вшановують знатних людей – вчителів, медичних працівників, хліборобів та інших. Одне із таких свят присвячене керівникам дитячого читання „Вчимося читати разом”.

Робота молодих фахівців не пройшла повз увагу сільської громади. У передплаті періодичних видань Веселівській сільській бібліотеці збільшено бюджетне фінансування, а Кіровська – отримує спонсорську підтримку; працівники переведені, відповідно, на ставку і 0,75 ставки.

Проведення великих публічних заходів характерне і в роботі бібліотек **Маловисківського району**. Користувачів **Мануйлівської сільської бібліотеки** завідувачка *Шамка Людмила Петрівна* запросила на „Зелені свята”. Присутні почули розповідь про історію виникнення свята, яка ілюструвалася обрядовими танцями і піснями у виконанні дитячого самодіяльного колективу. Також переглянули інсценовану поему Л.Українки „Лісова пісня”.

Бібліотека, разом зі школою, будинком культури, у своїй діяльності значну увагу приділяє висвітленню питань, які хвилюють підрастаюче покоління. Так, вибору майбутньої професії було присвячено вечір-зустріч з людьми різних професій. Вечір запитань і відповідей „Не спішіть, доньки, в мами” відбувся за участю лікаря, правоохоронця, матерів, учителів. На тематичному вечорі для підлітків „Цього не можна допустити”, за участю місцевого фельдшера, дільничного інспектора, сільського голови, обговорювалися питання пияцтва, нарко-

манії. До обговорення долучилися односельці, яким ці звички зруйнували життя.

Партнерами *Смолінської селищної бібліотеки № 1*, де працюють кваліфіковані спеціалісти *Малашенко Наталія Миколаївна* та *Прудка Людмила Василівна*, є школа, ДЮОЦ, Територіальний центр. Завдяки спільним зусиллям проводиться велика масова робота. Усім надовго запам'ятався конкурс красунь школи „Панночка Весняночка”, у різних номінаціях якого змагалися учениці 6-7 класів. Подобаються користувачам різноманітні заходи ігрового характеру: дискусія „Батьківщина, що вона для мене значить?”, конкурс „Що я знаю про свій родовід”, театралізований „Суд над цигаркою”, гра „Щасливий випадок”, КВК „Місяці року” тощо.

Робота *Деріївської філії Онуфрїївської районної ЦБС* (завідувачка філією *Гладка Валентина Семенівна*) базується на тісній співпраці з усіма закладами, що діють на території села: школою, дитячим садком, будинком культури, інспектором сільської ради по роботі з дітьми та молоддю. Хочеться зазначити, що жодна подія у селі, навіть найменший масовий захід, не залишається поза увагою сільського голови. Саме з головою села бібліотекарка радиться, завдяки йому – отримує посильну допомогу. Традиційним у бібліотеці є Свято книги, яке проводиться у рамках Всеукраїнського тижня дитячого читання. На одне із таких Свят бібліотекою разом зі школою, сільським будинком культури, народним ансамблем „Берегиня” підготовлено художньо-літературну програму за творами „Сорочинський ярмарок” та „Вій” М.В. Гоголя.

Завдяки тісній співпраці цікаво проходять „Свято Андрія”, театралізовані дійства на Івана Купала та Різдво. З особливою ретельністю готуються свята для малечі дитячого садка „Веселка”. Надовго залишаться у їхній пам'яті Свято осені, казки, яке доповнюється інсценізацією однієї з українських народних казок; родинне свято „Родина, родина – це вся Україна”, за участю батьків, бабусь, дідусів і, звичайно, свято Нового року. Малюки знають працівників культури і з нетерпінням чекають на черговий їх прихід.

Влітку бібліотека стає своєрідним осередком задоволення інформаційно-інтелектуальних потреб користувачів, які відвідують літній оздоровчий табір. Для них також проводяться заходи ігрового та дискусійного характеру.

Багато свят на рахунку Деріївської філії, і в цьому заслуга, на думку Валентини Семенівни, співпраця: „Легко працюється нам, бо ми разом завжди робимо добре діло – виховуємо дітей, формуємо Людину, і кожен, де б і ким він не працював, намагається віддати вихованню

дітей найкращу часточку себе. А поціновувачами нашої роботи є односельчани, гості села, які завжди нам щиро дякують за роботу”.

Водянську сільську бібліотеку Петрівського району очолює *Цупренко Світлана Василівна*. Також вона займається громадською роботою – інспектор у справах неповнолітніх, обрядовий староста. Сама пише сценарії, щоразу урізноманітнює заходи, щоб життя односельчан було цікавішим. За ініціативи Світлани Василівни відродили Свято вулиці. Користувачі бібліотеки з задоволенням беруть участь у різноманітних масових заходах. Під час гри-конкурсу „Співучі птахи рідного краю” юні читайлики виступали в ролі птахів, що водяться на Кіровоградщині. Звучали розповіді, вірші, загадки про пернатих друзів, відтворювався їх спів. Відбувся конкурс годівниць, переможці якого отримали нагороди. Долучилися діти і до костюмованої подорожі „Тихо осінь ходить гаєм”. Осінні місяці розповідали про себе, демонстрували свої дари. Господиня Осінь переглянула вироби дітей з овочів та фруктів; провела ігри, конкурс на кращого читця віршів про осінь.

До Дня матері відбулося родинне свято „Рушники у мамі вишиті шовками”, де вшановувалась родина Кобилянських. Всі діти, а їх п’ятеро, вишивають, вміють гарно підбирати на вишивках кольори. Кожен з дітей розповідав про свою роботу, дякував мамі за навчання. Господиня сім’ї зробила виставку виробів родини.

Щороку велике масове дійство проводиться до Дня захисту дітей „Щоб сонце світило дітям, а діти всміхались йому”. На свято запрошуються всі жителі села. Діти змагаються у конкурсах „Закінчи казку”, „Вгадай літературного героя”, „Юний художник” (малюнки на асфальті) тощо. Увазі глядачів пропонуються інсценізації казок, ігри.

Старшокласникам запам’ятався конкурс красунь села. Кожна учасниця повинна була продемонструвати ерудицію, комунікабельність, знання етикету. Юні красуні, які здобули перемогу у різних номінаціях, окрім відповідного звання, отримали цінні подарунки від спонсорів.

Спонсорами ж усіх великих свят виступають приватне сільсько-господарське підприємство „Водянське” та фермерське господарство „Роксолана”.

Таким чином, можна сказати, що кожна бібліотека визначає свій шлях задля свого утвердження в соціально-культурному просторі села, району.

ОБЛАСНА МІЖВІДОМЧА РАДА З ПИТАНЬ БІБЛІОТЕЧНОЇ РОБОТИ

КРУГЛИЙ СТІЛ «БІБЛІОТЕКА – ТЕРИТОРІЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ»

З кожним днем світ стає більш жорстоким. Непоодинокими стають акти нетерпимості, насильства, тероризму, расизму, антисемітизму та дискримінації щодо національних, етнічних, релігійних і мовних меншин, біженців, іммігрантів та соціально найменш захищених груп у суспільстві. Спостерігається зростання сепаратизму та екстремізму.

Бібліотека як відкрита система, куди може прийти будь-яка людина, та соціальний інститут суспільства не може бути осторонь цих проблем. В основі діяльності більшості бібліотек світу лежить принцип толерантності. Толерантність сьогодні – етична доктрина сучасності, яка посідає центральне місце в системі цінностей цивілізованих держав.

Сьогодні в Україні багато говорять про інформаційну функцію бібліотек як одну з основних, але на жаль, не досить уваги приділяють бібліотеці як провіднику ідей толерантності.

Хоча українські бібліотеки вже насправді толерантні. У ст.21 Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” визначено, що громадяни України незалежно від статі, віку, національності, соціального походження, політичних та релігійних переконань, місця проживання мають право на бібліотечне обслуговування.

Толерантність виникає та зміцнюється в міру розширення світогляду та накопичення знань. Саме тому важливу роль у формуванні толерантної особистості відіграє книга. Читаючи, користувачі занурюються у світ людських відносин, проживають інші долі та збагачуються досвідом, знайомляться з іншими народами, їхніми національними традиціями.

Є безліч чудових книг, які допоможуть бібліотекарю в популяризації толерантності. Потрібно лише велике бажання і зацікавленість бібліотекарів. Сьогодні як ніколи читачі і бібліотекарі повинні бути разом. І книга повинна нести світло. А донести це світло до читача – завдання бібліотек.

Пошуки нових напрямів роботи, вдосконалення вже наявних та втілення інноваційних форм і методів спонукали обласну Міжвідомчу раду з питань бібліотечної роботи провести круглий стіл для бібліотек різних систем і відомств на тему „Бібліотека – територія толерантності”. Під час проведення круглого столу були розглянуті питання:

1. Толерантність як елемент європейської культури і світогляду.
2. Діяльність бібліотек щодо формування толерантності у молодіжному середовищі.
3. Дитяча бібліотека – вихователь культури толерантності у користувачів-дітей. З досвіду роботи ОДБ ім. А.П.Гайдара та бібліотек області.
4. Роль бібліотек у вихованні толерантності.
5. Ідеї толерантності – в практику роботи бібліотек.

Заслухавши інформації бібліотечних фахівців та обговоривши вищезазначені питання, обласна Міжвідомча рада з питань бібліотечної роботи зазначила, що є певні позитивні напрацювання в діяльності бібліотек щодо поширення ідей толерантності в суспільстві: проводиться просвітницька діяльність з протистояння толерантності та ворожості у всіх сферах життя, використовуються сучасні інформаційні технології для формування толерантного світогляду користувачів бібліотеки, впроваджуються соціально значущі проекти.

З метою поліпшення роботи бібліотек різних систем і відомств щодо поширення ідей толерантності обласна Міжвідомча рада з питань бібліотечної роботи прийняла рекомендації:

1. Сприяти поширенню ідей толерантності в суспільстві шляхом проведення культурно-просвітницьких заходів в бібліотеках.
2. Створювати середовище толерантного спілкування, конструктивно вирішувати конфліктні ситуації у спілкуванні бібліотекаря з користувачем.
3. Виховувати толерантну свідомість в молодіжному середовищі, формувати у молоді почуття громадянської свідомості до своєї Батьківщини, патріотизму, повагу до її історичного минулого.
4. Проводити цикли заходів, які сприятимуть просуванню толерантно орієнтованої літератури та інформації.
5. Розробити відповідну наочність шляхом оформлення книжкових виставок, тематичних полицок „Мистецтво жити поруч”, „Толерантність – шлях до згоди”, „Толерантність врятує світ”.
6. Створювати належні умови щодо обслуговування людей з особливими потребами, використовуючи при цьому можливості сучасних інформаційних технологій.
7. Комплектувати бібліотечні фонди літературою різних народів, перекладених українською мовою.
8. Розробити систему підвищення кваліфікації для бібліотечних працівників області за темою „Толерантність”.

9. Взяти участь в Міжнародній науково-практичній конференції „Миротворче значення бібліотеки у вихованні толерантності і духовності суспільства”.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ ТА КУЛЬТУРИ

*Тетяна Федорова,
консультант Центру європейської інформації
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Сучасна філософська думка, при всій різноманітності її течій та напрямків, сходиться в одному: найстрашніша з катастроф, що загрожують людству — це **“антропологічна катастрофа”**, тобто руйнація людства і людяності, а усі інші — техногенні, екологічні, економічні, — є лише похідними від неї.

Тому важливим завданням галузей освіти і культури нині є поворот від абстрактної схеми виховання, навчання, інформування і розвитку до **реальної конкретної людини, з усіма притаманними їй особливостями**. Отже, сприяння формуванню толерантної особистості сьогодні стає одним з першочергових завдань закладів освіти і культури.

В аспекті міжособистісних і суспільних відносин найсуттєвішими явищами та поведінковими характеристиками є **толерантність та інтолерантність**.

Толерантність покликана убезпечити підростаюче покоління від усіх видів **дискримінації**, особливо за національною та релігійною ознакою.

Значення поняття **“толерантність”**, його розуміння й трактування впродовж європейської історії змінювалося залежно від світоглядних та культурних контекстів, притаманних кожній добі.

Термін **“толерантність”** з'явився ще за часів Аристотеля, але вживався у специфічному значенні “співіснування людей та речей”. У розумінні, близькому до сучасного, вперше згадується у **1361** році в одному з релігійних трактатів, виданих у середньовічній Франції. Слово **“tolerance”** у ньому буквально означало “здатність терпіти біль”, але біль духовний, викликаний необхідністю миритися з тим, що тобі незрозуміло або не до вподоби. З того часу термін вживається у багатьох релігійно-філософських документах, насамперед, пов'язаних з формулюванням принципів релігійної терпимості.

Розширення значення категорії “толерантність” відбулося завдяки зусиллям філософів Нової Доби: тепер у нього вкладався не лише етичний, але й певний правовий та політичний зміст. Найвідомішим твором того часу, повністю присвяченим цій темі, є трактат *Джона Локка “Epistola de tolerantia” (“Листи про толерантність”), 1685 року*. Саме тут Дж.Локк сформулював тріаду “*свобода — закон — розум*”, яка відображає визначні особливості ліберальної західної (власне європейської) цивілізації. Пізніше тема толерантності була розвинута у творах Габріеля Марселя, Д.Мілля, Т.Уолцера (“Про терпимість”), К.Леві-Стросса, В.Лекторського, Ч.Тейлора та інших.

Звертає на себе увагу і той факт, що Дж.Локк був також і провідником ідеї дотримання й захисту *прав людини*. І це не випадковий збіг: якщо ми розглянемо низку сучасних міжнародних документів, спрямованих на забезпечення захисту прав людини (декларацій, конвенцій тощо), то побачимо, що за змістом і “духом” вони є свого роду *нормативним закріпленням принципів толерантності*, оскільки забороняють дискримінацію людини за ознаками *статі, віку, національності, віросповідання, раси, стану здоров'я* тощо.

Орієнтири толерантності були задані ЮНЕСКО, діяльність у *Декларації принципів толерантності, прийнятій 16 листопада 1995 року*. Відтоді 16 листопада відзначається людством як *День толерантності*. Діяльність організації слугує зближенню та взаємному збагаченню різних культур.

Толерантність є поняттям багатовекторним, зокрема, психологи та соціологи виділяють певні “види толерантності”:

- міжособистісну;
- вікову;
- расову;
- етнічну;
- релігійну;
- соціально-групову;
- культурну.

Передумовою толерантності в міжлюдських та міжкультурних стосунках важливо затвердити принципи прийняття єдності та різноманіття, поваги права та інтересу іншого.

З розвитком процесів глобалізації у світі, проявом яких є й утворення та розширення Європейського Союзу, проблема толерантності набуває нового звучання. Адже ЄС по суті своїй є монокультурним утворенням, а постійне зростання кількості мігрантів, причому не лише європейців, але й вихідців з Півдня та Сходу, ще більше загострює проблему. Явища й особистості, які задля уникнення конфлікту

вимагають толерантного ставлення, тепер не є поодинокими, віддаленими у просторі й часі: навпаки, вони стали частиною щоденного життя багатьох європейців. Таким чином, толерантність з особистісної характеристики, певної якості характеру перетворилася на спосіб дії, — власне, те, чим керується сучасна людина у багатьох сферах свого життя.

Різницю у розумінні толерантності демонструють результати соціологічного дослідження, проведеного серед студентів-волонтерів з країн-членів ЄС та пострадянського простору (України та Росії) у 2006 році. Якщо для європейців толерантність — це перш за все *пошук шляхів успішної взаємодії* з тими, чий спосіб життя, погляди тощо відрізняються від їх власного; для українських та російських студентів толерантність полягає у *демонстрації поваги до тих, хто є “інакшим”*. А на питання “як діяти у ситуації контакту з “інакшими” людьми?” відповіді були такими: “обмежуся мінімальним (діловим) спілкуванням” (студенти з України та Росії) та “спробую зрозуміти іншу людину, причини її позиції”. У даному прикладі ми бачимо досвід толерантної поведінки, сформованої як життєвою практикою, так і свідомо.

Таким чином, ми бачимо, що толерантність може бути як “пасивною” (пережити, перетерпіти, стриматися), так і “активною” (пошук шляхів взаємодії).

Толерантність є необхідною умовою уникнення конфлікту цивілізацій. А такий конфлікт є досить реальною загрозою для країн Європи (і не лише ЄС). Результати наукових досліджень свідчать, що нині в основі глобальних конфліктів лежать розбіжності не класові та економічні, а *світоглядні та культурні*. А отже, збільшення кількості мігрантів (особливо з мусульманських країн) ставить перед Європою непросте завдання створення умов міжкультурної взаємодії. Варто зазначити, що ситуацію ускладнює все більш розповсюджене явище небажання мігрантів інтегруватися (вчити мову, сприймати звичаї й цінності країни перебування), - тобто зараз зазвичай не відбувається асиміляції мігрантів, і в той же час з їхнього боку висувуються вимоги щодо рівності статусу (соціального, економічного). Подібний стан речей є потенційно конфліктним, таким що може викликати різні прояви *інтолерантності*:

- прихованого негативного ставлення;
- стихійні спалахи агресії;
- міжособистісні конфлікти;
- нездорову конкуренцію;
- створення радикальних партій та течій;
- терористичні акції;

- відкриті акції протесту тощо.

Тому важливо пам'ятати, що толерантність (в т.ч. “активна”) можлива лише взаємна, з обох сторін, які є “інакшими” одна для одної. Досягти ж подібної взаємності можливо лише у комплексній взаємодії факторів формування толерантності:

8. державної політики;
9. виховної роботи;
10. інформаційно-просвітницької діяльності;
11. активності ЗМІ;
12. діяльності НДО.

Україна, як і ЄС, є поліетнічним та полікультурним середовищем. Прийнятий же нашою державою курс на євроінтеграцію та безпосереднє сусідство з країнами ЄС, існування та поглиблення економічних, політичних, культурних та людських зв'язків ставить перед українським суспільством завдання вивчення і творчого використання європейського досвіду формування толерантності.

Неабияка роль у вихованні толерантної особистості та толерантного суспільства належить бібліотекам, адже універсальні публічні бібліотеки покликані задовольнити *різноманітні* інформаційні потреби та інтереси практично *всіх* верств населення. Крім того, *нейтральне, неупереджене* подання *достовірної* інформації є одним з принципів діяльності бібліотек.

Нині бібліотеки не лише опосередковано сприяють вихованню толерантності у своїх користувачів та демонструють її на практиці (у професійному спілкуванні тощо), але й організовують заходи, спрямовані на утвердження толерантності у суспільстві. Деякі з них досить масштабні: у листопаді 2008 року був уперше проведений на базі Мережі центрів європейської інформації Всеукраїнський конкурс “Толерантність як шлях до Європи”. Конкурс став резонансним і в 2009 році в рамках відзначення Дня толерантності був проведений повторно. Учасниками заходу стали 14 областей України. Членами Мережі центрів європейської інформації були організовані конкурси, виставки, лекції, семінари та інші заходи відповідної тематики. Надалі передбачається щорічне проведення Центрами європейської інформації заходів, спрямованих на утвердження толерантності у суспільстві.

РОБОТА БІБЛІОТЕК ПО ФОРМУВАННЮ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Настояща Л.І., завідувача відділом СРЮС і
маркетингу обласної бібліотеки
для юнацтва ім. О. М. Бойченка*

«Толерантність – це гармонія в багатоманітності»

Бібліотеки - одні з найдавніших культурних інститутів людства, що в процесі свого існування безліч разів трансформувалися (змінювали форми документів, функції та завдання), але ніколи не припиняли свого існування. Можливо, так склалося тому, що вони зберігають, акумулюють і передають вічні духовні цінності від одного покоління до іншого. Нещодавно говорили про трансформацію бібліотеки зі звичайної книгозбірні в потужний інформаційний центр. А сьогодні ми повинні сказати ще й про те, що **бібліотека** - це **територія толерантності**, своєрідна школа спілкування, адже сюди може прийти кожен, незалежно від соціальної належності, національності, релігійних поглядів, належності до певної культури, і почуватися повноцінним та рівним. Саме бібліотека має можливість толерантно розповідати про різні культури, народи, релігії, звичаї та традиції, а також сприяти міжчасовому (адже в бібліотеці зібрано документальні носії, створені задовго до нашого існування) та міжнаціональному спілкуванню. Наприклад, на веб-сайті ДЗ «Державна бібліотека України для юнацтва» створено **ресурс «Толерантність»**, мета якого - дати юнацтву та молоді можливість запропонувати свої "рецепти" вирішення соціальних конфліктів, обговорити наболілі теми молодіжного середовища, сприяти у виборі толерантної моделі поведінки на основі обробки отриманої інформації.

Аналізуючи праці різних дослідників, присвячені вихованню толерантності, розглянувши характеристики толерантної особистості, можна виділити кілька основних напрямків:

1. Поширення правових знань. Правова освіта - основа виховання толерантності, адже толерантність означає добре знання закону, що захищає право людини на індивідуальність. Бібліотеки Кіровоградщини реалізують обласну та регіональні програми правової освіти населення. В Новоукраїнській районній бібліотеці діє цільова комплексна програма "Молодь і право", юнацькій бібліотеці Олександрійської МЦБС – "Дай руку, підліток", Добровеличківській районній бібліотеці –

комплексний план «Моральність і право» (у рамках молодіжного клубу).

З метою підвищення правової культури підлітків, профілактики правопорушень серед учнівської молоді в бібліотеках області були проведені змістовні заходи. Пізнавальними були такі: інформкалейдоскоп «Молодь у правовому суспільстві», бесіда-застереження «Кримінальний кодекс: незнання не звільняє від відповідальності» (Олександрійська МЦБС), дискусія «Як і навіщо створюються закони», турнір «Знайди правильне рішення», урок-міркування «Чи бувають права без обов'язків» (Бобринецький район), правовий діалог «Твоє майбутнє в твоїх руках» за участю працівників кримінальної міліції у справах дітей (Новгородківська ЦБС), брейн-ринг «Неповнолітні: взаємозв'язок прав та відповідальності» за участю спеціаліста районного управління юстиції (Бобринецька районна бібліотека). Понад 10 років в ОЮБ ім. О.М.Бойченка відбуваються засідання лекторію «Молодь і право».

Колектив працівників юнацької бібліотеки-філії Олександрійської міської ЦБС для старшокласників навчально-виховного комплексу провели навчально-виховний захід – молодіжну школу права «Громадянин XXI століття», яка включала цикл бесід, бесіду-діалог, віртуальну подорож, правову інформіну з відеопереглядом компакт-диску за участю спеціаліста управління юстиції.

У Кіровоградському районі працює виїзний **Мобільний консультативний пункт** соціальної роботи, в рамках якого у 2008-2009 роках організовано та проведено серед учнівської молоді виховні години, уроки права, вікторини, брейн-ринги, правові лабіринти, тренінги, відеолекторії, бесіди, ігротеки на теми: «Як уникнути правопорушень», «Законодавство України з питань захисту підлітків», «Підлітки мають знати свої права», «Молодь і право», «Найгірші форми дитячої праці» та ін. Особливо багато заходів проведено з підлітками під час літнього відпочинку.

Центральними бібліотеками в своїх регіонах проведено цикли тренінгів з учнівською та студентською молоддю. Зокрема, Бобринецькою – «Сімейне право. Права дитини. Здоровий спосіб життя». Мета тренінгів – через ігрові форми збагатити учасників новими знаннями, необхідними для підготовки до майбутнього сімейного життя, навчити правильно реалізовувати свої права, свідомо ставитися до своїх обов'язків, дати розуміння важливості здоров'я для людини і для нації в цілому, формувати вміння цінувати життя в усіх його аспектах. Цікавими були вправи «Асоціації», «Скульптура сім'ї», «Валізи для найкращого тата та найкращої мами».

Учасники тренінгу отримують комплекти друкованої продукції, беруть участь в анкетуванні.

Вже не перший рік працівники ОЮБ ім. О.М. Бойченка не тільки створюють комфортні (толерантні) умови для користувачів, а й навчають молодь мистецтву толерантності. Під час тренінгу «Територія толерантності» молодь має змогу не лише зрозуміти, що таке «толерантність», але й шляхом участі в ігрових ситуаціях та творчих завданнях навчитись толерантно ставитись до інших.

Методика проведення тренінгу є складовою програми методичного десанту до бібліотек області, що здійснюється ОЮБ вже другий рік. Зокрема, здійснено методичні десанти до бібліотек Ульянівської ЦБС, бібліотек Новомиргородського району.

2. Орієнтація людини на вивчення себе. Толерантна людина повинна знати свої переваги і недоліки, щоб у власних помилках не звинувачувати інших, не перекладати на них відповідальність, а працювати над собою. Наприклад, у Голованівській районній бібліотеці працює консультативно-психологічний пункту "У пошуках себе", у Капітанівській сільській бібліотеці Новомиргородського району – центр соціально-медичної реабілітації "Академія душі", на юнацькому абонементі ф.№12 Кіровоградської МЦБС – юнацький клуб "Шляхетні панянки", мета якого допомогти молоді краще зрозуміти, якою є сучасна людина, що спонукає її до дії, як використовувати знання для самореалізації тощо.

Досвід роботи центру соціально-медичної реабілітації «Академія душі» висвітлено в інформаційному виданні «Бібліопульс» (2008р.) ОЮБ ім. О.М. Бойченка, а «Бібліопульс» (2009 р.) розповідає про проведення циклу уроків духовності з учнівською молоддю «Пізнай самого себе» в церкві смт Капітанівка.

Формування моральних цінностей молоді особистості. У рамках Року молоді в Україні в бібліотеках Олександрівського району проведено акцію «Молодь – надія України». Запровадження дискусійних форм роботи з молоддю дозволили сперечатися, захищати власну точку зору: діалоги в Івангородській сільській книгозбірні, проблемний діалог в ЦРБ, дискусії у Вищеверещаківській та Букварській сільських бібліотеках. Ці заходи змусили молодь розмірковувати над вічними проблемами життя, а також визначитися, чи буде в пошані книга у молодого громадянина III тисячоліття.

Позитивний резонанс мав цикл заходів: «**Ми обираємо майбутнє, майбутнє обирає нас**». У програмі дискусії:

- Мистецтво жити з іншими ідеями, мистецтво жити з іншими людьми: ксенофобія, етнічна та расова нетерпимість;
- Тенета торгівлі людьми: про що варто знати?
- Молодь: твої права. Чи знаєш ти їх?

- Домашнє насильство: захисти себе сама.

3. Поширення інформації, що сприяє пізнанню культурної спадщини, глибокому, всебічному дослідженню свого коріння - це необхідно, щоб розуміти, знати свій народ і вміти достойно презентувати його представникам інших націй. Так, у бібліотеках активно ведеться краєзнавча робота, у деяких реалізуються цільові комплексні програми на допомогу краєзнавчій освіті та патріотичному вихованню молоді: «Моя мала Батьківщина» та «Олександрівський меридіан» у Світловодському та Олександрівському районах, «Пізнай свій край, а в ньому себе» Олександрійській РЦБС, «Багатство і слава краю» – Бобринецькому районі, "Мій край – моя земля" – Компаніївській ЦБС, «Мій край, моя історія жива» у Новоархангельській ЦБС.

ОЮБ ім. О. М. Бойченка видає серію методико-бібліографічних матеріалів "У житті, творчості, спогадах: видатні особистості" та бібліографічний покажчик «Лауреати обласної премії імені Євгена Маланюка», Новоархангельська ЦБС – "Відомі люди Новоархангельщини", Новомиргородська РБ – "Видатні люди краю" та ін.

4. Інформування молоді про культуру інших народів, про інші світи, інші світогляди. В ОЮБ ім. О.М. Бойченка створено інформаційний пункт «Вікно в Америку для молоді», де зібрано літературу, основу якої склали видання англійською мовою, подаровані Посольством США в Україні.

Досвід роботи у цьому напрямку мають бібліотеки Вільшанської ЦБС: відвідувачі можуть познайомитися з країнами світу, прочитати кращі зразки світової літератури мовою оригіналу, опанувати болгарську, молдавську мови, скориставшись послугами центральної бібліотеки. Одним із напрямків роботи ЦРБ є співпраця з культурним центром Болгарії «Алфатар», культурним центром Молдови. Завдяки благочинній діяльності цих організацій фонд бібліотеки безкоштовно поповнюється книгами та періодичними виданнями болгарською та молдавською мовами, а спільні заходи сприяють популяризації історії, культури та сьогодення зарубіжних країн. Щороку в бібліотеках цієї системи проходять виставки робіт декоративно-ужиткового мистецтва. А скориставшись електронними ресурсами бібліотеки, відвідувачі можуть здійснити віртуальні подорожі країнами світу, зокрема, за такими маршрутами, як «Музеї світу», «Історія народів світу», «Мандруємо Європою» та ін., готуються веббіографічні покажчики кращих вебсайтів.

У засіданнях клубу «Профі» в ОЮБ ім. О.М. Бойченка беруть участь працівники освітнього центру «Погляд», які розповідають про

можливості вивчення іноземних мов та здобуття вищої освіти за кордоном.

5. Організація міжнаціонального спілкування. Наразі досвід подібної роботи має тільки Вільшанська ЦБС. Вільшанщина – багатонаціональний край. Тут проживають українці, болгари, молдавани, росіяни. Тому особлива увага приділяється прищепленню користувачам бібліотек поваги до різних народів, їхніх культур. З цією метою проводяться різноманітні конкурси, турніри, національні свята. Традиційно проводяться заходи в рамках обласного фестивалю національних культур «Степова веселка». Молодь бере участь у проведенні заходів з використанням національних звичаїв, традицій, обрядів (сватання, весілля, обрізання винограду тощо), може продекламувати літературні твори рідною мовою, продемонструвати танці, пісні.

За сприяння культурного центру болгарів щорічно проводиться обмін делегацій вільшанців з представниками Болгарії.

З метою запобігання міжнаціональних конфліктів, в ОЮБ щорічно проводяться заходи щодо популяризації творів письменників різних національностей, організуються зустрічі з письменниками-земляками, які проживали або проживають в інших країнах – Р.Любарський, М.Бутенко. Підтримуються тісні зв'язки з Кіровоградським відділенням українського товариства російської культури «Русь».

У заходах Тижня національних культур, який ОЮБ проводить в рамках обласного фестивалю «Степова веселка», завжди беруть участь представники різних національних товариств: євреїв, поляків, німців, ромів, росіян.

6. Поширення інформації, що сприяє врегулюванню конфліктів між представниками різних соціальних груп усередині країни. Нині бібліотеки приділяють особливу увагу цьому напрямку. Так, бібліотеки Кіровоградщини здійснюють реалізацію обласної програми на допомогу соціалізації людей з обмеженими функціональними можливостями, на пільгових умовах обслуговуються неповні сім'ї, багатодітні родини, діти-чорнобильці, діти-інваліди та ін.

Обласна бібліотека для юнацтва ім. О.М. Бойченка постійно підтримує тісні стосунки з обласною організацією інвалідів, міською організацією дітей-інвалідів «Рівні можливості». У минулому році стали активно співпрацювати з УВП УТОС.

Зокрема, за участі обласної організації інвалідів (голова Подорожний С.М.) спільно з громадською організацією ТІМО «Відкриті двері» реалізовано міні-проект "Ви маєте про нас знати", що проводився в Україні в рамках проекту "Підтримка громадських ініціатив" Кі-

ровоградського обласного об'єднання громадян "Інститут соціокультурного менеджменту" за підтримки Фонду Стефана Баторія.

Вільно спілкуватись з однолітками, а в подальшому житті – більш впевнено почувати себе в суспільстві допомагають молоді зустрічі з циклу «Нестримність духу в творчості», які проводить бібліотека вже понад три роки. В програмі заходу виставка-презентація робіт молодих дарувань, невимушене спілкування. Ці заходи проводяться за участю Ельміри Небесної, голови ГО «Рівні можливості», її членів та підопічних.

Світловодська міська ЦБС співпрацює з громадською організацією "Добрада". У Знам'янській міській ЦБС втілюють в життя комплексну програму «Повір у себе» (соціально-психологічна підтримка молоді з обмеженими можливостями). У бібліотеках області створюється банк даних «Батьки і діти», серед дорослих поширюються інформаційні матеріали щодо виховання дітей (особливо підлітків), організації їх читання, спільного проведення дозвілля.

Бібліотеки Олександрійської МЦБС реалізують бібліотерапевтичну програму. Організовано команду волонтерів і правління організації, які безкоштовно віддають свій час і зусилля для того, щоб допомогти тим інвалідам, які приходять зі своїм горем або потребою. З допомогою бібліотекарів проведено опитування кожного неповносправного, закріплено за кожним волонтером тих людей, які не можуть пересуватися самостійно, а бібліотекарі МЦБ ім. О. Пушкіна навчають їх працювати на комп'ютері. За допомогою благодійного фонду України «Краще життя» щотижня проводяться заняття про здоровий спосіб життя, з основ «Слова Божого» - Біблії; навчають грі шах і шашок, настільних ігор.

Проявляють турботу і милосердя ЗМІ, зокрема, газета «Вільне слово», телеканал «КМТ» та «Контакт ЛТД», які висвітлюють спільну діяльність бібліотек з організацією інвалідів.

Які ж форми, методи роботи є ефективними, доцільними і дійсно сприяють формуванню толерантності? Бібліотека, на відміну від інших закладів культури, має можливість індивідуальної роботи з людьми, адже безпосередній контакт читача і бібліотекаря (за умови компетентності останнього) є початком плідної співпраці. У процесі індивідуальних бесід - під час запису до бібліотеки, під час вибору літератури - визначається освітній та культурний рівень відвідувача, його потреби, проблеми, індивідуально-психологічні особливості тощо. Ця інформація допомагає бібліотечному фахівцю обрати тактику подальшої роботи: визначитися з формуванням відповідного кола читання, з тим, які інформаційні ресурси краще порекомендувати, які бібліотечні

заходи запропонувати відвідати, в т.ч. взяти безпосередню участь у їх проведенні.

Приверненню уваги молодого читача до теми толерантності, щойно він переступає поріг бібліотеки, допомагають деякі форми виставкової роботи. Яскраво оформлені стіни приміщення бібліотеки-філії № 18 Кіровоградської МЦБС постерами (плакатами) «Толерантність - це...», що демонструють різні прояви толерантності, а також плакати зі словесними поясненнями терміну «толерантність» (лаконічні, влучні вислови відомих людей). Їх розміщують і часто змінюють на абонементі, у читацькій залі. Таке оформлення привертає увагу користувачів бібліотеки.

«Бібліотека – територія толерантності» - під таким гаслом у 2009 році пройшов в ОЮБ ім. О.М. Бойченка II «Фестиваль молодіжної книги на вул. Двірцевій», який включав цикл заходів: День відкритих дверей бібліотеки, День «прощеної» книги у відділі абонементу, круглий стіл: «Ви повинні про нас знати», презентацію альманаху «Літературна Кіровоградщина» (за участю письменників, представників Кіровоградського УВП УТОС, творчо обдарованої молоді), грувікторину «У світі книги», викладки та огляд літератури «Книжкові новинки – молоді», екскурсії по бібліотеці.

Вихованню толерантного ставлення до думки іншого допомагає і Творча майстерня літературного клубу «Ліра», що діє в ОЮБ ось вже понад 10 років. Тут молоді обдарування читають власні твори, обговорюють, отримують поради та консультації досвідчених письменників, членів обласної організації Національної спілки письменників України.

Юнацтво залучаємо до більш складних форм групового та фронтального обслуговування: диспути, бесіди, КВК, колективні обговорення, круглі столи, відкритий мікрофон, тренінги, рольові ігри, пресконференції, конкурси, уроки взаєморозуміння, дискусії, аукціони милосердя тощо. Адже ООН оголосила 1995 рік Роком толерантності, 2000 – Роком освіти з ненасильства (тобто толерантності), 2000-2010 роки – Декадою культури ненасилля. З цією метою в Гайворонській ЦБС проведено цікавий диспут **"Що таке толерантність у душі українців"**, у Йосипівській бібліотеці-філії Ульянівської ЦБС - **актуальний діалог «Що таке толерантність?»**, у листопаді, напередодні Міжнародного дня толерантності, Ульянівською ЦРБ проведено тиждень Толерантності.

Цікавим було свято «Толерантність врятує світ» у бібліотеках Знам'янської міської ЦБС.

Бібліотеки Світловодської МЦБС організували серед учнівської молоді конкурс творчих робіт «Толерантність – це...»

Повсюди в бібліотеках області проведено тренінги «Толерантна особистість», «Я і група», «Толерантність врятує світ», семінари-практикуми, творчі заняття, творчі лабораторії тощо.

Є безліч чудових книг, які допоможуть бібліотекарю в популяризації толерантності, потрібно лише його бажання і зацікавленість.

Отже, бібліотека – не тільки «храм духовності», а й культурний центр, центр толерантності.

ДИТЯЧА БІБЛІОТЕКА – ВИХОВАТЕЛЬ КУЛЬТУРИ ТОЛЕРАНТНОСТІ У КОРИСТУВАЧІВ-ДІТЕЙ (з досвіду роботи бібліотек області)

*Расторгуєва Н. І., завідуюча відділом
розвитку дитячих бібліотек і маркетингу
обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара*

Що означає слово «толерантність»? У перекладі українською мовою -це – терпимість. Терпимість до чогось своєрідного, істотно інакшого: чийсь думки, позиції, переконань. Це досить містке та глибоке поняття. Воно торкається і міжнародних відносин, і діалогу культур, і міжетнічних та міжконфесійних взаємин, і культури світу. Коротко визначення толерантності можна сформулювати так: допомогти різним за світоглядом, несхожим один на одного людям жити в мирі один з одним. Формування толерантної свідомості відбувається не водночас. Це процес поступовий і послідовний.

Дослідники даної проблеми одноставні в думці, що доросла (зріла) толерантність закладається в дитинстві. Бібліотека і є одним із тих закладів, які можуть допомогти виховати, виплекати в дітей і підлітків толерантність. Адже і сама бібліотека за своїм статусом є толерантним закладом. У Законі України «Про внесення змін до Закону України „Про бібліотеку і бібліотечну справу”» розділ 7, стаття 21 зазначається: «Громадяни України незалежно від статі, віку, національності, освіти, соціального походження, політичних та релігійних переконань, місця проживання мають право на бібліотечне обслуговування... Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на

законних підставах, користуються тими самими правами на бібліотечне обслуговування, що і громадяни України ».

Виховання толерантності в бібліотеці – це і морально-етичне, і духовне, і полікультурне, і правове виховання, а також робота з дітьми з обмеженими можливостями і загалом виховання освіченої людини. Практично вся робота бібліотек з користувачами – це виховання культури толерантності.

Завдання бібліотек полягає в створенні толерантного середовища, просуванні толерантно орієнтованої літератури й інформації, а також у тому, щоб зробити загальнодоступною і популярною літературу з цієї теми.

ОДБ ім. А.П. Гайдара як методичний центр сама запроваджує інноваційні форми і методи та спрямовує роботу бібліотек для дітей на пошук нових напрямів роботи, які б сприяли вихованню культури толерантності у підростаючого покоління.

Так, в обласній бібліотеці для дітей ім. А.П.Гайдара вже не перший рік працюють такі клуби як правовий лекторій «Іменем закону», клуб спілкування підлітків «Ситуація», телевізійний клуб «Великі права маленької людини». На засідання цих клубів запрошуються фахівці, юристи, лікарі, психологи обласного та міського центрів соціальних служб для молоді, обласної служби у справах неповнолітніх та обласного центру здоров'я.

У 2009-2010 роках читачі були учасниками засідань телевізійного клубу «Великі права маленької людини» на теми: «Дещо про шкідливі звички», «Європа і права дитини», «Права свої знай, обов'язки не забувай». На засіданнях правового лекторію «Іменем закону» на теми: «Алеєю прав дитини», «Ми і закон», «Кримінальні дива віртуального світу», «Підліткова агресія» разом із працівниками обласного центру соціальних служб для молоді підлітки обговорювали питання використання дитячої праці, права дитини на дружбу, толерантності у взаємовідносинах між однолітками тощо.

Для працівників бібліотеки вже стало традицією проведення у лютому Тижня історії та права. В цьому році учнів середнього шкільного віку запросили взяти участь у Дні інформації на тему: «Діти і їх права», а також в рольовій грі «Правознавча скринька» та грі-подорожі для п'ятикласників «Хочу бути правознавцем» та інших.

Для маленьких відвідувачів бібліотеки підготовлено цикл віртуальних уроків «Школа безпеки для малюків», а для батьків читачів молодшого шкільного віку та майбутніх мам відбулось засідання бібліотечного клубу „Родинна світлиця” на тему: «Життя та здоров'я дитини – найкоштовніша перлина».

Познайомитися з літературою та отримати консультативну допомогу стосовно питань здорового способу життя та профілактики злочинності серед неповнолітніх, читачі мають можливість за допомогою постійно діючого Інформаційного центру, де представлена різноманітна корисна інформація, пам'ятки та закладки з питань правової освіти дітей, телефонів служб у справах сім'ї і молоді, психологів, лікарів. Знайти необхідну інформацію в електронному вигляді з даної проблеми відвідувачі бібліотеки можуть, скориставшись безкоштовними послугами Інтернет – класу та інформацією, представленою на веб-сайті обласної бібліотеки для дітей у розділі SOS - інформація для дітей.

Ще один важливий напрям роботи ОДБ - робота з такими категоріями дітей, *як діти-інваліди, діти з фізичними вадами*. Бібліотека вбачає своє завдання у сприянні їх соціальній реабілітації засобами книги. Вже не перший рік тісно співпрацюємо з дитячим відділенням міської громадської організації інвалідів «Сила духу», «Спеціалізованою загальноосвітньою школою – дитячим садком для дітей з вадами слуху», допоміжними школами №№ 1, 2, де також навчаються діти з вадами. Щороку, до Міжнародного дня захисту дітей, Міжнародного дня інвалідів для цих категорій дітей у бібліотеці проводяться різноманітні благодійні свята, акції під гаслом: «Діти – дітям», «Добро і милосердя – кожній дитині», «Поспішай добро зробити вчасно». У 2009 році у рамках відзначення Міжнародного дня інвалідів бібліотекарі підготували для вихованців спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів для дітей з вадами слуху годину розваг «Казок країна чарівна» та лялькову виставу «Світова казкова скринька», а цього року під час проведення Всеукраїнського тижня дитячого читання, відбулось віртуальне літературне шоу «Дивосвіт скарбів книжкових».

Крім запрошень на різноманітні масові заходи, засідання клубів за інтересами, у відділах проводиться індивідуальне обслуговування цієї категорії користувачів. Вони користуються пільгами при наданні додаткових платних послуг у бібліотеці, про що зазначено в Положенні про платні послуги. Робота нашого закладу не залишилася непоміченою. Свідчення цього – **Подяки** від Кіровоградської обласної організації інвалідів за підтримку ініціатив людей з особливими потребами, активну громадську роботу, особистий внесок у розвиток інвалідного руху; Головного управління юстиції у Кіровоградській області за вагомий внесок у підвищення рівня правової культури та розвиток правової освіти дітей.

Різноманітні за формою і тематикою заходи для користувачів-дітей проводяться у бібліотеках області.

Так, темі **виховання у дітей і підлітків культури міжнародних відносин, поваги до самобутності кожної національної культури, формування системи знань про світову культуру і мистецтво** були присвячені презентації книжкових виставок і окремих книг, заочні подорожі, літературні години, ігри, конкурси, проведені МДБ Кіровограда, Вільшанською та Гайворонською РДБ, філіями Олександрійської РЦБС тощо. Це: «Культура країн світу», «Феєрія мандрів», «Стати Європою, щоб бути Україною». Бібліотекарем **Добродієвської сільської бібліотеки** Олександрійської РЦБС спільно з членами євроклубу «Меридіан» проведено фестиваль «Парад країн Європи». Приміщення бібліотеки прикрасили дитячі малюнки та прапори країн – членів ЄС. Оформлено книжкову виставку-подорож: «ЄС стає ближчим до Європи». На заході звучала «Ода радості» (гімн ЄС); відбулося представлення євроклубу англійською мовою та інтерв'ю ведучої з бібліотекарем про історію заснування ЄС; розповідь про рідну Україну – центр Європи була доповнена піснею «Як у нас на Україні» та танцем «Ой, рушник-рушничок». Діти в національних костюмах представили деякі європейські країни, доповнюючи виступи національними художніми номерами: «Словацька полька», «Віденський вальс» тощо. Насамкінець, до глядачів вийшла сама Європа, яка запропонувала глядачам відповісти на питання вікторини щодо Євросоюзу. Всі, хто дав правильну відповідь, у подарунок одержував квітку ультрамаринового ірису.

Чимало відбулося у бібліотеках заходів, присвячених **морально-етичному вихованню, а саме:** формуванню в учнів основ загальнолюдської і народної моралі (совісності, порядності, тактовності, співчуття, милосердя, доброти, чесності, гуманності, толерантності та інших добрих якостей); вихованню поваги до батьків, духовної єдності поколінь.

Вільшанською РДБ проведено цикл уроків-зустрічей «Ми приходимо у світ для добра і краси», який завершився Тижнем Доброго Янгола.

Гайворонська РДБ запропонувала користувачам взяти участь у морально-етичних бесідах «Ваш кодекс ввічливості», годині спілкування «Школа добрих вчинків» за творами В. Сухомлинського. Теми вихованості порушувалися і на засіданні гуртка «Ерудит», де гуртківці розглядали неординарні ситуації.

Члени гуртка «Веселка» при **Дружелюбівській сільській бібліотеці** Добровеличківського району відвідують матерів-героїнь, вете-

ранів з привітаннями до свят; виходять до пам'яток архітектури з волонтерськими заходами. Завжди до Дня людей похилого віку гуртківці відвідують стареньких, допомагають по господарству, спілкуються, слухають розповіді про пережите. Ось і в 2009 році проведено урок добра «Творімо милосердя разом».

У Долинській РДБ дієвими є уроки гарної поведінки «Поспішаємо творити добро», «Озирнись на свій вчинок»; морально-етичні бесіди «Хай оживає істина стара: людина починається з добра». Працює бібліотечна «Школа ввічливості». Працівники бібліотеки долучали користувачів до участі в обласних акціях «Від серця до серця» та «Маленькі мрійники Кіровоградщини».

Новоархангельська РДБ. Тут продовжує працювати Школа Шляхетності. Мета якої – виховати у користувачів молодшого шкільного віку Золоте правило поведінки. Підсумком роботи Школи Шляхетності стала Анкета для дітей «Розуміння доброти».

При **Новоукраїнській РДБ** працює клуб «Етикет». Члени клубу стали активними учасниками проведення етичної гри «Етикет для леді і справжнього джентльмена», віртуальної подорожі по країнах світу «Різні нації – різні стилі етикету», години спілкування «Талант жарту» та багато інших.

Робота з дітьми з обмеженими фізичними можливостями, які потребують особливої уваги

Бібліотекарі докладають максимум зусиль, щоб дітям з фізичними вадами, сиротам у стінах бібліотеки було весело, затишно і цікаво, адже вони розуміють, що для цих категорій читачів книга є віконечком у світ, порадником і вірним другом, який ніколи не зрадить.

Головною проблемою дітей з обмеженими можливостями, обділених чимось у житті є взаємини, зокрема спілкування. Хтось страждає від обмеженої можливості спілкуватись, а хтось, навпаки, не поспішає розширювати своє коло, а тягнеться лише до друзів по нещастю і тільки через те, щоб не відчувати специфічного ставлення до себе як до людини з особливими потребами.

Олександрійською ЦМДБ ім. Ю. Гагаріна налагоджено обслуговування 5 дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності за місцем проживання. На пільгових умовах в бібліотеці обслуговуються прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, вихованці Благодійного Центру соціальної допомоги та реабілітації „Джерело Життя”, а також родини, де виховуються діти-інваліди, діти з затримкою психічного розвитку (школа №4) та інші. **65** дітей, що потребують особливої уваги, є користувачами бібліотеки.

Розважальні програми, які проводять бібліотекарі, згуртовують велику кількість дітей, проходять у дружній, теплій атмосфері. Зокрема: ігрова програма «Січень крокує, свята дарує», народознавче Великодне свято «Нехай вам писанки несуть сонечка краєчок». За фінансової підтримки відділу у справах сім'ї та молоді міської ради і служби у справах дітей міської ради в бібліотеці відбулося «Свято щасливих сердець» присвячене Міжнародному Дню захисту дітей.

Організувати літній відпочинок для дітей — проблема для багатьох батьків. Удвічі складніше вирішити цю проблему, коли йдеться про дітей з особливими потребами. У період літніх канікул доброю традицією стала для бібліотеки співпраця з дитячим оздоровчим табором відпочинку для реабілітації дітей з малозабезпечених сімей, дітей-сиріт та інвалідів дитинства (ДОТ). Бібліотекарі двічі на тиждень відвідували табір з різними заходами, запрошували дітей до себе в бібліотеку на презентації виставок, свята дитячої книги, кіномандрівки, лялькові вистави тощо.

За допомогою управління соціального захисту працівники **Вільшанської РДБ** знайшли адреси дітей з особливими потребами, які не є користувачами бібліотеки, направили їм персональні запрошення відвідати бібліотеку. У бібліотеці є повідомлення для користувачів про те, що у відділі сім'ї і молоді при райдержадміністрації працює телефон довіри для дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, вихованців та випускників шкіл-інтернатів, де можна отримати безкоштовно консультації з юридичних, психологічних, побутових проблем, екстрену психотерапевтичну допомогу. Цікавими та ефективними є зустрічі з читачами, під час яких люди, обділені долею, мають можливість продемонструвати свої таланти: вірші та прозу, твори образотворчого мистецтва, декоративні вироби, вишивки.

Світловодська ДК МДБ протягом багатьох років співпрацює з об'єднанням інвалідів «Добрада». Разом проводяться свята, масові заходи. Розгорнуто виставку саморобок та малюнки дітей-інвалідів, кращі роботи відзначаються подарунками. Традиційно проводяться благодійні ранки для дітей-сиріт школи-інтернату для слабкозорих дітей: «Христос воскрес – радійте діти», «Дива святого Миколая» за підтримки Суспільної Служби України та молодіжної організації «Пласт».

Новоукраїнська РДБ вже кілька років поспіль координує роботу з ЦДЮТ, де влітку працює табір відпочинку «Веселка» для дітей малозабезпечених сімей, дітей-сиріт. Для них бібліотекою проводяться цікаві масові заходи.

Онуфріївська РДБ спільно з відділом у справах сім'ї, молоді та спорту, районним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, закладами культури, Будинком позашкільної роботи та Онуфріївською селищною радою до Дня захисту дітей проводить свято для дітей району. У 2009 р. на ньому побували члени Наглядової ради благодійної акції «Маленькі чарівники Кіровоградщини», які повідомили результати благодійної акції в районі: більше 2,2 тис. грн. та велику кількість дитячих іграшок, зібраних маленькими благодійниками, передано дитячому відділенню центральної районної лікарні. Також РДБ, за підтримки представників християнської церкви «Слово життя», проводить свято «Кольори дитинства, кольори життя» для дітей з функціональними обмеженнями. Саме на таких заходах діти отримують і задоволення від гри, і радість спілкування.

Дитячий відділ Піщаноблідської сільської бібліотеки Добровеличківського району не полишає своєю увагою дітей школи-інтернату, що знаходиться в селі. Учні школи-інтернату є активними читачами бібліотеки, з ними проводяться різноманітні заходи: урок милосердя «Не скупіться, люди, на добро», подорож «У світ добра і краси», тематичний вечір «Зайвих людей не буває», бесіда «Повір у себе». Традицією стало відзначення Дня інвалідів. Цього дня в бібліотеку запрошуються діти-інваліди з батьками. Для них проводять цікаві вікторини. Діти розповідають вірші, співають пісні. Спонсором цього й усіх інших заходів є сільська рада і підприємці села.

Такі форми роботи дають можливість дітям проявити свої кращі риси, демонструючи чуйність, терпимість, гуманність у ставленні до інших. Допомагають реально відчувати значення толерантності в стосунках з іншими людьми.

ДО 65-РІЧЧЯ ВЕЛИКОЇ ПЕРЕМОГИ

НЕЗАБУТНЄ...

*Мищенко М.І.,
головний бібліотекар
відділу краєзнавства
ОУНБ ім. Д.Чижевського*

25 січня 2009 року у відділі краєзнавства ОУНБ ім. Д.Чижевського відбулась зустріч молоді міста із Костянтином Тимофійовичем Врадїєм, полковником у відставці, учасником Великої Вітчизняної війни, письменником, краєзнавцем, дослідником історії партизанського руху краю. Під літературним псевдонімом Костянтин Берест він написав вже 10 книг: Люди виходять в ніч (2002), Нас водила молодість (2003), Ім'я на обеліску (2003), Батько Долженко (2004), Незабутнє (2006), Патріоти Кіровоградщини у ворожому тилу (2006), Юність опалена війною (2007), Патріоти (2008), Вогонь з Холодного Яру (2008), Лицарі степу (2009).

Усі ці книги є у фондах ОУНБ ім. Д.Чижевського, їх подарував автор. Деякі з них - з автографами.

Бібліотека пишається дружбою з такою видатною людиною, ми з вдячністю приймаємо у дарунок книги написані Костянтином Берестом, а також цінні і рідкісні книги, теж ним подаровані, серед них – дореволюційне видання Миколи Гоголя, твори Тараса Шевченка 1937 року. Костянтин Берест - і свідок історії, і її учасник, і літописець.

Тема українського підпілля та партизанських загонів в Україні 40-х років вже минулого століття – тема невичерпна і болюча. Час невможно відносить у вирій на своїх крилах учасників тих подій, все менше залишається свідків, і все більше гирчать докори сумління тим, хто не встиг розпитати, записати, засвідчити. Костянтин Тимофійович якраз належить до тих, що встигли. Він віддає шану своїм побратимам по невидимій війні, збирає по крихтах документальні свідчення, намагається відтворити воєнний час таким, яким запам'ятався саме йому, передати подих епохи, а найголовніше – духовний портрет свого покоління.

Коли німці окупували Новоукраїнку, де народився і жив з родиною Костянтин Врадїй, йому було лише шістьнадцять, але він без вагань увійшов до складу підпільної групи Володимира Поповкіна. Юні патріоти визволяли військовополонених з концтабору на станції Адабаш, добували документи, одяг, медикаменти, розповсюджували зведення Радіоінформбюро, розкладали на дорогах «їжаки», підробляли печатки для

документів, збирали дані для розвідгруп, засланих у Новоукраїнку з Великої землі.

Вони були дітьми війни і патріотами. Вони дуже рано стали дорослими. Життя навчило їх відповідати за себе та своїх рідних. За друзів. Вони вчилися тримати слово. Берегти таємницю. Вони вчилися дружити і любити. Вони не чекали слави. Вони так жили своє єдине життя.

Сторінками книг Костянтина Врадія, цими уявними стежками війни мандрують, вивчаючи історію краю, вже три покоління: діти, онуки та правнуки тих, хто наближав Перемогу. Як же сприймають героїчні, гіркі і правдиві сторінки його книг сьгоднішні читачі? Що їх вражає? Що здається незвичним? Які факти чи деталі привертають увагу? Якими думками хочеться поділитись із друзями? Чи цікаво читати про таку вже далеку війну? Під час зустрічі у бібліотеці старшокласники міста мали змогу поділитись враженнями від прочитаних книг, задати запитання автору, познайомитись із цікавими документами, що свідчать про епоху, послухати разом пісні воєнних років, переглянути книжкову виставку „Шляхами Перемоги” та дізнатись про один з найцікавіших бібліотечних проєктів „Автограф війни”, що відтворений на CD-R.

Автор же відчув інтерес молоді до історії рідного краю і переконався, що справа, якій він присвятив життя, потрібна людям.

Хочеться наголосити на тому, що доробок К.Береста має значення не лише з точки зору інформативності, він впливає на світ почуттів. Авторський стиль подачі матеріалу передбачає поряд зі статистичними даними і переліком імен та населених пунктів цілком художні замальовки, ніби покликані оживити час. Ця особливість документальної прози, повною мірою опанована автором, викликає довіру у читача та забезпечує такий важливий ефект присутності. Часом вражає вміння в кількох рядках спресувати людську долю: „Послана вперед розвідка натрапила на мертве тіло партизанського дозорця А.Орла, що своїм пострілом попередив про присутність гітлерівців.” А часом розчулює ось така метафоричність: „На ліс опускалася ніч – мати партизанська”. Захоплює подих од відчайдушних операцій під самим носом у ворога, описаних водночас лаконічно і переконливо. У його книгах немає загальних фраз та беззмістовних сентенцій – вони є документом епохи – правдивим і точним.

Відзначаючи сплеск інтересу до історико-документальних видань у рік 65-ї річниці Перемоги, ми щиро радіємо, що книги К.Врадія займають достойне місце у колі читацьких зацікавлень. Щиро зичимо йому міцного здоров'я, невичерпного оптимізму, віри у прекрасне майбутнє країни.

Відділ краєзнавства запрошує кіровоградців та гостей міста відвідати бібліотеку та познайомитись із книгами К.Береста.

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

„ВІРШ-ВІТЕР, ЗАГАДКА, ВПІЙМАЙТЕ ЙОГО...”

*Міщенко М.І., головний
бібліотекар відділу краєзнавства
ОУНБ ім. Д.Чижевського*

Спроба читацького відгуку на поетичні збірки Антоніни Корінь "За руки - по райдузі: синусоїда кохання" і "Монолог метелика (лірична азбука життя)" .

Є вірші, які краще послухати. Є такі, що не сприймаються на слух, а вимагають вдумливої праці над текстом. Поезію Антоніни Корінь можна читати вголос, слухати у авторському виконанні, можна співати, а також вдумливо читати, залишаючись із книгою сам на сам. Щодо читання, то в мене цей процес є тривалим. Зі швидкістю один вірш на тиждень я посуваюсь дарованою мені збірочкою "За руки – по райдузі", час від часу гальмуючи на тій чи іншій сторінці. Такий темпоритм влаштовує нас обох – і мене, і збірочку. Книга радіє, що в ній є постійна потреба, я радію можливості будь-коли долучитись до світу іншої душі – багатой, відвертої, щедрої. А навколо пурхає ще один поетичний метелик зі своїм монологом на тему „Лірична азбука життя” і вимагає уваги.

З поезією А.Корінь я дружу з часу нашого знайомства – з 1981 року, але з кожним новим доробком ловлю себе на відчутті, що впізнаю і водночас не впізнаю її. Висунуті на здобуття найвищої обласної літературної премії дві її поетичні книги „За руки - по райдузі: синусоїда кохання” та „Монолог метелика (Лірична азбука життя)” обіцяють кожному шанувальнику як нові відкриття, так і радість впізнавання знайомого у новому.

Ці свої роздуми я назвала спробою читацького відгуку без претензій на літературознавчий аналіз, адже поезію читають не тільки редактори, доктори наук та письменники. Тому цей відгук суто суб’єктивний, і саме тому я не вдаюся тут до цитування інших мистецьких вражень від її поезії.

Твори А.Корінь приваблюють мене тим, що дозволяють сприймати вірш не як мозаїку, а як багатогранник, як сплав змісту і форми, кольорів і звуків, доторку і запахів – як неповторну картину світу, у якій лише сама авторка – творець усіх законів і етичних норм. І цей

сплав, на перший погляд, ніби приховує деталі, стає на заваді бажанню роздивитись, розібрати на складові, зазирнути у задзеркалля твору, на робочий стіл поетеси. І разом з тим, саме така цілісність допомагає побачити, як усі грані працюють на створення єдиного образу.

Органів чуття у людини є п'ять, часом говорять ще й про шосте, яке в жінок розвинене найбільше. Лірична героїня у поезії А.Корінь володіє таким, у якому злито усі перелічені. Маю довести це прикладами, а вони вже наготові . „Крізь доторк пальців грішна пісня ли-не”, „відданим поглядом кольору „жду”, „ Я б пішла, немов сліпа, тримаючись за голос...”, „Не приходь. Я втомилась твій погляд читати...” „А трапиться в серці відлига – Ваш голос синіє проліском”. Розумію, як програють ці образи, вирвані з контексту, але плекаю надію, що читатиме мої замітки людина, що вже знайома зі збірками, або ж тримає їх у руках в передчутті мистецьких відкриттів.

Метафоричність поезії авторки викликає у мене часом дивне відчуття: окремі образи здаються мені багатоярусними ребусами, їх мало прочитати, їх потрібно розгадати, відчутти інтуїтивно шлях авторської думки, побачити, крім означених, ще й неназвані образи. Це не є символи, які при бажанні можна однозначно розтлумачити, мені здається, що вони мають стільки ж тлумачень, скільки матимуть ці поетичні збірки читачів. „В чужі маршрути мчать тролейбуси. Чужі вирішуються ребуси” – пише в одному з віршів авторка. Її ребуси вирішуються складно, а часом, як у цьому вірші з чотирьох рядків, не відкриваються зовсім, напевно, асоціативний ряд, що призвів до такого результату, я не вловлюю:

Ти зітхнув: - Піду, пройдуся...

І пішов. І більш нічого.

А за мною, мов дідусик,

Тільки вечір чемно човгав...

Іноді авторка немов дражниться, закликає читача до своєрідного змагання, як от у напівжартівливому „Фарготва” (Автограф навпаки):

Ну от – натворила...

Судить чи рядить.

Крилата? Безкрила?

Журитись? Радить?

Вірш-вітер, загадка,

Впіймайте його...

Життя – вогнегасник,

А творчість – вогонь.

Є ще один прийом, який широко застосовується авторкою не лише в пародіях та гумористичних віршах, але і в ліричних строфах, я

для себе його зву заземленням. Ну наприклад, ось таке несподіване порівняння у драматичній ситуації:

„І сумно, і дивно: а я ж бо тебе любила!

Тримала в руках, як тримаю тепер... ополоник”

У вірші „Від-пуст-ка!” високий, піднесений стиль, яким славить життя авторка, раптом збивається одним лише рядком: „Рій мух, здається, навіть той співа”. Інші подібні приклади („А життя, наче курка, яка лиш під себе гребе.”; „До твоїх би думок та моїх почуттів! Отоді б, може, й трактор у небо злетів!”) теж слугують авторці своєрідним якорем, запобіжним засобом, який насильно повертає душу з позахмарних висот на грішну землю. Напевно, така страховка необхідна, щоб зберегти хистку рівновагу між духом і тілом, між небесним і земним.

А ось інший вірш – „Спасибі за освідчення в коханні...”. Цього любовного листа адресатка мріє... посадити у „сльотаву землю, - хай зацвітуть і вродяться листи”. А потім зібрати „невидиме насіння” з ніжного букета слів, „щоб сіяти у безсердечний світ”. Не зовсім веселі плани і мрії, вам не здається? Щось не дуже радіє вона освідченню, чому б то? І знову спрацьовує прийом, який я про себе зву заземленням: „Садити саме час. Тож не відповідаю...” Коли це щоденні справи заважали ліричній героїні відгукнутись на поклик любові? І чому земля сльотава (сльози?), та й „ніжних слів твоїх букет” вона очікує побачити лише, коли „зійде першоквітневий сніг” (тобто, його освідчення може бути усього лиш жорстоким і недоречним жартом? глузуванням? насмішкою?). А сумне пророцтво „Це – лиш аванс. Гіркою буде плата” міститься уже в третьому рядку вірша. Звідки така невпевненість: „Чи це початок, чи кінець – не знаю”? Певно, що любовне зізнання таки запізнилось, тому й не радіє душа. То для нього, що нарешті зважився освідчитись – лише початок стосунків. А для неї, яка вже настраждалась і стомилась сподіватись – це кінець. Але кінець, який вона ще прагне відтягнути. Тому й таке безглузде, навіть абсурдне, на перший погляд, оце садіння, збирання, засівання, - так ніби жінка не знає, що ж тепер робити з ним, таким раптовим щастям? Яке йому знайти застосування? Хіба що вірша написати, полегшити тим страждання та поділитись із людьми. Тут знову яскраво висвітлюється таке характерне для поетеси, оце рятівне за будь-яких обставин СЛОВО. Воно – невмируще, навіть у сльотавій холодній землі не загине, проросте, дасть насіння і заповнить Любов'ю весь світ. Рятівне Слово, її тяжкий хрест і її спасіння.

„На світі вже так мало таємниць” – шкодує лірична героїня з вірша „Над листами Бетховена”, і авторка нам додає їх щедрою рукою. Один з них так і зветься – „Вірш, у якому лєвова частка – таємниця”. А

якщо взяти до уваги модне нині захоплення гороскопами (сама авторка – лев за гороскопом), тоді гра слів наводить на думку, що уся її поезія якоюсь мірою лєвова частка: і таємниця, і загадка. Було б бажання розгадувати.

Цікаво також спостерігати, з якою легкістю у поезіях Антоніни Корінь оживають абстрактні поняття, отримуючи право на автономне життя:

„Заплакати? Не мають очі сили, обійми утікають від руки.”

„Жура-чужинка в натовпі зникає”

„Втекли мої ночі подалі від сну”

„Але розлука спізнилась в поїзд, а повернути його не можна...”

„А я ту „форму” складу в валізу...” (у вірші йдеться про форму звертання)

„Немов світлофор – оцей підпис „Любов” – закоханим почерком жінки...”;

„...дівча ітиме у заміжні сни”.

З цими одухотвореними абстракціями авторка поводить себе як із живими істотами: докоряє їм, звертається до них („Здрастуй, пожежо, яку я не хочу гасити!”), турбується про них („Втратонько! Як ти живеш без мене?”), звинувачує, бере у свідки, печалиться („Ой лячно як за немедові місяці, які промчать життя на вороних!”).

Іноді мені хочеться прослідкувати, як зображено у віршах час, і напоготові стають нові і нові рядки. Мандрую з вірша у вірш і спостерігаю його присутність у порах року („Бо виріс степ із літньої одежі, як з юності і молодості – ми”); у настроях людини, у зміні дня і ночі („День у ніч переходить так швидко! Ніч у день – зовсім не поспіша...”); згодом натрапляю на цілий вірш-звинувачення на адресу часу („А винен час – нахаба і загарбник.”), аж раптом - невластиве авторці, несподіване, розпачливе й безжальне: „Ходять люди навколо – майбутні самотні хрести...”

Сльоза – багатозначний символ у будь-якій поезії – а як він втілюється у поезії пані Антоніни? А кольорова гама її віршів? А ритміка? Я які саме слова римуються і чи завжди римуються? А чому саме так названо збірки? На ці та інші питання можна шукати відповіді лише у неспішному спілкуванні з книгою.

Часом спіткнешся об слово: щось із ним не так, ніби воно не на місці. Я про себе зву такі слова зсунутими, по аналогії з картинками-зсувками, що бавилась ними у дитинстві, один необережний рух, і картинку пошкоджено. Але ж автор це робить зумисно. Щось то мають вони нам підказувати ці „зсунуті” слова:

„І тепер над степом віхола регоче:

Стежку в мою пам'ять поховати хоче”...

Не замести, не сховати, не приховати, а поховати, саме це слово вжито для підсилення образу, для загострення уваги, для підсилення емоції.

*„Обгороди мене
світлом своєї душі.
Для друзів і рідних
низенький зроби перелаз”*

Чому не огорни, наприклад? Для променів світла заземлене дієслово обгороди аж ніяк не пасує, але вжито автором зумисне, бо допомагає відчувати ще кілька його значень, які вкладає у образ авторка, де цілий вірш – розгорнута метафора.

Авторські неологізми – ще одна неповторна ознака стилю. У згаданих збірках - це не стільки нові слова, скільки вживання знайомих слів у невластивій їм граматичній формі або складні слова, що допомагають максимально висвітлити певне значення. Наведу приклади перших і других.

„Бо давно весільний поїзд наш відгукався. Позову ж , вклонюся в пояс – не відгукуйся!” „Так набридла ця тиша навшпиняча...” „Ти ж моя радість, Ти ж - моя мученька, щастя мого джерело!” „У пору кризи влади, в zenіті демократії пропите й закупонене вмира моє село...” „Будильничок тіктакав на столі”.

„Люблю тебе з доновоєрних пір”. „Таж він – гордохолодний вітер!” „Згадай, як в сутінках той сад палав червонолистяно”. „...Ненавмисне на кожну виставку ставлю біблію-образ твій...” „Гашу я погляд твій стожарий, коли тремтить твоя рука...” „У халатно-піжамному царстві, де радіти нам смерть не дає...” Є щастя мить: це коли ти виходиш теж на ту доріжку, якою випало нести мою печаль-сороканіжку”. „Скажу очима зелен-дикими...”

Звичайно ж, впадають у око часом і русизми, і суржикові слова та вирази, і явні огріхи - залишу їх на відповідальність автора та редакторів: ох і важка це справа - плекати літературну мову у двомовному оточенні споріднених мов...

Наприкінці цих заміток дозволю собі показати одного вірша, як я його прочитала.

Назва твору „З точки зору сторожа”.

Спробуємо побачити у ньому відзначені вище особливості поетичного світу автора.

Вже з назви впізнаємо Антоніну Корінь за її самоіронією, вмінням сказати про головне жартуючи. Впадає у око, що світ її поезії виразно національний, український. Звідси „козак - вусатий очерет” спі-

ває річці колискову. Осінній пейзаж, поданий з погляду жінки, пишній і радісний: дерева прикрашають себе щедро: кольє, браслети, буси. Аж занадто щедро як для двох поетичних рядків, до того ж усі ці прикраси „зі ржавчини”- авжеж, осінь... Осінь як жінка, що відмовляється бачити попереду зиму.

Розгорнута метафора розкриває зміст присвяти „Рікам Сугоклеї та Інгулу, при злитті яких живу”. До речі, цікава присвята (а віршів з присвятами у пані Антоніні взагалі багато) - на цей раз не людині, а річкам, злиття яких зображено з усіма атрибутами справжнього весілля: тут і залицяння, і зваба, і взаємне кохання, і зрештою „вже звінчані, біжать у ліс і степ...”. Одночасно - і характеристика ландшафту центрально-української області (ліс і степ). Продовжуючи народознавчий, так би мовити, образний ряд, відзначаємо також і зображення сонця як основного атрибуту язичницьких шлюбних обрядів. Всього у двох рядках спресовано кілька образів, які щільно, як ляльки, ніби входять одна в одну:

А сонечко грайливо-молодіжне
Купається у хвилях і цвіте.

На перший погляд, до чого тут сонечко одразу після „вже звінчані, біжать у ліс і степ...”? Але придивімось уважніше, воно ж купається (ой на Івана, та й на Купала... - згадали?). І чому воно цвіте? Цвіт тут до чого? Сонце – світло – вогник - цвіт, чи не той, що на папороті у купальську ніч? У кого ще є сумніви щодо аналогії зі святом Купала, для тих - авторський неологізм „грайливо-молодіжне”, відчуваєте тепер зв'язок: гра, молодь? Продовжимо за автора: вінки на воді, вогники свічок, магія купальської ночі.

Далі відзначимо вже згаданий раніше прийом заземлення, коли розпочавши з високої ноти і злетівши до неба, раптом помічаєш унизу землю. Завдання заземлення сумлінно виконує і майже канцелярське „Долина” зветься кооператив”, і цілком побутове сторожування „щоб злодіїв на ниву не тягло”, і турботи про засіки з припасами на зиму. До речі, вміння дати характеристику національному характеру одним рядком викликає щире захоплення: „...Мов квітники, врожаяться городи”. Тут і хазяйновитість, і піклування про красу, майже за Максимом Рильським.

Далі образна система починає зворотний рух від побутового сторожа до почесної сторожі. Поет – вартовий Всесвіту („Без вартування й вірша б не було!”) і саме цим наближається до Творця: „пасу очима Всесвіт, як Всевишній...” Після першого прочитання цього рядка перехоплює подих від зухвалості авторки, оскільки ніде раніше вона тако-о-го собі не дозволяла. Але по кільках хвиликах роздуму задаєш-

ся запитанням: у якому контексті сказано ці сміливі слова? І погоджуєшся з цим образом, бо хто ж, як не український поет був вартовим Батьківщини в епоху її бездержавності, хто як не український поет відчуває власну відповідальність за її майбутнє?! Постійний розвиток традиційних образів наводить також на думку про те, що картина світу авторки не є незмінною, статичною і назавжди визначеною, вона змінюється разом зі змінами у її душі, і вдумливого читачеві це обіцяє чимало відкриттів і насолоду від справжньої поезії. Ще кілька зауважень, які не вдалося втиснути у наведені раніше спостереження за цим одним віршем. Рядок, що посіяв у моїй душі сум'яття: до тем праці та пейзажу долучається картина: „Хмарки легенькі Бог на небі склеїв” – що це? Не розгадана мною метафора, чи чергова спроба „заземлення”, чи один з тих ребусів, що ними рясніє така оманливо прозора на перший погляд поезія Антоніни Корінь?

Привертає увагу також образ, що є незмінним протягом усього цього вірша, у мене він викликає певну аналогію з образом авторки, але тільки таке трактування було б спрощеним. Він присутній у багатьох її творах, напевно, вже дуже цікавить поетесу як дослідницю жіночої долі, душі, мрії. Це образ жінки-осені. Тієї самої, що не хоче передбачати попереду зиму. Надзвичайно цікаво спостерігати за тим, як визирав згаданий образ з вірша то вже згаданою чепурухою у брязкальцях, то відчайдушною звабницею („то талію, то шию вигина”, „і лащиться, й зливається – до дна”). А зима-то ніде не подінеться, її срібні дзвоники то тут, то там додають до осінньої мелодії свої ноти, поки що несміливі, від яких ще можна відмахнутись: „ще зеленню уперто виграє”, і хоча співає козак-очерет серпневу колискову, „але вона й під пісню не заснула”. Він їй навіває сон, а вона не здається. Образ жінки-осені і образ жінки-річки (така ж мінлива, рухлива, говірка, тремтлива, жива) у цьому вірші ніби з'єднані у один, що перегукується з рядками інших поезій („Я знаю – не повинна я текти, але від русла річці як втекти?”. „...А листопад так жадібно цвіте, виманює, мов соловей із дому”). В іншому вірші – відвертіше: „Осінь, як воріжечка, сипле лист пожухлий”. Авжеж, бо в українців не вороги, а воріженьки. Ще одне свідчення того, що українськість поезії А.Корінь природна і не вимагає спеціальних освідчень та декларацій, вона є незмінною ознакою її картини світу.

Завершуючи розмову про цей вірш, який завтра – цілком імовірно - викличе нові асоціації, хотілося б замінити заземлену його назву на високу „Сторожа”, і тоді одразу вибудовується інший асоціативний ряд („Я на сторожі коло них поставлю Слово”)...

Науково-методичне видання

Упорядник Козлова Валентина Афанасіївна

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ КІРОВОГРАДЩИНИ

Редактор: Валентина Козлова
Відповідальна за випуск: Олена Гаращенко
Комп'ютерна верстка А.М. Тараненко

Здано в набір 20.08.2010 р. Підписано до друку 10.09.2010 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк офсетний.
Ум. друк.арк. 12,67. Наклад 100 прим. Замовлення 309.

Набрано в ОУНБ ім. Чижевського
Зверстано та віддруковано в
КП «Центрально-Українське видавництво»
Україна, 25006, м.Кіровоград, вул. Тимірязєва, 69.
Тел.: (0522) 24-48-51, 24-25-96.